

XVIII. évfolyam 1. szám

HATÁRRENDÉSZETI TANULMÁNYOK

2021/1. SZÁM

B U D A P E S T

- 2021 -

**A MAGYAR RENDÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSASÁG
HATÁRRENDÉSZETI TAGOZAT
TUDOMÁNYOS, SZAKMAI KIADVÁNYA**

Szerkesztő bizottság:

Dr. Balla József, Dr. Gaál Gyula, Görbe Attiláné Dr. Zán Krisztina,
Kui László, Prof. Dr. Sallai János, Vájlok László

Főszerkesztő:

Dr. Balla József

Felelős szerkesztők:

Vájlok László

Kui László

Szakmai lektor:

Prof. Dr. Fórizs Sándor

Képszerkesztő:

Oláh Norbertné

A megjelent publikációk szerzői vélemények, melyek nem feltétlenül esnek egybe a szerkesztő bizottság megközelítésével.

Felelős kiadó:

Dr. Balla József r. ezredes

Magyar Rendészettudományi Társaság
Határrendészeti Tagozat Elnöke

Tartalom

Beregnyei József: Változások és előzetes összehasonlítások a rendőr tiszthelyettes állomány felkészítésében	6
Bevezetés.....	6
1. A szakképzésben 2020. szeptemberében bekövetkező általános változások	6
1.1. A szakképzést érintő változások általában.	6
1.2 Általános tudnivalók a technikumról röviden.	7
1.3 Általános tudnivalók a szakképző iskoláról röviden.	8
1.4 Mi a helyzet a korábbi Országos Képzési Jegyzékkel (OKJ)?	8
1.5 Na és mi a helyzet általában a felnőttek esetében?	8
1.6 A szakmai gyakorlati képzés helyszíne.	9
1.7 A szakmatanulás pénzbeli ösztönzése.....	9
1.8 A lehetséges vizsgák és ezek sikerességének igazolása általában.	9
1.9 A változások életbeléptetése.....	10
1.10 A felnőttképzés módosulásai.	10
2. A rendőr szakképzésben és rendszerében történt változások	11
2.1 A szervezeti változások lényege.....	11
2.2 A felkészítés céljában, rendszerében, tartalmában bekövetkezett változások.	12
3. Nagybani előzetes összehasonlítás a határrendész jellegű kétféle felkészítés között.....	14
3.1 Határrendészeti rendőr tiszthelyettes és a határrendészeti- és útlevelező rendőrjárőr megcélzott munkaterülete leírásának összehasonlítása.....	14
3.2 Tartalmi összevetés a kétféle felkészítés között.	16
3.3. A szakmai oktatásban és a szakmai képzésben szerzett végzettség és az érvényes képesítési követelmények kapcsolata.	20
3.4. Minden egyéb más felvetés, kérdés.....	22
Befejezés	23
Felhasznált irodalom	24
Kui László: Fejlesztési alternatívák a határőrizet technikai hátterében	25
Felhasznált irodalom.....	40
Oláh Dániel: Az intézkedő rendőr mérlegelési jogának lehetőségei, egyes jellemzői, illetve hatása a korrupciós veszélyeztetettségre.	44
Bevezetés.....	44
A kérdőív és a minta bemutatása	44

1. A mérlegelési és a diszkrecionális jogkör a rendészet tekintetében.....	47
2. A mérlegelési jogkör gyakorlására lehetőséget adó rendőri intézkedések bemutatása.....	48
2.1 Igazoltatás.....	48
2.2. Felvilágosítás kérés.....	49
2.3. Határforgalom ellenőrzés.....	49
2.4. Biztonsági intézkedés.....	51
2.5. Képfelvétel, hangfelvétel, kép- és hangfelvétel készítése.....	51
2.6. A helyszín biztosítása.....	52
2.7. Közlekedésrendészeti intézkedés.....	52
2.8. A Schengeni Információs Rendszerben elhelyezett rejtett ellenőrzésre irányuló figyelmeztető jelzés végrehajtása.....	53
3. A mérlegelési lehetőség rendőrök és civilek általi megítélése.....	53
4. A mérlegelési jogkörrel kapcsolatosan egyes jellemzők.....	55
4.1. Az intézkedő rendőr felelősségének mértéke a mérlegelési jogkör gyakorlása során.....	55
4.2. Az elkövetői felelősség megítélésének képessége.....	56
4.3. A rendőri mérlegelés alaptényezői.....	58
4.4. A mérlegelési jogkör szélesítésének, vagy szűkítésének szükségessége.....	60
5. A helyszíni intézkedések során alkalmazott egyes döntések által kiváltott hatás értékelése az intézkedés alá vontra, illetve a rendőrség egész szervezetére nézve.....	62
6. Diszkrecionális jogalkalmazás lehetőségének befolyása az intézkedő rendőr korrupciós veszélyeztetettségére.....	64
6.1. A fogalom meghatározásból levonható következtetés.....	64
6.2. A rendőri mérlegelési lehetőség korrupciós hatásainak megítélése.....	65
Befejezés.....	68
Felhasznált irodalom.....	69
Sallai János: Magyarország határai a trianoni döntés előtt és után.....	71
Felhasznált irodalom.....	91
Teke András: Migrációs és migrációkezelési elméletek, modellek, politikák, stratégiák labirintusában.....	94
1. Bevezető gondolatok.....	94
2. "Pro és kontra" a migráció viszonylatában.....	97
2.1. Pro.....	98
2.2. Kontra.....	101
3. Fogalomkörök-háttérjelenségek-hatásmechanizmusok és egyebek.....	103
3.1. Egyenlőtlenségek és migráció.....	104

3.2. Rawls és az igazságosság, avagy mi a kapcsolata a migrációval?.....	105
3.3. A kozmopolitizmus és a migráció.....	107
3.4. Nyílt vagy nyitott társadalom?.....	108
3.5. Transznacionalizmus és migráció.....	110
3.6. Ami még a közgondolkodásra hathat... ..	112
4. Migrációs elméletek és modellek.....	116
4.1. Migrációs elméletek, avagy a migrációs elméletek ürügyén	116
Összegzés.....	124
4.2. Migrációs modellek	125
5. Migrációs politikák és stratégiák funkcionális megközelítése	131
5.1. Migrációs politikák	132
5.2. Stratégiák hálójában.....	137
6. Migráció és mobilitás	141
7. Nem Európa a világ közepe!	143
8. Befejező gondolatok.....	148
Felhasznált és javasolt szakirodalom	149

Beregnyei József:

Változások és előzetes összehasonlítások a rendőr tiszthelyettes állomány felkészítésében

Bevezetés

Egyértelműen látszik, hogy a 2020.09.01-től felmenő rendszerben bekövetkező szakképzési (részben felnőttképzési) változások jelentősek, amelyek a rendőr tiszthelyettesek felkészítésében, működési rendjében is lényeges újítást vontak maguk után. Írásomnak azzal a feltételezéssel fogtam neki, hogy az előbbiekből következő átalakítás előkészítésekor a felügyeletet gyakorló szervezetek nemigen végeztek modellezést, különösen nem a kétféle felkészítés menetrendje, tartalma, végkimenete közötti előzetes összevetést. Vajon mit jelentenek ezek a változások általában a szakképzésben és a rendőri utánpótlás képzési rendjében, formáiban? Az is érdekes lehet, hogy milyen különbség létezik a rendőr tiszthelyettes határrendész szakmai iránya és a határrendész és útlevélkezelő rendőr járőr felkészítés rendszere, tartalma, várható végeredménye között!? Ezekre vonatkozóan próbáltam meg néhány rész kérdést megvilágítani, a gondolataimat közreadni.

1. A szakképzésben 2020. szeptemberében bekövetkező általános változások

Ebben a részben a szak-, és felnőttképzésben beállt általános változtatásokra térek ki, hiszen ezek hatottak a rendőr tiszthelyettesek felkészítésére is. Mindenekelőtt itt érintem a kapcsolódó jogszabályokat, amik az alapokat jelentették.

Ezek:

- a szakképzésről szóló 2019. évi LXXX. törvény (a továbbiakban: Szkt.)
- a felnőttképzésről szóló 2013. évi LXXVII. törvény (a továbbiakban: Fktv.)
- a szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról szóló 12/2020.(II. 7.) Korm. rend. (a továbbiakban: Szkr.)

1.1. A szakképzést érintő változások általában.

2020. január 1-én hatályba lépett Szkt. alapvetően alakította át a magyar szakképzés rendszerét. A 2020. szeptember 1-én kezdődött tanévben a szakképzésbe belépett tanulók már az új jogi szabályozás alapján kezdték meg tanulmányaikat. Már maga a szakképzés meghatározása is rámutat a változás lényegére, mely szerint a szakképzés felsőfokú szakképzettséget nem igénylő

munkakör betöltéséhez vagy tevékenység végzéséhez szükséges szakmára felkészítő szakmai oktatás és szakképesítésre felkészítő szakmai képzés. Azt is kimondja a törvény, hogy szakképzés csak szakképző intézményben folytatható, de megengedő abban, hogy részszakmákra felkészítő szakmai oktatás és szakképesítésre felkészítő szakmai képzés a Fktv. szerint a felnőttképzési tevékenység folytatására engedéllyel rendelkező felnőttképző által is folytatható intézményen kívül. De mit takar a szakképző intézmény megnevezés? Ha azt mondom, hogy ezután a korábban meghatározó Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) szereplő szakképesítéseket, az úgynevezett alapszakmákat kizárólag iskolai rendszerben nappali vagy esti munkarendben lehet majd - minimum 2 év alatt - tanulni szakképző iskolákban vagy technikumokban, akkor meg is adtam a választ. Ugyanis ebből az utolsó mondatból látszik, hogy ezután a szakképző intézményeknek 2 fő típusa lesz: az 5 vagy 6 éves, érettségire és szakmai vizsgára felkészítő technikum és a 3 éves, szakmára felkészítő szakképző iskola.

A kizárólag szakképző intézményben szakmai oktatás keretében elsajátítható szakmákat eltérően a korábbiaktól Szakmajegyzékben teszik nyilvánossá¹

A szakmákhoz - az ellenőrzési, a mérési és az értékelési rendszer kialakítását és működését biztosító, a szakképzésben kötelezően alkalmazandó - képzési és kimeneti követelmények (továbbiakban: KKK) vannak előírva², melyet a szakképzésért felelős miniszter hivatalos kiadványként az általa vezetett minisztérium honlapján teszi közzé. A KKK-ben - részszakmaként³ - meghatározható a szakmának olyan önállóan elkülöníthető része, amely legalább egy munkakör betöltéséhez szükséges kompetenciák megszerzését teszi lehetővé. A KKK-et először 2020. március 31-éig kellett közzétenni.

1.2 Általános tudnivalók a technikumról röviden.

A technikum a minőségi szakmai oktatás helyszíne lesz, ahol a megszerzhető technikai szakképzettség középszintű ismereteket biztosít, az öt, néhány esetben hatéves képzés egyesíti a gimnázium és a szakmatanulás előnyeit. A technikumban érettségizőnek a szakmai vizsga lesz az ötödik érettségi tantárgy, ami emelt szintű tantárgyi érettséginek minősül. Az öt vagy hat év elvégzése után egyszerre kapnak a diákok érettségi bizonyítványt és technikai oklevelet, sőt még a nyelvvizsga megszerzésére is lehetőség van. Természetesen, akik általános érettségi után tanulnak szakmát, ők is technikumba fognak járni, amely esetükben kétéves. (Ez áll fenn a rendőr tiszthelyettes szakma esetében is!)

¹ Lásd Szkt. 10. §

² Lásd Sztv. 11. § (1) bekezdés.

³ A rendőr tiszthelyettes szakoktatás programtervében erre vonatkozó utalás nincs.

E szakképző intézményben a nevelő és oktató munka a szakképzésben kötelezően alkalmazandó programterv és ennek alapján kidolgozott szakmai program alapján folyik.

1.3 Általános tudnivalók a szakképző iskoláról röviden.

A szakképző iskola hároméves, célja a szakmára való felkészítés. Az ágazati ismereteket adó első év és ágazati alapvizsga után, a kilencedik osztály végén történik a konkrét szakmaválasztás. (Itt jegyzem meg, hogy a technikumban pedig a tizedik osztály végén kell az ágazati alapvizsgát letenni.) A következő két évben duális képzés formájában vállalatoknál, vállalkozóknál tudják a tanulók elsajátítani a szakmai ismereteket. A tanulmányok végén szakmai vizsgát téve szakmát szereznek. A szakképző iskolában a sikeres szakmai vizsga után további két év alatt esti tagozaton lehetősége lehet a fiataloknak érettségire is vállalkozni. Nem új dolog, de szakirányú oktatást a duális képzőhely, illetve a szakképző intézmény (együtt: szakirányú oktatást végző szervezet) folytathat a jövőben is.

1.4 Mi a helyzet a korábbi Országos Képzési Jegyzékkel (OKJ)?

Egyértelműen lehetett látni már az OKJ módosításáról szóló 229/2019 (IX.30) kormányrendeletből azt, hogy a korábbiakkal szemben már jóval kevesebb a szakképesítések, illetve szakképesítés-ráépülések száma. Az új helyzetben az Innovációs és Technológiai Minisztérium (ITM) célja az volt, hogy csökkenjen a szakmaszám, ami nem zárja ki a szakmai képzések számának a konkrét vállalati igényekhez igazodó növekedését.

Lényeges változás az, hogy a már közismert OKJ-t a szakképzési törvény végrehajtási rendeletében megjelent Szakmajegyzék⁴ váltotta fel. Ebben minden szakmára vonatkozó azonosító (pl. 5 1032 18 03 Rendőr tiszthelyettes) mellett tanulmányi terület, ágazati besorolás és a szintjének, a szakmaiiránynak a meghatározása, szakmai oktatás időtartama, valamint a szorzószáma szerepel. Az új Szakmajegyzékben - az írás készítésekor - 25 ágazathoz tartozó 174 szakma szerepel.

1.5 Na és mi a helyzet általában a felnőttek esetében?

Felnőttek, akik szakmát szeretnének tanulni, szakképző iskolai vagy technikumi képzésekre jelentkezhetnek, 25. életév alatt akár nappali tagozatra is. Két szakma megszerzése továbbra is

⁴ A Szt. 10.§-a.

lehetséges ingyenesen, de a második szakképesítést már csak esti vagy levelező rendszerben, munka mellett lehet megszerezni.

2020. szeptember 1-jétől a 21-es és 31-es szintű képzéseket kizárólag iskolarendszeren kívüli, a 34-es és 54-es szintű szakképesítéseket viszont csak iskolai rendszerű oktatásban lehet majd megszerezni.

1.6 A szakmai gyakorlati képzés helyszíne.

A szakmai gyakorlati képzés duális képzőhelyeken lesz szakképzési munkaszerződéssel, amelyre a munka törvénykönyvét kell alkalmazni bizonyos eltérésekkel. A gyakorlati képzésre alkalmas gyakorlati képzőhelyeket továbbra is a területi gazdasági kamarák tartják nyilván és ellenőrzik a képzés minőségét. Az eddigi együttműködési megállapodás alapján folyó gyakorlati képzés megszűnik.

1.7 A szakmatanulás pénzbeli ösztönzése.

A szakképzésben tanulók különféle juttatásokban – többek között – pénzbeliben is részesülhetnek. A tanuló a duális képzőhelyen folytatott szakirányú oktatás kivételével – a tanulmányi eredménytől függő ösztöndíjra, az első szakma megszerzéséhez kapcsolódóan egyszeri pályakezdési juttatásra, valamint rászorultsági helyzete és jó tanulmányi eredménye alapján pályázat útján támogatásra jogosult. A munkaszerződés keretében a gyakorlati képzést végző vállalat, vállalkozás munkabért és további egyéb juttatásokat biztosít számukra.

1.8 A lehetséges vizsgák és ezek sikerességének igazolása általában.

A vizsgáztatás új rendszere kimenet szabályozású, tanulási eredmények alapján kerül lebonyolításra. Az új helyzetben – az érettségien felül - kétféle vizsgáról kell beszélni. Egyrészt a szakma megszerzésére irányuló, a szakmai oktatáshoz kapcsolódó szakmai vizsgáról, valamint a szakmai képzéshez kapcsolódó szakképesítés megszerzésére irányuló képesítő vizsgáról. Mindkettő szervezésére, végzésére akkreditált vizsgaközpont jogosult. Mindezekon felül meg kell még említeni az ágazati alapvizsgát is, amely állami vizsga és a tanulónak, illetve a képzésben részt vevő személynek az adott ágazatban történő munkavégzéshez szükséges szakmai alaptudását és kompetenciáit országosan egységes eljárás keretében méri.⁵ A tanuló, illetve a képzésben részt vevő személy az ágazati alapoktatás elvégzését követően tehet ilyen vizsgát. Ennek teljesítését az év végén a bizonyítványba jegyzik be.

⁵ Sztv. 91.§ (1) bekezdés.

A szakmai vizsga állami vizsga, amely a szakirányú oktatás során megtanult, a KKK-ben az adott szakmára speciálisan előírt szakmai ismeretek elsajátítását országosan egységes eljárás keretében méri.⁶ A szakmai vizsgát a kormány rendeletében meghatározottak szerint kell lebonyolítani, háromtagú bizottság jelenlétében. Szakma megszerzéséről kiállított oklevelet, illetve szakmai bizonyítványt az kaphat, aki sikeres szakmai vizsgát tett. Nagyon fontos lényeges eltérés a korábbiaktól, hogy szakma megszerzéséről kiállított oklevél, illetve szakmai bizonyítvány államilag elismert középfokú végzettséget és szakképzettséget tanúsít és egy vagy több foglalkozás valamennyi munkakörének betöltésére képesít, a részsakma megszerzéséről kiállított szakmai bizonyítvány államilag elismert alapfokú végzettséget és szakképesítést tanúsít és legalább egy munkakör betöltésére képesít.⁷ A szakmai képzéshez kapcsolódóan megszerzett képesítő bizonyítvány szintén államilag elismert, de önálló végzettségi szintet nem biztosító szakképesítést tanúsít.

1.9 A változások életbeléptetése.

- A változásokat a 2020/2021-es tanévtől felmenő rendszerben vezetik be.
- Bár az új szakképzési törvény 2020. január 1-től hatályos, a szakképzési hozzájárulással kapcsolatos rendelkezései azonban csak 2021. január 1-től.
- A jelenleg tanulószerezéssel vagy együttműködési megállapodással rendelkező tanulók tanulószerezései, vagy együttműködési megállapodásai kifutó jelleggel érvényesek, rájuk az előző törvény szabályozásai vonatkoznak, ahogy az ezzel kapcsolatos juttatások és elszámolási szabályok is 2021. január 1-ig.

1.10 A felnőttképzés módosulásai.

Ha rövid akarok lenni, akkor azt mondom, hogy az „új” szabályozás 2020.01.01-től hatályos azzal a megjegyzéssel, hogy a Fktv. és a Sztv. átmeneti rendelkezései kimondják azt is, hogy a 2022.12.31-ig tartó átmeneti időszakban még a “rég” szabályozási rendszer is részben alkalmazandó. (Lásd: módosított 2013. évi LXXVII. törvény a felnőttképzésről.) Az előbbin felül a 229/2019 (IX.30) kormányrendelet előírása azt határozta meg, hogy a Fktv. szerinti felnőttképzést folytató intézmény a 2020. augusztus 31-én hatályos OKJ szerint iskolarendszeren kívül oktatható szakképesítés, részsakképesítés, szakképesítés-ráépülés

⁶ Sztv. 93.§ (1) bekezdés.

⁷ Sztv. 15.§ (1) bekezdés.

megszerzésére irányuló képzést 2020. december 31-ig indíthat, amelynek szakmai vizsgáját – a javító- és a pótlóvizsgák kivételével – legkésőbb 2022. december 31-ig le kell bonyolítani.

Ide tartozik az a jövőbeni elképzelés, hogy a részsakkképezéseket, amelyekből 73 szerepel a listában, viszont csak iskolarendszeren kívüli, tanfolyami formában lehet majd elsajátítani, amelyért fizetni kell.

A szakmai képzéshez kapcsolódóan megszerezhető szakképesítés kimeneti – ideértve a kapcsolódó képesítő vizsga – követelményeit, mivel a megszerezhető szakképesítés állam által elismert, ezért programkövetelményekben (továbbiakban: PK) kell meghatározni.⁸ Ez hivatott szolgálni az un. egyenszilárdságot, a megismerhetőséget, az egységes feltételek meglétét a mérés-értékelés során. A PK a szakképzésért felelős miniszter elektronikus nyilvántartást vezet, amely nyilvános, azt a szakképzésért felelős (az innovációs és technológiai) miniszter a honlapon teszi közzé. A felnőttképző intézmények pedig a vonatkozó PK alapján dolgozzák ki önállóan a képzésük célcsoportjára alakított és igényeikre adekvát módon szabott képzési programjukat, az akkreditált vizsgaközpontok pedig ennek alapján mérik és értékelik a képesítő vizsgán a szakmai képzésen részt vett vizsgázó megszerzett szakmai kompetenciáit. A képzési program tartalmát a Szkr. 20.§ (1) bekezdés érinti.

2. A rendőr szakképzésben és rendszerében történt változások

A polgári életben történt szakképzési, - felnőttképzési módosulások érintése után számba veszem a rendőr szakképzésben beállt változásokat. E vonatkozásban több egyéb más mellett minimum kétféle kört feltétlenül érinteni szükséges. Az egyik rész magát a 2020/21. tanévvel beinduló szervezeti változásokra, a másik rész pedig a képzési cél, tartalom módosulásaira vonatkozik. Rögtön szeretném kihangsúlyozni, hogy feltételezésem szerint a rendőr tiszthelyettesi képzésben beállt változásokat egyrészt az általános szabályozások (Szkt., Szkr.), az utánpótlási gondok megoldási szándéka és egyéb igények kielégítése is indukálhatta.

2.1 A szervezeti változások lényege.

Mindenekelőtt utalok arra, hogy állami szakképző intézmény esetében a fenntartói irányítási hatásköröket az állam nevében a kormány erre kijelölt tagja – jelen esetben a belügyminiszter - gyakorolja. A szükséges feltételek megteremtéséről neki kell gondoskodnia. A fenntartó ellátja a kormány rendeletében meghatározott feladatokat és gyakorolja a szakképző intézmény felett meghatározott irányítási hatásköröket. A Szkr. 89. § (1) kimondja, hogy a rendvédelmi

⁸ Lásd Sztv. 13. § (1) bekezdés.

szakképző intézmény felett – az Áht. 9. § a) és c) –d) pontjában meghatározott irányítási hatáskörök kivételével – a rendvédelmi szerv országos parancsnoka, mint középírányító szerv gyakorolja az irányító szervei hatásköröket. E feladatkörében a rendvédelmi szerv országos parancsnoka látja el a 77. § (3) bekezdés b) pontjában meghatározottakat. Az ORFK a jogosítványainak nagy részét a Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központon (továbbiakban: ROKK) – mint területi szintű szervezet – keresztül érvényesíti. A ROKK korábban is funkcionált ugyan, de szervezete mostanra bizonyos átalakításon esett át. Ezek közül a leglényegesebb – hasonlóan a honvédelmi minisztériumi megoldáshoz – felállításra került a ROKK-n belül a Rendőrképző Akadémia, amelynek alárendeltségébe tartozik többek között két járőrképző tagozat. Az is új, hogy a területi szintű szervezet teljesen önálló gazdálkodási jogkört is kapott, létrehozva az ehhez szükséges gazdasági szervezeti elemeket is. Ezeken túl új szervezeti elem a Szervezetfejlesztési és Tréningfejlesztési Főosztály. Változatlan a képzésigazgatási szervezeten belül korábban is funkcionált Tanintézeti és Módszertani Főosztály megléte.

A ROKK-hoz tartozik 2020. augusztustól - a korábbi négy rendészeti szakköznevelő helyett – a belőlük átalakult két rendvédelmi technikum (Miskolc és Körmend) és a két járőrképző tagozat (Remeteszőlős és Szeged). Mindezekből következik a szervezeten belüli új munkafelelősségmegosztás is. Míg az előbbi két technikum konkrét segítésére, felügyeletére a Tanintézeti és Módszertani Főosztály-, addig a két járőrtagozat felügyeletére pedig a Rendőrképző Akadémia vezetése hivatott. Az utóbbi röviden úgy fejezhető ki, hogy a felnőttképzés rendszerében képző intézményként funkcionáló ROKK-nak két telephelye (feladatellátási helye) létezik Remeteszőlősön és Szegeden.

Csak melleleg jegyzem meg, hogy érdekes a szervezeti elemek összetétele, diszlokációja. A gazdasági szervek leginkább Szegeden, - míg a Rendőrképző Akadémia szervezeti elemeinek egy része Remeteszőlősön működik. Egyébként, ha a ROKK teljes szervezeti elemeit nézzük, akkor látható eléggé széttagolt elhelyezkedésük, mely részben már korábban is érzékelhető volt a Rendészeti Szabadidő és Sportcentrum, Kutya-vezető-képző és Állatfelügyeleti Főosztály, avagy a Külszolgálati és Béketámogató Osztály esetében.

2.2 A felkészítés céljában, rendszerében, tartalmában bekövetkezett változások.

Úgy gondolom az előbbieken érintett szervezeti változások, valamint a szakképzés általános helyzetét az 1. pontban leírtak részben már jelzik a rendeltetést, működtetést érintő itteni eltéréseket is. A végrehajtó rendőr tiszthelyettes állomány felkészítése kétféle módon fog a

korábbiaktól részben eltérő módon megvalósulni, egyrészt iskolarendszerben szakmai oktatás és másrészt pedig iskolarendszeren kívül szakképzés keretében. Feltételezésem szerint a rendőrség és a felügyeletet gyakorló Belügyminisztérium – kihasználva a szak, - és felnőttképzésben beállt változásokat – igyekezett olyan kétféle felkészítési változatot prezentálni, amely részben megőrzi a korábbi változatot is, de olyan új megoldást is alkalmaz, amely nagy valószínűséggel segíthet a rendőr tiszthelyettes állomány gyorsabb pótlásában is. Mire alapozom én ezt? Arra, hogy egyrészt megtartott két intézményt (rendvédelmi technikum), ahol iskolarendszerű kétéves nappali munkarendben a szakképzési törvény előírásai szerint zajló szakmai oktatás folyik, amely szakképzettség és szakma megszerzésével zárul. Nyilvánvalóan az innen kikerülő jól felkészült különböző szakmairányt felvett rendőr tiszthelyettesek csak két év elteltével kerülnek felavatásra. Ezzel szemben az úgynevezett tízhónapos iskolarendszeren kívül – lényegében a felnőttképzési törvény és végrehajtási rendelete alapján folyó – mint munkaerő-piaci képzés sikeres teljesítését követően szabályozott szakképesítést szerezhet az érintett. A képzés időtartamából, taglalásából kifolyólag hamarabb kerülnek be az általános rendeltetésű rendőri szerv működésébe a pályakezdő határrendészeti és útlevélező-, valamint a közbiztonsági rendőrfőnökök. Sőt az utóbbi változatban lényegében már a felkészülés harmadik hónapjától hivatásos őrmestereként kis csalafintasággal a végrehajtó állományhoz is hozzászámíthatóak. Méltányolható, hogy mindkét változat esetén megtartotta a fenntartó az érettségi követelményt, mint iskolai előképzettségi feltételt. Nyilvánvaló, hogy a kétféle felkészítés nem azonos szintű képzési kimeneti követelményeket produkál. Eleve már azért sem, mert míg az egyiknél 2124 tanóra, a másiknál pedig csupán 1100-1500 tanóra állhat a tanulók, a felnőttképzésben résztvevők rendelkezésére! Ez, még akkor is igaz, ha a tízhónapos képzésben végző rendőrfőnökénél a program-követelmény az utasításra (járőr tagjaként) történő tevékenység mellett, megemlíti a járőrvezetőként történő fellépés lehetőségét is, ami a technikumi szakképzésből kikerültek esetében magától értetődő. Ezeket a 3. pontban a vonatkozó leírással támasztom alá.

Tudni kell, hogy az OKJ-t váltó szakmajegyzékben csupán csak három – ebből is kettő civil – szakma szerepel, ami a belügyminiszter felügyelete alá tartozik. Ezek a rendészet és közszolgálat ágazaton belül található 4 1032 18 02 azonosító számú rendészeti őr, az 5 0413 18 01 számú közszolgálati technikus, melynek van egy rendészeti technikus szakmairánya és végezetül – ami bennünket leginkább érint – az 5 1032 18 03 azonosítási számú rendőr tiszthelyettes négy szakmairánnyal.

3. Nagybani előzetes összehasonlítás a határrendész jellegű kétféle felkészítés között

Először néhány szempont szerinti vizsgálat adatait mutatom:

<i>Fsz.</i>	<i>IRK-i 10 hónapos</i>	<i>IR 2 tanéves 5 1032 18 03 R. tts. (4 szakmairánnyal)</i>		<i>Vizsgált szempont</i>	<i>Megjegyzés</i>
1.	Érettségi.	Érettségi.		Iskolai előképzettség	
2.	4	5		EKKR	
3.	4	5		MKKR	
4.		140 óra		Egybefüggő szakmai gyakorlat	
5.	1032	5251		Hozzárendelt FEOR szám	

Ezek után az elemzés eredményeit kétfelé csomagoltam. Először a kétféle felkészülés által megcélzott munkaterület leírását-, majd pedig azokat a legfontosabb tartalmi, vizsgáztatási eltéréseket érintem, amelyek azok jellegéből, formájából következnek.

3.1 Határrendészeti rendőr tiszthelyettes és a határrendészeti- és útlevelezési rendőrszolgálat megcélzott munkaterülete leírásának összehasonlítása.

<i>Határrendész r. tiszthelyettes</i>	<i>Határrendészeti és útlevelezési rendőrszolgálat</i>	<i>Más</i>
A határrendészeti rendőr jogszabályokban meghatározott rendvédelmi, határ-, és idegenrendészeti feladatokat lát el.	A határrendészeti és útlevelezési rendőrszolgálat jogszabályokban meghatározott rendvédelmi, határ- és idegenrendészeti feladatokat lát el.	Ua ⁹ .
Feladatait önállóan vagy utasításra hajtja végre.	Feladatait utasításra, illetve járőrvezetőként önállóan hajtja végre.	Szinte ua.
Tájékoztatást ad és segítséget nyújt az arra rászorulóknak.	Tájékoztatást ad, és segítséget nyújt az arra rászorulóknak.	Ua.
Határforgalom ellenőrzést hajt végre, végzi a határátlépésre jogosító úti okmányok, tartózkodási engedélyek, vízumok eredetiségének, érvényességének ellenőrzését,	Járőrvezetőként vagy járőrpáros tagjaként határforgalom ellenőrzést hajt végre, végzi a határátlépésre jogosító úti okmányok, tartózkodási engedélyek, vízumok eredetiségének, érvényességének ellenőrzését, megakadályozza az illegális határátlépést.	

⁹ Ugyanaz rövidítése.

megakadályozza az illegális határátlépést.	A képzésben részt vevő a szakmai képzés során a rendészeti és közszolgálati ágazat rendőrségi területére vonatkozóan szerez rálátást.	
Teljesíti a nemzetközi megállapodások rá vonatkozó feladatait.	Teljesíti a nemzetközi megállapodások rá vonatkozó feladatait. Ismeri a fegyveres-, rendvédelmi szerveknél végzett munka során betartandó általános normákat, előírásokat, amelyek alkalmazása során megkezdődik a hivatástudat, a döntéseivel kapcsolatos felelősségvállalás kialakítása.	Szinte ua.
Az intézkedéseivel elősegíti a rendészeti prevenciók célok megvalósulását.	A határrend fenntartása érdekében határterületi járőrszolgálatot lát el, intézkedéseivel elősegíti a rendészeti prevenciók célok megvalósulását.	Szinte ua.
Hierarchikus szervezet tagjaként feladatait jogszabályok alapján, parancsok, utasítások szerint teljesíti.	Hierarchikus szervezet tagjaként feladatait jogszabályok alapján, parancsok, utasítások szerint teljesíti. Végrehajtja egyénileg és kötelékben az alaki szabályzatban foglalt mozgásformákat.	Szinte ua.
Végrehajtja a szükséges személyi szabadságot korlátozó és nem korlátozó rendőri intézkedéseket, szükséges esetben kényszerítő eszközt alkalmaz.	Végrehajtja a szükséges személyi szabadságot korlátozó és nem korlátozó rendőri intézkedéseket, szükséges esetben önállóan kényszerítő eszközt alkalmaz. Fejleszti fizikai állóképességét, erőnlétét. Gyakorlatban végrehajtja a munkája során alkalmazható önvédelmi alaptermékákat. Gyakorlatban végrehajtja a munkája során alkalmazható önvédelmi alaptermékákat.	Szinte ua.
Munkáját felelősségteljesen, kellő hivatástudattal a Rendőrség Etikai Kódexében meghatározottak betartásával gyakorolja. Hivatását eskü alapján teljesíti, szükséges esetben akár élete kockázatát is.	Munkáját felelősségteljesen, kellő hivatástudattal a Rendvédelmi Hivatásetikai Kódexben meghatározottak betartásával gyakorolja. Hivatását eskü alapján teljesíti, szükséges esetben akár élete kockázatát is. Törekszik a rendvédelmi hivatáshoz méltó magatartás kialakítására, viselkedését a szabálykövetés, fegyelmezetttség jellemzi.	Szinte ua.
Feladatát fizikális igénybevétel nélkül jelentős pszichikai megterhelés alatt teljesíti.	Feladatát fizikális igénybevétel nélkül jelentős pszichikai megterhelés alatt teljesíti.	Ua.
Napi szolgálata során társaival és az állampolgárokkal együttműködik, velük szakszerűen és hitelesen kommunikál, szükséges esetben idegen nyelven.	Napi szolgálata során társaival és az állampolgárokkal együttműködik, velük szakszerűen és hitelesen kommunikál, szükséges esetben idegen nyelven. Képes az idegen nyelvű szakmai kommunikációhoz szükséges minimális nyelvtani és lexikális alapok használatára.	Szinte ua.
Feladatellátása során híradástechnikai, informatikai és más rendszeresített, a szolgálata ellátásához szükséges eszközöket használ.	Feladatellátása során híradástechnikai, informatikai és más rendszeresített, a szolgálata ellátásához szükséges eszközöket használ. Szakszerűen, az előírásoknak megfelelően kezeli a fegyveres és rendvédelmi szerveknél egységesen rendszerben lévő híradástechnikai eszközöket.	Ismétlés.
Szolgálati feladatainak teljesítése során hozott döntéseiről felelősséget vállal.	Szolgálati feladatainak teljesítése során hozott döntéseiről felelősséget vállal.	Ua.
Fegyverviselési joga van, mely alapján szükséges esetben a jogszabályok adta keretek között fegyverét használja.	Fegyverviselési joga van, mely alapján szükséges esetben a jogszabályok adta keretek között fegyverét használja. Ismeri és alkalmazza a lögyakorlattal kapcsolatos biztonsági- és tiltó rendszabályokat, a rendőrségnél rendszeresített lőfegyverek használatával kapcsolatos szabályokat.	Szinte ua.

Szeretném ide citálni a Szkr. 18.§ (3) bekezdését: „A programkövetelmény akkor nem vehető nyilvántartásba, ha a programkövetelmény alapján megszerezhető szakképesítés szakmai kompetenciái a szakmajegyzékben szereplő szakma képzési és kimeneti követelményekben meghatározott kompetenciáinak több mint harminc százalékával azonos vagy hasonló, kivéve, ha az a szakmához kapcsolódó szakmai kompetenciák magasabb szintű elsajátítására vagy speciális tanulási eredmények megszerzésére irányul.”

3.2 Tartalmi összevetés a kétféle felkészítés között.

Kihangsúlyozom, hogy teljeskörű összehasonlításra nem vállalkoztam, csupán csak arra, hogy bemutassam a rendőr tiszthelyettes szakmához tartozó programtanterv határrendész szakmairánya utolsó moduljának tartalmát és a tízhónapos határrendészeti és útlevelkezelő rendőr járőr szakképzés készség, képesség deskriptorát.

3.2.1 A rendőr tiszthelyettes határrendész szakmairánya utolsó moduljának tartalma.

A határrendészeti ismeretek tanításának (98 tanóra) főbb témakörei:

<i>Témakör</i>	<i>Tartalom</i>	<i>Megjegyzés</i>
1. Határrendészeti alapismeretek.	Az államhatárral kapcsolatos alapfogalmak. Az államhatárról szóló törvény feldolgozása. A határrendészeti feladatokat meghatározó főbb jogi szabályzók. A határrendészeti szolgálati ág feladatrendszere, felépítése. A határrend, határrend-sértések és határrendi esetek. A HRK-k helye, szerepe, illetékessége, működési rendje, szolgálati személyei.	
2. Okmány-alapismerek és személyazonosítás.	Papírgyártási és okmányvédelmi kategóriák, jellegzetességek. Személyazonosító igazolvány és más engedélyek felépítése, biztonsági jegyei. Az ember külső anatómiai jellemzői, a személyazonosítás módszerei, a vizsgálat szempontjai, a személycserék felfedése.	
3.Határforgalom-ellenőrzési alapismeretek.	A Schengeni Határellenőrzési Kódex és Kézikönyv alapfogalmai. A határforgalom-ellenőrzés formái, módszerei. Úti okmányok és érvényességük, a határátléptető bélyegző és használata. A schengeni vízumok típusai, felépítése, biztonsági jegyei. A vízuminformációs rendszer, valamint a tartózkodási engedély lényege. Kompenzációs intézkedések és SIS találatkezelés.	

4 Határvédelmi ismeretek.	Tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet, tömeges migráció kezelése. Államhatár rendjét közvetlenül veszélyeztető konfliktushelyzet. A határrend, határrend-sértések és határrendi esetek. Az államhatár rendje ellen irányuló erőszakos cselekmények. Ideiglenes Biztonsági Határozat (IBH) alkalmazása a határőrizeti rendszerben.	
5. Idegenrendészeti ismeretek.	A rendőrség idegenrendészeti feladatai és jogszabályi háttere. A tartózkodás szabályai szabad mozgás jogával rendelkező állampolgárok, és harmadik országbeli állampolgárok esetében. A tartózkodásra jogosító okmányok rendszere. Az illegális migrációval összefüggő szabálysértési, büntetőjogi tényállások.	
6. Okmány szakismeretek.	A külföldre utazásról szóló 1998. évi XII. törvény és a hozzá kapcsolódó rendeletek főbb tartalmi elemei. Magyarország által kibocsátott úti okmányok típusai, érvényessége. Az utazásra feljogosító személyazonosító igazolványok típusai, érvényessége, okmánybiztonsági jegyei. A kártya formátumú magyar vezetői engedélyek, forgalmi engedély felépítése, okmánybiztonsági jegyei.	
7. Idegenrendészeti szakismeretek.	A külföldiek tartózkodásával összefüggő jogsértésekhez kapcsolódó idegenrendészeti kényszerintézkedések, a kijelölt helyen való tartózkodás. Arcképmás és ujjnyomat rögzítése. A kiutasítás, kitoloncolás és beutazási és tartózkodási tilalom. Az idegenrendészeti őrizet és a kiutasítást előkészítő őrizet. A kiutazás korlátozása, külföldre utazási tilalom. A harmadik országbeli állampolgárok ellenőrzése. Úti okmány lefoglalása. Felelősségi szabályok és bejelentési kötelezettségek. Menekültügyi jogi háttere és alapfogalmai. Az elismerését kérő-, az oltalmazott személy, a menekült, valamint a menedékes jogállása. A menekült, menedékes, oltalmazott személyek részére kiállított okmányok, a tartózkodásukra vonatkozó feltételek és szabályok. A menekültügyi eljárásból adódó rendőri feladatok.	

A határellenőrzési és idegenrendészeti intézkedések tanításának (30 tanóra) főbb témakörei:
Határőrizeti feladatok szakszerű teljesítése, szükséges intézkedések megtétele.
Határforgalom-ellenőrzés végrehajtása ezt segítő eszközökkel, támogató szakrendszerekkel.
Idegenrendészet, mélységi ellenőrzés, intézkedés biztonságos és szakszerű végrehajtása.

3.2.2 A tízhónapos határrendészeti és útlevélkezelő rendőr járőr által elvárt készségek, képességek.¹⁰

Ssz.	Határrendészeti és útlevélkezelő rendőr járőr	Megjegyzés
1.	Alaki fogásokat és tevékenységeket hajt végre egyénileg és kötelékben.	
2.	Egyéni lőfegyverét magabiztosan kezeli.	
3.	Végrehajtja az előljárójától kapott parancsokat, utasításokat a szolgálati érintkezés szabályainak megfelelően.	
4.	Tevékenységét a rendészeti szervekre vonatkozó egységes rendvédelmi etikai szabályok szerint végzi.	
5.	Az adat és titokvédelemre vonatkozó szabályok betartásával kommunikál.	
6.	Szükséges helyzetben elsősegélyt nyújt, újraélesztést hajt végre.	
7.	Rendvédelmi híradástechnikai eszközöket rendeltetésszerűen használ.	
8.	Teljesíti a hivatásos szolgálat ellátásának fizikális követelményeit.	
9.	Járőrszolgálatot lát el. Határőrizeti járőr szolgálatot lát el járőrvezetőként, vagy járőr tagjaként. A jogsértő cselekményeket felismeri, megelőzi, megszakítja.	
10.	Járőrvezetőként önállóan intézkedik felkérésre vagy utasításra. Saját képességeinek, lehetőségeinek ismeretében határozottan lép fel.	
11.	Kényszerítő eszközt a szolgálati szabályoknak megfelelően alkalmaz.	
12.	Helyszínbiztosítási feladatokat hajt végre.	
13.	Elkészíti a rendőri intézkedésekhez kapcsolódó dokumentumokat, használja a rendőrségnél rendszeresített ügyiratkezelő, ügyfeldolgozó programot.	
14.	Részt vesz terület, útszakasz lezárásában, átkutat, útzárat létesít és működtet, személyeket üldöz, ellenőrző-átengedő pont szolgálati csoportban lát el feladatot.	
15.	Sajátos rendőri intézkedések foganatosításában részt vesz.	
16.	A jogsértő cselekményeket megelőzi, bekövetkezésük esetén azokat felismeri és megszakítja. Intézkedik bűncselekmény vagy szabálysértés észlelése esetén.	
17.	Közlekedésrendészeti ellenőrzésben vesz részt. Megelőzi, megszakítja, valamint részt vesz a jogsértő cselekmények szankcionálásában.	
18.	Határátkelőhelyen személyeket, járműveket, okmányokat ellenőriz, elvégzi az ehhez kapcsolódó ellenőrzési feladatokat.	
19.	Idegenrendészeti ellenőrzéseket hajt végre a külföldiek jogszerű magyarországi tartózkodásának ellenőrzése érdekében.	
20.	Közösen hajt végre feladatot társ rendészeti és más szervek munkatársaival.	
21.	Feladatának ellátása során érthetően fejezi ki magát szóban és írásban, valamint mások kommunikációját megfelelő módon értelmezi.	

¹⁰ A négy darab deskriptoraiból itt csupán csak a készségeket, képességeket érintem, az ismereteket, elvárt viselkedésmódokat, attitűdöket, valamint az önállóság és felelősség mértékét nem.

22.	Kommunikációs képességei révén szakmailag együttműködik idegen nyelven beszélőkkel.							
-----	---	--	--	--	--	--	--	--

3.2. 3 Eltérések a vizsgáztatás rendszerében és tartalmában.

A vizsgáztatás rendszerében is van eltérés a kétféle felkészülésben. Míg a felnőttképzésben csak egy úgynevezett képesítő vizsga létezik, addig az iskolarendszerű változatnál az első félév végén ágazati alapvizsgára és az időterminus legvégén pedig a szakmai iránynak megfelelő szakmai vizsgára kerül sor. A képesítő vizsgára bocsátás feltétele: a szakmai képzés követelményeinek igazolásáról a képző intézmény által, a felnőttképzési adatszolgáltatási rendszerben kiállított tanúsítvány.

Az iskolarendszerű rendőr tiszthelyettes szakmai oktatásban tervezve van két feladatsorból álló központi interaktív vizsga és szintén két részelemből – egy portfólió és egy szituációs gyakorlat – álló projektfeladat.

A központi interaktív vizsga: határrendészeti szakmai ismeretek címmel fut és két részből áll.

Az első vizsgatevékenység-rész (1. feladatsor) a tanulási eredmények mérése érdekében az alábbi tudáselemekből összeállított feladatokat tartalmaz:

- határrendészeti alapismeretek,
- határforgalom ellenőrzéssel kapcsolatos ismeretek,
- határőrizeti járőrszolgálat ellátására vonatkozó ismeretek,
- határvédelem (az államhatár rendjének fenntartásával összefüggő és a határrendsértés esetén végrehajtandó intézkedések ismeretei),
- a külföldiek jogszerű magyarországi tartózkodásának ellenőrzésével kapcsolatos idegenrendészeti ismeretek,
- okmányok ellenőrzésére vonatkozó ismeretek.

A második vizsgatevékenység-rész (2. feladatsor) a tanulási eredmények mérése érdekében az alábbi tudáselemeket célozza meg:

- szabálysértési jogszabályok,
- büntető jogszabályok,
- közigazgatási jog alapfogalmai,
- rendőri intézkedéssel kapcsolatos bűnügyi alapismeretek,
- közlekedésrendészeti ellenőrzéssel kapcsolatos ismeretek,
- közrendvédelem (szolgálati alapismeretek, szolgálati formák, szolgálatellátás követelményei, intézkedések, kényszerítő eszközök, tömegkezelés, zárás, kutatás, útzár

telepítésére, ellenőrző-átengedő pontra vonatkozó általános előírások, csapatszolgálat alapfogalmai).

Projektfeladat: komplex határrendészeti feladat címet viseli és ez is két részből áll. Ezek a portfólió és a szituációs gyakorlati feladat.

(Csak megjegyzem, hogy meglepő módon a korábbi komplex vizsga megnevezést itt már nem használja a jogszabály.)

Az előbbiekkal szemben a felnőttképzésben csak írásbeli és szituációs gyakorlati vizsgatevékenység létezik.

Az írásbeli vizsga: határrendész és útlevelkezelő rendőrrjárőr ismeretek címet viseli és az alábbi tudáselemekből összeállított feladatokat tartalmaz:

- határrendészeti alapismeretek,
- határforgalom ellenőrzéssel kapcsolatos ismeretek,
- határőrizeti járőrszolgálat ellátására vonatkozó ismeretek,
- határőrizet (az államhatár rendjének fenntartásával összefüggő és a határrend sértés esetén végrehajtandó intézkedések ismeretei),
- a külföldiek jogszerű magyarországi tartózkodásának ellenőrzésével kapcsolatos idegenrendészeti ismeretek,
- okmányok ellenőrzésére vonatkozó ismeretek,
- szabálysértési jogszabályok,
- büntető jogszabályok.

A gyakorlati vizsga szituációs gyakorlati feladat megnevezéssel szerepel és a határrendészeti és útlevelkezelői rendőrrjárőri intézkedést szimuláló szituációs gyakorlati feladat végrehajtását kívánja meg a valóságos környezetet imitáló szituációs környezetben (taktikai ház, szituációs kabinet, szituációs utca) jelzők és járőrtárs által támogatottan. A határforgalom-ellenőrzési vagy mélységi ellenőrzést is magába foglaló határrendészeti járőri feladat végrehajtását követően a vizsgázó elvégzi a szükséges dokumentálást is.

3.3. A szakmai oktatásban és a szakmai képzésben szerzett végzettség és az érvényes képesítési követelmények kapcsolata.

Már szó volt róla az 1.8 pontban, hogy az iskolarendszerű szakmai oktatásban avatásra kerülő pályakezdő szakmai irányának megfelelően oklevelet és szakmai bizonyítványt kap, míg a szakmai képzésben részesültek a sikeres képesítő vizsgát követően csak képesítő bizonyítványhoz jutnak. Mi az ezek közötti eltérés? Míg az előbbi – a vonatkozó törvényi előírás alapján - államilag elismert középfokú végzettséget és szakképzettséget tanúsít, addig

az utóbbi csak alapfokú végzettséget és szakképesítést mutat. Ebből adódóan az előbbi helyen végzett pályakezdő egy vagy több foglalkozás valamennyi munkaköre betöltésére lehet jogosult, ezzel szemben az utóbbinál tíz hónap után végzett – akkor már őrmester – esetében legalább egy munkakör betöltése jöhet szóba.

Ezek után nézzük meg ennek a lehetőségeit a hatályos képesítési követelmények vonatkozó részei alapján az általános rendeltetésű rendőrséget illetően.

Közismert, hogy a képzettségi követelmények általában négy csoportba soroltak. Ezek: az állami iskolai végzettség, a rendvédelmi szakképzettség, szakképesítés, a szakbeosztás ellátásához szükséges egyéb szakképzettség, szakképesítés, valamint az egyéb rendvédelmi képzettség (pl. szakvizsga, vezetővé képző tanfolyam). Az egyes szolgálati beosztások betöltését illetően, a képesítési követelmények meghatározásánál a belügyminiszter irányítása alatt álló rendvédelmi feladatok ellátó szerveknél a hivatásos szolgálati beosztásokról és a betöltésükhöz szükséges követelményekről szóló 30/2015. (VI. 16.) BM rendelet szabályait kell figyelembe venni. Többek között az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szervnél rendszeresített szolgálati beosztások öt-öt besorolási kategóriát tartalmaznak, „A, B, C, D, és E” jelöléssel. Az egyes beosztási kategóriák pedig fizetési fokozatokra osztottak.

Melyek a tiszthelyettesi besorolási osztályba tartozó szolgálati beosztások szintenként? A központi szervnél: csoportparancsnok, referens, segédelőadó.

Területi szintű szervezeteknél: csoportparancsnok, ŐRPK, szolgálatparancsnok, helyszínelő, helyszínelő és balesetvizsgáló, nyomozó, szakoktató, technikus, ügyeletes, referens, raktárvezető, vizsgáló, kiemelt főhatárrendész, járőrparancsnok, fogdafelügyelő, főhatárrendész, futár, járőrvezető, szolgálatparancsnok helyettes, kiképző, bűnügyi referens, kutyakiképző¹¹, fogdaőr, járőr, gépjárművezető, kísérő őr, bűnügyi segédelőadó, objektumőr és járőrtárs. Helyi szintű szervezeteknél: csoportparancsnok, ŐRPK, szolgálatparancsnok, szolgálatirányító parancsnok, helyszínelő, helyszínelő és balesetvizsgáló, nyomozó, Kmb., határrendészeti szakértő, szolgálatparancsnok helyettes, technikus, vizsgáló, referens, segédtechnikus, ügyeletes, kiképző, kiemelt főhatárrendész, járőrparancsnok, bűnügyi referens, fogdafelügyelő, főhatárrendész, hajóvizsgáló, hajóvezető¹², kutyavezető¹³, segédelőadó, bűnügyi segédelőadó, fogdaőr, határrendész, járőr, kísérő őr, járőrtárs, bűnügyi fogalmazó, objektumőr, gépjárművezető, motorcsónakvezető.¹⁴

¹¹ Ehhez viszont más képzésre is szüksége van.

¹² Ugyanaz áll fenn, mint az előbbinél.

¹³ Ugyanaz igaz, mint az előbbieknél.

¹⁴ Ugyanaz áll fenn itt is, mint a korábban megjelöltekénél.

A rendőrök a szolgálati feladataikat külön végrehajtási rendelkezések alapján, különböző szolgálati formákban, a szakmai szabályzatokban meghatározott módon hajtják végre. Ezek között szerepel többek között a járőr, - útlevélkezelői, - őrszolgálati és az ügyeleti szolgálati forma.

A határrendészet és útlevélkezelő járőr szakképesítés programkövetelménye és a hatályos képesítési követelmények - 30/2015. (VI. 16.) BM rendelete - 2. melléklete alapján azt feltételezem, hogy az itt felavatott őrmesteri rendfokozattal rendelkező személyek a helyi szintű szerveknél leginkább járőrtárs, járőr, határrendész, kísézőőr, objektumőr beosztásba kerülhetnek. Ezzel szemben a rendőr tiszthelyettes határrendész szakmairányon szakmát szerzett személyek avatásuk után sokkal több beosztás esetében számításba jöhetnek, hisz esetükben ezek előtt átestek un. ágazati alapoktatáson, elsajátították a négy szakmai irány közös tudnivalóit és legvégül a saját szakmai irányukra vonatkozó tudást is megszerezték a második tanév végére. Az előbbieken felül ők rövid idő belül lehetnek főhatárrendészek, járőrparancsnokok, ügyeletesek, kiemelt főhatárrendészek, kiképzők, bűnügyi referensek is. Ők a helyi szintű szerveknél az „A”, „B” és esetleg „C” besorolási kategóriába kerülhetnek kinevezésre. Persze ez részemről csak feltételezés, lehetséges illetően történő érvényesülése nem lesz teljeskörű!

3.4. Minden egyéb más felvetés, kérdés.

- Nem mellékes különbség az is a kétféle felkészülés felépítésében, hogy míg az iskolarendszerű szakmai oktatás felépítése modulokra tagolt, addig az iskolai rendszeren kívüli nem modulokba rakott.
- Felhívom a figyelmet a Szkr. 168.§-n szereplő sajátos tanulói kötelezettségekre, a 176-177., 179. §-ban részletezett – az általánosan felüli - rendvédelmi tanulói juttatásokra, igazolványra is. Ezekon felül a Szkt. 77.§-ához kapcsolódóan, a Szkr. 229-234. §-ai egyéb sajátos megállapításokat ír a rendvédelmi szakképző intézmények tanulóira vonatkozóan. A rendvédelmi szakképző intézményre vonatkozó juttatásokat a Szkr. 6. §-a részletesen érinti.
- A régi szakképzési törvényben is volt határidő meghatározva a szakképző intézmény fenntartói jogának átadására, az intézmény átalakítására, megszüntetésére vonatkozóan és ez az nagyon helyesen az új törvényben is megmaradt. ¹⁵

¹⁵ Szkt. 23. §-a.

- A 3.4. pontban leírtakra tekintettel úgy gondolom, elengedhetetlen lenne a vonatkozó képesítési követelmények megújítása, avagy legalább kiegészítése azoknak a munkaköröknek a megnevezésével, melyek betöltését csupán csak a szakmai képzésben megszerezhető szakképesítéshez köti a rendészetet felügyelő miniszter.
- Nincs tudásom arról, mikor kerültek nyilvántartásba vételre a Belügyminisztérium felügyelete alatt álló szakképző intézmények, ugyanis ez, valamint a működési engedély kiadása, az alapító okirat megléte a jogszerű működésük alapfeltétele. A fenntartónak 2020. július 1-jével kellet a Sztv. 125.§-nak megfelelően gondoskodnia az Nkt. e törvény hatálybalépését megelőző napon hatályos rendelkezései szerinti, a korábbi rendészeti szakgimnáziumoknak e törvénynek megfelelő működése előkészítéséről és alapító okiratának módosításáról.
- Gondolom nemcsak bennem merült fel a kérdés, vajon a korábban létezett ráépülésekkel (baleseti helyszínelő, bűnügyi technikus, fő határrendész, körzeti megbízott, kutyavezető-rendőr, okmányvizsgáló és a rendőr zászlós) mi lesz ezután? De vajon mi lesz a jövője a korábbi őr-járőrtárs, csapatszolgálati járőr és a járőr rész-szakképesítések sorsa? Elvileg ezekre való felkészítést a két tagintézmény is végezhetné a felnőttképzés szabályi szerint.
- Az is kérdés lehet, hogy az átjárhatóság milyen módon lesz megoldva, lesz-e egyáltalán ilyen lehetőség az iskolarendszerű szakmai oktatás és a szakképzésben résztvevő tanulók, illetve képzésben résztvevők között?

Befejezés

Ebben az írásban az új rendszerű szakmai oktatás és szakképzés diagnózisának felvázolására, néhány kapcsolódó gondolat, kérdés felvázolására vállalkoztam. Felvetett gondolataim lényegében még a gyakorlatban nem bizonyított normák előírásain alapulnak. Igazi elemzést majd legkorábban kettő év után az új rendszerben történt kibocsátások, valamint a bevérvizsgálatok elvégzése után lehet adni. De akkor mindenképpen szükséges konkrét elemző-értékelő tevékenység elvégzése és ha indokolt a szükséges korrekciók megtétele sem lesz mellőzhető.

Felhasznált irodalom

2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról.

a 154/2015. (VI. 19.) Korm. rendelet a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény végrehajtásáról.

27/2015. (VI. 15.) BM rendelet a rendőrség, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv és a büntetés-végrehajtási szervezet nem vezetői beosztást betöltő hivatásos állománya vonatkozásában a rendvédelmi szerv alapfeladatába tartozó szolgálati beosztások felsorolásáról.

30/2015. (VI. 16.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alatt álló rendvédelmi feladatokat ellátó szerveknél a hivatásos szolgálati beosztásokról és a betöltésükhöz szükséges követelményekről.

Kui László:

Fejlesztési alternatívák a határőrizet technikai hátterében

Napjainkra az irreguláris migráció és az államhatáron átnyúló bűncselekmények, köztük a nemzetközi terrorizmus, a fegyver- és kábítószercsempészet globális méretű problémává nőtte ki magát. Az irreguláris migráció és az államhatáron átnyúló bűncselekmények biztonságra gyakorolt hatása felértékeli azokat a rendészeti tevékenységeket, intézkedéseket, amelyek e jogellenes cselekmények megelőzésére, felderítésére és megakadályozására hivatottak. Ez a fajta „felértékelődési folyamat” jól érzékelhető a határőrizet műszaki-technikai hátterével összefüggésben is, amely mindig kiemelt szerepet játszott a határellenőrzés egészével szemben támasztott követelmények érvényesülésében¹. A világszerte egyre inkább elterjedő különböző műszaki tartalmú és felépítésű határkerítések egyáltalán nem tarthatók kizárólagos határőrizeti megoldásnak, véleményünk szerint azok a teljes határőrizeti technológiai rendszernek csak egy szegmensét képezik. Ennek okán a határkerítések mellett világszerte alkalmazott egyéb, olyan határőrizeti célú technikai fejlesztéseket kívánjuk elemezni, amelyek álláspontunk szerint hosszú távon is a további fejlesztések alapját fogják képezni.

Első helyen az USA-ban, mint a határőrizeti technológiákat nagy mennyiségben és széleskörűen alkalmazó országban végrehajtott fejlesztéseket szeretnénk vizsgálni. Az USA szempontjából a leginkább kockázatos mexikói szárazföldi határszakaszon kiépített kerítésrendszer mellett a határőrizet jelentős mértékben támaszkodik a komplex technológiai megoldásokra. Ezek közül a technikai rendszer alapját az 1998-ban létesített és 2005-ig működtetett ISIS (Integrated Surveillance Intelligence System) képezte. Az ISIS fő alkotóelemeit a talajba telepített több mint 11 000 db szeizmikus és mágneses szenzor, 255 db nappali és egyben infrakamera, valamint intelligens, számítógép-vezérlésű detektáló rendszerek (ICAD) jelentették. A szenzorok és a kamerák rádióösszeköttetésben álltak az ICAD rendszerrel, amely a jelzések vétele és riasztás generálása mellett erőforrás-követési és válaszköordinációs képességekkel is rendelkezett. Az ISIS rendszer kiegészítésére izraeli gyártmányú HERMES drónokat alkalmaztak a levegőből történő felderítés biztosítására².

¹ A határellenőrzéssel szemben támasztott követelményeket lásd bővebben: Kui László (2018): A határellenőrzés elveinek és követelményeinek érvényesülési lehetőségei Magyarországon. Budapest, Hadtudományi Szemle, 9. évfolyam, 2018/2. szám, pp. 277-279.

² A Review of Remote Surveillance Technology Along U.S. Land Borders. Washington D.C., DEPARTMENT OF HOMELAND SECURITY, Office of Inspector General, Office of Inspections and Special Reviews, OIG-06-

Az ISIS koncepció képezte az alapját a jelenleg is működő technikai rendszernek, amelynek végpontjait mobil felderítő technológiák (taktikai hőlégballonok, emberi és gépjármű hordozású radarok, hőkamerák, emberi vezetésű és pilóta nélküli légi eszközök), fixen telepített felderítő eszközök (hőkamera és radartornyok), valamint az alagútásást érzékelő felderítő szenzorhálózat jelenti. A végponti elemek jelzései a szektorokra osztott határszakaszok megfelelő vezetési pontjaiba futnak be, amelyek alapján előerővel hajtják végre a szükséges intézkedéseket³. Az utóbbi években kezdték el alkalmazni az izraeli Elbit Systems által eredetileg katonai felhasználásra kifejlesztett TORCH rendszert, amely mobil és stabil hőképfelderítő rendszerekből, szeizmikus és mágneses szenzorhálózatból, hordozható és fixen telepített radarokból, valamint pilóta nélküli légi eszközökből épül fel, amelyek képi és egyéb információi integrált parancsnoki központokba futnak be⁴. A már rendszerben álló technológiák mellett az USA-ban az alábbi területeken végeznek kutatásokat, illetve indultak el fejlesztések a jövőbeli határbiztonsági kihívások kezelésére:

- további kutatási célként azonosították a határkerítés közel „okossá” tételét kamerák, szenzorok fejlesztésével, amelyek hatékonyan detektálják a behatolásokat a földfelszín alatt, a felszínen és a levegőből;
- az Apex Border Situational Awareness program keretében az adatfeldolgozás, döntéstámogatás hatékonyságának növelése, adatmegosztási lehetőségek más hatóságokkal;
- az Adaptive Sensor Analytics Project keretében automatizált, műholdkép adatokat is feldolgozó és elemző rendszer kifejlesztése;
- további földfelszíni és levegőből történő felderítési képességek megszerzése, pilóta nélküli légi eszközök alkalmazása;
- új technológiák bevezetése az alagútásások észlelésére;
- nagyobb hatótávolságú, integrált kamerarendszerek mikrohullámú adattovábbítással;
- szeizmikus, akusztikus, passzív infra felderítő rendszerek;
- emelt toronymagasságú mobil hőképfelderítő rendszerek;

15, 2005., pp. 2-16. Letöltve: https://www.oig.dhs.gov/assets/Mgmt/OIG_06-15_Dec05.pdf (Letöltés ideje: 2020. május 5.)

³ Privacy Impact Assessment Update for the Border Surveillance Systems (BSS) DHS/CBP/PIA-022(a) August 21, 2018., Letöltve: <https://www.dhs.gov/sites/default/files/publications/privacy-pia-cbp022-bss-september2018.pdf> (Letöltés ideje: 2020. május 5.)

⁴ Elbit integrated border security solutions. Letöltve: <http://www.elbitsystems-us.com/homeland-security> (Letöltés ideje: 2020. május 5.)

- áttelepíthető tornyos hőképfelderítő rendszerek⁵.

A következő, általunk határőrizeti technikai szempontból fontosnak tartott ország Kína, mivel Kína valamennyi állami szektorban élen jár a legmodernebb technológiák alkalmazásában. A rendészeti terület egészét tekintve a technikai támogatás nagymértékben támaszkodik a különböző megfigyelő (és sok esetben ezzel együtt arckép alapján azonosítást végző) rendszerekre. A megfigyelés, mint állami tevékenység olyannyira általánossá vált, hogy Kína esetében napjainkban már „digitális rabságról” is beszélnek⁶. Az is megállapítható, hogy az állami megfigyelés felülírta az alapvető szabadságjogok és a privát szféra érvényesülésének elvét, erre példa az a 2019-ben a nyugati médiumokban megjelent hír, amely szerint a kínai határőrség a Xinjiangba látogató külföldiek okostelefonjaira titokban olyan, a tulajdonos által nem láthatóan működő applikációt telepített, amelyen keresztül adatokat gyűjtöttek róluk. Emellett a kínai kormány már 2017-től megkezdte a helyi lakosoktól a DNS és egyéb biometrikus adatok begyűjtését⁷.

A kínai rendészetben belül a határőrizeti technológiák is a megfigyelésre alapozottak. Első helyen említendő a Délnyugati Technológia és Fizikai Intézet által kifejlesztett integrált határmegfigyelő rendszer, amely műhold-alapú megfigyelést, elektrooptikai megfigyelő eszközöket, radarokat, pilóta nélküli légi eszközöket, fejlett kommunikációs infrastruktúrát tartalmaz és igénybe veszi a katonai felderítési kapacitásokat is. A rendszer az MI alkalmazásával képes már a határ tiltott átlépésének előkészülete esetén is a megfelelő jelzések generálására⁸.

A China North Industries Group Corp Ltd. által létrehozott BeiDou+ Land and Maritime Defense and Control System nagy pontosságú megfigyelő rendszer keretén belül szintén pilóta nélküli légi eszközök, valamint kb. 2000, minden időjárási körülménytől függetlenül folyamatosan működő elektrooptikai megfigyelőállomás működik⁹.

⁵ The role of technology in securing the nation's borders. Letöltve: <https://www.militaryaerospace.com/unmanned/article/16707261/the-role-of-technology-in-securing-the-nations-borders> (Letöltés ideje: 2020. május 5.)

⁶ The Road to Digital Unfreedom: President Xi's Surveillance State. Letöltve: <https://www.journalofdemocracy.org/articles/the-road-to-digital-unfreedom-president-xis-surveillance-state/> (Letöltés ideje: 2020. május 5.)

⁷ Chinese government loads surveillance app onto phones of visitors to Xinjiang: report. Letöltve: <https://edition.cnn.com/2019/07/03/asia/china-xinjiang-surveillance-nyt-intl-hnk/index.html> (Letöltés ideje: 2020. május 5.)

⁸ China Deploys Hi-Tech Surveillance System in Tibet, Other Borders. Letöltve: https://www.defenseworld.net/news/14538/China_Deploys_Hi_Tech_Surveillance_System_in_Tibet__Other_Borders#.Xfs7tkBFyUm (Letöltés ideje: 2020. május 5.)

⁹ China to Network Land, Sea Borders with High Tech Surveillance System. Letöltve: https://www.defenseworld.net/news/24825/China_to_Network_Land__Sea_Borders_with_High_Tech_Surveillance_System#.Xfs620BFyUm (Letöltés ideje: 2020. május 5.)

Kína indiai határszakaszán a hagyományos földfelszíni megfigyelő rendszerek és járművekkel végzett járőrözés mellett korai előrejelzéssel működő műholdas megfigyelőrendszert alkalmaznak, amely szintén már tiltott határátlépési kísérlet esetén képes annak észlelésére és jelzést ad a határőrizeti szervek részére¹⁰.

Oroszország esetében hagyományosan szigorú, katonai eszközök igénybevételével működő határőrizetről beszélhetünk. A határőrizet politikai szinten napjainkban is kiemelt kérdés, amelyet jól mutat, hogy a határőrizeti tevékenységet a törvények és egyéb jogszabályok mellett 2018 óta külön elnöki rendelet szabályozza. Az elnöki rendeletben a határőrizet célja, fő feladatai mentén megjelennek a technikai támogatással kapcsolatos kérdések, pl. az infrastrukturális és műszaki fejlesztések, a komplex multifunkcionális határvédelmi létesítmények, az üzemeltetés-fenntartás, a modern műszaki megoldások keresésének kérdése. A rendelet a határőrizetet annak minden vonatkozásával együtt egyértelműen a nemzetbiztonság fő, és az állami politika egyik legfontosabb elemeként kezeli¹¹.

Oroszországban az eddigi országokhoz hasonlóan szintén prioritást élvez a határőrizetben a különböző megfigyelő és jelzőrendszerek alkalmazása, azonban a legújabb fejlesztések révén itt is rendszerintegrációs folyamatok kezdődtek meg. A rendszerintegráció tipikus példája a Roselectronics által fejlesztés alatt álló mesterséges intelligenciát használó, döntéstámogató képességgel rendelkező integrált rendszer, amelyben a tervek szerint a különböző szenzorok és megfigyelő eszközök autonóm módon kommunikálnak a mesterséges intelligenciával¹². A mesterséges intelligenciával kombinált hagyományos határőrizeti eszközök mellett Oroszországban elindult a határőrizeti célú robotok fejlesztése, amelynek keretében olyan radarral és elektrooptikai érzékelőkkel felszerelt autonóm robot prototípusa került kifejlesztésre, amely 7-10 km távolságból képes emberek detektálására, felderíti az alacsonyan repülő drónokat, illetve ellenség-barát felismerő technológiával rendelkezik. Az orosz határőrizeti filozófia sajátossága, hogy abban erősen hatnak a fegyveres határvédelmi elemek, ezért a robot emberi élet kioltására is alkalmas fegyverrel is felszerelésre került, ez azonban az európai uniós határőrizetben nem lehet alternatíva¹³.

¹⁰ China's PLA using new equipment for all-weather border monitoring. Letöltve: <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/chinas-pla-using-new-equipment-for-all-weather-border-monitoring/articleshow/63677771.cms> (Letöltés ideje: 2020. május 5.)

¹¹ УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ Об утверждении Основ государственной пограничной политики Российской Федерации № 174. Moszkva, Kreml, 2018. április 25. Letöltve: <http://www.kremlin.ru/acts/bank/43004> (Letöltés ideje: 2020. május 5.)

¹² Russia working on AI-operated border security system. Letöltve: <https://tass.com/defense/1045855> (Letöltés ideje: 2020. május 5.)

¹³ Killer Russian robot can detect a human from over four miles away before shooting them dead in an instant. Letöltve: <https://www.mirror.co.uk/news/world-news/killer-russian-robot-can-detect-9239940> (Letöltés ideje: 2020. május 5.)

Lengyelországban a határőrizeti technikai eszközellátottság, valamint a fejlesztési koncepciók példaként szolgálhatnak a többi schengeni külső határszakasszal rendelkező tagország számára. Lengyelországban önálló határőrség (Straż Graniczna) működik, amely a fegyveres erőknek is része. Ettől függetlenül a határőrizet teljesen rendészeti jellegű az annak megfelelő eszközrendszerrel. A magyar eszközrendszertől való eltérést az IBH-n kívül még az jelenti, hogy Lengyelország földrajzi helyzetéből adódóan tengerparttal is rendelkezik, amelynek őrizetéhez a partszakaszokon telepített megfigyelő rendszereken kívül tengeri járőrhajókat, légpárnás járműveket, merev szárnyú repülőgépeket, és helikoptereket használnak, amelyek a határőrség saját eszközparkjába tartoznak. További eltérést jelent még, hogy a lengyel határőrség saját, jól felszerelt tűzszerész és terrorelhárító alakulatokkal is rendelkezik, amelyek tagjai határőrségi állományban vannak. Az orosz, a litván, a belorusz és az ukrán határszakaszon terepjárókat, quadokat, terepmotorokat, motoros szánokat, mobil hőképfelderítő rendszereket alkalmaznak, ezen kívül összesen 24 nagy hatótávolságú stabil hőképfelderítő rendszert üzemeltetnek. Az emberi hordozású felderítő eszközöket tekintve valamennyi járőr rendelkezik távcsővel, kézi éjjellátóval és kézi hőkamerával. Alkalmazásban állnak még több szenzortípusból álló területvédelmi rendszerek és pilóta nélküli légi eszközök, azonban a teljes felderítő rendszer nem teljesen integrált formában működik.

A további fejlesztési irányok a rendszerintegráció, a műholdas megfigyelő technológiák alkalmazása mellett kiterjednek a földfelszíni megfigyelő és jelző technológiák továbbfejlesztésére¹⁴. Előremutató elképzelést jelentett a műszaki-tudományos kutatási projekt keretében kifejlesztett, nagy hosszúságú határszakaszok őrzésére alkalmas TALOS rendszer. A TALOS alapkoncepcióját tekintve már integrált rendszert jelent, ahol egy vezetési pontba futnak be a pilóta nélküli légi eszközök és a megfigyelő tornyok információi, emellett azonban a rendszer innovatív részét két távvezérelhető, láncalpas járműtípus képezte, amelyek rendkívül jó terepjáró képességgel rendelkeznek. A két, elektrooptikai rendszerrel, hangszórókkal felszerelt jármű közül az egyik a megfigyelési, a másik pedig észlelés esetén a feltartóztatási és követési feladatokat tudja ellátni, célpont észlelése esetén valós időben továbbítják az adatokat a vezetési pontba. Mindkét járműtípus platformjának kialakítása olyan

¹⁴ Project - Improvement of Ukraine - Poland border surveillance system (Northern segment). Letöltve: <https://www.keep.eu/project/24025/improvement-of-ukraine-poland-border-surveillance-system-northern-segment> (Letöltés ideje: 2020. május 5.)

módon történt meg, hogy azok a későbbiekben alkalmasak legyenek távvezérlés nélküli, autonóm robotként való működésre¹⁵.

Valamennyi ország tekintetében – akár Európai Unión belül, akár azon kívül – megállapítható, hogy a határőrizet technikai támogatása továbbra is a nappali és éjszakai felderítő rendszereken, eszközökön, a különböző működési elvű (infra, szeizmikus, akusztikus, mágneses) jelzőeszközökön alapszik, amelyek együttes célja a lehető legteljesebb megfigyelés és terepfelügyelet biztosítása. A továbbfejlesztés részben abban nyilvánul meg, hogy a megfigyelési és jelzőeszközök tekintetében igyekeznek egyre nagyobb látó- és érzékelési távolságú és az időjárás tényezők által egyre kevésbé befolyásolható eszközöket kifejleszteni. Másrészt a megfigyelőrendszerek kiegészítésére és rendszerintegrációjára irányuló fejlesztések is folyamatban vannak, ezt mutatja az MI, az egyre fejlettebb pilóta nélküli légi eszközök, a robotjárművek és a műholdas megfigyelési eszközök megjelenése a technológiai rendszerben.

A terepmegfigyelést és előjelzést biztosító eszközökön belül a stabil és mobil hőképfelderítő rendszerekről, kézi éjjellátókról és kézi hőkamerákról a publikáció több részében szóltam. Véleményem szerint nagy valószínűséggel ezek az eszközök fogják – egyre inkább továbbfejlesztett formában – képezni a határőrizet technikai hátterének gerincét. Hogy ennek mi az oka? A különböző hőképfelderítő eszközök, nappali és éjszakai felderítést biztosító kézi eszközök és területvédelmi rendszerek napjainkban már viszonylag olcsón beszerezhetők, szervizelésük, karbantartásuk a fejlett országokban nem okoz problémát, hatótávolságuk az új generációk bevezetésével egyre növekszik, könnyen kezelhetők és az új generációs eszközök már készen állnak a rendszerintegrációra. Mindemelllett az előzőkben leírt tulajdonságaikkal kiválóan alkalmasak a határőrizet fő céljának, az észlelésnek és az észlelés alapján bevezetendő intézkedéseknek a megvalósítására. Összegezve tehát, ezek az eszközök elérhető áron jól megfelelnek a határőrizeti elvárásoknak, ezért leváltásukkal hosszabb távon sem kell számolni¹⁶.

A továbbiakban több, az utóbbi években a határőrizetben megjelent, vagy határőrizeti célú alkalmazott kutatás eredményeképpen megszületett, illetve fejlesztés alatt álló technológiát vizsgálunk, ezek közül első helyen a műholdas megfigyelő és előre jelző rendszerekkel szeretnénk foglalkozni.

¹⁵ Agnieszka Sprońska - Jakub Główska - Mateusz Maciaś - Tomasz Rokosz (2017): TALOS – Mobile Surveillance System for Land Borders and Large Areas. In: Recent Advances in Automation, Robotics and Measuring Techniques, Roman Szewczyk-Cezary Zieliński-Małgorzata Kaliczyńska (Szerk.), Svájc, Springer, pp. 475-486.

¹⁶ Kui László (2016): A hőkép-alkotás története és gyakorlati alkalmazása. Budapest, Határrendészeti Tanulmányok, Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat tudományos, szakmai kiadványa, 13/1., 2016/1., pp. 110-116.

A műholdas technológia évtizedek óta rendelkezésre áll. A Szputnyik-1 műhold 1957-es űrbe juttatását követően különböző célú műholdak ezrei (kb. 3400) álltak pályára a Föld körül. Az alkalmazási célokat tekintve megkülönböztethetünk távközlési, navigációs, meteorológiai polgári és katonai műholdakat, azonban kutatási témám szempontjából legrelevánsabbak a megfigyelési és felderítési célú műholdak. A megfigyelési és felderítési célú műholdak esetében távérzékelésről beszélünk, amely lehet aktív vagy passzív jellegű. Aktív a távérzékelés, ha a megfigyelést végző műhold jeladója valamilyen sugárzást bocsát ki (pl. radar), amelynek egy része a földfelszínről történő visszaverődés után a műhold érzékelőjébe kerül és ezáltal jutunk, pl. domborzati adatokhoz. Passzív távérzékelés esetén a műhold érzékelője nem bocsát ki sugárzást, hanem a megfigyeléshez a természetes meglévő sugárzást (látható fény, infravörös sugárzás) használja. A műholdas távérzékelési technológia előnye, hogy nagy területek tarthatók megfigyelés alatt, képminőségük egyre javul, nagy pontossággal képesek az észlelt célok és elváltozások helyének meghatározására, valamint, különösen az aktív távérzékelésű műholdak esetén, azokat egyre kevésbé befolyásolják az időjárási tényezők (felhők, csapadék). További előny alkalmazásukkal kapcsolatban, hogy az alacsony Föld körüli pályán¹⁷ keringő műholdak képesek közel valós idejű megfigyelési adatok szolgáltatására. A polgári célú műholdak által készített képek felbontása általában 5-10 m/Pixel¹⁸, amely határőrizeti alkalmazásra nem alkalmas, mivel ez a felbontás nem teszi lehetővé emberek, vagy járművek megjelenésének, mozgásának észlelését. Határőrizeti célra a katonai alkalmazásban már elterjedt 25-35 cm/Pixel felbontású képek felelnek meg, ez a felbontás már a piaci szférából is elérhető, amelyre példa a németországi European Space Imaging által nyújtott, műholdas megfigyelésen alapuló szolgáltatás. Az általuk alkalmazott hét műhold közül a 617 km magasságban keringő WorldView-4 műhold már képes 31 cm/Pixel felbontású képek készítésére és továbbítására közel valós időben. A közel valós idejű képszolgáltatást, vagy a megrendelő által visszamenőlegesen kiválasztott időintervallumban és területről készült felvételeket a cég szolgáltatásként kínálja fel megvásárlásra¹⁹.

A megfigyelést végző műholdak általában a képi információk előállításához a látható fény kék, zöld és vörös tartományát, az infravörös tartományt, a mikrohullámú sugárzást alkalmazzák. A műholdas megfigyelés terén elterjedőben vannak a LiDAR (Light Detection and Ranging) technológián alapuló megfigyelési eszközök. A LiDAR aktív távérzékelési

¹⁷ A Föld felszínétől 200-1200 km magasság.

¹⁸ Ebben az esetben az előállított kép 1 pixele 5-10 méteres távolságot ölel fel.

¹⁹ Satellites: Earth's most advanced constellation. Letöltve: <https://www.euspaceimaging.com/about/satellites> (Letöltés ideje: 2020. május 6.)

technológia, amelynek működési elve hasonló a radarhoz. A LiDAR is a kibocsátott és a visszavert jelek közötti időkülönbség pontos mérésén alapul, a kibocsátott jel azonban nem rádióhullám, hanem magasabb frekvenciájú elektromágneses sugárzás (lézer fény), ami az ultraibolya (0,25–0,35 μm), a látható és az infravörös (0,4–11 μm) hullámhossztartományt is használhatja. Előnye, hogy nagy mennyiségű és viszonylag nagy pontosságú távmérési adatot képes gyűjteni nagyon rövid időn belül, a lézerpulzusok nagy sűrűsége az egészen kis méretű tárgyak észlelését is lehetővé teszi (18. számú melléklet). További előnye, hogy a megfigyelés bármely napszakban lehetséges, hátránya viszont, hogy az időjárás viszonyok kedvezőtlenül befolyásolják²⁰. A műholdakkal végzett megfigyelési technológia – hasonlóan más határőrizeti technológiákhoz – a katonai alkalmazásból került át a rendészetbe, mivel az alkalmazás alapelvei azonosak. A megfigyelést végző műholdak a katonai alkalmazásban kiválóan alkalmasnak bizonyultak statikus és mozgó célok nagy területen történő megfigyelésére, hőforrások azonosítására²¹. Ezek a célok jól leképezhetők a határőrizetben, mivel statikus megfigyelendő elemként adott egy államhatár és annak közvetlen környezete, amelyet infravörös fénytartományban jól érzékelhető mozgó személyek próbálnak átlépni, amely már a határátlépést megelőzően korán felderíthető. További statikus, érzékelhető elemek a – különösen tömeges méretű migrációs folyamatok esetén – az irreguláris migránsok pihenő és gyülekezőhelyei, az általuk hátrahagyott tárgyak, nyomcsapások, illetve a környezetben okozott egyéb elváltozások. Ezen a téren további segítséget nyújthatnak a kifejezetten műholdas képanalízásra kifejlesztett szoftverek, amelyek a különböző időpontokban készült nagy pontosságú felvételeket elemezve és egymással összehasonlítva szűrik ki a mozgásokat, elváltozásokat²². A műholdas megfigyelési technológiák alkalmazása egyre elterjedtebb az USA-ban, Kínában, Indiában, azonban a határőrizeti alkalmazás igénye már megjelent az európai határigazgatási politikában is. A Frontex az irreguláris migrációval és az államhatáron átnyúló bűncselekményekkel szembeni hatékonyabb fellépés érdekében a migrációs helyzet monitorozására, a fenyegetések növekedésének időbeni észlelésére igénybe kívánja venni a Copernicus²³ szolgáltatásait. A műhold alapú szolgáltatási kör keretében multiszenzoros

²⁰ Hegedűs András, Seres Anna, Vágó János (2011): Alkalmazott térinformatika. Miskolci Egyetem Földtudományi Kar által a TÁMOP 4.1.2-08/1/A-2009-0033 pályázat keretében kidolgozott és kiadott oktatási anyag.

²¹ Dobos Gábor (2009): A mesterséges holdak katonai alkalmazásának lehetőségei. Budapest, Nemzet és Biztonság, 2009. február.

²² Monitoring Border Conflicts with Satellite Imagery: A Handbook for Practitioners (2015). Washington D. C., American Association for the Advancement of Science, Geospatial Technologies Project Scientific Responsibility, Human Rights and Law Program.

²³ Az Európai Unió Föld megfigyelési programja, amely műhold alapú technológiák felhasználásával biztosít különböző adatokat az EU intézményei számára.

technológiával közel valós idejű képi adatok szerezhetők be a határokról, a határon túli területekről, a tengeri partszakaszokról, a tengereken közlekedő hajókról^{24 25}.

A következő, a jövőben határőrizetben várhatóan elterjedő és jól alkalmazható technológiának az MI-t látjuk. Az MI, a Mesterséges Intelligencia fogalmát (angolul: Artificial Intelligencia) először John Mccarthy használta 1956-ban, majd Marvin Minsky 1961-ben megjelent "Steps towards artificial intelligence" című cikke alapján kezdett világszerte elterjedni²⁶. A kutatók többféle MI definíciót alkottak meg, amelyek közül a Barr és Feigenbaum által létrehozott fogalmat tartom a leginkább helytállónak, amely szerint „*a Mesterséges Intelligencia az informatikatudomány azon része, amely olyan intelligens számítógéprendszerek tervezésével foglalkozik, amelyek jellemzői az emberi viselkedési intelligenciával társíthatók, úgymint a beszéd megértése, a tanulás, az érvelés, a problémamegoldás és hasonlók*”²⁷.

A 2000-es évektől megkezdődött az MI alkalmazásának egyre szélesebb körű elterjedése, az informatikai kutatás-fejlesztési területek mellett az iparban, a mezőgazdaságban, az orvostudományban, vagy a pénzügyi szektorban. Alkalmazási területtől függetlenül az MI működésének az alábbi feltételeknek kell megfelelnie:

- állandó emberi beavatkozás nélkül képes legyen válaszolni környezeti behatásokra (automatizáltság);
- képes legyen hasonlóan viselkedni, mint egy természetes intelligenciával rendelkező élőlény, még ha az azonos viselkedés mögött eltérő mechanizmus is húzódik meg;
- képes legyen viselkedését célszerűen és megismételhető módon változtatni (tanulás).

A jelenleg ismert MI-alkalmazásokat két fő csoportba sorolhatjuk, gyenge MI és erős MI csoportokba. A gyenge MI-alkalmazásokat egy szűk területre tervezik, illetve tanítják be és csak az előre modellezett helyzetek megoldására képes. A gyenge MI-re példaként a Windows 10 operációs rendszer virtuális asszisztense, a Cortana említhető, amely a felhasználónak megoldásokat nyújt különböző helyzetekre, de a megoldások csak az előre programozott helyzetekre születnek meg és csak a Windows rendszer működésével kapcsolatban. Ezzel ellentétben az erős MI, más néven általános mesterséges intelligencia, olyan informatikai

²⁴ European Border Surveillance framework Eurosur Frontex Situation Centre Eastern Partnership Panel on Migration, Mobility and Integrated Border Management Odessa, Ukraine, 27 September 2018

²⁵ Copernicus Security Services Border Surveillance Component. Letöltve: https://insitu.copernicus.eu/FactSheets/CSS_Border_Surveillance/ (Letöltés ideje: 2020. május 6.)

²⁶ Négyesi Imre (2017): A mesterséges intelligencia és a hadsereg I.. Budapest, Hadtudományi Szemle, 10. évfolyam, 2017/2. szám, p. 25.

²⁷ Avron Barr- Edward A. Feigenbaum (1981): The Handbook of artificial intelligence, volume 1. California, Stanford, HeurisTech Press, p. 5.

alkalmazás, amely kognitív képességekkel rendelkezik. Amennyiben egy ismeretlen feladattal szembesül, képes annak megoldására. A leggyakrabban alkalmazott MI technológiák:

- Robottal végzett folyamatautomatizálás (RPA – Robotic Process Automation). Korábban ritkábban említett szinonimája a szoftverrobot. Általában az emberi rutinfeladatok elvégzésére tervezik. Az RPA-ra példát jelent a hegesztőrobotok alkalmazása az autóiparban.
- Gépi tanulás: annak tudománya, hogyan tud egy számítógép programozás nélkül is tevékenykedni, majd a tevékenység alatt szerzett adatok feldolgozása révén új helyzetekben cselekedni.
- Gépi látás: a számítógépek képessé tétele a látásra. A gépi látás kamerán keresztül érzékeli és analizálja a vizuális információkat, analóg-digitális átalakítás és digitális jelfeldolgozás útján.
- Természetes nyelvmegértés (Natural Language Processing – NLP). Emberi nyelven írt, mondott szöveg feldolgozása számítógéppel. A természetes nyelvmegértés leggyakoribb alkalmazási formái a gépi fordítás, érzelemanalízis és beszédmegértés.
- Robotika: a robotok tervezésével és gyártásával foglalkozó műszaki terület. A robotokat az emberek számára nehéz, veszélyes vagy folyamatos munkamenetet igénylő feladatokra használják²⁸.

Az MI-vel összefüggésben több éve ismert az ún. ágens fogalma. Az ágens, vagy ügynök egy olyan szoftveralapú számítógépes rendszer, amely a következő tulajdonságokkal rendelkezik:

- önállóság: képes közvetett emberi beavatkozás nélkül cselekedni és kontrollálja a belső állapotát és akcióit;
- személyiség: jól definiált, hihető személyisége van, amely lehetővé teszi az emberekkel való párbeszédet;
- kommunikációs képesség: az ágensek képesek kommunikálni egymással vagy más emberekkel az információszerzés érdekében;
- alkalmazkodóképesség: az ágens a megszerzett tapasztalatai alapján automatikusan hozzáigazodik a gazdája igényeihez, illetve a környezetében bekövetkezett változásokhoz is alkalmazkodik.

²⁸ Futó Iván (2019): Mesterségesintelligencia-eszközök – szakértői rendszerek – alkalmazása a közigazgatásban. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, pp. 13-15.

Az ágens konkrét megvalósulási formáját tekintve lehet szoftverágens, vagy hardver/fizikai ágens, azonban lényegében bármi lehet, ami a környezetét érzékelők segítségével érzékeli, beavatkozó szerve segítségével pedig önállóan reagál a bekövetkezett változásokra²⁹.

Az előzőkben igyekeztünk az MI lényegét és azokat a legfontosabb jellemzőit összefoglalni, amelyek révén alkalmassá válhat a határőrizet technikai támogatásában való alkalmazásra. Az MI alapvető tulajdonságai alapján a határőrizetben kétirányú alkalmazást tartunk valószínűnek. Egyrészt a gyenge MI alkalmazása hasznos lehet a különböző statisztikai adatok elemzésében, és azok alapján következtetések levonásában, másrészt az erős MI ágens a kapcsolt szenzorok (elektroopotikai, infravörös, szeizmikus, akusztikus, mágneses, stb.) révén képes lehet a határmenti területek felügyelet alatt tartására, a személyek észlelésére, beszélt nyelvük alapján állampolgárságuk megállapítására, a környezeti változások észlelésére. A szenzorok révén gyűjtött képi és egyéb információk alapján a gépi tanulási folyamat révén képes lehet a határterületen észlelt mozgások között elkülöníteni az állatok és emberek mozgását, illetve az emberi mozgáson belül is a szokványos, jogkövető mozgásformákat, illetve a jogellenes cselekmény elkövetésére utaló mozgásokat. Az MI-nek nagy szerepe lehet az észlelés-reagálási folyamatban, mivel az észlelt mozgások közül önállóan kiszűrheti a reagálást igénylőket, csökkentve ezzel a hamis riasztások számát, illetve fenyegetésként azonosított mozgás esetén önálló döntéseket hozhat az intézkedési alternatívák vonatkozásában. Természetesen az MI még hosszú ideig nem lesz képes az emberi gondolkodás, előrelátás és logika pontos leképezésére, azonban álláspontom szerint már jelenlegi formájában is alkalmas a határőrizetben néhány emberi szerepkör (SHR, MHR kezelők, command center kezelők, szenzorközpontok kezelői) részleges, vagy teljes átvételére.

Az MI határőrizeti alkalmazásával összefüggésben nem kerülhető meg a robotok határőrizeti alkalmazásának kérdése. A robotok különböző területeken történő alkalmazása közel félévszázados múltra tekint vissza, először az 1960-as években kezdték meg robotok alkalmazását az ipari gyártási munkafolyamatok automatizálására. Az ipari szektor mellett fokozatosan elterjedtek az egészségügyben, a szociális szférában, illetve természetesen megkezdődött katonai alkalmazásuk is. Alkalmazási területtől függetlenül alapvetően helyhez kötött és mobil robotokat különböztethetünk meg, amelyek közül a határőrizet tekintetében elsősorban a mobil robotok alkalmazását tartom relevánsnak. Napjainkban a mobil robotokon belül kétféle mozgási koncepció különíthető el. Az egyik mozgástípus a járművekhez hasonló,

²⁹ Farkas Attila (2012): A mesterséges intelligencia alkalmazása az ívhegesztés robotosításában és annak gyakorlati hasznosítása a katonai járműgyártásban. Doktori (PhD) értekezés, Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Katonai Műszaki Doktori Iskola, pp. 11-14.

kerekes, lánctalpas, illetve kombinált futóművel való közlekedés, ebben az esetben maga a robot fizikai megjelenése is hasonlíthat egy járműhöz. A másik mozgási megoldás a járó, vagy sétáló képességgel rendelkező robot, amelyek esetében gyakorlatilag az élőlények különböző láb- és járástípusait igyekeznek másolni, tehát a robotnak kettő, négy, hat, vagy több lába is lehet. A sétáló robotok előnye, hogy a lábakkal való helyváltoztatás során egyenetlen terepen könnyebben küzdik le az akadályokat, megőrzik stabilitásukat, képesek lépcsőkön, árkokon, akadályokon való áthaladásra, ezenkívül bármilyen irányba mozoghatnak és kevesebb környezeti kárt okoznak, mint a futóművel rendelkező járművek. A lábakon járó robotok között is egyre komolyabb eredmények születnek a kétlábú (biped) és humanoid megjelenésű robotok fejlesztése terén³⁰.

A határőrizet tekintetében a futóművel közlekedő robotokat jól alkalmazhatónak tartjuk például a különböző határkerítések mentén, mivel az azokkal párhuzamosan kiépített manőverutak jó közlekedési lehetőséget kínálnak önvezető robotjárművek részére, amelyek felszerelhetők elektrooptikai felderítő eszközökkel, vagy az optikai és radar eszközök kombinációjával, illetve különböző távérzékelő lézerfizikai³¹ eszközökkel (pl. LiDAR). Az önvezető robotjárművek továbbfejlesztési lehetőségét az energiaforrás jelentheti, mivel a megújuló energiaforrások egyre elterjedő felhasználása, illetve a környezetkárosító hatások csökkentése érdekében a robotjármű már lehet hibrid³², vagy elektromos meghajtású is. A futóművel rendelkező robotok mellett a nehezebben járható határszakaszok őrizetében szerepet kaphatnak a szintén különböző felderítő eszközökkel felszerelt, lábakkal mozgó robotok, azonban jelenlegi fejlettségi szintjükön a humanoid robotok emberrel szembeni intézkedésére a közeljövőben még nem látunk lehetőséget, egyrészt a műszaki, stabilitási és intelligenciabeli problémák, másrészt a jogszabályi háttér rendezetlensége miatt.

Az Európai Unió tekintetében már létezik példa robotok kifejezetten határőrizeti célú alkalmazási lehetőségeinek kutatására, amely a 2017. május 1-én indult és 2028. február 28-ig tartó ROBORDER projekt keretében jelenleg is folyamatban van. A projekt célja a Horizont 2020 pénzügyi forrás finanszírozásával olyan heterogén robotokból álló autonóm robotrajok kifejlesztése, amelyekben az egyes robotok különböző felderítő eszközökkel kerülnek felszerelésre és minden időjárási körülmény között folyamatosan működnek. Az önálló

³⁰ Elena Garcia-Maria Antonia Jimenez-Pablo Gonzalez De Santos-Manuel Armada (2007): The Evolution of Robotics Research, From Industrial Robotics to Field and Service Robotics. IEEE Robotics & Automation Magazine, 14/1. pp. 90-99.

³¹ Kurilla Boldizsár (2015): Lézerfizikai eszközök alkalmazása robotokon. Budapest, Hadmérnök, 10. évfolyam 2015/4. szám, pp. 138-144.

³² D. Emil Dicks-V. T. Priyath-V. Vignesh-D. Badrinariyanan (2018): Hybrid Self Powered Vehicle for Border Surveillance, IJSRSET Engineering and Technology, 4/4., pp. 774-776.

határőrizeti rendszert alkotó robotok alkalmazási helyei a levegő, a víz felszíne, a vízalatti területek és a földfelszín, tehát a robotok képesek lefedni a különböző terepadottságokkal rendelkező határszakaszokat. A robotok intézkedési képességének elérése ebben a projektben sem cél, viszont az egyes robotok, vagy robotrajok önálló kommunikációs hálózaton belül továbbított képi és egyéb információi valós időben futnak be egy vezetési pontba, ahol ember dönt az emberek által bevezetendő célzott intézkedésekről³³.

A pilóta nélküli határőrizeti légi eszközök alkalmazása robbanásszerűen terjed a civil szférában is, azonban a rendészetben további fejlesztési lehetőség a drónfelderítés és drónelhárítás kérdése³⁴. Ennek oka abból a tényből származik, hogy a kereskedelmi forgalomban egyre több magánszemély, egyre nagyobb repülési idővel és jobb minőségű optikai eszközökkel rendelkező drónhoz juthat hozzá viszonylag egyre csökkenő bekerülési költségekkel, a drónok piaca pedig világszerte dinamikusan fejlődik. Ebből egyenesen következik az, hogy az államhatárral kapcsolatos jogellenes cselekményt elkövetők (ember- és áru- kábítószer- és egyéb csempészet) egyre nagyobb számban fogják a drónokat alkalmazni vagy magára a csempészet elkövetésére, vagy ahogy már napjainkban is jellemző, a határrendészeti járőrszolgálati rendszer megfigyelésére, feltérképezésére. Mindennek megakadályozása érdekében a határőrizeti fejlesztések terén nemcsak drónok beszerzésében, hanem drónfelderítő és drónelhárító rendszerek fejlesztésében is szükséges gondolkodni. A drónfelderítésre jelenleg különböző radarok, akusztikus, rádiófrekvenciás és optikai érzékelők kerültek kifejlesztésre, de már léteznek komplex drónfelderítő rendszerek is, amelyek az előzőekben leírt érzékelőtípusokat egy rendszerbe integrálva alkalmazzák, így közel 100 %-os felderítési hatékonyságot érnek el. A drónelhárításra több, és nemcsak tisztán műszaki jellegű megoldás létezik, ilyen a hálókilövő drónelhárító drón, a rádiófrekvenciás zavarás, illetve ragadozó madarak kiképzése a kisméretű (maximum 5 kg) drónok elfogására³⁵. A piaci szereplők természetesen felismerték ezt a lehetőséget is, mivel a kifejezetten védelmi célú drónfelderítő és elhárító rendszerek mellett megkezdődött a polgári életben is alkalmazható drónfelismerő rendszerek forgalmazása. Erre jó példát jelent a világ vezető polgári drónforgalmazó és légi képalkotó cége, a DJI Remote ID nevű fejlesztése. A Remote ID gyakorlatilag egy wifi alapú szoftveres drone to phone megoldás, amely valamennyi drónt egy

³³ H2020: autonomous swarm of heterogeneous RObots for BORDER surveillance. Letöltve: <https://cordis.europa.eu/project/id/740593> (Letöltés ideje: 2020. május 6.)

³⁴ Kui László (2017): Technikai lehetőségek a magyar–szerb viszonylat határőrizetében. Budapest, Határrendészeti Tanulmányok, Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat tudományos, szakmai kiadványa, 14/4., 2017/4., p. 33.

³⁵ Hell Péter (2017): Drónelhárító rendszerek az objektumvédelemben. Budapest, Hadmérnök, 12/3., pp. 38-44.

egyedi azonosítóval lát el, amely mobiltelefonos alkalmazással megtanítható és amelynek alapján a levegőben érzékelt drónról az alkalmazás megkapja a drón azonosító számát, sebességét, irányát és a pilóta tartózkodási helyét. A fejlesztés előnye, hogy infrastruktúrális beruházást nem igényel, a szoftver beszerzését követően mobil eszközökön különleges szakképzettség nélkül működtethető³⁶.

Az európai uniós, valamint a jelentős határőrizeti kapacitással rendelkező egyéb országok tekintetében megállapítható, hogy a határőrizeti technikai rendszerek középpontjában főleg a különböző megfigyelési eszközök állnak, amelyben változás hosszabb távon sem várható, mivel ezek az eszközök és rendszerek egyre csökkenő bekerülési költséggel, egyre hatékonyabb felderítési képességet biztosítanak, tehát tökéletesen kiszolgálják a határőrizeti szakmai igényeket. A megfigyelési technológiák tekintetében előrelépést jelent azonban, hogy egyre inkább előtérbe kerül a műhold alapú korai előrejelzés és megfigyelés, a rendszerintegráció, valamint az integrált rendszerek vezérlésében és az emberi felügyelet kiváltásában az MI előretörése. Az MI alkalmazása csak az automatizálási törekvések egyik oldalát képezi, a másik oldalon az Európai Unióban is megjelent a felderítő rendszerekkel felszerelt robotok alkalmazási lehetőségeinek kutatása, amely elsősorban mobil robotok alkalmazását jelenti, ugyanakkor az alapproblémát, az észlelés alapján történő intézkedést robotok bevetésével véleményünk szerint még hosszabb ideig nem sikerül megoldani.

A hagyományos optoelektronikai és egyéb működési elven alapuló megfigyelési technológiák továbbfejlesztése mellett megfigyelhető az innovatív, eltérő működési alapú felderítő technológiák fejlesztése is, ilyen a magas rádiófrekvenciás sugárzás visszaverődésének elvén működő legújabb fejlesztés, amely kevésbé függ az időjárási viszonyoktól, ugyanakkor rossz látási körülmények között és akár falakon keresztül is képes emberi célpontok és akcióik felderítésére.

A fejlesztési koncepciók megalapozása terén előrelépést jelenthet a Frontex felelősségi területeinek és tevékenységi köreinek 2016-tól bekövetkező folyamatos bővülése. A 2019. november 13-án elfogadott, jelenleg hatályos Frontex-rendelet³⁷ alapján az európai integrált határigazgatás szerves részét kell, hogy képezze a csúcstechnológiás eszközök, többek között nagyléptékű információs rendszerek alkalmazása, a kutatást és az innovációt pedig az európai

³⁶ DJI Demonstrates Direct Drone-To-Phone Remote Identification. Letöltve: <https://www.dji.com/newsroom/news/dji-demonstrates-direct-drone-to-phone-remote-identification> (Letöltés ideje: 2020. május 6.)

³⁷ AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS (EU) 2019/1896 RENDELETE (2019. november 13.) az Európai Határ- és Parti Őrségről, valamint az 1052/2013/EU és az (EU) 2016/1624 rendelet hatályon kívül helyezéséről. 3., 66. cikk.

integrált határigazgatás egyik átfogó elemeként definiálták. A kibővült feladatrendszerben a Frontexnek proaktívan figyelemmel kell kísérnie, támogatnia és elő kell segítenie az európai integrált határigazgatás szempontjából releváns kutatási és innovációs tevékenységeket, ideértve a fejlett határellenőrzési technológiák alkalmazását. A Frontex ezeket a kutatási eredményeket felhasználhatja, illetve továbbítja az Európai Parlamentnek, a tagállamoknak és az Európai Bizottságnak. Mindezek mellett támogatást nyújt a tagállamoknak és az Európai Bizottságnak a kulcsfontosságú kutatási témák azonosításában, illetve segítséget nyújt a vonatkozó uniós kutatási és innovációs keretprogramok meghatározásában és végrehajtásában. A Frontex fejlesztési és technikai segítségnyújtási tevékenységi köre technikai fejlesztési szempontból az alábbi tevékenységeket foglalja magában:

- kísérleti projektek végrehajtása az új határellenőrzési kapacitások és képességek fejlesztése érdekében, amelyeket tovább kell alkalmazni a tagállamokban és a Frontex operatív tevékenységeiben;
- meglévő határkezelési kapacitások és képességek fejlesztésének elősegítése európai szinten;
- innovatív határellenőrzési folyamatok és technológiák integrációjának előmozdítása tagállami szinten, miközben elősegíti az interoperabilitást;
- az Európai Bizottság támogatása a határigazgatási politikák és stratégiák végrehajtásában, a határellenőrzés során alkalmazott innovatív folyamatok és technológiák, valamint a kapcsolódó közös gyakorlatok és szabványok meglévő ismereteire építve;
- a kísérleti projektekről szóló tanulmányjelentések, az innovatív technológiákról, a munkamódszerekről és a határigazgatás képességeiről szóló műszaki jellegű jelentések terjesztése a fejlesztéseket kereső tagállamoknak³⁸.

A határellenőrzési kutatási és fejlesztési tevékenység támogatása és unión belüli koordinálása mellett a Frontex fontos technikai jellegű feladata a határellenőrzés és a visszaküldés területén az eszközökre – ideértve a rendszerek és hálózatok összekapcsolását is – vonatkozó műszaki szabványok kidolgozásának támogatása, valamint adott esetben a külső

³⁸ Frontex Development & Technical Assistance. Letöltve: <https://frontex.europa.eu/research/development-technical-assistance> (Letöltés ideje: 2020. május 6.)

határőrizetre vonatkozó közös minimumkövetelmények kidolgozása a tagállamok és az Európai Bizottság vonatkozó hatásköreivel összhangban³⁹.

Felhasznált irodalom

1. Publikációk, tudományos munkák, tanulmányok

1. Agnieszka Sprońska - Jakub Głowka - Mateusz Maciaś - Tomasz Rokosz: TALOS – Mobile Surveillance System for Land Borders and Large Areas. In: Recent Advances in Automation, Robotics and Measuring Techniques, Roman Szewczyk-Cezary Zieliński-Małgorzata Kaliczyńska (Szerk.), Svájc, Springer, 2017.
2. Avron Barr- Edward A. Feigenbaum: The Handbook of artificial intelligence, volume 1. California, Stanford, HeurisTech Press, 1981.
3. D. Emil Dicks-V. T. Priyanth-V. Vignesh-D. Badrinariyanan: Hybrid Self Powered Vehicle for Border Surveillance, IJSRSET Engineering and Technology, 4/4., 2018.
4. Dobos Gábor: A mesterséges holdak katonai alkalmazásának lehetőségei. Budapest, Nemzet és Biztonság, 2009.
5. Elena Garcia-Maria Antonia Jimenez-Pablo Gonzalez De Santos-Manuel Armada: The Evolution of Robotics Research, From Industrial Robotics to Field and Service Robotics. IEEE Robotics & Automation Magazine, 14/1., 2007.
6. Farkas Attila: A mesterséges intelligencia alkalmazása az ívhegesztés robotosításában és annak gyakorlati hasznosítása a katonai járműgyártásban. Doktori (PhD) értekezés, Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Katonai Műszaki Doktori Iskola, 2012.
7. Futó Iván: Mesterségesintelligencia-eszközök – szakértői rendszerek – alkalmazása a közigazgatásban. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019.
8. Hegedűs András, Seres Anna, Vágó János: Alkalmazott térinformatika. Miskolci Egyetem Földtudományi Kar által a TÁMOP 4.1.2-08/1/A-2009-0033 pályázat keretében kidolgozott és kiadott oktatási anyag, 2011.
9. Kui László: A határellenőrzés elveinek és követelményeinek érvényesülési lehetőségei Magyarországon. Budapest, Hadtudományi Szemle, 9. évfolyam 2. szám, 2018.
10. Kui László: A hőkép-alkotás története és gyakorlati alkalmazása. Budapest, Határrendészeti Tanulmányok, Magyar Rendészettudományi Társaság

³⁹ AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS (EU) 2019/1896 RENDELETE (2019. november 13.) az Európai Határ- és Parti Őrségről, valamint az 1052/2013/EU és az (EU) 2016/1624 rendelet hatályon kívül helyezéséről. 10. cikk.

Határrendészeti Tagozat tudományos, szakmai kiadványa, 13/1., 2016/1., pp. 110-116., 2016.

11. Kui László: Technikai lehetőségek a magyar–szerb viszonylat határőrizetében. Budapest, Határrendészeti Tanulmányok, Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat tudományos, szakmai kiadványa, 14/4., 2017/4., 2017.
12. Kurilla Boldizsár: Lézerfizikai eszközök alkalmazása robotokon. Budapest, Hadmérnök, 10. évfolyam 4. szám, pp. 138-144., 2015.
13. Monitoring Border Conflicts with Satellite Imagery: A Handbook for Practitioners. Washington D. C., American Association for the Advancement of Science, Geospatial Technologies Project Scientific Responsibility, Human Rights and Law Program, 2015.
14. Négyesi Imre: A mesterséges intelligencia és a hadsereg I. Budapest, Hadtudományi Szemle, 10 évfolyam 2. szám, 2017.

2. Európai uniós szabályozások és nyilvános anyagok

1. European Border Surveillance framework Eurosur Frontex Situation Centre Eastern Partnership Panel on Migration, Mobility and Integrated Border Management Odessa, Ukraine, 27 September 2018.
2. AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS (EU) 2019/1896 RENDELETE (2019. november 13.) az Európai Határ- és Parti Őrségről, valamint az 1052/2013/EU és az (EU) 2016/1624 rendelet hatályon kívül helyezéséről.

3. Internetes források

1. A Review of Remote Surveillance Technology Along U.S. Land Borders. Washington D.C., DEPARTMENT OF HOMELAND SECURITY, Office of Inspector General, Office of Inspections and Special Reviews, OIG-06-15, 2005., pp. 2-16. Letöltve: https://www.oig.dhs.gov/assets/Mgmt/OIG_06-15_Dec05.pdf (Letöltés ideje: 2020. május 5.)
2. Privacy Impact Assessment Update for the Border Surveillance Systems (BSS) DHS/CBP/PIA-022(a) August 21, 2018., Letöltve: <https://www.dhs.gov/sites/default/files/publications/privacy-pia-cbp022-bss-september2018.pdf> (Letöltés ideje: 2020. május 5.)
3. The role of technology in securing the nation's borders. Letöltve: <https://www.militaryaerospace.com/unmanned/article/16707261/the-role-of-technology-in-securing-the-nations-borders> (Letöltés ideje: 2020. május 5.)

4. Elbit integrated border security solutions. Letöltve: <http://www.elbitsystems-us.com/homeland-security> (Letöltés ideje: 2020. május 5.)
5. The Road to Digital Unfreedom: President Xi's Surveillance State. Letöltve: <https://www.journalofdemocracy.org/articles/the-road-to-digital-unfreedom-president-xis-surveillance-state/> (Letöltés ideje: 2020. május 5.)
6. Chinese government loads surveillance app onto phones of visitors to Xinjiang: report. Letöltve: <https://edition.cnn.com/2019/07/03/asia/china-xinjiang-surveillance-nyt-intl-hnk/index.html> (Letöltés ideje: 2020. május 5.)
7. China Deploys Hi-Tech Surveillance System in Tibet, Other Borders. Letöltve: https://www.defenseworld.net/news/14538/China_Deploys_Hi_Tech_Surveillance_System_in_Tibet__Other_Borders#.Xfs7tkBFyUm (Letöltés ideje: 2020. május 5.)
8. China to Network Land, Sea Borders with High Tech Surveillance System. Letöltve: https://www.defenseworld.net/news/24825/China_to_Network_Land__Sea_Borders_with_High_Tech_Surveillance_System#.Xfs620BFyUm (Letöltés ideje: 2020. május 5.)
9. China's PLA using new equipment for all-weather border monitoring. Letöltve: <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/chinas-pla-using-new-equipment-for-all-weather-border-monitoring/articleshow/63677771.cms> (Letöltés ideje: 2020. május 5.)
10. УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ Об утверждении Основ государственной пограничной политики Российской Федерации № 174. Moskva, Kreml, 2018. április 25. Letöltve: <http://www.kremlin.ru/acts/bank/43004> (Letöltés ideje: 2020. május 5.)
11. Russia working on AI-operated border security system. Letöltve: <https://tass.com/defense/1045855> (Letöltés ideje: 2020. május 5.)
12. Killer Russian robot can detect a human from over four miles away before shooting them dead in an instant. Letöltve: <https://www.mirror.co.uk/news/world-news/killer-russian-robot-can-detect-9239940> (Letöltés ideje: 2020. május 5.)
13. Project - Improvement of Ukraine - Poland border surveillance system (Northern segment). Letöltve: <https://www.keep.eu/project/24025/improvement-of-ukraine-poland-border-surveillance-system-northern-segment> (Letöltés ideje: 2020. május 5.)
14. Copernicus Security Services Border Surveillance Component. Letöltve: https://insitu.copernicus.eu/FactSheets/CSS_Border_Surveillance/ (Letöltés ideje: 2020. május 6.)

15. H2020: autonomous swarm of heterogeneous Robots for BORDER surveillance. Letöltve: <https://cordis.europa.eu/project/id/740593> (Letöltés ideje: 2020. május 6.)
16. DJI Demonstrates Direct Drone-To-Phone Remote Identification. Letöltve: <https://www.dji.com/newsroom/news/dji-demonstrates-direct-drone-to-phone-remote-identification> (Letöltés ideje: 2020. május 6.)
17. Satellites: Earth's most advanced constellation. Letöltve: <https://www.euspaceimaging.com/about/satellites> (Letöltés ideje: 2020. május 6.)
18. Frontex Development & Technical Assistance. Letöltve: <https://frontex.europa.eu/research/development-technical-assistance> (Letöltés ideje: 2020. május 6.)

Oláh Dániel:

Az intézkedő rendőr mérlegelési jogának lehetőségei, egyes jellemzői, illetve hatása a korrupciós veszélyeztetettségre.

„Nincs törvény, mely mindenkinek elég kényelmes volna.”

- Livius Titus -

Bevezetés

Fent idézett római történetíró gondolata remekül rávilágít arra, hogy az életünket befolyásoló jogi szabályok egyike sem egyformán megfelelő és elfogadott a társadalom valamennyi tagja számára. Épp ezért van igen nagy jelentősége a rendőr mérlegelési jogának, amikor ezen szabályoknak érvényt szerez és megszegőit a szankció egyéniesítésével a jövőbeni jogkövetésre ösztönzi.

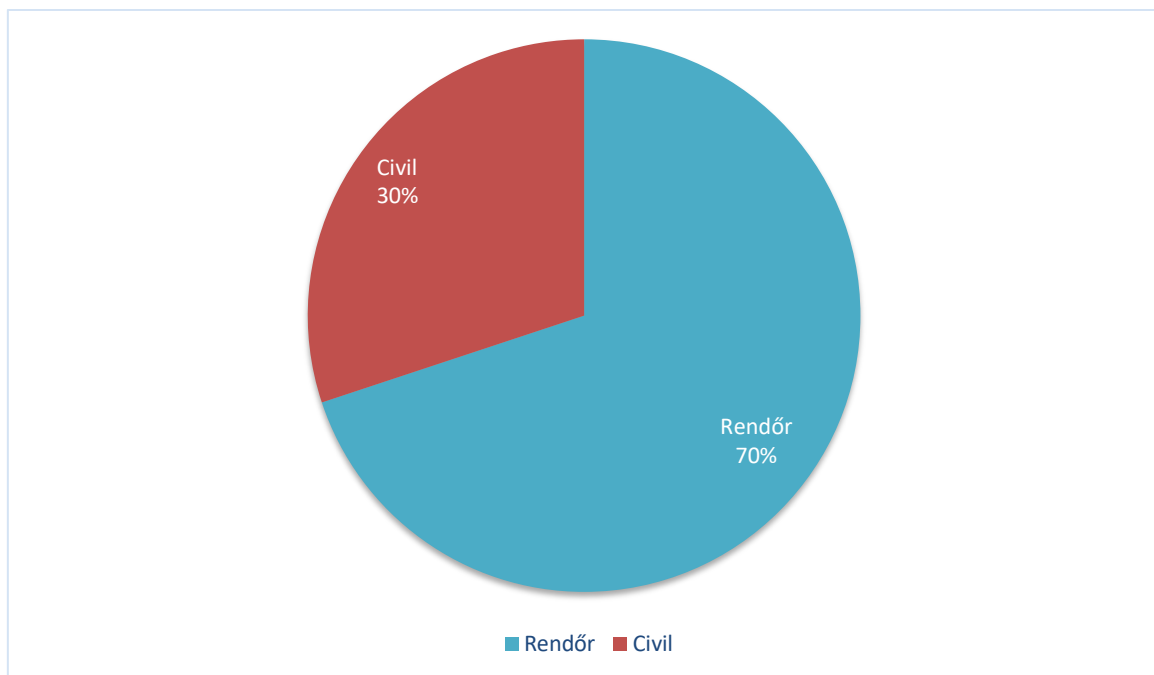
A mérlegelési lehetőség az intézkedő rendőr számára egy olyan hasznos jogosultság, amely befolyással lehet az egész intézkedés kimenetelére ezen keresztül pedig az intézkedés alá vont jövőbeni jogkövető magatartására, a rendőrség szervezetébe vetett bizalmára, illetve egy esetleges jövőbeni intézkedés során az adott helyzetben éppen intézkedő rendőrhöz való hozzáállására. Így tehát hatása nem csak szervezeti, hanem egyéni szinten is kihatással lehet a rendőrségre nézve, valamint lényegesen könnyítheti, vagy épp nehezítheti munkánkat a későbbiek során.

A jogkörrel kapcsolatosan számos kérdés merülhet fel. Ezek közül az általam legjelentősebbnek ítéltetket vizsgáltam a helyszíni intézkedések köré szűkítve a különböző tudományágak irodalmának, valamint egy általam végzett kérdőíves kutatás eredményeinek felhasználásával.

A kérdőív és a minta bemutatása

A kérdőív a helyszíni intézkedések során az intézkedő rendőr rendelkezésére álló mérlegelési lehetőség megítéléséről szól. A kutatásban általam ismert és nem ismert rendőr kollégák és civilek vettek részt. A minta nem reprezentatív, mivel összesen 113 fő válaszaiból tevődik össze. Megoszlásukat tekintve a kérdőívet 79 rendőr és 34 más hivatásrendben szolgáló, vagy polgári foglalkozású személy töltötte ki.

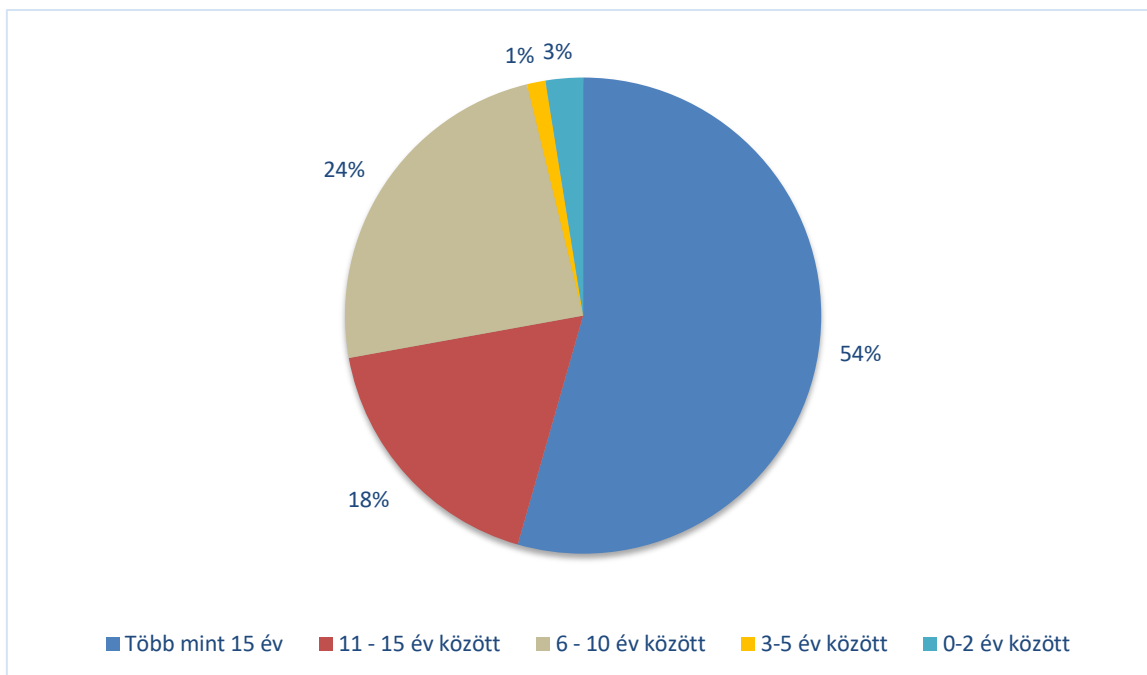
A kérdőív anonim. A nem rendőrök tekintetében akként osztja meg a válaszadókat, hogy voltak-e már rendőri intézkedés alanyai és hány alkalommal, valamint van-e tudomásuk azt illetően, hogy bizonyos esetekben az intézkedő rendőr mérlegelésén múlik, hogy milyen szankciót milyen mértékben alkalmaz. A rendőrök vonatkozásában pedig aszerint differenciál, hogy mennyi ideje szolgálnak a rendőrségnél, mely szolgálati ághoz tartoznak, gyakoroltak-e már egyéni mérlegelési jogkört és azt milyen típusú eljárásban tették. A válaszadó civilek közül 25-en már voltak alanyai rendőri intézkedésnek, közülük 16-an pedig többször is. A rendőr mérlegelési jogának létezéséről pedig szintén 25 fő tudott a kérdőív kitöltésekor.

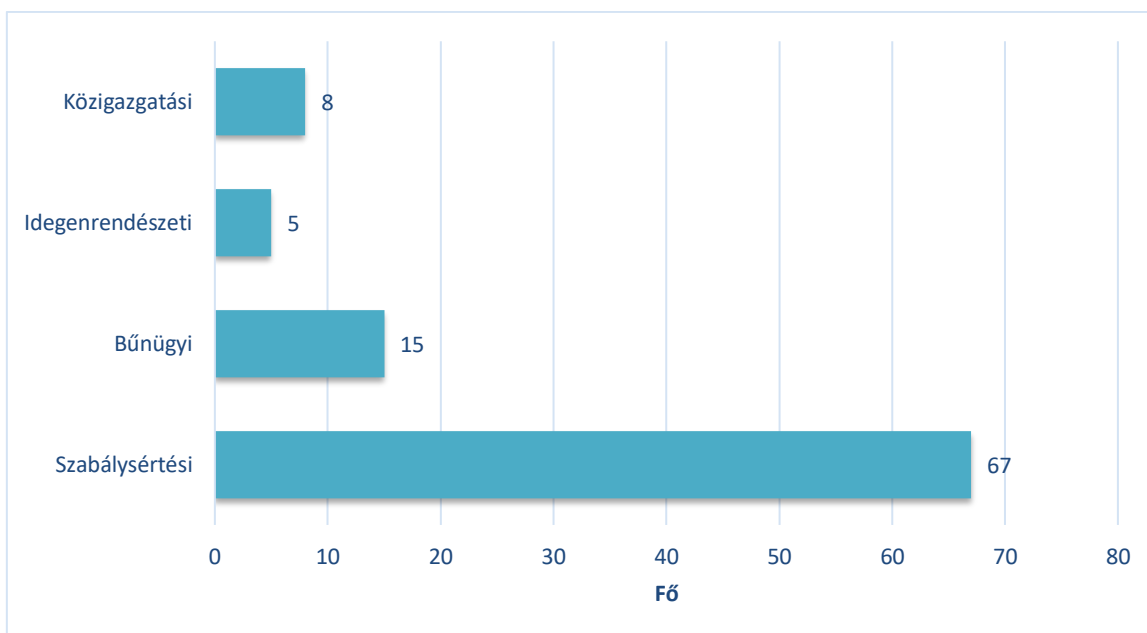
1. számú ábra¹: A kérdőívet kitöltő személyek számának megoszlása.

A kérdőívet kitöltő rendőrök nagy része igen tapasztalt. Számuk szolgálati idő szerinti megoszlását a 2. számú ábra mutatja. Szolgálatukat 25-en bünygyi, 24-en közrendvédelmi, 17-en határrendészeti, 10-en közlekedésrendészeti, 3-an pedig igazgatásrendészeti szolgálati ágnál látják el. A válaszadók közül csupán két fő nem gyakorolt szolgálati jogviszonyának fennállása során mérlegelési jogkört. Akik igen, azok közül 87%-ban szabálysértési 19,5%-ban bünygyi, 10,4%-ban közigazgatási, 6,5%-ban pedig idegenrendészeti eljárásban tették azt. (3. számú ábra)

¹ A szerző által készített ábra az általa végzett kérdőíves kutatás eredményei alapján.

2. számú ábra²: A kérdőívet kitöltő rendőrök számának szolgálati idő szerinti megoszlása.

3. számú ábra³: A különböző eljárástípusok megoszlása aszerint, hogy azokban a kérdőívet kitöltő rendőrök közül hányan gyakorolták mérlegelési jogukat.

² A szerző által készített ábra az általa végzett kérdőíves kutatás eredményei alapján.

³ A szerző által készített ábra az általa végzett kérdőíves kutatás eredményei alapján.

1. A mérlegelési és a diszkrecionális jogkör a rendészet tekintetében

Magyarország jogállami létéből fakadóan a közigazgatási aktusok – amelyek közé a rendőri intézkedések is tartoznak – szigorúan joghoz kötöttek. Ennek alapján pedig egy hatósági személy által hozott döntésnek két fajtája lehet. Egyik a mérlegelési lehetőségtől teljesen elzárt, másik pedig a mérlegelésen alapuló döntés. Fontos azonban megjegyezni, hogy a mérlegelésen alapuló döntések nem kizárólag a döntéshozó szabad belátása alapján születnek. Alkalmazásukra – a joghoz kötöttség révén – kizárólag akkor van lehetőség, ha arra az adott ügytípusra vonatkozó jogszabály lehetőséget ad.

Ezen lehetőség biztosítására a jog különböző fogalmazási technikákat alkalmaz egy - egy norma szövegezésében. Így például:

1. a „-hat”, „-het” képzőt (pl. alkalmazhat, elvehet)
2. a „-tól”, „-ig” ragot, vagy (pl. X forinttól Y forintig)
3. valamely meghatározhatatlan jogfogalmat (pl. mások nyugalma, közbiztonság)

Ad. 1: Ennek a módszernek az alkalmazásával a jogalkotó meghatározza a jogalkalmazó számára, hogy mely lehetőségek közül van lehetősége választani.

Ad. 2: Ez a fogalmazási technika kijelöli a jogalkalmazó számára – akár számszerűsítve is - azt a keretet, amelyen belül a szankció mértékét egyéni döntése alapján jogszerűen meghatározhatja.

Ad. 3: Ez a megoldás igen széles döntési lehetőséget eredményez. Emellett aggályos is, *„tekintettel arra, hogy ezen jogfogalmak pontos meghatározása lehetetlen, ezért a döntés megkönnyítése érdekében célszerű azt különféle iránymutatásokkal, magyarázatokkal segíteni.”*⁴

A mérlegelési jogkörnek egy különleges alrendszerét képezi a diszkrecionális jogkör. Jelentését tekintve *„olyan <jog, jogkör>, amely valakit kizárólagos hatáskörében, saját megítélése, belátása szerinti intézkedésekre jogosít”*⁵. Ezen intézmény a magyar joggyakorlatban igen ritkán kap lehetőséget, azonban az általános közigazgatáshoz képest a rendőri igazgatásban a

⁴ Erdős Éva, Kecskeméti Ágnes: A mérlegelési jog sajátosságai a jogalkalmazói gyakorlat tükrében. In: Publications Universitatis Miskolcensis: Sectio Juridica et Politica 2014/32. p. 154

⁵ Magyar Tudományos Akadémia, Nyelvtudományi Intézet (szerk.): A magyar nyelv értelmező szótára. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978 p. 1025

döntési autonómia gyakoribb és ez a szerv az, amelynek a jogalkalmazás során leginkább lehetősége nyílik a mérlegelési jog ezen speciális esetének alkalmazására.⁶

2. A mérlegelési jogkör gyakorlására lehetőséget adó rendőri intézkedések bemutatása

Ebben a pontban azon rendőrségi törvény (továbbiakban: Rtv.) által nevesített rendőri intézkedés típusokat kívánom bemutatni, amelyek esetében az említett törvény valamely döntés meghozatalát az intézkedő rendőr egyéni mérlegelésére bízta. Ennek során nem kívánom ismertetni azon döntési lehetőségeket, amelyek e törvény megfogalmazása alapján látszólag egyéni mérlegelésen alapulnak, azonban azok végrehajtását egyéb azonos, vagy alacsonyabb szintű jogforrás kötelezővé teszi, így tehát az Rtv. csupán az adott döntés végrehajtásának törvényi felhatalmazását biztosítja.

2.1 Igazoltatás

Az igazoltatás intézkedés foganatosítására akkor kerülhet sor, ha a rendőrségi törvény által szabott valamely feltétel fennáll. Ezen feltételek között a jogalkotó szerepeltet olyan nehezen meghatározható jogfogalmakat, mint a közrend, közbiztonság védelmének érdeke, vagy a bűnmegelőzési cél⁷. Épp ilyen jogfogalmak alkalmazása végett kerülhet sor a jelen intézkedés saját mérlegelésen alapuló foganatosítására.

Az igazoltatás során az intézkedő rendőr számára az Rtv. lehetőséget biztosít arra, hogy az *„igazoltatott személyt lakcímének, tartózkodási helyének - az igazoltatott választása szerint - a lakcímet igazoló hatósági igazolvánnyal vagy más alkalmas dokumentummal történő igazolására, vagy a lakcímre, tartózkodási helyre vonatkozó nyilatkozattételre”*⁸ kérje fel. Előbbi idézetből jól látható, hogy bizonyos esetekben nem csak az intézkedő hatósági személy, hanem az intézkedés alá vont is rendelkezik mérlegelési jogkörrel, hiszen a fent említett helyzetben szabad elhatározásán múlik, hogy tartózkodási helyének, vagy lakcímének igazolását milyen arra alkalmas okmánnyal teszi meg.

Jelen intézkedés lefolytatása során az Rtv. lehetőséget ad az intézkedő rendőr számára, hogy amennyiben az igazoltatott személy személyazonosságát nem képes hitelt érdemlően igazolni, abban az esetben *„más jelen lévő, ismert személyazonosságú személy közlését”*⁹ is elfogadja

⁶ Balla Zoltán: Monográfia a rendészetről. Rejtjel kiadó, Budapest, 2016 pp. 53-60

⁷ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 29.§ (1) a)

⁸ Ibid 29.§ (1) b)

⁹ Ibid 29.§ (2)

igazolásként. Ennek feltétele egyrészt, hogy a szolgálat ellátás során rendelkezzen olyan technikai eszközzel, amelynek alkalmazásával a személyes adatok bemondását követően végre tudja hajtani a személyazonosítást, valamint, hogy az igazolást közlő személy saját személyazonosságát képes legyen hitelt érdemlően igazolni. Sok esetben ezen lehetőséggel az intézkedés alá vontak is tisztában vannak, azzal azonban már kevésbé, hogy ennek alkalmazása nem kötelezettség a rendőr számára, hanem kizárólag annak mérlegelésén alapul.

Ez a lehetőség azonban nem alkalmazható, ha az igazoltatott személy nem magyar állampolgár, mivel a rendőri intézkedésnek a Magyarországon való jogszerű tartózkodás megállapítására is ki kell terjednie. Erre pedig külföldi állampolgár esetében kizárólag a nála lévő és részére kiállított határátlépésre jogosító úti okmány ellenőrzésével van lehetőség. Ennek oka, hogy az igazoltatást végrehajtó rendőrnek a helyszínen nincs lehetősége hozzáférni azon magyar hatóság által külföldiekéről vezetett közhiteles nyilvántartásokhoz, amelyekben esetlegesen az adott személy szerepelhet. Ezen felül annak lehetősége is fennállhat, hogy a személy egyik ilyen nyilvántartásban sem szerepel és államának hatóságaival kell felvenni a kapcsolatot annak érdekében, hogy személyazonossága, ennek útján pedig jogszerű tartózkodásának ténye hitelt érdemlően igazolásra kerüljön.

2.2. Felvilágosítás kérés

A fenti intézkedés típus az egyik legáltalánosabb az intézkedések tárházában. Alkalmazása kizárólag az alkalmazó rendőr elhatározásán múlik. Ugyan az Rtv. a rendőr számára feltételül szabja, hogy csak olyan személyhez intézhet kérdést, akiről *„alaposan feltehető, hogy a megkérdezett olyan közlést tehet, amely a rendőri feladatok teljesítéséhez szükséges”*¹⁰, azonban ezen feltétel fennállásának megállapítása az intézkedő rendőr által az adott helyen és időben tapasztalt körülmények megítélése és mérlegelése alapján történik.

2.3. Határforgalom ellenőrzés

Ennek a rendőri intézkedéstípusnak több a specialitása a többi rendőri intézkedéshez képest, mert a rendőrségi törvény külön nevesíti mint a rendőrség egyik alapvető feladatát. Fogalmát mégsem az Rtv., hanem a Schengeni Határellenőrzési Kódex határozza meg. Eszerint a határforgalom ellenőrzés: *„a határátkelőhelyeken végzett ellenőrzés annak megállapítására,*

¹⁰ Ibid 32.§

hogy a személyek, beleértve az azok birtokában lévő közlekedési eszközöket és tárgyakat, beléptethetőek-e a tagállamok területére, illetve elhagyhatják-e azt”¹¹.

A kódex által megjelölt megállapítások megtétele során kap jelentőséget az ellenőrzést végrehajtó rendőr mérlegelési jogköre. Ennek tipikus példája, hogy a schengeni tagállamok területére történő belépés vonatkozásában mind a szabad mozgás közösségi jogával rendelkező, mind pedig a harmadik országok állampolgárai számára feltételeket határoz meg. Harmadik ország állampolgáira vonatkozó feltételek közül az egyik az, hogy legyenek képesek igazolni a tervezett tartózkodás célját, körülményeit, valamint megfelelő anyagi fedezettel rendelkezzenek mind a tervezett tartózkodás időtartamára, mind pedig a származási országba való visszatéréshez. Ezen feltételek teljesítésének igazolására szolgáló dokumentumokra vonatkozóan a Schengen Kódex és Vízumkódex¹² mellékletei között találhatunk példákat. Ezen példák között ugyan fellelhetünk egyes dokumentumok elemeit érintő meghatározásokat, azonban ezek a dokumentumok teljes palettáját nem fedik le.

Így, ha a támogató dokumentumok ellenőrzése során az ellenőrzést végző határőrben¹³ kétely merül fel azok hitelességét illetően és annak ellenőrzésére egyéb módon nincs lehetőség, abban az esetben az ellenőrzést végző arra a megállapításra juthat, hogy a beutazni kívánó személy nem teljesítette a tagállamok területére való beutazáshoz szükséges valamennyi feltételt. Ennek alapján pedig főszabály szerint köteles annak beléptetését megtagadni. A határőr mérlegelési joga azonban ezen túl is szerepet kap, mivel a főszabálytól eltérően lehetősége van arra is, hogy a beléptetés megtagadásától eltekintsen, ha a beutazni szándékozó személy beléptetése *„nemzetközi kötelezettség teljesítése céljából, halaszthatatlan humanitárius okból vagy nemzeti érdekből”¹⁴* szükséges. Ezeknek a körülményeknek a fennállása azonban szintén vizsgálatot igényel. Amennyiben pedig igazolást nyernek, abban az esetben a rendőrhatóság jogosult és köteles a személyt beléptetni és részére ideiglenes tartózkodásra jogosító igazolást kiállítani.

¹¹ AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS (EU) 2016/399 RENDELETE (2016. március 9.) a személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről (Schengeni Határellenőrzési Kódex) 1.CÍM 2. cikk 11.

¹² AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 810/2009/EK RENDELETE (2009. július 13.) a Közösségi Vízumkódex létrehozásáról (vízumkódex)

¹³ Schengen Kódex szerint: Olyan tisztviselő, aki a nemzeti joggal összhangban a határátkelőhelyen, az államhatáron vagy az államhatár közvetlen közelében teljesít szolgálatot, és aki e rendelettel és a nemzeti joggal összhangban határellenőrzési feladatokat végez. Magyarországon ezeket a feladatokat a rendőrség hivatásos állományába tartozó személyek végzik.

¹⁴ 114/2007. (V. 24.) Korm. rendelet a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény végrehajtásáról 3§ (3)

2.4. Biztonsági intézkedés

Az ebben a pontban tárgyalt intézkedés kapcsán a rendőrségi törvény rendelkezései kategorikusan megszabják, hogy mit tegyen a rendőr az államhatár védelme, az önvészélyes állapot, továbbá a személyeket, illetve anyagi javakat közvetlen fenyegető veszélyhelyzet megszüntetése érdekében.

Ezen tételes feladatmeghatározások között is jelen van az intézkedő rendőr mérlegelési lehetősége. Ennek oka, hogy az Rtv. egyik ide vonatkozó meghatározása szerint a rendőr *„közterületen vagy nyilvános helyen - ha az élet vagy a testi épség védelme megkívánja - intézkedik a magatehetetlen, önkívületben lévő, illetve erősen ittas vagy bódult személynek a lakására vagy kijózanító állomásra, egészségügyi intézetbe kíséréséről, illetőleg szállíttatásáról;”*¹⁵. Látható, hogy az esetleges elszállítás vagy kísérés célállomását illetően vagylagos lehetőséget biztosít a törvény. Arra vonatkozóan azonban, hogy az intézkedő rendőr mi alapján döntse el, hogy melyik célt választja, nincs utalás. Ebben az esetben viszont hogyan állapítsa meg, hogy például az erősen ittas intézkedés alá vont személy állapota kizárólag annak lakására történő szállítását nem pedig egészségügyi ellátását teszi szükségessé? Ezt az érintettel kapcsolatosan tapasztalt körülmények és beszerzett információk alapos mérlegelése alapján döntheti el. Ebben segítségére lehetnek a gépjárművezetési jogosultság megszerzése során elvégzett egészségügyi tanfolyamon, illetve a Police Medic képzésen¹⁶ tanultak. A körülmények és információk megfelelő értékelése itt kiemelt jelentőséggel bír, hiszen az intézkedés alá vont egészsége, akár élete is lehet a tét. Továbbá az egészségügyi társszerv szükségtelen bevonása az intézkedésbe csak annak felesleges leterhelését eredményezi.

2.5. Képfelvétel, hangfelvétel, kép- és hangfelvétel készítése

Ennek az intézkedés típusnak az alkalmazását a rendőrségi törvény 2008.01.01-én hatályba lépett módosítása teszi lehetővé. A módosítás során a jogalkotó a technikai fejlődés eredményeit is – megítélésem szerint igen helyesen – szem előtt tartotta, és meglátta az ebben a technológiában lévő pozitív lehetőségeket, mind a jogellenes cselekmények bizonyítása, mind pedig az intézkedés alá vontak jogainak gyakorlása érdekében. Az Rtv. ezen pontja lehetővé teszi az intézkedő rendőr számára, hogy a különböző típusú ügyekben *„az intézkedéssel érintett személyről, a környezetéről, illetőleg a rendőri intézkedés szempontjából lényeges*

¹⁵ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 27.§ d)

¹⁶ Intézkedéstaktikába épített sérültellátási ismereteket oktató rendőrségi képzési forma.

körülményről, tárgyról képfelvételt, hangfelvételt, kép- és hangfelvételt”¹⁷ készítsen. Így például egy szabálysértés elkövetésének észlelése esetén is - amennyiben így határoz – akkor a cselekményről videófelvételt készíthet, amely az intézkedés során elősegítheti a tényállást megvalósító személy őszinteségét, valamint a cselekmény későbbi bizonyítását is. Ezzel is lehetővé téve az egyszerűbb ügyrendezést.

2.6. A helyszín biztosítása

E pontban szereplő intézkedés nem szimplán csak egy adott esemény helyszínén jelen lévő rendőr általi őrzési feladatot jelent, hanem egy sokrétű, aktív tevékenységet, amely a helyszín változatlan állapotban való megőrzésére irányul. Azt, hogy ennek során milyen feladatokat kell az intézkedő rendőrnek végrehajtania, a rendőrség szolgálati szabályzatának¹⁸ 11§-a tételesen és hierarchikusan felsorolja. Előfordulhat azonban, hogy a rendőr a szabályzatban felsorolt feladatokat nem tudja végrehajtani, mert a helyszínen tartózkodók közül van, aki nem tesz eleget a jogszerű utasításának. Ebben az esetben dönthet úgy – amennyiben az intézkedés eredményes befejezéséhez ez elegendő -, hogy az említett cselekményt a szabálysértési törvény által adta lehetőséggel élve szankcionálja. Ennek során pedig önmaga határozza meg a szankció nemét és esetlegesen annak mértékét is.

2.7. Közlekedésrendészeti intézkedés

Ez az intézkedéstípus a rendőr egyik legfontosabb eszköze arra, hogy a manapság a közvélemény által igen sokat bírált – ennek ellenére az utóbbi években folyamatosan javuló - közlekedésbiztonság javítása érdekében fellépjen. Specialitása, hogy egyes részei kötelező elemként megjelennek a 2.3. pontban tárgyalt határforgalom ellenőrzésben is. Ezzel is alátámasztva azt, hogy utóbbi az ország belső rendjének megőrzése szempontjából egy elsődleges intézkedés, amely kihat a rendészet többi területére is.

A rendőri mérlegelés lehetősége jelen intézkedés során leginkább a következőkben jelenik meg. Amennyiben a rendőr megalapozottan úgy ítéli meg, hogy az intézkedés alá vont jármű, vagy vezetőjének állapota veszélyezteti a közúti forgalom biztonságát, akkor a forgalomban való részvételt megtilthatja. Továbbá ennek biztosítása érdekében a jármű kulcsait elveheti, valamint a járművet más módon mozgásában korlátozhatja vagy elszállíthatja.¹⁹ Ez a forgalomban

¹⁷ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 42.§ (1)

¹⁸ 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet

¹⁹ Ibid 44.§ (1) e)

való részvétel megtiltásának nem szükségszerű velejárója, így alkalmazása kizárólag a rendőr által hozott döntésen alapul.

2.8. A Schengeni Információs Rendszerben elhelyezett rejtett ellenőrzésre irányuló figyelmeztető jelzés végrehajtása

Az Rtv. ezen cím alatt taxatív felsorolja azokat az intézkedéseket, amelyeket az eljáró rendőrnek meg kell tennie, ha az általa intézkedés alá vont személyre, vagy tárgyra vonatkozóan a Schengeni Információs Rendszerben (továbbiakban: SIS) rejtett ellenőrzésre irányuló figyelmeztető jelzés szerepel. Az ennek során végrehajtott adatgyűjtésre vonatkozóan Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1862 Rendelete²⁰, valamint a Határőrök Gyakorlati Kézikönyve²¹ is csupán csak egy-egy rövid utasítást tartalmaz. Ennek alapján az adatgyűjtést olyan módon kell végrehajtani, hogy az ne veszélyeztesse az ellenőrzés rejtett jellegét, valamint ezt a jelleget az intézkedés végéig fenn kell tartani. Arra azonban nem tesznek ajánlást, hogy ezt a rendőr miként tegye. Magától értetődő, hogy az ellenőrzés időtartama és tartalma az általánoshoz képest ilyenkor megváltozik, ami egy, e tekintetben „tapasztalt” intézkedés alá vont személyben gyanút kelthet az ellenőrzés célját illetően. Ezt a gyanút kell az intézkedőnek egy krimináltaktikai módszerrel, a legenda alkalmazással elaltatnia. „*A legenda egy mesterségesen felépített fedőtörténet.*”²² Ezt kell a rendőrnek megfelelő tartalommal feltöltenie, ami nem egyszerű feladat, hiszen ennek során kizárólag helyzetfelismerő és előadó képességeire, tapasztaltságára és fífikásságára hagyatkozhat.

Mindent összegezve látható, hogy a mérlegelési jogkör gyakorlása során milyen mértékű felelősség terheli az intézkedő rendőrt, hiszen nagy volumenű kérdésekben kell rövid időn belül szükséges, arányos és jogszerű döntést hoznia.

3. A mérlegelési lehetőség rendőrök és civilek általi megítélése

Mint azt már a bevezetőben is kifejtettem, szilárd meggyőződésem, hogy a diszkrecionális jogalkalmazás lehetősége mindenképpen egy hasznos lehetőség a rendőri munka szempontjából. Egyrészt azért, mert a rendőri intézkedések arányossági követelményének teljesüléséhez elengedhetetlen, másrészt pedig a szankciók egyéniesítése szempontjából

²⁰ A rendőrségi együttműködés és a büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés terén a Schengeni Információs Rendszer (SIS) létrehozásáról, működéséről és használatáról.

²¹ A BIZOTTSÁG AJÁNLÁSA 2006/XI/06 a tagállamok illetékes hatóságai által a személyek határokon történő ellenőrzése során használandó közös „Határőrök Gyakorlati Kézikönyve (Schengeni Kézikönyv)” létrehozásáról

²² Anti Csaba (et.al): Krimináltaktika I. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004 p. 66

kiemelt jelentőséggel bír. Mindig is foglalkoztatott, hogy kollégáim, illetve a civil társadalom tagjai hogyan vélekednek e kérdésben. Erre az általam készített kérdőívre adott válaszokból nyertem információkat.

A kérdőívet kitöltő kollégáim 97,5%-a hasznosnak tartja a mérlegelés lehetőségét az intézkedések során. Ennek okaiként általánosságban a következőket fejtették ki:

- Lehetőséget ad a cselekmény súlyának, valamint egyéb tárgyi és alanyi körülményeinek figyelembevételére.
- Alkalmazásával a helyszíni bírság összege sokkal jobban személyre szabható, mint a fix összegű bírságok esetén.
- Helyes alkalmazása hozzájárul a rendőrség állampolgárok általi pozitív megítéléséhez.
- A rendőr az adott cselekményre vonatkozóan annak általános társadalmi megítélését is figyelembe tudja venni.
- A visszatartó hatás növelésében is szerepe lehet.
- A jogalkotó munkáját is megkönnyíti.
- Az enyhébb szankció megfelelő módon történő alkalmazása produktívabb lehet, mint a súlyosabb szankció.
- A jogalkalmazóba vetett jogalkotói bizalom jeleként is értékelhető.

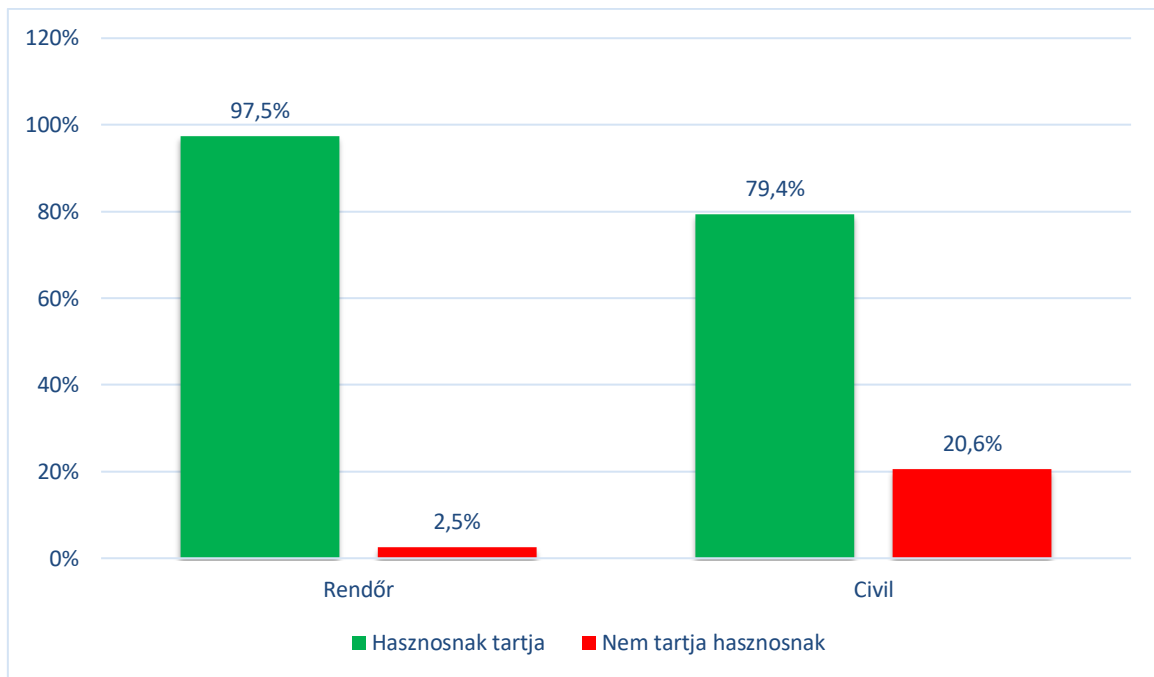
Ezt a lehetőséget hátrányosan megítélők (két fő) közül választásuk indoklásában egyikük a rendőr szubjektív megítélésén alapuló döntéshozatalát emelte ki, míg a másik kolléga nem adott értékelhető választ.

Civilek vonatkozásában az eredmény már nem ilyen markánsan egyoldalú, azonban jelentős hányaduk, azaz 79,4%-uk hasznosnak tartja a rendőr általi mérlegelés lehetőségét, mivel szerintük:

- Lehetőséget ad a cselekmény tárgyi és alanyi körülményeinek figyelembevételére.
- Tekintélynövelő szerepe lehet.
- Visszatartó hatás növelő erővel is bírhat.
- Az intézkedő rendőr jóindulatúan és empátiákkal járhat el.

Azok, akik nem tartják hasznosnak ezt a lehetőséget saját bevallásuk szerint azért teszik ezt, mert:

- Lehetőséget ad a részleghajlásra.
- Nem megfelelő a rendőrök ítélőképessége.
- Helytelenül él a rendőr ezzel a lehetőséggel.
- Lehetőséget ad a szubjektív döntéshozatalra.

4. számú ábra²³: A válaszadók százalékos arányának megoszlása aszerint, hogy hasznosnak, vagy nem hasznosnak tartják a rendőr mérlegelési lehetőségét.

Az eredményekből látható, hogy többségében mind a rendőrök, mind pedig a civilek pozitívan ítélik meg a mérlegelés lehetőségét, valamint indoklásaikban is több azonos pont található, ami pedig arra enged következtetni, hogy a rendőri gondolkodásmód nincs eltérésben az ezen a szubkultúrán kívülálló személyek gondolkodásától.

4. A mérlegelési jogkörrel kapcsolatosan egyes jellemzők

4.1. Az intézkedő rendőr felelősségének mértéke a mérlegelési jogkör gyakorlása során

A felelősség mértékét tekintve már a 2. pontban ismertetett példák alapján is mutatkozik, hogy egy rendőrnek az intézkedései során mennyire különböző és milyen volumenű kérdésekben kell döntést hoznia. Természetesen a mérlegelés lehetősége nem kizárólag a rendvédelmi, ezen belül

²³ A szerző által készített ábra az általa végzett kérdőíves kutatás eredményei alapján.

is a rendőri hivatás specialitása, mivel a polgári munkakörökben dolgozók döntési felelőssége is kiterjedhet jogi és anyagi területekre. Azonban amíg egy elhibázott döntés esetén sokszor a civil munkavállalóra nem vár hátrányos következmény, addig a rendészeti tevékenység során egy ilyen hiba biztosan valamely szolgálatellátásra vonatkozó szabályzó megsértésével jár, ami pedig a hivatásos állományú alany fegyelmi felelősségre vonását vonja maga után. Tehát a rendőrt a feladatellátása során fokozott felelősség terheli. Ez a felelősség pedig nem csak jogi és anyagi jellegű, hanem erkölcsi is. A rendőri hivatás etikai kódexe is egy külön pontot szán a felelősség kérdésének melyben kimondja, hogy a rendőr döntéseiről jogi, erkölcsi és anyagi értelemben is felelősséggel tartozik, valamint, hogy tudatában kell lennie annak, hogy saját személyén keresztül az egész testület megítéléséért is felel.²⁴ A „Pályakezdő rendőrtisztek kézikönyve” az etika kódex előírásain túl külön is ismerteti a rendőrrel szembeni követelményeket, ami szükséges is, hiszen egy vezető számára fokozottan jelentkezik a felelősség kérdése is.

Látható, hogy a rendőri felelősség olyan területre is kiterjed, amely a polgári munkakörökben nem kap jelentős mértékű szerepet, mint a rendészeti szférában. Emellett pedig az egyes döntések hatásai messze túlmutatnak a döntéshozó személyén. Így kijelenthető, hogy befolyása a munkavégzésre az átlagosnál magasabb.

4.2. Az elkövetői felelősség megítélésének képessége

A rendőrök egy szubkultúrában élnek. Ugyan – lényeges és alapvető – részei a társadalomnak, azonban a társadalmat egy másik szemszögből figyelik. Ennek egyik oka, hogy a rendőri munka lényegesen más feladatokat és problémákat generál, mint az átlag „civil” szférához tartozó munkakörök. A másik ok, hogy a pályakezdő rendőrök nagy százalékban itt kezdik el a munkavállalói létüket is és így egy olyan parancsuralmi környezetben szocializálódnak tovább, ahol a civilekhez való viszonyuk ambivalensé válik. Ennek oka, hogy számukra a rendészeten kívül és belül is a parancsolás és engedelmeskedés dominál²⁵, azonban a hétköznapi emberek élete nem ilyen módon szerveződik. Ezáltal pedig nincs lehetőségük megtapasztalni az „átlagember” mindennapi, dolgos életbeli problémáit. Az élet ilyen, más irányból történő szemlélete azonban igen károsan hathat egy - egy jogellenes cselekmény helyes megítélésére. Ennek elkerülése érdekében szükséges, hogy a rendőr képes legyen – kizárólag a szükséges mértékben – azonosulni az intézkedés alá vont helyzetével, amellett, hogy hatósági szerepéből

²⁴ A rendőri hivatás etikai kódexe 7.

²⁵ Krémer Ferenc (et.al.): Rendészeti foglalkozási kultúra átalakítás – stratégiai koncepció. In: Rendészeti Szemle 2010/Különszám p. 269

sem léphet ki. A rendőrnek tehát nem szabad elszigetelődnie a társadalomtól. Ez a megállapítás nem újkeletű, mivel már „*az 1960-as évektől, amikor a rendészeti kutatások elkezdődtek, egyre többen ismerték fel, hogy a rendőrség csak akkor képes hatékonyan működni, ha bizalmi kapcsolat áll fenn a közösség valamennyi csoportja és a rendőrök között. A közösségnek el kell fogadnia a rendőröket, a rendőröknek pedig a közösség tagjait, mert csak így tudnak befolyást gyakorolni azokra a dolgokra, amelyek az adott településen történnek*”²⁶. Emellett a rendőrnek ismernie kell az társadalmat alkotó egyének esetleges problémáit és azok jellegzetességeit. Erre remek lehetőséget nyújtanak a pályakezdő és a gyakorló rendőrök kompetenciáinak fejlesztésére indított képzések, amelyek jelentőségét ÉBERHARDT GÁBOR is a határrendészek saját hatáskörön alapuló döntéseinek vizsgálata során kritikusként ítélte meg.

Áttekintve a rendőri szakgimnáziumok elérhető pedagógiai programjait, megállapítható, hogy valamennyi intézményben tanulnak a diákok társadalom és kommunikációs, valamint jogi ismereteket is, amelyek hozzásegítik őket a jogalkalmazás alanyi és jogi alapjainak megismeréséhez. Ezeknek az ismereteknek az oktatása a rendőri felsőoktatásban még szélesebb körben van jelen. A már gyakorló állomány ilyen irányú képzésére pedig lehetőséget nyújtanak a Belügyminisztérium Rendészeti Vezetőkiválasztási, Vezetőképzési és Továbbképzési Főosztályának programjai.

Az egyes kompetenciák – így a helyes mérlegelési képesség – fejlesztésén túl ÉBERHARDT GÁBOR indokoltnak tartja a rendőrök, határrendészek önálló bírságolási jogkörének három év teljesített szolgálati időhöz történő kötését is. Ezzel kapcsolatosan pedig ajánlja, hogy „*a munkáltatói jogkör gyakorlója visszatérően mérje fel az önálló bírságoláshoz kapcsolódó elméleti, gyakorlati ismereteket, szubjektív diszkrecionális készségeket és azok megfelelősége esetén engedélyezze a jogosultságot*”²⁷.

Előbbi javaslatokkal részben egyetértve én az egyéni bírságkiszabási jogosultságot szolgálati időminimum nélkül, kizárólag a munkáltatói jogkör gyakorlója általi engedélytől javasolom függővé tenni. Annak visszatérő ellenőrzését pedig egy adott kolléga vonatkozásában akkor tartanám szükségesnek, ha az egyénileg mérlegelhető okok kapcsán kérelmezik az általa kiszabott ilyen típusú szankció hatóság általi felülvizsgálatát.

Ezáltal nem kellene visszatérően ellenőrizni minden egyes személy jogosultságát, amivel pedig az ellenőrzésre kijelölt vezető számára értékes idő takarítható meg. Álláspontom továbbá arra

²⁶ Kozáry Andrea: Töprengések a biztonságról és a rendőrségbe vetett bizalomról. In: Gaál Gyula, Hautzinger Zoltán (szerk.): Gondolatok a rendészettudományról. Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest, 2019 p. 203

²⁷ Éberhardt Gábor: A saját hatáskörön alapuló döntések vizsgálati eredményei a határrendészeti kirendeltségek rendészeti tevékenységében. In: Szent Lászlótól a modernkori magyar rendészettudományig 2017/19 p. 342

alapozom, hogy a kutatási kérdőívet kitöltő civilek szöveges válaszai között több olyan is szerepel, amelyből egyértelműen kiolvashatóvá vált, hogy általánosságban képesnek tartják a rendőröket arra, hogy egy-egy cselekmény körülményeit a döntéshozatalaik során megfelelően értékeljenek.

A képzések kapcsán pedig úgy ítélem meg, hogy ha a kollégák nem negligálják a tanulmányaik, valamint a képzések során megszerzett tudásukat és ezt kombinálják az életből szerzett tapasztalataikkal, akkor azok nagyban segítik őket a felelősség helyes megítélése, illetve a megfelelő szankció alkalmazása szempontjából.

4.3. A rendőri mérlegelés alaptényezői

A rendőr intézkedések, mint ahogyan azt a Legfelsőbb Bíróság által hozott 1/1999. számú Közigazgatási Jogegységi Határozat is kimondja, közigazgatási aktusnak minősülnek. Az ilyen aktusok során gyakorolt mérlegelési jogkör alkalmazását vizsgálta KÁNTÁS PÉTER, aki tanulmányában megállapította, hogy a hatósági jogalkalmazás során gyakorolt mérlegelés három pilléren nyugszik:

- a jogszabályon, amely lehetővé teszi azt, illetve megadja az értelmezés és a döntés tartalmi kereteit,
- az adott kulturális normarendszeren és
- meghatározott mérlegelési helyzetekben a jogalkalmazó személyes értékrendjén.²⁸

Az előbbiekből fakad, hogy a rendőr helyszíni intézkedések során történő mérlegelésére is érvényesek ezek a szempontok, amelyek az alkalmazási szituáció specializálódásával további elemekkel is kiegészülnek. Ennek alapján egy jogellenes cselekmény szankcionálása során a rendőri mérlegelés négy alapelemből tevődik össze.

1. Mérlegelési jogkört lehetővé tevő, illetve azt szabályzó jogszabály.
2. A cselekmény összetársadalomra való veszélyessége.
3. Az adott kulturális normarendszer.
4. A cselekmény tárgyi, illetve alanyi körülményei.

²⁸ Kántás Péter: A mérlegelés dilemmái. In: Jogelméleti Szemle, 2001/3 (On-line elérhető, forrás: <http://jesz.ajk.elte.hu/kantas7.html>, Letöltés ideje: 2019.12.03.)

A tényezők ezen sorrendjét, hierarchikusnak is tekinthetjük, mivel ahogyan haladunk a mérlegelés folyamata során az elsőtől az utolsó irányába, figyelembevételük úgy válik egyre opcionálisabbá.

Ad. 1: Mint ahogy azt az első pontban is kifejtettem jogállamban nincs hatósági aktus jogszabályi felhatalmazás nélkül. A rendőrnek legelsőként a mérlegelés lehetőségének fennállását kell vizsgálni az adott intézkedési szituáció vonatkozásában. Meg kell állapítania, hogy az adott intézkedést szükségessé tévő cselekmény, vagy esemény mely jogszabály hatálya alá tartozik és az biztosít-e lehetőséget a mérlegelésre. Ha pedig igen, akkor azt milyen keretek közt teszi. Az előbb írtak elmulasztása nem mellőzhető, hiszen a jogszabályi rendelkezések negligálása, vagy túllépése esetén ugyanis jogszerűtlenségről beszélünk.

Ad. 2: Az emberi cselekedeteket akkor kell csak a rendőrnek szankcionálni, ha azok jogellenességét valamely jogszabály kimondja. A jogalkotó akkor emel bizonyos cselekményeket a jog által is elítélendővé, ha annak társadalomra való veszélyességi foka azt igényli, valamint a társadalom részéről is elítélendő. Így a jogalkotó minden esetben a társadalmi akaratot és érdeket képviseli. A jogellenesség megállapításán túl meghatározásra kerül a cselekmény társadalomra való veszélyességének foka is, például a jogszabályban lévő cselekmények sorrendjében elfoglalt helyével, vagy épp a bírságösszeg konkrétan meghatározott mértékével. Ez az, ami vezetheti a rendőr tollát a szankció mértékének megállapítása során.

Ad. 3: Egy-egy cselekmény megítélése bizonyos szubkultúrákban más és más. Tipikus példája lehet ennek a garázdaság. Másként fogja megítélni egy személy hangos, obszcén szavakkal tűzdelt kiabálását a 26. számú italkimérő egység vásárlóközönsége, mint a helyi könyvtár könyvklubjának tagjai. Ezeknek az eltérő közösségi értékítéleteknek az ismerete segíti a rendőrt a szankció még hatékonyabbá tételéhez.

Azonban az, hogy az adott közeg által egyáltalán nem elítélendő egy cselekmény – még ha az jogellenes is - nem azt jelenti, hogy azt a rendőr szankcionálatlanul hagyhatja, mivel az a társadalom egészére nézve veszélyt jelent.

Ad. 4: A tárgyi, illetve személyi körülmények olyan további információk a cselekményről, melyek annak megvalósulásának helyére, idejére, módjára, miéértjére, elkövetőjére és sértettjére vonatkoznak. Ezeket a rendőr csak a rendelkezésre álló mértékben tudja megítélni és figyelembe venni. Mérlegeli, hogy azok elegendőek-e a helyszíni döntéshozatalhoz, és ha igen, akkor ezek alapján mely típusú és mértékű szankció jelent olyan, az elkövetett cselekmény súlyával arányos következményt az elkövető számára, amely őt a jövőbeni jogkövetés bármely formájának irányába tereli.

KÁNTÁS PÉTER megállapította, hogy a jogalkalmazó személyes értékrendje részét képezi a mérlegelési folyamatot befolyásoló tényezőknek. Megállapításával nem is kívánok vitatkozni. Fontosnak tartom azonban megjegyezni, hogy véleményem szerint egy rendőrnek minden esetben arra kell törekednie, hogy személyes értékrendjét minden esetben kizárja, amikor mérlegel, mivel feladata nem a saját, hanem a társadalom értékrendjének közvetítése. Ha pedig a rendőrség felvételi eljárása hatékonyan működik, akkor az intézkedő rendőr értékrendje egybe fog esni a többségi társadaloméval.

4.4. A mérlegelési jogkör szélesítésének, vagy szűkítésének szükségessége

Mint ahogyan az a 3. pontban is látható volt, a rendőri mérlegelés lehetőségének megítélése mind a rendőri, mind pedig a civil társadalom tagjai részéről pozitív. Ebben a pontban arra keresem a választ, hogy ugyanezen személyek a mérlegelés jelenlegi szabályzói által biztosított kereteivel elégedettek-e, vagy épp annak szélesítését, esetleg szűkítését tartják szükségesnek. A kutatásban részt vevő civil személyek többsége, 67,6% megfelelőnek tartja a rendőri mérlegelésre jelenleg rendelkezésre álló lehetőségeket, amely utalhat arra, hogy a jelenlegi szabályozás társadalmi szempontból eredményesen került kialakításra. A lehetőségek kiterjesztését 26,5%-uk tartja szükségesnek. Ezt azzal indokolták, hogy a rendőr még így sem tud:

- a megfelelő hatékonyággal dönteni és
- minden esetben a körülményekhez igazodva szankcionálni.

Természetesen vannak ezzel egyet nem értő személyek is. Ők a válaszadók 5,9%-át képviselik. Véleményük szerint azért szükséges a rendőr mérlegelési lehetőségeinek a szűkítése, mert:

- lehetőséget ad a részlelhajlásra, valamint
- a rendőrök nagy része nem korrekten jár el, amikor intézkedik.

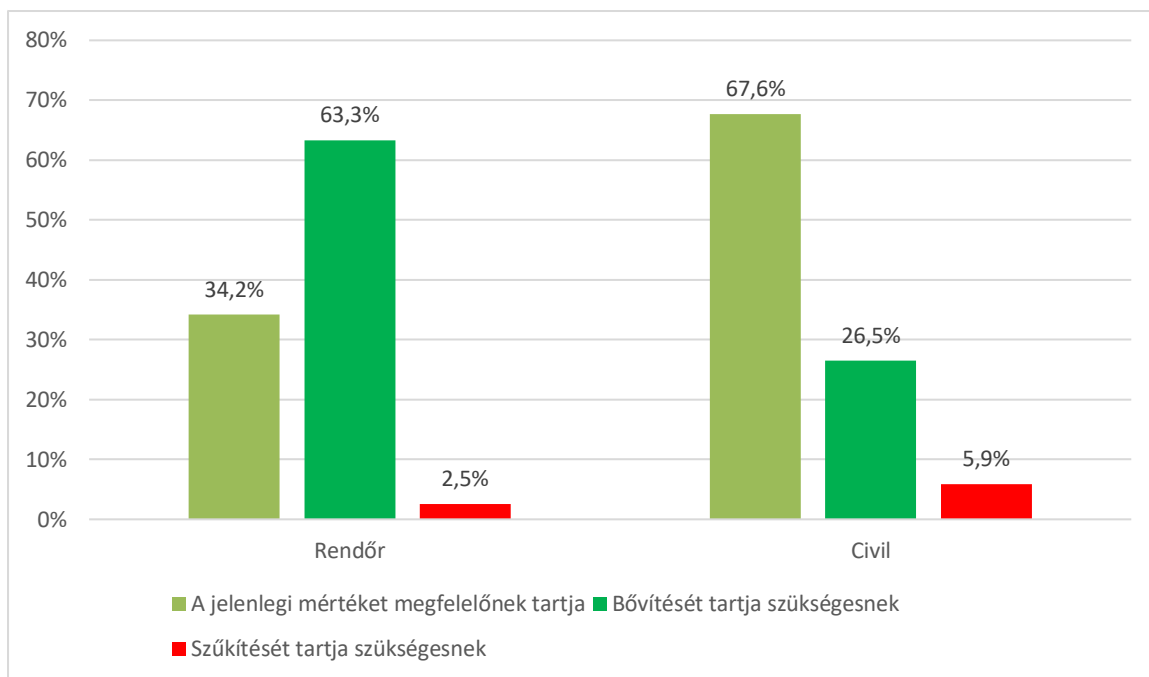
A jogkör gyakorlói között a jelenleg rendelkezésre álló lehetőségeket illetően inkább elégedetlenség tapasztalható, ugyanis azokat csak 34,2%-uk tartja megfelelőnek. A válaszadók több mint fele (63,3%) gondolja úgy, hogy szükséges lenne a mérlegelési lehetőségek kiszélesítése. Ezt azzal indokolták, hogy:

- szélesebb körben történő alkalmazása jó hatással lehet a speciális prevencióra,
- a fix összegű bírsággal sújtandó szabálysértések esetén a bírság összege sok esetben nincs arányban az elkövetett cselekmény súlyával,

- több esetben lenne szükség az alkalmazására, mint ahogyan az a lehetőségek által biztosított,
- szükségesnek tartják a szabályszegések szankcionálása körének kiterjesztését,
- egyszerűbb, rugalmasabb, állampolgárbarátibb intézkedésre ad lehetőséget,
- lehetővé teszi a cselekmény körülményeinek a figyelembevételét,
- jelenleg olyan esetekben is kötelező a bírság kiszabása, ahol a körülmények alapján arra nem feltétlenül lenne szükség és
- esetenkénti hiánya a rendőrök állampolgárok általi megítélésére negatív hatással van.

A kiterjesztést igénylő válaszadók 4,5%-a pedig nem indokolta értékelhetően választását. A mérlegelési jogkör lehetőségeinek szűkítését a résztvevő hivatásosok 2,5%-a tartja szükségesnek, azonban véleményüket értékelhető módon nem indokolták.

Az eredményekből látható, hogy a rendőri intézkedések alanyait képviselő civilek többsége elégedett, míg a rendőröké nem elégedett a jelenlegi mérlegelési lehetőségekkel. Tekintve, hogy a civil válaszadók majdnem háromnegyede (73,6%) volt már rendőri intézkedés alanya, és közülük 88% az, akivel szemben valamilyen szankciót is alkalmazott a rendőr, úgy ítélem meg, hogy részükről az elfogultság kizárható és a jelenlegi szabályozás társadalmi szempontból megfelelő. A rendőrök elégedetlenségének oka lehet, hogy olyan szakmai szempontokat is figyelembe vesznek a véleményük kialakítása során, amelyeket a civil válaszadók nem, valamint negatív tapasztalataikat felülreprezentálják a kérdés kapcsán.

5. számú ábra²⁹: A válaszadók százalékos arányának megoszlása aszerint, hogy elégedettek-e a mérlegelési lehetőségek jelenlegi mértékével, illetve, hogy annak szűkítését vagy bővítését tartják szükségesnek.

5. A helyszíni intézkedések során alkalmazott egyes döntések által kiváltott hatás értékelése az intézkedés alá vontra, illetve a rendőrség egész szervezetére nézve

Ennek a kérdésnek a vizsgálatát igen fontosnak tartom, mivel tapasztalataim szerint vannak olyan kollégák (bár lényegesen kisebbségben), akik nem veszik figyelembe az általuk választott intézkedés jövőbeni következményeit. Ez történhet érdektelenségből, vagy akár például a kiszabott bírságok száma növelésének hamis motivációja alapján.

Úgy gondolom, hogy a rendőri intézkedés alapvető célja kell, hogy legyen az, hogy az intézkedés alá vontakat a jogkövetés bármely (legoptimálisabb esetben az önkéntes) formája felé terelje. Erre azokat az állampolgárokat, akikben a megfelelő értékrend a szocializációs folyamatuk során nem alakult ki, ösztönözni kell.

Ennek módszerei lehetnek:

- az elismerés,
- a jutalmazás,

²⁹ A szerző által készített ábra az általa végzett kérdőíves kutatás eredményei alapján.

- az elmarasztalás és
- a büntetés.

Egy rendőri intézkedés során mindegyik módszerre találhatunk eszközt. Elismerés lehet a szabálysértő személy cselekménye iránti felelősségvállalásának, az elkövetés beismerésének szóban kifejezett elismerése. Ugyanezen magatartást értékelve pedig jutalmazhatjuk azzal, hogy cselekményét „csak” figyelmeztetéssel szankcionáljuk. Ezáltal is megerősítve az egyénben ezt a magatartásformát, valamint azt a hitet, miszerint a rendőri intézkedés nem szükségszerűen jár együtt a bírságkiszabással. Az elmarasztalás megnyilvánulhat a cselekmény lehetséges következményeinek az ismertetésében, majd az azt követő figyelmeztetés alkalmazásában. A büntetés pedig szabálysértés elkövetése esetén a helyszíni bírság kiszabásban, vagy feljelentés megtételében.

A pedagógia tudománya szerint mind a jutalmazás, mind pedig a büntetés esetében érdemes elsőként azok finomabb formáit alkalmazni. Érdemes figyelembe venni, hogy a jutalmazó eljárások hatásukban pozitívabbak, viszont szem előtt kell tartani azt is, hogy a ki nem érdemelt jutalmazás hamis értékítéletet alakíthat ki az emberben. Ezt támasztja alá a kontrollelmélet, miszerint az egyén mindig *„mérlegeli, hogy az éppen felmerült szükségletének kielégítésében vagy konfliktusának feloldásában mit kockáztat akkor, ha a deviáns megoldást választja”*³⁰. Így, ha arra a megállapításra jut, hogy a normaszegés a következmény bekövetkezése esetén is kifizetődő számára, akkor annak elkövetése mellett fog dönteni.

A büntetés alapvetően egy negatív állapotot idéz elő és nem tartalmaz semmilyen alternatívát. Így nem kellően megalapozottan kiszabva akár az érintett *„a büntető személytől (szülő, tanár, munkaadó), vagy a szituációtól (otthon, iskola, munkahely) való félelemhez, vagy az ezekkel szembeni ellenérzéshez vezethet”*³¹. Ez a probléma azonban túlmutat az adott egyén és az intézkedő személyén, mivel amikor az ilyen intézkedés(ek) alapján kialakult negatív nézeteit, tapasztalatait tolmácsolja ismerősei irányába az azok rendőrségről kialakított véleményét, vagy akár a hatósággal való együttműködési hajlandóságukat is negatívan befolyásolhatja.

Ennek oka, hogy *„a közvéleményt alkotó egyének elsősorban saját tapasztalataik alapján alakítják ki véleményüket az adott rendészeti szervezetről. Másodsorban az ismerősöktől*

³⁰ Gönczöl Katalin: A bűnözés társadalmi reprodukciója, deviancia-kontroll, bűnözéskontroll. In: Borbíró Andrea, Kerecsi Klára (szerk.): A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve. Fresh Art Design Kft., Budapest, 2009 p. 27

³¹ Atkinson és Hilgard: Pszichológia. Osiris Kiadó, Budapest, 2005 p. 274

*szerzett információkra hagyatkoznak.*³². Természetesen az elérendő célnak leginkább megfelelő döntés nem minden esetben esik egybe azzal, amit az érintett megfelelőnek vagy épp szükségesnek ítél. Azonban egy kellően megalapozott büntetés nem sérti az érintett önbecsülését, és nem csökkenti annak jogkövetésre irányuló motivációját, továbbá pozitív irányba terelheti a rendőri munka iránt érzett elismerését és tiszteletét. Ez utóbbiak pedig a rendőr személyes tekintélyének objektív feltételei. Ezen túl vannak olyan szubjektív tényezők, amelyek a rendőr személyéhez köthetők. Úgy mint:

- az emberekkel való bánni tudás,
- általános műveltség,
- folyamatos önképzés,
- kifogástalan erkölcsi magatartás,
- kulturált megjelenés,
- igazságosság, tapintat.³³

Mindre találunk utalásokat a rendőrségi törvény, vagy az etikai kódex sorai között, amelyek ezen jellemzőket követelményként állítják a rendőr elé. Ez azért is különösen fontos, mivel a tekintély megléte nagyban könnyítheti, hiánya pedig jelentősen megnehezítheti az egyes intézkedések lefolytatását.

Ezért a legmegfelelőbb hatás elérése érdekében a rendőrnek intézkedései során (illetve az előbbi tényezők vonatkozásában azon kívül is) mindig figyelemmel kell lenni egyrészt önmagára, másrészt pedig arra, hogy a jogkövető magatartásra történő ösztönzés során mely módszert és hogyan alkalmaz.

6. Diszkrecionális jogalkalmazás lehetőségének befolyása az intézkedő rendőr korrupciós veszélyeztetettségére

6.1. A fogalommeghatározásból levonható következtetés

A korrupció a nemzeti korrupcióellenes programban való megfogalmazás szerint a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény XXVII. Fejezetén belüli tényállások és azokon túlmutató minden olyan társadalmi jelenség, amely során valaki a rábízott hatalommal magán- vagy csoportelőny érdekében visszaél³⁴.

³² Molnár Katalin: Rendészeti kommunikáció – a média tükrében. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018 p, 18

³³ Rendőrtisztviselői Főiskola Pszichológiai Tanszék És Laboratórium: Pedagógiai Ismeretek. Budapest, 2003 p. 53

³⁴ Nemzeti Korrupcióellenes Program (2015-2018) p. 5

Ezen belüli speciális kört képez a rendőri korrupció, melynek fogalmát KARDOS SÁNDOR ISTVÁN alkotta meg. Eszerint a rendőri korrupció a legális rendőri jogosultságok illegális igénybevételére épülő, jogtalan előny megszerzésére irányuló szándékos jogsértés³⁵.

Ebből a fogalom meghatározásból is jól kitűnik, hogy a rendőr mérlegelési lehetősége részét képezi korrupciós kockázatot jelentő tényezőknek, hiszen az is a szolgálatellátás során rendelkezésére álló jogosultságok egyike. Ezen jog gyakorlásával egyrészt akkor lehet korrupciónak minősíthető cselekményt megvalósítani, ha az jogi felhatalmazás nélküli, illetve, ha jogtalan előny szerzésének, vagy biztosításának célzatával történik. Utóbbi állandó eleme a fogalomnak, mivel ezen célzat hiányában „csupán” szolgálati kötelezettségét szegi meg a rendőr.

6.2. A rendőri mérlegelési lehetőség korrupciós hatásainak megítélése

Az már a korrupció fogalmának alapján világossá vált, hogy a mérlegelési lehetőség mindenképp részét képezi azon tényezőknek, amelyek hozzájárulnak a rendőri munka korrupciós veszélyeztetettségéhez. Ez a veszélyeztetettségi szint azonban szakterületenként eltérő. KARDOS SÁNDOR ISTVÁN az általa végzett kutatás során, melyben a rendőri jogsértések között jelentkező korrupció megvalósulási körülményeit és tendenciáit vizsgálta, megállapította, hogy a rendőrség szolgálati ágai közül a tipikusan közterületi szolgálatot ellátók (közlekedésrendészeti, közrendvédelmi, határrendészeti) azok, amelyek a leginkább veszélyeztetettek³⁶. A határrendészeti szolgálati ág vonatkozásában tovább is bonthatjuk ezt a megállapítást aszerint, hogy azt a határőrizeti, illetve a határforgalom ellenőrzési feladatokat ellátó állomány szempontjából értékeljük. Ezzel kapcsolatosan BALLA JÓZSEF az említett szolgálati ág korrupciós veszélyeztetettségének vizsgálata során arra a megállapításra jutott, hogy *„a határellenőrzés keretében, a határforgalom-ellenőrzés során nagyobb az állomány korrupciós veszélyeztetettsége, mint a határőrizet tekintetében”*³⁷.

Az említett közterületi szolgálati ágak veszélyeztetettségének közös okai, hogy feladatuk ellátása során közvetlen kapcsolatba kerülnek az állampolgárokkal, valamint, hogy olyan intézkedéseket folytatnak, amelyek során szabad mérlegelési jogkörben járnak el. Ebből

Forrás: <https://korrupciomegelozes.kormany.hu/download/9/ff/91000/NKP%20Program.pdf> (Letöltés ideje: 2020.03.10.)

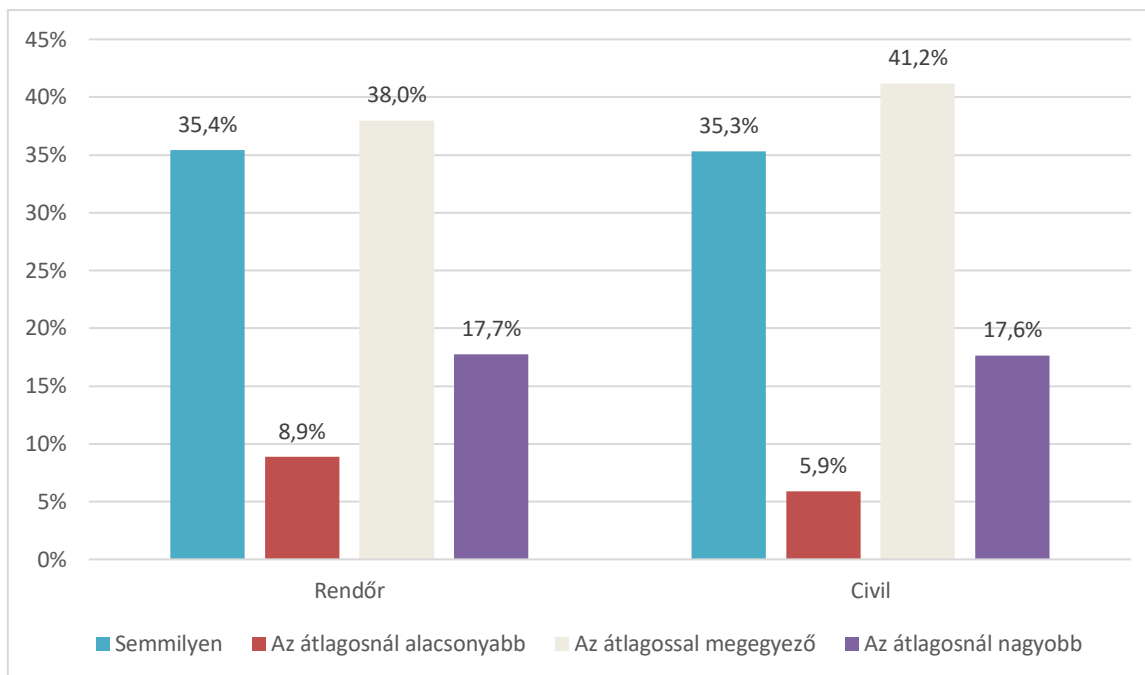
³⁵ Kardos Sándor István: A rendőri jogsértések között jelentkező korrupció megvalósulási körülményeinek, tendenciáinak vizsgálata a beosztotti állomány körében, Doktori (PhD) értekezés. Nemzeti Közsolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola 2016 p. 224

³⁶ Uo. p. 154

³⁷ Balla, József: A határrendészeti szolgálati ág korrupciós veszélyeztetettsége. In: Pécsi Határőr Tudományos Közlemények. 2018/20. p. 194

mutatkozik tehát, hogy a mérlegelési lehetőség az állampolgárokkal való személyes kapcsolatteremtés mellett egyik kiváltó oka az említett szakterületek fokozott korrupciós veszélyeztetettségnek. A jogkör elvonása azonban nem a korrumpálódás lehetőségének teljes kizárását eredményezné, mivel korrupciós cselekmények szolgálati ágtól függetlenül nem kizárólag csak a mérlegelési jogkör gyakorlásával összefüggésben valósul(hat)nak meg. A veszélyeztetettség mértékének enyhítése tárgyában nagyobb lehetőséget látok a közterületi (köztük a határrendészeti) állomány fokozott korrupciós veszélyeztetettségét előidéző másik tényező „az intézkedés alá vontakkal való közvetlen kapcsolatba lépés” lehetőségeinek csökkentésében, mivel kontaktus hiányában sem az aktív, sem pedig a passzív fél nem képes tudomást szerezni a másik korrupciós szándékáról függetlenül attól, hogy az adott kérdésben hozott döntés mérlegelésen alapul-e vagy sem. Erre a határrendészeti feladatok körében például a határforgalom-ellenőrzési tevékenységbe integrált automatizált átléptető rendszerek alkalmazásával már a jelenlegi technológiai fejlettségi szinten is kiváló lehetőség adódik. Emellett a mérlegelési jogosultság megvonásával csorbát szenvedne a rendőri intézkedésekkel szemben támasztott arányossági követelmény is, mivel az adott intézkedések körülményeit figyelmen kívül hagyva kellene eljárnia a rendőrnek.

A jogkör további alkalmazása mellett szól, hogy a kutatásban résztvevő civil válaszadók 35,3%-a szerint az semmilyen, 5,9%-a szerint az átlagosnál alacsonyabb, 41,2%-a szerint az átlagossal megegyező és 17,6%-a szerint az átlagosnál nagyobb mértékben járul hozzá a rendőri hivatás korrupciós veszélyeztetettségéhez. Szinte azonos véleménnyel vannak a résztvevő rendőrök is. Közülük 35,4% semmilyen, 8,9% az átlagosnál alacsonyabb, 38% az átlagossal megegyező és 17,7% az átlagosnál nagyobb jelentőséget tulajdonít a hivatás korrupciós veszélyeztetettségére gyakorolt hatása tekintetében. A 6. számú ábra alapján látható, hogy a válaszok arányai minimális eltéréssel szinte azonosak. Emellett a kérdőív alanyai a „semmilyen” és az „átlagossal megegyező” értékeket jelölték a legnagyobb számban. Ebből számomra az következik, hogy többségük úgy gondolja, hogy a mérlegelési jog egyáltalán nem, vagy csak a többi tényezővel azonos mértékben járul hozzá a korrupciós veszélyeztetettség kialakulásához.

6. számú ábra³⁸: A mérlegelési jogkör korrupciós veszélyeztetettségre gyakorolt hatásának válaszadók általi megítélése.

Ennek oka lehet egyrészt az a KARDOS SÁNDOR ISTVÁN és KANYÓ MÁRIA által tett megállapítás, mely szerint az adott hivatást végzők saját munkájukat a korrupcióval kevésbé tartják érintettnek³⁹, így megítélésük azonos lehet az általuk gyakorolt jogok tekintetében is. A civil válaszadók szempontjából azonban nagyfokú bizalmat feltételez a rendőri munka, azon belül is az abban gyakorolt mérlegelési lehetőség irányába. Különös tekintettel, hogy az említett értékeket választók 69,2%-a legalább egyszer volt már rendőri intézkedés alanya. Tehát ők válaszaikat nem csupán a közvetetten nyert információkra, hanem tapasztalataikra is alapozhatják.

Természetesen ezek az eredmények nem cáfolják azt a tényt, hogy a közterületi szolgálatot ellátó kollégák korrupciós veszélyeztetettsége a legmagasabb és ennek egyik előidézője maga az egyéni mérlegelés lehetősége. Viszont jól mutatják, hogy nem törvénytörő ennek a veszélynek a realizálódása, mivel a korrupciós tényezők között mindig szerepelni fog az ilyen cselekményben résztvevő személyek erre való egyéni hajlama is, ami pedig a legnagyobb befolyást gyakorolja az ilyen jellegű cselekményekre.

³⁸ A szerző által készített ábra az általa végzett kérdőíves kutatás eredményei alapján.

³⁹ Kardos Sándor, Kanyó Mária: Korrupciós kockázatok felmérése a rendvédelmi szervek körében – egy empirikus kutatás tapasztalatai. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2019 p. 12

Befejezés

Látható, hogy a mérlegelési jogkör milyen széles körben és milyen nagy jelentőségű kérdésekben kerülhet alkalmazásra. Ezzel együtt pedig gyakorlásának lehetősége a rendőr diszkrecionális képességeibe vetett bizalom egyik megtestesítője is, amely igen nagy felelősséget ró az intézkedő rendőrré, mivel az intézkedések során hozott döntés kihatással van a döntés alanyának jövőbeni jogkövető magatartására, ezen túl pedig a rendőrség szervezetébe vetett bizalmára.

A kérdőíves kutatás eredményei rámutatnak arra, hogy az intézkedések során a rendőr rendelkezésére álló mérlegelési jogkört a rendőri és a civil társadalom tagjai is hasznosnak tartják. A mérlegelés lehetőségeinek mértékére vonatkozóan véleményük nem egyöntetű, mivel azt csak a civil válaszadók tartják megfelelőnek, ez pedig értékelhető úgy, hogy társadalmi vonatkozásban a jelenlegi szabályozás megfelelően került kialakításra, jogalkalmazói szemszögből azonban hiányosságok mutatkoznak. A mérlegelés jog korrupciós veszélyeztetettségre gyakorolt hatását illetően a rendőr és civil személyek álláspontja azonos, valamint a korrupció és azon belül is a rendőri korrupció fogalmainak értelmezése, valamint az ezzel kapcsolatos tanulmányok megállapításai alapján a mérlegelési jog intézménye az azt gyakorló állomány fokozott korrupciós veszélyeztettségének egyik előidézője, viszont nem jelent garanciát a korrupciós cselekmények bekövetkezésére.

Mindent összevetve a mérlegelési jogkör egy olyan jogintézmény, amely pozitív hatással bír mind a rendőri hivatás gyakorlóira, mind pedig az azon kívül álló személyek számára. Emellett az azzal feljogosított személytől az általa kiváltható hatás okán magas fokú szakmai felkészültséget igényel és kiemelt korrupciós hatása miatt – ahogyan a rendőri hivatás maga – erkölcsileg is egész embert kíván.

Felhasznált irodalom

1. A rendőri hivatás etikai kódexe.
2. Anti Csaba (et.al): Krimináltaktika I. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004.
3. Atkinson és Hilgard: Pszichológia. Osiris Kiadó, Budapest, 2005.
4. Balla, József: A határrendészeti szolgálati ág korrupciós veszélyeztetettsége. In: Pécsi Határőr Tudományos Közlemények. 2018/20. pp. 191-198.
5. Balla Zoltán: Monográfia a rendészetről. Rejtjel kiadó, Budapest, 2016.
6. Éberhardt Gábor: A saját hatáskörön alapuló döntések vizsgálati eredményei a határrendészeti kirendeltségek rendészeti tevékenységében. In: Szent Lászlótól a modernkori magyar rendészettudományig 2017/19. pp. 337-342.
7. Erdős Éva, Kecskeméti Ágnes: A mérlegelési jog sajátosságai a jogalkalmazói gyakorlat tükrében. In: Publicationes Universitatis Miskolcensis: Sectio Juridica et Politica 2014/32. pp. 147-162.
8. Gönczöl Katalin: A bűnözés társadalmi reprodukciója, deviancia-kontroll, bűnözéskontroll. In: Borbíró Andrea, Kerecsi Klára (szerk.): A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve. Fresh Art Design Kft., Budapest, 2009 pp. 21-36.
9. Kántás Péter: A mérlegelés dilemmái. In: Jogelméleti Szemle, 2001/3 (On-line elérhető, forrás: <http://jesz.ajk.elte.hu/kantas7.html>. (Letöltés ideje: 2019.12.03.)
10. Kardos Sándor István: A rendőri jogsértések között jelentkező korrupció megvalósulási körülményeinek, tendenciáinak vizsgálata a beosztotti állomány körében, Doktori (PhD) értekezés. Nemzeti Közsolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola 2016.
11. Kardos Sándor, Kanyó Mária: Korrupciós kockázatok felmérése a rendvédelmi szervek körében – egy empirikus kutatás tapasztalatai. Nemzeti Közsolgálati Egyetem, Budapest, 2019 p. 12.
12. Kozáry Andrea: Töprengések a biztonságról és a rendőrségbe vetett bizalomról. In: Gaál Gyula, Hautzinger Zoltán (szerk.): Gondolatok a rendészettudományról. Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest, 2019 pp. 203-208.
13. Krémer Ferenc (et.al.): Rendészeti foglalkozási kultúra átalakítás – stratégiai koncepció. In: Rendészeti Szemle 2010/Különszám pp. 269-306.
14. Magyar Tudományos Akadémia, Nyelvtudományi Intézet (szerk.): A magyar nyelv értelmező szótára. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978.

15. Molnár Katalin: Rendészeti kommunikáció – a média tükrében. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018.
16. Rendőrtiszti Főiskola Pszichológiai Tanszék És Laboratórium: Pedagógiai Ismeretek. Budapest, 2003.

Jogszabályok:

1. AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS (EU) 2016/399 RENDELETE (2016. március 9.) a személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről. (Schengeni Határellenőrzési Kódex)
2. AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS (EU) 2018/1862 RENDELETE (2018. november 28.) a rendőrségi együttműködés és a büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés terén a Schengeni Információs Rendszer (SIS) létrehozásáról, működéséről és használatáról, a 2007/533/IB tanácsi határozat módosításáról és hatályon kívül helyezéséről, valamint az 1986/2006/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet és a 2010/261/EU bizottsági határozat hatályon kívül helyezéséről.
3. A BIZOTTSÁG AJÁNLÁSA 2006/XI/06 a tagállamok illetékes hatóságai által a személyek határokon történő ellenőrzése során használandó közös „Határőrök gyakorlati kézikönyve (Schengeni kézikönyv)” létrehozásáról.
4. 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről
5. 114/2007. (V. 24.) Korm. rendelet a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény végrehajtásáról.
6. 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet a rendőrség szolgálati szabályzatáról.
7. 1/1999. számú KJE határozat.

Internetes hivatkozások:

1. Nemzeti Korrupcióellenes Program (2015-2018) p. 5

Forrás:

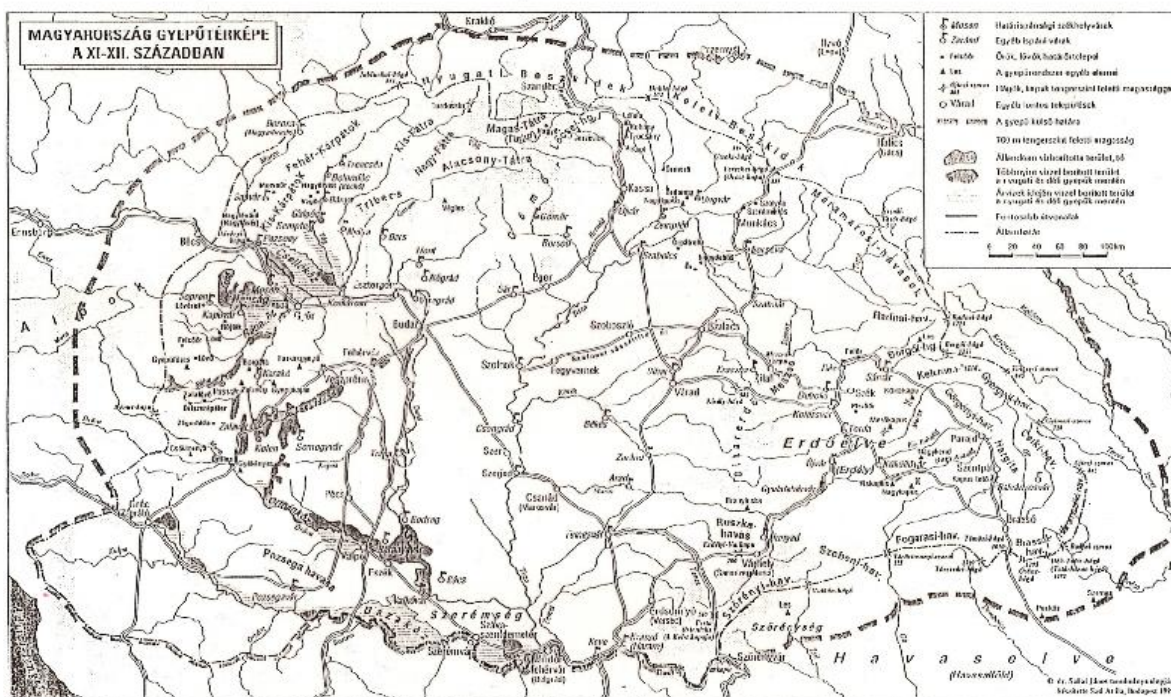
<https://korrupciomegelozes.kormany.hu/download/9/ff/91000/NKP%20Program.pdf>

(Letöltés ideje: 2020.03.10.)

Sallai János:

Magyarország határai a trianoni döntés előtt és után

A magyar határok története a Kárpát-medencében a honfoglalásig nyúlik vissza. Közismert, hogy a magyarok a nomád életmódjukból adódóan keletről, a 300 milliméteres csapadék zóna mentén fokozatosan érték el és vették birtokba a Kárpát-medencét, és először a kalandozások révén aktív határvédelmi rendszert alakítottak ki. Ezt követően az államalapítás után, a már Keleten, a sztyeppéken megismert gyepl¹ határőrizeti rendszert honosították meg, amelynek fő érdeme, hogy a X-XIII. század között megvédte az országot a betolakodóktól, és megszilárdította a Magyar Királyság történelmi határait Nyugaton, a Kárpátok karéján és Délen. Ezt követően jelentős változás évszázadokig nem történt, kivéve a szepesi és szepességi városok (16) Lengyelországnak való elzálogosítása.²

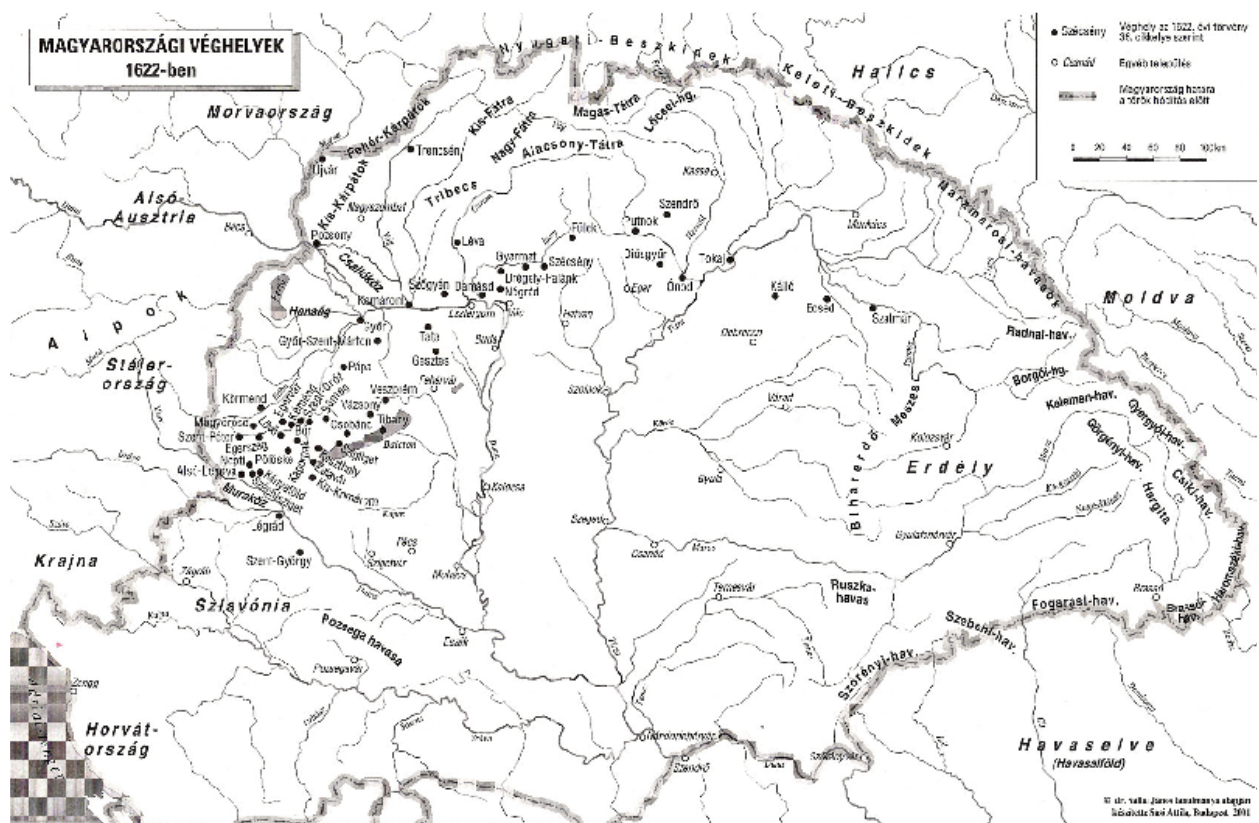

Forrás: Sallai János: habilitációs disszertáció, Debrecen, 2008

¹ A gyepl kifejezés alatt olyan lakatlan, lakhatatlan, nehezen járható területsávot értünk, mely a szomszédos népeket, országokat egymástól elválasztotta.

² Ennek következtében a szepesi városok közül tizenháromat: Igló, Leibic, Durand, Ruszkin, Béla, Ménhárd, Sz.-Szombat, Strázsa, Mateóc, Felka, Poprád, Olaszi és Váralja, továbbá a 24 szepesi városhoz nem tartozó Podolin, Gnezda és Lubló (várával és uradalmával) városokat azzal a feltétellel adták lengyel zálogba, hogy addig marad lengyel fennhatóság alatt, amíg a magyar uralkodó kéthavi felmondási idő után arany vagy ezüst forintban a kölcsön összegét vissza nem fizeti.

A XV. század közepétől, a tatárjárás után egy jelentősebb veszély immár délkelet felől jelentkezett a törökök által. A kezdeti sikeres küzdelmek után, Nándorfehérvár elvesztését követően az ország területének egy része török fennhatóság alá került. Ezzel kezdetét vette a végvárakkal megvalósított határvédelem. Ebben az időben a határ fogalma³ nem ugyanaz volt, mint ma. Különösen igaz ez a török-magyar határzónára, ahol a kettős adóztatás miatt nem is lehetett pontosan megállapítani a magyar-török határvonalat. A térképtörténetből első térképünk csak 1528-tól ismert, amelyen még nincs pontos határbrázolás, ezért ebből a korszakból pontos határvonal kijelölésről nem rendelkezünk forrással. Az alábbi végvár térképet a kialakult helyzet alapján egy 1622-es törvény segítségével sikerült megrajzolni.

Forrás: Sallai János: habilitációs disszertáció, Debrecen, 2008

A magyar államhatár kijelölésének történetében döntő változás az 1699-es karlócai békeszerződés után következett be, amelyet követően a „korábbi határzóna vonallá zsugorodott”, és J. C. Müller által sor került a terepen való pontos határvonal kitűzésére,

³ „A török-magyar határt nem szabad egy mai rögzített államhatár módjára elképzelnünk. A politikai határok nem estek egybe a befolyási övezetek határaival. A Habsburgok és a szultán között kötött békék nem vontak meg sohasem pontos határokat, csupán az egyes várak hovatartozását szabták meg. Hogy egy-egy várból meddig terjedt a hatalom, az mindig a tényleges erőviszonyoktól függött. A köztük és körülöttük lévő határvidék, amely néhány kilométerestől akár tíz kilométeres ingadozásokat is megengedett, mindenkié volt.”

Forrás: Szántó Imre (1980): A végvári rendszer kiépítése és fénykora Magyarországon (1541-1593). Akadémiai Kiadó Budapest. 19. oldal

valamint a térképi megjelenítésére. Az 1699. január 26-án 11:45-kor aláírt békeszerződés a Habsburg Birodalom és az Oszmán Birodalom között 25 évre szól, és 20 cikkelyből állt. A szerződést I. Lipót császár 1699. február 26-án ratifikálta. A karlócai békeszerződés után a török fokozatosan kiszorult a déli területekről, azután újabb békeszerződések kötöttek. **1718:** A pozsareváci békeszerződés szerint: „1. Moldva és Oláhország felé megmaradnak a régi határok, de mivel Oláhországnak az Olttól nyugatra eső része, Temesvár és vidéke a császár kezében vannak, úgy is maradjon. 2. Szerbiában keleten a Timok folyó legyen a határ, torkolatától 10 órányira lefelé. Azontúl Resava és Paracsin a római császáré legyen. Iszperlek, Banja és Rasna pedig a töröké. A császáré lesz tehát Belgrád, Paracsin, Stolac, Csacsak, Bedka és Bjelina régi területükkel együtt. 3. A Száva folyó egész melléke az Unnáig a császáré. 4. Szintúgy Ó-Nóviig az azontúl való folyamrész. 5. Új-Nóvi a karloviczi béke szerint ugyis az övé. 6. Horvátországból mindegyik rész birtokában marad annak, amit megszállva tart.”⁴ **1739:** belgrádi békeszerződés, a török birodalom visszakapta a „Temesvár és vidéke” kivételével a pozsareváci békeszerződésben elveszített területeket. **1791:** szisztovói békeszerződés, lezárulnak az osztrák-török háborúk, és helyreállnak a háborúk előtti határok.

Ezzel párhuzamosan a török birodalommal szemben megszervezésre kerültek a katonai határvidékek, amelyek – bár a Magyar Királyság területén jöttek létre –, de igazgatásuk, felügyeletük Bécsből valósult meg. A déli határokról és katonai végvidékekről Fényes Elek XIX. század közepén megjelent több művében⁵ olvashatunk pontos adatot. E szerint: „A' Katonai Végvidék, a' Magyar birodalomnak, nevezetesen Horváth, Magyar, Erdély országnak, Törökországgal szomszédos határszélein nyúlik - el, még pedig Dalmátiától kezdve egész fel Bukovináig; 's ha a' legvégső dél - nyugati ponttól, vagy is a' Zermagna völgyétől, a' másik északkeleti végső pontig, az aranyos Besztercze mentiben fekvő Piatra hegység völgyéig közép vonal húzatnék, ez **108 geographiai mértföldöt tenne.** E'szerint az egész Vidék, Lipszky után, «az északi szélesség 44° 8' 30" 's 47° 33' 40" és a' keleti hosszúság 32° 34' 0", és 44° 9' 0" **közt fekszik,** azaz egyenlő fekvésű a' kies éghajlattal bíró Velence és Lombárd országokkal, 's déli Francziországgal. Ezen térföld, a' polgári törvényhatóságok határaitól elkülönözött Egészet képez kivéven Erdélyországban a' három székely, és az első oláh ezeredek, mellyeknek el- különzött vidékei nincsenek, hanem a polgári törvényhatóságok közt vegyesen osztattak-fel. Továbbá minden egyes végvidék rendeltetéséhez képest határos a' Török

⁴ Sallai János: A magyar államhatár, határőrizet és etnikai határ története. Habilitációs disszertáció. Debrecen, 2008

⁵ Fényes Elek: MAGYAR ORSZÁGNAK, 's a' hozzá kapcsolt TARTOMÁNYOKNAK MOSTANI ALLAPOTJA STATISZTIKAI és GEOGRAPHIAI TEKINTETBEN. TRATTNEE-KÁROLYI NYOMTATÁSA. Pest, 1836

birodalommal, kivéven a varasdi végvidéket, melly a' szélektől elválva a' vármegyék közt fekszik) ismét a' sichelburgi kerületet, A szluini ezerednek egy része, 's Zágráb vármegye és Krajna ország közt foglalt helyet, és a' második oláh ezeredet. Azon vonal, melly a' török határt érinti, 's melly éjjel nappal őriztetik, **Liechtenstern szerint 227,7, mások szerint csak 182 mértföldet tesz,** 's a' szultánnal kötött egyességeken, különösen a' sistovi békességkötésen, 's az ahhoz tartozó 1791. aug. 4-kén kötött különös egyezkedésen alapszik, melly a' bánági végvidéken Orsová szigetjével általellenben egy csekély térséget (hossza a' Cserna vizétől, az A lion töve mentiben, a' Bachna patakig 2420 öl) mint neutralis földet tűzött-ki, 's a' károlyvárosi végvidékhez Czettin és Dresnik helyeket adá. — A' hosz- szan nyúló Végvidéknek, határai is nagyon különbözök. A' károlyvárosi végvidéket délre Dalmátországtól a' Wellebit hegysorai választják - el; keletre Török - Horvátország felé a' Piischevicz hegyeken túl, helylyel az Unna és Korona vizek mentiben megy a' határ, 's mesterséges határokra csak itt ott van szükség, a' további keleti határt a' báni végvidék felé a' Petrowa, északra magas béredek, völgyek, közönként a' Dobra és Kulpa vizek vonnak határt Zágráb vgye 's a' Magyar Tengerpart, és végvidékünk közt; nyugotra fekszik az adriai tenger, mellynek itten való része Móriakcsatornának neveztetik. A' szluini ezeredhez tartozó sichelburgi kerületről fentebb szólottunk. — A' báni végvidéknek legtermészetesebb határok jutottak; mert északra Zágráb vármegyétől a' Kulpa és Száva folyók; kelet északra a' gradiskai végezeredtől ugyan csak a' Száva; kelet-délre Török - Horvátországtól az Unna vize; délre és nyugotra a' Petrova Gora's Zrina hegyei Török Horvátországtól, 's a' károly városi végvidéktől szakítják-el. A' varasdi végvidéknek szomszédja északról Kőrös vgye, melly- től a' kalniki 's kapronczai hegyek, 's a' Drávaig némelly mocsárok, 's ismét Somogy vgye, mellytől a' Dráva vize választják el; keletre Verőcze, Posega vgyék, a' gradiskai végeze- red, elébb a' Harsány 's Billovo hegyek, majd az Illova vize vonván határt; délre Posega, Kőrös, Zágráb vgyék; nyugotra Kőrös, 's egy kis részben Zágráb vgye, nagyobb részt a' Lánya, majd a' Glogovnicza vizei tűzvé - ki a' határt. A' magyar végvidéknek, melly most hibásan szlavóniainak neveztetik, holott felállításá alkalmával helyesebben magyarnak neveztetett, j határai északról Posega, Verőcze, Szerem vgyék, 's egy kis részben a Duna, melly Bács vgyétől, 's a' végvidékhez tartozó, de a' Tisza és Duna összefolyó vizek szege- letében elválva fekvő Csajkás vidéktől választja - el; keletre a' német - bánági végezeredtől szinte a' Duna által szakittatik- el; délre egész hosszúságban a' Száva von határt Török-Hor-vát, Bosnyák, Szerb országok közt; nyugotra a' varasdi végvidéktől, Posega és Zágráb vgyéktől, az Hova és Lónya vizek választják - el. A' bánági végvidék határos északra Torontói, Temes, Krassó, Hunyad vgyékkel; keletre Havasalföldével, vagy Oláhországgal, 's egy kis részben Szerb országgal; délre Szerb országgal; nyugotra a'

pétervárad végezereddél 's Csajkások kerületével; Szerb országtól a' Duna, a' pétervárad ezereedtől ugyan ezen folyó, a' Csajkásoktól a' Tisza, Oláhországtól sziklás bércek, 's kis részben a' Cserna vize, az említett megyéktől felváltva folyók, mocsárok, hegyek, völgyek, vagy mesterséges határok választván-el. Az erdélyi végvidék különösen elválva nem lévén a' polgári törvényhatóságoktól, ennek határát megszabni lehetetlen, így az első oláh ezere keresztülmegy Hunyad, Alsó és Felső Fejér vgyéken, a' szebeni, szászvárosi székeken, Fogaras s Brassó vidékein. Itt dél-keletre hozzá csatlakozik a' 2-ik székely ezere, melly a' Háromszékben, 's az udvarhelyi székhöz tartozó Bardócz fiók székhöz osztatott -fel. Ettől északra esik a' CsikésGyergyó székhöz lévő 1-ső székely ezere. Legfentebb az északkeleti részen van a' 2-ik oláh ezere, mellynek vidéke Kolos és Doboka vgyéből, 's a' besztercei kerülethez tartozó radnai járásból kivágva, egy összefüggő egészet képez, de a' török határszéleket sehol sem érinti. Erdélyországnak déli és keleti határjai 1769-ben, határjárás 's igazítás alkalmával; kiebb terjesztettek, 's ezeket, a' porta 1791-ben, a'sistovi békekesség kötésben elismervén, helybenhagyta, 's most ezen tér visszaszerzett havasok neve alatt (revindicate Gebirge) legfelsőbb helyről szabad használás végett a' végöröknek engedtetett által."⁶

Magyar Királyság **1847-es** határaitól egy kétkötetes Fényes Elek műben⁷ olvashatunk pontos felsorolást és statisztikai adatokat. A szerző szerint Magyarország az északi szélesség 44° és 50°; a keleti hosszúság 32° és 42° között fekszik. Határaitól nézve Magyarország nem oly szerencsés, mint Franciaország, de Poroszországnál kedvezőbb határviszonyokkal rendelkezik. Északon 93 geográfiai mérföld (mf) hosszan a Kárpátok bércei választják el Galiciától és Bukovinától, míg keletre Erdélytől 43 mf, Oláhországtól 10, Törökországtól 120 mf, Dalmáciától 8 mf, Stájer Királyságtól 32 mf, Ausztriától 26 mf, Morvaországtól 28 mf, Sziléziától 6 mf.

Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc követelése, hogy a Magyar Királyság egyesüljön Erdéllyel csak az 1867-es kiegyezést követően valósult meg. A kiegyezés után a dualista Magyar Királyság határszakaszai a következőként alakultak.⁸

- osztrák-magyar határszakasz hossza: 2083 km,
- román-magyar határszakasz hossza: 833,2 km,
- szerb-magyar határszakasz hossza: 458,26 km,

⁶ Fényes Elek: MAGYAR ORSZÁGNAK, 's a' hozzá kapcsolt TARTOMÁNYOKNAK MOSTANI ALLAPOTJA STATISZTIKAI és GEOGRAPHIAI TEKINTETBEN. VI. kötet. TRATTNEE-KÁROLYI NYOMTATÁSA. Pest, 1834.

⁷ Fényes Elek: Magyarország leírása. PESTEN, NYOMTOTT BEIMELNÉL. 1847.

⁸ Suba János: A magyar államhatár a trianoni békediktátum előtt és után 1867-1941. http://real.mtak.hu/108359/1/Salutem-7_197-234.pdf letöltve: 2020. június 5.

- bosznia hercegovinai-magyar határszakasz hossza: 583,24 km,
 - tengerpart: 208,3 km.
- Összesen: 4166 km.

A viszonylatoknál jól látható, hogy a dualista Magyar Királyság a társállammal, Ausztriával közös határszakasza az össz határainak mintegy 50 százalékát tette ki.

A kiegyezést követő évtizedben a határkiigazítások elmaradása miatt meglévő feszültségek (határvillongások) megakadályozása érdekében, 1882-ben ültek le tárgyalóasztal mellé a román és magyar állam kijelölt képviselői. Az 1883-84-es határbejárás eredményeként az 1886. november 2-án Bécsben összehívott nemzetközi vegyesbizottság 1887. április 15-ig a határvonalat közös beleegyezéssel megállapította, szabatosan leírta és térképen rögzítette. A megszületett megállapodást az **1888. évi XIV. törvénycikk** „*az osztrák-magyar Monarchiának Romániával, a Monarchia két állama és Románia közt fenforgott határvillongások kiegyenlítése végett, a határvonal újabb megállapítása és azzal kapcsolatos kérdések szabályozása tárgyában kötött, s Bukarestben 1887. évi december 7-én november 25-én aláírt nemzetközi egyezmény becikkelyezéséről*” címmel rögzítette. A szerződés I-IV. fejezetében megtalálható a román-bukovinai (Bukovina ekkor a Habsburg Birodalom része volt) határ leírása, a két határfolyó szabályozásáról szóló határozat, és mellékletként a határ térképi megjelenítése.

Az 1888-as szerződésben rögzített magyar-román határokat az erre felállított vegyes bizottságok a terepen geodéziailag magas színvonalon kitűzték, majd térképen rögzítették, és a határvonalat vörös színnel alászínezték. Az így megállapított és műtárgyakkal kitűzött államhatár jelentősége a határtörténetben a két állam határkapcsolatain túlmutat a mai napig. Friedrich Ratzel: „Politikai földrajz” című munkájában kiemelt szerepet tulajdonított a magyar-román határszerződésnek. Véleménye szerint: „*A tudományosan megállapított határ természete az 1888. Április 16-án Ausztria-Magyarország és Románia között ratifikált szerződésben fejeződik ki.*”

A határkitűzés anyagi terheit az Osztrák-Magyar Monarchia és Románia egyenlő részben viselte. Az 1888-as magyar-román határszerződés, valamint az ezt követő 1897-es magyar-bukovinai határszerződés további hatásaként jelentkezett, hogy megvalósult a határjelek büntetőjogi védelme.

A román-magyar szerződés a határkijelölést követő két év után az egész határszakaszra vonatkozó határvizsgálatot, tízévenként pedig időszaki vizsgálatot írt elő. Mivel a kitűzött

határvonal nemcsak természetes választójelleggel bíró (pl. folyó), hanem erdős-hegyes terepen is haladt, ezért korábban már kitaposott ösvényeket, utakat metszett. Ezen utak közös használatát a határszolgálatot ellátók számára a következőként szabályozta a szerződés: *„Ott, hol területi nehézségek miatt a határfelügyeleti szolgálatra csak egy ut létezik vagy nyitható, mely vagy magán a határon vonul el, vagy váltakozva egyik országból a másik országba vezet át, ezen ut a szerződő kormányok határfelügyeleti közegei részéről mindenkor kölcsönösen használható.”*⁹ A szerződés szellemében készült el, és „Nagy-Szeben”-ben került aláírásra 1890. október 22-én az a megállapodás, amely rögzítette a *„határőrizet céljaira szolgáló közös utak”*-at. Ezen megállapodás később a kiadott határőrizeti utasítás mellékletét képezte.

A fentiekén túl, a határszerződés rögzítette a határfolyók és patakok építményeinek (gát, vízerőmű) használatát, illetve átalakítását, esetleg lerombolását. Nagyon fontosnak tartom a szerződés X. cikkelyének megemlítését, amely a tulajdon és birtokviszonyok rendezése kapcsán rögzítette, hogy *„Magától értetik, hogy jelen egyezmény által azon fekvőségek tulajdonosai, melyek egyik országból egészben vagy részben a másikba mennek át, birtokjogaikban és a fekvőségek feletti szabad rendelkezési jogukban rövidséget szenvedni nem fognak.”* Az előbbieket lehetővé tette a határon való közlekedés, áthaladás. Az akadálytalan áthaladáshoz ingyen biztosítottak – mindkét ország hatósága által jóváhagyott – igazolványt a határmenti birtokosok és szolgálatukban álló személyek és azok családtagjai számára.

A magyar-román határt a nemzetközi megállapodásnak megfelelően 1894-ben, 1897-ben és 1899-ben vegyesbizottságilag felmérték, ezt pedig 1900-ban határvizsgálat követte. Az 1:28800 méretarányú határtérképet és a mellékelt háromszögneti pontok koordináló jegyzékét 1900-1901-ben hitelesítették, amit a magyar részről a belügyminiszter 1908. december 10-én jóváhagyott. (Az máig nem derült ki, miért kellett erre 9 évet várni.)

A kitűzést követően a felállított határjelek nemcsak a természet romboló erejének nem voltak képesek kellően ellenállni, *„hanem főleg azért nem megfelelők, mivel a határszéli alacsonyabb műveltségű népesség nem tartja kellő tiszteletben, s anyaguk és szerkezetük nem lévén eléggé szilárd, emberi kéz is igen könnyen jelentékeny sérüléseket, esetleg teljes megsemmisülésüket idézhette elő.”* A román királyi kormány kezdeményezésre, az 1890-es határbejárást végrehajtó biztos meghallgatása után a magyar kormány megállapodott a román kormánnyal a határjelek kicserélésében. E szerint: *„A két kormány által elfogadott terv szerint a határoszlopok szögvasból, a határhalmok pedig terméskőfalazatból fognak állani. A határoszlopok vasszerkezeteinek alsó része 60 cm széles, 60 cm hosszú és 50 cm mély, s terméskőből cement*

⁹ 50.431.sz. 1891. évi B.M.R. „Határőrizeti utasítás a magyar-román határegyezmény alapján”

habarcsba rakott alapfalazati tömbbe fog falaztatni: felső 80 cm magas gúla alakú része pedig a föld színe fölött állva, az alappal szilárdan összekötetik, s mint egy közepén két táblával lesz ellátva, a melyek egyikén M. O. betűk és a határoszlop száma, másikon pedig R. betű és ugyanazon szám fog alkalmaztatni. A határoszlopoknak vasból előállított gulyája ott, a hol az alaptömbbel érintkezik, minden oldalon 38 cm széles. A határhalmok 2 méter átmérőjű, kör alakú alapfelülettel bíró tojásdad alakú félgömbből állanak, mely test 30 centiméter mélységre a földbe ásatik, többi része pedig a föld színe fölé emelkedik 70 cm magasságban, az egész test termésköböl falazva és cementshabarcsba rakva álltatik elő, külső felülete sima cementréteggel lesz borítva. A határhalm száma egy faragott kőbe fog bevésetni, mely faragott kő 25 cm. széles 25 cm. hosszú és 50 cm. magassági méretekkkel előállítva, magasságának felére a határhalm falazatába befalazandó, kiálló részén lesz a halomszáma.”¹⁰

Az első világháborút lezáró békeszerződés előkészületei során a román diplomáciai küldöttség a korábban az antanttal kötött, 1916-os titkos megállapodásban rögzített kívánalmainak adott folyamatosan hangot. Ezen kívánalmak között szerepelt többek között, Románia antant oldalon való hadbalépése – és antant győzelem – esetén a háború után a Debrecenig tartó határokat kap. A másik antant kérés volt, hogy Bukarest ne kössön különbékét a központi hatalmakkal. Az utóbbi megszegése következett be, amikor 1918-ban, néhány hónap alatt előkészítették és aláírták a bukaresti békét, amelynek passzusai a határok megváltoztatására is kiterjedek.

A bukaresti békeszerződés a magyar kormány több ülésén szerepelt a napirendi pontok között, ahol az a vélemény fogalmazódott meg, hogy a békeszerződés csak határkiigazítással egybekötve jöhet létre.

Az így elkészült békeszerződést¹¹ még az első világháborút lezáró békeszerződések előtt, 1918-ban Bukarestben írták alá, amelyet követően a szerződésnek megfelelően a magyar-román határ újabb kijelölésére került sor. A tiszavirág életűre sikeredett szerződés Magyarország számára területgyarapodást jelentett. Magyarország területi nyeresége a trianoni békeszerződésre készített jelentés alapján:

1. A Duna és Cserna közötti terület: 249.51 km²
2. A Cserna felső folyása és Páring között: 530.10 km²
3. Páring és Bucses között: 1670.24 km²
4. Bucses és Nagybáscsapatakat között: 448.65 km²

¹⁰ Sallai János: Az 1888-as magyar-román határszerződés. BM Szemle. 51. évf. 6. sz. 62-72. oldal

¹¹ 1476. szám Törvényjavaslat a Romániával 1918. évi május 7-én kötött békeszerződésnek és a kapcsolatos nemzetközi okmányoknak becikkelyezéséről. 16-124. p.

5. Lakócza és Ojtozi-szoros között: 232.24 km²
6. Az Ojtozi- és Gyimesi-szoros között: 304.25 km²
7. Tarhavas és Békás-szoros között: 327.50 km²
8. Nagygerinces és Bukovina között: 1347.25 km²
9. Sziert és Pruth között: 517.62 km²

A határkijelölést a cs. és kir. Hadsereg főparancsnokság Vezérkari Főnökének 1918. május 15-én kiadott parancsa¹² alapján négy határbizottság végezte el, és ezzel a történeti Magyarország elérte a huszadik századi legnagyobb kiterjedését. S bár a bukaresti békeszerződés aláírására 1918 májusában került sor, mindezt a román politikai vezetés 1919-re megpróbálta elfelejteni. Köztudott, hogy 1919-ben, a trianoni határ előkészítése során csak a román felet, Bratianut hallgatták meg a magyar-román határ témakörében, a magyar képviselőt nem.

Az első világháború végén egyértelművé vált, hogy a soknemzetiségű monarchia részeire hullik, és a háború után új határok megvonására kerül sor. Ezt igazolják az antant–román és antant–szerb felek háború alatti titkos tárgyalásai, egyezményei.

Az olaszországi fronton 1918 októberében az antant támadása teret nyert, és az osztrák-magyar csapatok védelmét áttörték, melyet kapitulációs tárgyalások kezdeményezése követte. Az osztrák-magyar küldöttség november elsején vette át a fegyverszünet feltételeit. Ugyanezen a napon a magyar hadügyminiszter, Linder Béla elrendelte a magyar csapatok lefegyverzését, ezzel az esély is elszállt, hogy a magyar határokat a későbbi intervenció ellen megvédjék. A katonai intervenciókra már 1918. november másodiktól, a cseh csapatok magyar határátlépésével, majd Kassa elfoglalásával sor került. Ezt követte a szerb csapatok 1918. november 7-ei magyar területekre való benyomulása, illetve a román csapatok november 12-ei betörése.

Az első világháború veszteseként kikerülő Osztrák-Magyar Monarchia 1918-19-ben részeire hullott és teret nyertek a korábbi nemzetiségi mozgalmak. A világháborút lezáró párizsi béketárgyalások alapjaiban változtatták meg Közép-Európa népeinek államiságát.

A közismert történelmi események sodrában a magyar fél igen nehéz körülmények között készült a béketárgyalásokra. Ezt szemlélteti, hogy Károlyit 1918. október 31-én az uralkodót képviselő József főherceg miniszterelnökké nevezte ki. November 1-jén a tömegek hatására az eskü alóli feloldását kérte, melyhez IV. Károly telefonon beleegyezését adta, ezzel Magyarország formálisan is elszakadt a Habsburg uralkodótól. A Károlyi vezette magyar

¹² Wien Kriegsarchiv B IX c 675-3 1.

kormány 1919. március 20-án kapta kézhez a nagyhatalmak által jóváhagyott demarkációs vonalokról szóló jegyzéket (Vix-jegyzék), mely a magyar fél számára elfogadhatatlan volt. Az ezt követő tanácshatalommal érdemi tárgyalások nem folytak, erre csak 1919 végén mutatkozott reális esély. Ma azonban már köztudott, hogy a magyar határok sorsa 1919 elején lényegében eldőlt.

Csehszlovákia Magyarországgal közös határait elvben 1919. március végén hagyták jóvá, melyet a „*cseh-szlovák ügyek bizottságának a Szövetségesek Legfelsőbb tanácsa elé beterjesztett jelentése*” -ben rögzítettek.¹³

Románia Magyarországgal közös határait elvben 1919. április 6-án hagyták jóvá, melyet a „*román és jugoszláv ügyek bizottságának a Szövetségesek Legfelsőbb tanácsa elé beterjesztett jelentése*” -ben rögzítettek. A jelentés részletesen szól Erdély határaitól.¹⁴

Jugoszlávia Magyarországgal közös határait is elvben 1919. április 6-án hagyták jóvá, melyet a „*román és jugoszláv ügyek bizottságának a Szövetségesek Legfelsőbb tanácsa elé beterjesztett jelentése*” -ben rögzítettek.¹⁵

Az 1920. január 5-én Párizsba érkező magyar delegáció mozgásterét teljesen beszűkítették, ezáltal érdemi kapcsolat kialakítására reményük sem maradt. A magyar delegációt Apponyi Albert vezette, aki az „ezeréves” történelmi határok visszaállításának volt a híve és ezt képviselte.

A delegáció tagja volt Teleki Pál, aki a földrajztudományban kiemelkedő tevékenységet végzett. Nevéhez fűződik a „**vörös térkép**”, mely Magyarország nemzetiségi viszonyait jelenítette meg az 1910-es népszámlálás alapján. Teleki a realisabb és talán nagyobb eredménnyel biztató nemzetiségi határok megvonásának elvét képviselte, azaz a döntően magyarok lakta területek megtartása mellett foglalt állást.

A tárgyaló delegáció 1920. április 8-án átköltözött Neuilly-ből Versailles-ba, ahol felkészült a végleges békefeltételek átvételére, amelyre május 6-án került sor magyar részről Praznovszky nagykövet, francia részről Henry ezredes részvételével. Mivel a békeszerződés szövegén lényeges változtatás nem történt (kivétel a vízügy és a műemlékvédelem), ezért a „*Békeküldöttség*” lemondott, melyet a kormány elfogadott. Ugyanakkor a békekonferencia irányába a magyar kormány jelezte, hogy a „*kormány a szerződést a kényszerítő politikai körülmények folytán alá fogja írni.*”

¹³ Francia diplomáciai iratok a Kárpát-medence történetéről 1918-1919 Szerk.: Ádám M.-Ormos M. Akadémiai Kiadó. Budapest 1999 252.-278. p.

¹⁴ Uo.

¹⁵ Uo.

A békeszerződés aláírása¹⁶ hosszú vitákat eredményezett 1920 májusában a minisztertanács ülésein. A hosszú vita végén Dr. Bénárd Ágoston kapott felhatalmazást a magyar kormány részéről a szerződés aláírására.

A trianoni békeszerződést 1920. június 4-én délután 4 óra 15 perckor a **Grand-Trianon-kastély nagytermében** írták alá. Millerand értesítésében az aláírók között kormánytag résztvevő is szerepelt. **Dr. Bénárd Ágoston**¹⁷ (ő írta alá először) népjóléti és munkaügyi miniszter személyében. A magyar delegáció további tagjai voltak:

- **Drasche-Lázár Alfréd** rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter, aki szintén feljogosított volt az aláírásra
- gróf Csáky István követségi attasé,
- Ottlik György, Barabás Albert (a sajtó képviselőjében),
- Praznovszky Iván követ,
- Wettstein János követségi tanácsos,
- Bobrik Arnó követségi titkár.

A békeszerződésben¹⁸ a II. rész 27. §-a határozta meg a kitűzésre kerülő határokat. A határkitűzésre négy fő dokumentum vonatkozott: először is a *békeszerződés*, melynek a II. fejezet 27. cikkelyében található a határleírás, valamint a kiegészítésül szolgáló 1.000.000 méretarányú térkép. A második dokumentum a „*Millerand-levél*”, mely a trianoni határok esetleges revízióját helyezte kilátásba. A „*Millerand-levél*” azonban a terepen való kitűzés során sok esetben csak álom maradt a magyar határkitűző bizottsági tagok számára, hiszen a gyakorlati alkalmazására igen kevés esetben került sor. A harmadik fontos okmányt a Nagykövetek Tanácsa által kiadott „*nyílt utasítások*” jelentette. A nyílt utasításokban általánosan szabályozták a határmegállapító szervezetek jogkörét, működési elveit, szabályait. A negyedik okmány a „*pótutasítások*” voltak, amelyeket a felmerült problémák kezelésére adták ki (1921. június 3.). Részben a Millerand-levél életet tompította. Véleményem szerint legfontosabb rendelkezése a következő volt: „*Elvileg a határt a helyszínen kell megvonni úgy, amint a békeszerződés megállapította, semmi szín alatt nem szabad, a határmódosításoknak*

¹⁶ Felmerült az is, hogy ne ratifikálják, de több nyomós indok miatt ezt elvetették.

¹⁷ VIZI László Tamás (2010): A trianoni diktátum aláírója: a miniszter Benard. Ágoston. Közép-Európai Közlemények 10. 2010/3. 67-79. oldalak

¹⁸ A trianoni békeszerződés magyar jogrendbe való beillesztése: **1921. évi XXXIII. törvénycikk** az Északamerikai Egyesült Államokkal, a Brit Birodalommal, Franciaországgal, Olaszországgal és Japánnal, továbbá Belgiummal, Kínával, Kubával, Görögországgal, Nikaraguával, Panamával, Lengyelországgal, Portugáliával, Romániával, a Szerb-Horvát-Szlovén Állammal, Sziámmal és Cseh-Szlovákországgal 1920. évi június hó 4. napján a Trianonban kötött békeszerződés becikkelyezéséről

olyan természetűnek lenniük, hogy lényegében kérdésessé tegyék a szerződésben leírt vonalat.”

A fentiek alapján sor került a határok terepen való kitűzésére. A bonyolult helyzet miatt, eltérő körülmények között hajtották végre a határok kitűzését.

Magyar-csehszlovák határ:

A XIX. században felerősödött szlovák nemzeti hangok által, valamint a cseh emigráció tevékenysége révén, a cseh hadsereg felvidéki hadjáratai nyomán megfogalmazódott területi igényeket a Legfelsőbb Tanács felszólítására a Külügyminiszterek Tanácsa jóváhagyta. Ezt 1919. június 11-én közölték a csehszlovák féllel, amit ők elfogadtak. A magyar fél számára ugyanezt a Clemenceau-jegyzék fogalmazta meg június 13-án, melyre 16-án kelt igenlő választ küldtek. A Clemenceau-jegyzék által megállapított határig a magyarok július 4-ig, a csehszlovák csapatok július 6-ig vonultak vissza. E dátumoktól kezdve született meg az első magyar-csehszlovák határ, mely egy év múlva, a békeszerződés aláírásával lett szentesítve. A határ kitűzése előtt végrehajtott határlejárás során több probléma, különleges kérdés merült fel, amelyekből a nagyobb jelentőségűek a következők voltak:

- Hont vármegye kérte a vármegye tulajdonát képező ingatlan és az ingó vagyontárgyaknak a Magyarországra eső részt megillető hányadának kiadását, illetve vagyoni kárpótlását.
- A Vámosmikolai Huszár féle hitbizomány kérte az Ipolyszakállasi kitérő rakodóvágány használatát tranzit forgalom céljára.
- Kemence, Berence és Baráti községek kérték a Hont felé vezető műút kizárólag csehszlovák területen vezető 3 km-es szakaszának szabad és vámmentes használatát. A felsorolt községek és Tésa község kérték, hogy engedélyezzék az ipolysági vasúti állomás utazási célú igénybevételét.
- Balassagyarmat városa kérte olyan megállapodás létesítését, amely képes megakadályozni minden olyan építkezést a csehszlovák oldalon, amely a várost árvízveszélynek tenné ki.
- Balassagyarmat városa kérte, hogy a csehszlovák oldalon maradt téglagyárát a saját céljaira használhassa, és a gyár termékeit szabadon, vámmentesen hozhassa be.
- Több érdekelt község kérte, hogy Húgyag és Pöstyén közötti csehszlovák oldalon fekvő útrészt tranzit forgalomra használhassák.
- Nógrádszakál község kérte a (csehszlovák területen fekvő) Rárósmulyadi fürdőtelep visszacsatolását, vagy használatát a magyar területen fekvő község részére.

- Az érdekeltek kérték a rákospusztai híd használatát Dályópusztán keresztül Ipolytarnóczra tranzitforgalom céljaira.
- A nógrádvármegyei községi- és körjegyzők egyesülete kérte a Losonczon lévő "Rákóczi internátus" felszámolását és a vagyon % szerű megosztását.
- Egy karancsberényi földbirtokos (Légrády) kérte fatermékeinek részben csehszlovák területen való szállítását Salgótarján felé.
- A karancsberényi kőszénbánya kérte egy drótkötélpálya építését csehszlovák területen át Somosújfalú állomásra.
- Czered község kérte, hogy a Tajtipusztán – csehszlovák területen – át vezető útszakaszt használhassa, míg magyar területen új út nem épül. Továbbá kérte erdőtermékeinek Tajti községen (csehszlovák területen) keresztül való behozatalát.
- A csehszlovák területen fekvő Ajnácskő vasúti állomás tranzit forgalom céljaira való használatát kérték a Zabar, Porgony, Czered, Domháza, Istenmezeje és Szederkénypuszta magyar községek, valamint Gulácsy Dezső felsőutaspusztai birtokos.
- Gömör és Kishont vármegye a tranzitforgalom fenntartását kérte a Salgótarjánból Feleden át Bánrévére vezető utakon.
- A bánrévei vízművek hovatartozás kérdésének tisztázása.¹⁹

A kitűzött új határ hossza: 828 km, 627 m + 324 m. A magyar-csehszlovák határt I-XXVIII. szakaszra osztották a következő arányban:

I. szakasz	4 km. 611 m
II. szakasz	156 km. 091 m.
III. szakasz	43 km. 431 m.
IV. szakasz	16 km. 225 m.
V. szakasz	108 km. 142 m.
VI. szakasz	8 km. 790 m.
VII. szakasz	16 km. 356 m.
VIII. szakasz	21 km. 920 m.
IX. szakasz	54 km. 017 m.
X. szakasz	15 km. 222 m.
XI. szakasz	12 km. 527 m.
XII. szakasz	46 km. 143 m.
XIII. szakasz	22 km. 623 m.

¹⁹ Suba János: Magyarország határainak kitűzése és felmérése 1921-1925 között, MH 1999.

XIV. szakasz	20 km. 300 m.
XV. szakasz	12 km. 300 m.
XVI. szakasz	9 km. 231 m.
XVII. szakasz	35 km. 946 m.
XVIII. szakasz	10 km. 996 m.
XIX. szakasz	67 km. 017 m.
XX. szakasz	21 km. 295 m.
XXI. szakasz	5 km. 980 m.
XXII. szakasz	10 km. 672 m.
XXIII. szakasz	27 km. 316 m.
XXIV. szakasz	22 km. 433 m.
XXV. szakasz	25 km. 709 m.
XXVI. szakasz	10 km. 955 m.
XXVII.-XXVIII. szakasz	22 km. 520 m.

A határleírásban és a határtérképeken (1:2880) rögzítették a határvonalat, a határkövek fajtáit, egymástól való távolságát. A határfolyóknál (Duna, Ipoly) a határköveket a partokon állították fel, de a távolságot a térképről vették le.²⁰

Magyar-román határ:

Románia terjeszkedéséhez az antanttal 1916-ban megkötött titkos egyezmény adott támogatást. A diplomáciai tevékenységen túl, Románia katonai beavatkozással is kinyilvánította akaratát. A román követeléseknek azonban a szövetséges antant hatalmak részéről is merült fel akadálya, mégpedig a Bánság hovatartozása kérdésében (a területre Szerbia is igényt tartott).

A Külügyminiszterek Tanácsa 1919. június 11-én közölte a román féllel a megállapított határokat. Ezen álláspont a Clemenceau-jegyzékben jutott el a magyar kormányhoz, melyet június 16-án el is fogadott. A román fél azon túl, hogy elvetette a konferencia javaslatait a magyar-román határra vonatkozólag, a Vörös Hadsereg sikertelen offenzíváját követően fegyveres erejével ellentámadásba ment át, és augusztus 3-ra Budapest belterületén volt, majd ezt követően még mélyebben benyomult az ország területére. Ezt ugyan az antant is megelégette, de a román vezetés nem engedelmeskedett a kivonulást sürgető felszólításoknak.

²⁰ Sallai János (1995): Magyarország történelmi határai a térképeken. Budapest. Püski. 51. oldal

Majd csak később, 1919. november 14-én Budapestet, 25-én a Tisza vonalát hagyták el. A Tiszántúl kiürítését 1920. március 31-ig fejezték be.

A békeszerződésben foglalt magyar-román határ kijelölésére csak ezután kerülhetett sor. Az 1921. augusztus 21-én Budapestre érkezett antant bizottsági tagokból megalakult a magyar-román albizottság, mely a határleírás és határtérképek alapján a 431 km 531 m határszakaszon elvégezte az államhatár kitűzését. A magyar-román határt 10 szakaszra osztották, melyet latin nagybetűkkel különböztettek meg.

A határ felosztás a következő volt:

L szakasz	57 km 402 m
K szakasz	36 km 680 m
H szakasz	52 km 358 m
G szakasz	32 km 091 m
F szakasz	45 km 327 m
E szakasz	32 km 772 m
D szakasz	62 km 423 m
C szakasz	35 km 025 m
B szakasz	41 km 567 m
A szakasz	35 km 886 m

A magyar-román határmegállapítás folyamatát az 1925. június 27-én aláírt szerződés zárta le.²¹

Magyar-Szerb-Horvát-Szlovén Királyság határa:

A központi hatalmak balkáni frontjának összeomlását követően, a szerb hadsereg többségét jelentő antanterők Magyarország déli részéig nyomultak előre. Kihasználva a Magyarországon kialakult kaotikus helyzetet, a szerb katonaság megszállták a dél-magyarországi területeket.

A Tízek Tanácsa 1919. április 6-án tárgyalta a jugoszláv-magyar határkérdést, melyet a Külügyminiszterek Tanácsa május 8-án vitatott meg és fogadott el. A jugoszláv fél újabb tiltakozásai miatt azonban csak 1919. augusztus 25-én született végleges döntés a Legfelsőbb Tanács ülésén. Ezt az 1921. augusztus 21-én megalakított magyar-jugoszláv határt megállapító albizottság tevékenysége követte. A békeszerződés szerint az albizottság a terepen a főbb

²¹ Sallai János (1995): Magyarország történelmi határai a térképeken. Budapest. Püski.

pontok kitűzésével megjelölte az "ideiglenes határt". A határ kitűzését követően elkészítették az általános leírást és a térképet.

A magyar-jugoszláv határt 6 szakaszra osztották:

F szakasz	43 km 858 m
E szakasz	133 km 114 m
D szakasz	89 km 595 m
C szakasz	86 km 429 m
B szakasz	178 km 007 m
A szakasz	99 km 619 m

A magyar-jugoszláv határ teljes hossza 630 km 622 m volt.²²

Magyarország-Ausztria határa:

A magyar-osztrák határ megállapítása a több évszázados kötődés ellenére több nehézségbe ütközött. Ausztria részéről Nyugat-Magyarország megtartási szándéka politikai konfliktushoz vezetett. A több évszázados kötődés ellenére, az osztrák-magyar határ megállapítása állandóan nehézségekbe ütközött. Ennek egyik legszemléletesebb megnyilvánulása, hogy több település hovatartozása csak 1921-22-ben dőlt el. A határmegállapítás eredményeként, a Népszövetségek Tanácsának döntése következtében visszatért Magyarországhoz Kis- és Nagynarda, Alsó- és Felsőcsatár, Német- és Magyarkeresztes, Horvátlovó, Pornóapáti. A Magyarországnak ítélt Rendeket és Rótfalvát – osztrák kezdeményezésre – elcserélték Ólmód és Szentpéterfa községekre.

A határmegállapítás eredményeként az osztrák-magyar határ hossza 375 km 517 m. Szakaszok szerint C szakasz – 140 km 544 m, B szakasz – 126 km 366 m, A szakasz – 108 km 607 m.

A kitűzés befejeztével, az 1:2880 méretarányú kat. térkép után készült kitűzési vázlaton történt a határvonal végleges elfogadásának igazolása. A határ kitűzése és a dokumentumok elkészítése után a Nagykövetek Tanácsának az alábbi okmányokat küldték meg: 1:2880 és 1:25 000 méretarányú térképek, felvételi előrajzok, általános határleírás, részletes leírás. A trianoni békeszerződésben megállapított magyar-osztrák határvonal kijelölése során felmerült jogi kérdések rendezése céljából a Határmegállapító Bizottság jogi jegyzőkönyveket készített. Ezeket a jegyzőkönyveket a két kormány képviselői – az általuk kiegészítésként készített

²² Uo. 49. oldal

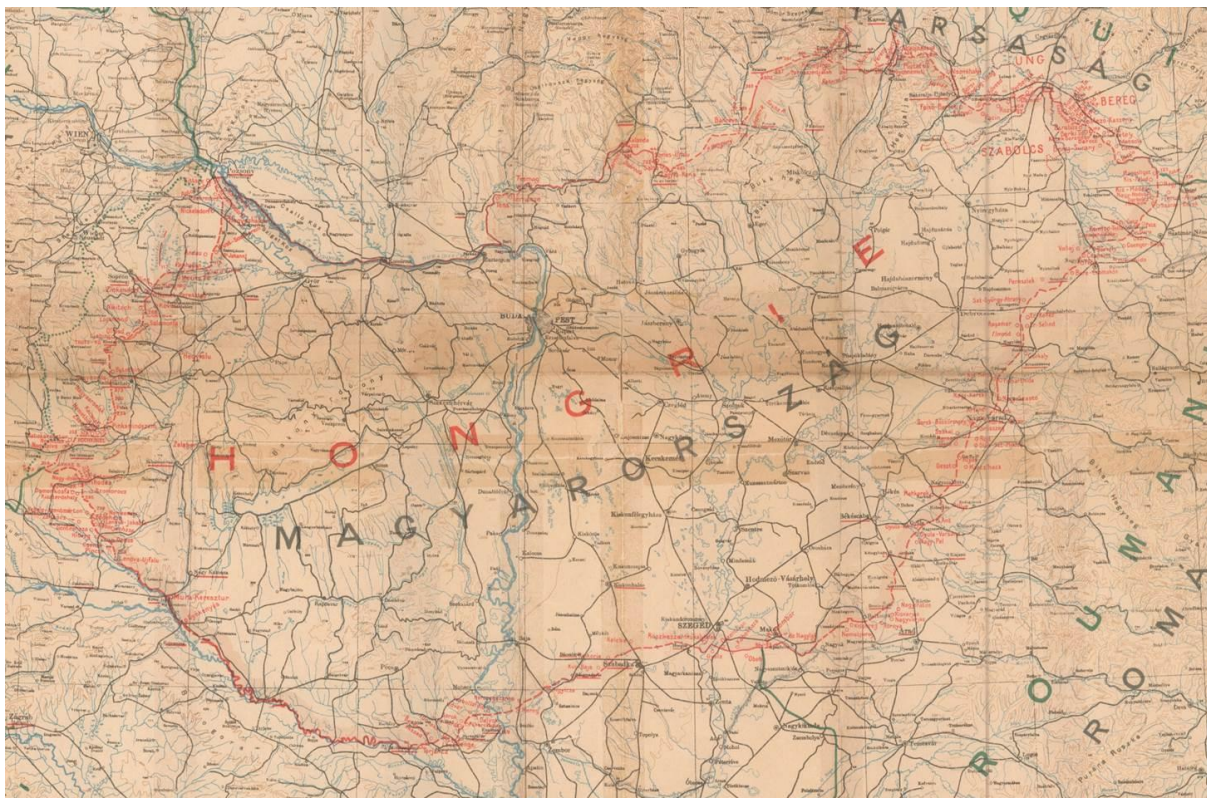
jogi jegyzőkönyvekkel együtt – egyezmény formájában rögzítették. A szóban forgó, összesen 22 db jogi jegyzőkönyvet magában foglaló egyezményt 1927. március 11-én írták alá Bécsben. A megállapodás a határvidék vízügyi kérdéseit rendező jogi jegyzőkönyvek kivételével, a megerősítő okmányok kicserélésének napján, 1928. március 26-án lépett életbe. A határvidék vízügyeit rendező jogi jegyzőkönyveket, az Osztrák–Magyar Határmegállapító Bizottság 1924. július 9-én hozott döntése alapján, 1923. január elsejétől érvényben lévőknek kellett tekinteni.

A „*csonka*” Magyarország határainak kitűzése során, a „*Millerand-levél*” ellenére jelentős határmódosítás nem következett be. A határkitűzést követően a következő nagyságú területeket kapta vissza Magyarország:

- ❖ **magyar-csehszlovák viszonylatban: 10.014 kataszteri holdat,**
- ❖ **magyar-román viszonylatban: 16.947 kataszteri holdat,**
- ❖ **magyar-jugoszláv viszonylatban: 34.000 kataszteri holdat,**
- ❖ **magyar-osztrák viszonylatban: 19.756 kataszteri holdat.** (Sopron területe nélkül, amely 44628 kataszteri hold.)

Az Állami Térképészet szerkesztő osztálya az elkészített részletes határ dokumentumokból kb. 1 km pontossággal megállapította „Csonka-Magyarország” határhosszát, mely viszonylatonként a következő:

Viszonylat	Határszakasz hossza	Eltérés
Csehszlovák	828 km 627 m	324 m
Román	431 km 531 m	175 m
Jugoszláv	630 km 622 m	296 m
Osztrák	375 km 517 m	214 m
Összesen	2266 km 297 m	1009 m

Forrás: A trianoni határok kitűzése. Hadtörténeti Intézet. <https://militaria.hu/digitalis-hadtortenelem-hadtorteneti-oktatasi-csomagok-iskolak-szamara/a-trianoni-bekeszerzodes-es-annak-hatasai/a-trianoni-bekeszerzodes-es-annak-hatasai-hadiesemenyek/a-trianoni-hatarok-kituzese>, letöltve: 2020.09.01.

Ha a trianoni határok kijelölése után megvizsgáljuk megyénként a területi veszteségeket, akkor az alábbi táblázatban²³ láthatjuk a területváltozásokat:

Vármegye megnevezése	Területe Trianon előtt (km ²)	Területe Trianon után (km ²)	ebből szomszédos országhoz csatoltak	ebből szomszédos országhoz csatoltak
Abaúj-Torna	3.223	1.672	CsSzlov.1.551	-
Arad	5.936	270	Ro. 5.666	
Árva	2.019	-	CsSzlov. 1.630	Lo. ²⁴ 389
Bács-Bodrog	8.834	1.547	SHS. 7.287	-
Baranya	5.106	3.963	SHS. ²⁵ 1.143	-
Bars	2.724	-	CsSzlov. 2.724	

²³ Magyarország közzogi alkatrészeinek és törvényhatóságainak területváltozásai. In: Magyar Statisztikai Szemle VI. évf. 1928. I. kötet. 648-689. oldalak.

²⁴ Lengyelország.

²⁵ SHS Szerb-Horvát-Szlovén Királyság, Jugoszlávia előző megnevezése.

Békés	3.670	-	-	-
Bereg	3.786	459	CsSzlov. 3.327	
Bihar	10.609	2.754	Ro. ²⁶ 7.855	
Borsod	3.576	3.576	-	-
Csanád	1.714	1.469	Ro. 245	
Csongrád	1.992	1.885	SHS 107	
Esztergom	1.077	532	CsSzlov. 545	-
Fejér	4.009	-	-	-
Gömör és Kishont	4.279	318	CsSzlov. 3961	-
Győr	1.480	-	-	-
Hajdú	2.386	2.386		
Heves	3.761	3.761	-	-
Hont	2.545	459	CsSzlov. 2.086	-
Jász-Nagykun- Szolnok	5.251	5.251	-	-
Komárom	2.802	1.438	CsSzlov. ²⁷ 1.364	
Krassó-Szörény ²⁸	11.074	-	-	-
Liptó	5.519	-	CsSzlov. 5.519	
Máramaros ²⁹	9.716	-		
Moson	1.989	902	At. ³⁰ 1.087	-
Nógrád	4.128	2.363	CsSzlov. 1.765	
Nyitra	5.519	-	CsSzlov. 5.519	
Pest-Pilis-Solt- Kiskun	12.034	12.034	-	-
Pozsony	4.295	47	CsSzlov. 4.248	
Sáros	3.652	-	CsSzlov. 3.652	-
Somogy	6.657	6.657	-	-
Sopron	3.127	1.786	At. 1.341	-
Szabolcs	4.637	4.568	CsSzlov. 69	

²⁶ Románia.

²⁷ Csehszlovákia.

²⁸ Krassó-Szörény, Temes, Torontál vármegyék és Temesvár, Versec, Pancsova városoktól Romániához került 18.393 km², SHS-hez került 9.872 km².

²⁹ Máramaros-Szatmár és Ugocsa vármegyékből és Szatmárnémeti városból: 7.202 km² Csehszlovákiába, 8.283 km² Romániába került át.

³⁰ Ausztria.

Szatmár	6.104	1.731		
Szepes	3.654	-	CsSzlov.3.459	Lo. 195
Szilágy	3.815	-	Ro. 3.815	
Temes	7.151	-	-	-
Tolna	3.537	3.537	-	-
Torontál	9.903	258	-	-
Trencsény	4.456	-	CsSzlov. 4.456	
Turóc	1.123	-	CsSzlov. 1.123	
Ugocsa	1.213	-		
Ung	3.230	16	CsSzlov. 3.214	
Vas	5.474	3.280	At. 1.583	SHS. 611
Veszprém	3.953	3.953	-	-
Zala	5.995	4.877	SHS. 1.118	-
Zemplén	6.282	1.775	CsSzlov. 4.507	
Zólyom	2.634	-	CsSzlov. 2.634	-

A fenti táblázatból jól látható, hogy vannak vármegyék, amelyek teljes nagyságukban Magyarországon maradtak, másokat teljes terjedelemben szomszédos országhoz csatoltak, és vannak, amelyeknek egy része Magyarországon maradt, egy része pedig két szomszédos országhoz került.

Ha a vármegyék és a törvényhatóságú városok területét nézzük Horvátország nélkül, akkor annak nagysága Trianon előtt 282.870 km² volt, mely a trianoni határok meghúzása után 92.833 km²-re csökkent. A Magyarországból részesedett Románia így nagyobb területet, 102.221 km²-t kapott, mint ami Magyarországnak a trianoni békediktátum eredményeként maradt. Az új határok után egyes maradó vármegyék területei oly kicsire zsugorodtak, hogy ott az önálló vármegyei közigazgatás már nem volt életképes, ezért több esetben összevonták őket.

A magyar történelmi határok kialakulásánál meghatározó volt a Kárpátok karéja, amely egy évezreden át védte a magyar államiságot. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy a magyar államhatárok történelmi határok voltak, mert földrajzi és politikai okok miatt változásokon mentek át. Az új államhatárok kijelölésénél az antant ezt nem vette figyelembe, ezért az új határok nagyrészt mesterséges jellegűek lettek. Természetes jelleget néhány kisebb hegyvonulat, illetve a Duna-Dráva-Mura folyók, továbbá a Fertő-tó jelentettek. Földrajzi és biztonsági szempontokból a korábbi Magyarország alakja ideális volt, míg az új, trianoni

határok a biztonság, árvízvédelem, gazdaság, kultúra és családi kapcsolatok szempontjából Magyarországot rendkívül hátrányos helyzetbe hozta. Korábbi gazdasági térségeket vágott ketté az új államhatár, ezzel mind a magyar, mind a szomszédos ország határmenti települései a periféria, perifériájára kerültek. Etnikailag egyedül a Dráva folyó menti határ indokolható, az ország összes többi részén messze nem vette figyelembe az antant az etnikai viszonyokat, és tisztán magyar nemzetiségű falvakat, városokat metszett le az anyaországról, ezzel gátat szabva hosszú időre a kulturális vérkeringésnek.

Felhasznált irodalom

1. 1921. évi XXXIII. törvénycikk az Északamerikai Egyesült Államokkal, a Brit Birodalommal, Franciaországgal, Olaszországgal és Japánnal, továbbá Belgiummal, Kínával, Kubával, Görögországgal, Nicaraguával, Panamával, Lengyelországgal, Portugáliával, Romániával, a Szerb-Horvát-Szlovén Állammal, Sziámmal és Cseh-Szlovákországgal 1920. évi június hó 4. napján a Trianonban kötött békeszerződés becikkelyezéséről. <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=92100033.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fkeyword%3D1921> letöltve 2020.09.01.
2. A trianoni határok kitűzése. Hadtörténeti Intézet. <https://militaria.hu/digitalis-hadtortenelem-hadtorteneti-oktatasi-csomagok-iskolak-szamara/a-trianoni-bekeszerzodes-es-annak-hatasai/a-trianoni-bekeszerzodes-es-annak-hatasai-hadiesemenyek/a-trianoni-hatarok-kituzese>. Letöltve: 2020.09.01.
3. Az entente kis Magyarországa. Pesti Hírlap XLII. évf. 133. sz. 1920.
4. Cholnoky Jenő: Az új magyar határ bírálata. Budapest. 1921. Egyetemi nyomda.
5. Fényes Elek: MAGYAR ORSZÁGNAK, 's a' hozzá kapcsolt TARTOMÁNYOKNAK MOSTANI ALLAPOTJA STATISZTIKAI és GEOGRAPHIAI TEKINTETBEN. TRATTNEE-KÁROLYI NYOMTATÁSA. Pesten 1836.
6. Francia diplomáciai iratok a Kárpát-medence történetéről 1918-1919 Szerk.: Ádám M.-Ormos M. Akadémiai Kiadó. Budapest 1999.
7. Hajdú Zoltán: A magyar államtérváltozásainak története és politikaföldrajzi szemlélete a magyar földrajztudomány 1948-ig. In: Tér és Társadalom 1995. 3-4 sz.
8. Hajdú Zoltán: Magyarország történeti államföldrajza. Dialóg Campus Kiadó, 2019. Budapest.
9. Jelentés a soproni népszavazásról és a magyar-osztrák határ megállapításáról. Szerk: báró Villani Frigyes. Sopron, 1923. Székely és Társa ny.

10. Kmety Károly: A magyar közjog tankönyve. Politzer-féle Könyvkiadó Budapest 1907.
11. Magyarország közjogi alkatrészeinek és törvényhatóságainak területváltozásai. In: Magyar Statisztikai Szemle, VI. évf. 1928. I. kötet.
12. Olay Ferenc: Csonka-Magyarország hatáiról. Budapest Franklin-Társulat 1930.
13. Romsics Ignác: A Trianonhoz vezető út. Historiográfiai áttekintés. https://mersz.hu/hivatkozas/matud202006_f42744#matud202006_f42744 Letöltve 2020.09.01.
14. Rónai András: Ungarn in Vergangenheit und Gegenwart. Kézirat MNL K.30. 8. csomó.
15. Sallai János: Magyarország történelmi határai a térképeken. Budapest. Püski. 1995.
16. Sallai János: A magyar államhatár, határőrizet és etnikai határ története. Habilitációs disszertáció. Debrecen 2008. Budapest.
17. Sallai János: Az 1888-as magyar-román határszerződés. BM Szemle. 51. évf. 6. sz.
18. Sallai János: Az Államhatárok. Változó Világ, 2004. Budapest.
19. Suba János: Magyarország határainak kitűzése és felmérése 1921-1925 között. MH 1999.
20. Suba János: A magyar államhatár a trianoni békediktátum előtt és után 1867-1941. http://real.mtak.hu/108359/1/Salutem-7_197-234.pdf Letöltve: 2020. június 5.
21. Suba János: A Trianoni hármashatárok kijelölése. Jelenkori Társadalmi és Gazdasági Folyamatok, 4. (2009) 3-4.
22. Suba János: Az Állami Földmérés szerepe a trianoni határok kijelölésében, kitűzésében. A magyar–csehszlovák határszakasz. Catastrum, 4. (2017)
23. Suba János: Az Állami Földmérés szerepe a trianoni határok kijelölésében, kitűzésében. A magyar–román határszakasz. Catastrum, 4. (2017)
24. Suba János: Az Állami Földmérés szerepe a trianoni határok kijelölésében, kitűzésében. A magyar–jugoszláv határszakasz. Catastrum, 5. (2018)
25. Suba János: Az Állami Földmérés szerepe a trianoni határok kijelölésében, kitűzésében. A magyar–osztrák határszakasz. Catastrum, 5. (2018)
26. Suba János: Magyarország trianoni határainak kitűzése. Rubicon, http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/magyarorszag_trianoni_hatarainak_kituzese/ Letöltve 2020.09.01.
27. Suba János: Magyarország trianoni határának térképei, 1920–1925. A Hadtörténeti Múzeum Értesítője, 8. (2005).
28. Szántó Imre: A végvári rendszer kiépítése és fénykora Magyarországon (1541-1593). Akadémiai Kiadó. 1980.

29. Török Enikő: Trianoni határokmányok az MNL Országos Levéltárában.
https://mnl.gov.hu/mnl/ol/hirek/trianoni_hatarokmanyok_az_mnl_orzagos_leveltarab
Letöltve: 2020.09.01.
30. Vassel Károly: A déli országhatár kitűzése. Nagykanizsa Zalai Károly nyomdája 1924.
31. Vizi László Tamás (2010): A trianoni diktátum aláírója: a miniszter Bénard Ágoston.
Közép-Európai Közlemények 10. 2010/3.

Teke András:

Migrációs és migrációkezelési elméletek, modellek, politikák, stratégiák labirintusában

1. Bevezető gondolatok

A migráció megismerése, értelmezése, megítélése, okainak és következményeinek vizsgálata, a rávonatkozó és vele kapcsolatos kauzalitások, elméletek, elgondolások, modellek, feltevések, „izmusok”, iskolák, befolyásoló tényezők, következmények, politikák, stratégiák, stb. latolgatása vonatkozásában elemi elvárás lenne, hogy azok előítélettől, érdekmotivációtól, manipulációs szándéktól mentesek, következetesek legyenek, az adatok, információk teljességre törekvő gyűjtése, dokumentálása, elemzése, értékelése feleljen meg a tudományos szakmai elveknek, elvárásoknak és főleg az objektivitásnak, ezen túl és ezzel együtt természetesen egyenként és összefüggéseikben is validálhatóak legyenek.

A globális világban a megváltozott érdek-érték mechanizmusok miatt az elfogulatlanság (vulgáris objektivitás) sok esetben más értelmet kap, mint a korábbi, klasszikus értékrendekben. Az alternatív megközelítések objektivitása sok esetben nem ellenőrizhető, illetve hatásmechanizmusuk csak részben prognosztizálható, de ha érdemi hatalmi tényezővel társulnak, a várható és a nem szándékolt következmények sok esetben nem kompatibilisek a lineáris vagy reálfolyamatokkal.

A tanulmány nem titkolt célja, hogy a fentiekben leírtak „valós és egyre bonyolultabbá váló labirintusához” egyfajta figyelem-felkeltő, nagybani áttekintő, a további gondolkodást támogató sajátos „használati útmutató vázlatot” adjon, hangsúlyozva, hogy valamennyi fogalom, elmélet, modell stb. leírását, értelmezését terjedelmi okokból nem vállalhatja fel. (Mint a későbbiekben látható lesz, a migrációnak jóval nagyobb kiterjedésű irodalma van, mint a migrációkezelésnek, azzal együtt, hogy a két folyamat sok írásban keveredik.)

A fent hivatkozott „labirintusban” nem egyszerű dolog eligazodni, mert a migrációnak is számos definíciója, értelmezése létezik. (Hasonló a helyzet, mint az emberi jogok (human laws), az emberi fejlődés (human development) és az emberi biztonság (human security) esetében is.) Mivel is van tehát dolgunk?

(1) A migrációhoz kötődő, szinte áttekinthetetlen mennyiségű (szak)irodalom a terjedelme ellenére meglehetősen belterjes! Bár sokan, sokféleképpen és sok oldalról megközelítve írnak róla, rendszerint egy bizonyos (behatárolható) szerzői-kutatói körre, dokumentumra hivatkozik

– sokszor áttételesen és nehezen visszakövethető módon - mindenki. Gyakori a többszörös oda-vissza és kereszt-hivatkozás is, ami után nehéz kibogozni a hivatkozások mögé rejtett kiindulás eredeti és valós lényegét, a kialakulás sorrendjét, az eredeti forrást és magát a kiindulási alapot. Ebből eredően a migráció elméleteivel, modelljeivel kapcsolatban keletkező írások nagy részét az teszi ki, hogy ki, mikor, hol, mit mondott vele kapcsolatban és ezeknek a hivatkozásoknak az újbóli összerendezése képezi alapvetően a „szakirodalom” gerincét, illetve időről-időre átrendezi a hangsúlyokat. Ez csapdahelyzetet is teremt, mert az előzmények sok esetben determinálják a kutatók mozgásterét is.

(2) A másik megközelítés az egyes eseményekhez, kongresszusokhoz, valamilyen döntéshez, konferenciákhoz, valamely releváns mű megjelenéséhez, valakinek, valamilyen intézménynek, szervezetnek a nyilatkozatához való kötés, vagy az arra való hivatkozások variált láncolata. A politikai deklarációkra, nemzetközi aktusokra való hivatkozás sokszor módosult képet ad migráció valós értelmezését illetően. A politika előszeretettel használ fel bármilyen (pre)konceptiót hivatkozásul, és gyakorlatilag a koncepció indoklásául azt hozza fel, amire maga a koncepció is eredetileg indoklásul szolgált.

(3) A következő problémátikus tényező az idegennyelvű anyagok lefordítása. Mivel főleg angol nyelven jelennek meg migrációt taglaló írások, ezek anyanyelvi átültetése kiemelten fontos lenne. Alapvetően az angolszász gondolkodás és mentalitás jellemzi a migrációval kapcsolatos írásokat, amelyek nagy része a nemzetközi szervezetek kommunikációjába is bekerült, és ezt a gondolkodásmódot nem mindig egyszerű az európai kontinentális, vagy a szuverén állami megközelítési környezetbe beilleszteni. Az angolban több olyan kifejezés is van, amelyek jelentése nemcsak árnyalati eltérést mutat más nyelvekhez képest. A magyar fordításban ez sok esetben nem került/kerül figyelembevételre, ezért az eredeti gondolat gyakran torzulást szenved, ami félre is értelmezhető.

(4) Az elméletek és módszertanok is heterogén megközelítést kapnak. „Az elméletek és alkalmazott módszertanok már jóval szegényesebbek. Magyarország érintettsége a nemzetközi migrációban ambivalens: egyrészt az etnikai migráció jelentősége számos kutatásra adott okot, másrészt a nem etnikai bevándorlók csekély száma és az állampolgárok alacsony migrációs potenciálja következményeként ritkán születnek tanulmányok vagy fordítások a jelentősebb idegennyelvű művekből. Általánosságban a migráció nem vált népszerű kutatási témává egy szűk szakmai kutatócsoport munkásságán kívül. Ugyanakkor megjelentek a különféle tudományterületek szemszögéből megírt szakirodalmi áttekintések.” [MOREH 2014]

(5) A már említett adatbázisok hitelesség, validálhatóság és kompatibilitásbeli problematikája is nehezíti a tisztánlátást: „Az országok közötti hivatalos (bejelentett) helyváltoztatásokat

regisztráló adatbázisokból sokféle mozgás kimarad, így a nehezen nyomon követhető vagy gyorsan változó migrációs jelenségek megragadására a kvalitatív módszertannal járó léptékváltás egyúttal új perspektívát is kínál. A 'Honnan hová?', a 'Hogyan?' és a 'Miért?' kérdései megkerülhetetlenek a migrációs tendenciák értelmezésekor. Evidensnek tűnő háttérfogalmak is problematizálhatók (és problematizálandók), mint maga a mozgás.” [NÉMETH 2014]

(6) A migrációkutatás tudományterületi, ágazati, szakterületi, intézményi megosztottsága a deklarált együttműködés, az inter, transz, multi és cross diszciplinaritás hangoztatása ellenére nagyrészt a monodiszciplináris megközelítéseket helyezi fókuszpontba. A kezdeti (köz)gazdasági túlsúly mellett megjelentek a politikai, biztonsági, biztonságpolitikai, jogi, etnikai, etnográfiai, szociológiai, kultúrantropológiai, kulturális-multikulturális, genetikai, fajelméleti, kommunikációs, vallási, szokásjogi stb. elméletek, modellek és iskolák is. A migrációkezelés vonatkozásában a politikák hierarchizáltsága sokszor áttekinthetetlen, a stratégiák integráltsága sem mindig azonosítható.

(7) Támogatandó lenne a törekvés az eredeti források felkutatására és a rendszerező művek felhasználására, hogy az autentikushoz közelítő eredmény születhessen. (Természetesen minden migrációra vonatkozó anyag egy ilyen jellegű írás kapcsán nem tekinthető át, ezért a legmarkánsabbnak vélt írások, elemzések kerültek felhasználásra, hivatkozásra, mintegy a koncepciók, elméletek, modellek, kialakulásának, lényegének, a támogató és kritizáló véleményeknek és a folyamatokba, rendszerekbe való beágyazás helyzetének visszatükrözése érdekében.) A gondolatiság, a gondolkodásmód, a háttértényezők, a befolyásoló körülmények tisztázásának kérdése lényeges elem lehet a globális migráció és migrációkezelés vonatkozásában. A nem konszenzusos alapon használt fogalmak (szabadság, demokrácia, biztonság, jogállam stb.) a folyamatok értelmezését „elvihetik” olyan irányba, amely egyértelműen az érdekmotivációt támogatja.

(8) Visszatérve a migrációhoz és a vele kapcsolatos elméletekhez, modellekhez, óhatatlanul felmerülhet a kérdés, hogy miben fogalmazható meg általánosítható formában a migrációs elméletek, modellek, iskolák sajátos jellege? {1} Megmagyaráznak dolgokat, jelenségeket, (sokszor csak utólag), {2} ok-okozati mechanizmusokat keresnek, amikben az ok nem mindig egyértelmű, {3} keveredik a folyamat “alánya” és “tárgya”, azaz ki a valós szereplő (actor) és akire irányul (tárgy) a folyamat, {4} a költség-haszon számítások több szinten is értelmezhetők, {5} a migrációra vonatkozó döntések erősen differenciáltak, {6} a spontaneitás és szervezethez kapcsolata nem került tisztázásra, {7} az elméleti kizárólagosság erősen dominál a megközelítésekben, {8} az empirikus eredmények nem mindig esnek egybe

az elméletekkel, a kiigazítás nem mindig kap prioritást {9} a módszertan, a feltételek, a környezet kompatibilitása nem mindig releváns, {10} a mérések a változó feltételek miatt nem reprodukálhatók, {11} az előrejelzések nem alapozhatók minden esetben a korábbi elméletekre és a tapasztalatokra, {12} az egyes elméletek a teljes volumennek rendszerint csak egy-egy szegmensét érintik, ezért gyakoriak az elméletek közti ellentmondások, {13} nincsenek átfogó/integrált és főleg időtálló elméletek, modellek, {14} az integrált megközelítéseket adatbázis problémák és érdekmotivációs folyamatok (is) gátolják, {15} az egyes elméletek sok esetben egymás cáfolására több energiát fordítanak, mint a problémamegoldásra.

(9) Fel kell(ene) tenni a kérdést: létezik-e egyáltalán egyetemes/univerzális/generális migrációelmélet?

Az elméletek, modellek magára a migráció megértésére irányulnak, ebből van a legtöbb, a politikák, stratégiák inkább a migrációkezelést reprezentálják. A fentiek viszonyrendszere sem tisztult le, a kölcsönös oda-vissza hatás minden esetben, valamilyen mértékben detektálható. A fentieket vizsgálva kijelenthető, hogy meghatározó tényező a migrációhoz, a migrációkezeléshez való viszonyulás jellege. Nem véletlenül történik utalás pl. az „izmusokra”, környezeti, politikai tényezőkre. Ha valami támogatást kap, vagy éppen nem kívánatosnak minősül, akkor az politikai, stratégiai szinten is megjelenik. A következő fejezet a migrációhoz való viszonyulás mikéntjére hoz fel példákat.

2. “Pro és kontra” a migráció viszonylatában

„A tömeges migrációnak kitett legtöbb érintett országban dokumentálhatóan polarizált a politikai közvélemény. Az egyik oldalon a nyitott határok és a neoliberális, korlátlan globalizáció „progresszív” hangadói állnak, akik a migráció pozitív gazdasági hatásait emelik ki. A másik oldalon az ún. „nativisták” állnak, akik a nemzetet szerves természeti képződménynek tekintve teljesen elutasítják a migrációt, mint amely felbomlasztja a nemzeti közösséget, nem téve különbséget a menekültek és a gazdasági bevándorlók között sem”.

[BAYER 2019] A liberális politikát képviselő országokban folytatott nyilvános vita elsősorban a bevándorlásra összpontosul, a konzervatív, esetleg diktatórikus országokban mind a kilépésre, és mind a belépésre is kiterjed. A kérdés az esetek többségében binárisan fogalmazódik meg: vagy mellette, vagy ellene, azaz igen vagy nem? Az egyik oldalon vannak azok, akik igazságtalannak és hatástalannak tekintik a határokat. *(A legtöbb bevándorló kicsit többet akar, mint hogy jobb életet teremtsen magának. Milyen erkölcsi vagy politikai elmélet indokolhatja azt, hogy az emberek ne induljanak oda, ahová akarnak menni?)* A globális egalitaristák (*global*

egalitarians) és libertaristák (*libertarians*) csatlakoznak a bevándorlók jogainak képviselőihez az általánosságban nyitott határok mellett érvelve. A vita másik oldalán a szigorú bevándorlási politikák támogatói vannak. A kulturális nacionalisták úgy vélik, hogy a bevándorlás kihívást jelent az általuk értékelt nemzeti identitás szempontjából. „*A migráció nagyon összetett társadalmi jelenség, amely differenciáltabb megközelítést követelne, mint amit a tisztán gazdasági vagy morális érvek, a kulturális identitás féltése vagy akár az erre támaszkodó közvetlen politikai haszonszerzés diktál.*” [BAYER 2019]

2.1. Pro...

Sarah Song megközelítésében „*A migráció témája fontos és kihívást jelentő normatív kérdéseket vet fel az államhatalom legitimitásával, a politikai hovatartozás határaival, valamint az államhatárokon belüli és az országhatárokon átnyúló igazságszolgáltatással kapcsolatban. Az államok gyakorolják a hatalmat a határok kapcsán, de kérdés, hogy mi indokolja ezt a hatalmat? Erkölcsileg megengedhető-e, hogy a liberális demokratikus államok megakadályozzák polgáraik kilépését az országból, és kizárják-e a leendő migránsokat az országba történő belépésből? Ha a liberális demokratikus államok jogosan zárnak ki némelyeket és fogadnak el másokat, hogyan döntsék el, hogy kit fogadjanak be, és kit zárjanak ki?*” [SONG 2018]

Douglas S. Massey a Princetoni Egyetem professzora az ENSZ honlapján (Un Chronicle) „*A migrációkorról a migrációkezelésig*” címmel, a migrációt kifejezetten pozitív dologként bemutató írást jelentetett meg. [MASSEY-UN] Kifejti, hogy „*A közvéleménnyel ellentétben a nemzetközi migráció nem a gazdasági fejlődés hiányából fakad, hanem a fejlesztési folyamat szerves részét képezi. A migráció fő mozgatórugója a gazdaság globalizációja és a piaci tényezők világméretű integrációja. Ahogy az áru piacok, a pénzügyi tőke, az információk, az áruk és a szolgáltatások globalizálódnak, ugyanúgy, mint a munkaerő és az emberi tőke piacai. A képzett és képzetlen munkaerő piacának globális integrációját, mint bevándorlást figyelhetjük meg.*” [MASSEY-UN] (Megjegyzendő, hogy Massey írásai mértékadónak számítanak a szakirodalmi kutatásban és a szerző a nemzetközi szervezetek számára is készít programszintű anyagokat.)

Michael Walzer is megvizsgálta a politikai hovatartozás kérdését az „*elosztó igazságosságról*” folytatott vitákban. Szerinte a „*társadalmi jó*” alapvetően az emberek befogadásával terjeszthető. Walzer számára nyilvánvaló, hogy ki döntse el, hogy hogyan osszák el a jót: „*mi, akik már tagjai vagyunk, választjuk*” [WALZER 1983]

Joseph Carens, a nyitott határok „vezető” támogatója állította: *„A nyugati liberális demokráciákban az állampolgárság a feudális privilégiumok modern megfelelője - öröklött státus, amely jelentősen javítja az élet lehetőségeit. A szülői származási jogokhoz hasonlóan a korlátozó állampolgárságot sem lehet igazolni, ha alaposan gondolkodunk rajta”*. [CARENS 1987, 252] Carens Rawls liberális egalitárius igazságossági elméletét alkalmazta a bevándorlás kérdésére. Szerinte a nemzetközi mozgás szabadságát hozzá kell adni az alapvető szabadságjogok listájához, amelyre mindenkinek joga van. Ez a szabad mozgás joga a liberális demokratikus államok *pro tanto* kötelezettségévé teszi a határok megnyitását. Szerinte az esélyegyenlőség megköveteli, hogy *„a társadalmi pozíciókhoz való hozzáférést az egyén tényleges tehetségei és képességei határozzák meg, és azt ne korlátozzák az önkényes sajátos tulajdonságok (például osztály, faj vagy nem) alapján.”* [CARENS 1992, 26]

Moellendorf szerint a polgárság intézménye önkényes tulajdonság, tehát ebből következik, hogy az állampolgárság státusa nem megfelelő alap a jogokhoz és lehetőségekhez való hozzáférés megosztására. A bevándorlás korlátozásával az államok megtagadják az esélyegyenlőséget azoktól, akik jogosultak rá. [MOELLENDORF 2002, 49] Számos más teoretikus, köztük Shachar a globális esélyegyenlőséget a globális igazságosság fontos elemének tekinti. Ennek következménye az, hogy a globális esélyegyenlőség nyitott határokat igényel(ne). [SHACHAR 2009] A nyitott határok érvelése a szabadság értékén is nyugszik. A mozgás szabadsága önmagában alapvető emberi jog, így az emberek érdeke a jólétük szempontjából az alapvető bevándorlási jog (is). Oberman és Ahlhaus szerint az élet lehetőségeinek teljes skálájához való hozzáféréshez az embereknek joguk van ahhoz, hogy bevándoroljanak a (ki)választott országokba. [OBERMAN 2016, 35]; [AHLHAUS 2016, 40] Carens másik érve a migráció mellett, hogy *„A mozgás céljai sok esetben csak egy másik országban érhetők el”*. [CARENS 2013, 239] Cole azzal próbálja megalapozni a szabad mozgást, hogy az országból való kilépés joga egyszerre magában foglalja egy másik országba való belépés jogát is. A kilépés és a belépés között „szimmetriának” kell lennie, ami *„nem csupán etikai, hanem fogalmi szempontból is koherens”*. [COLE 2000, 52-53] A Wall Street Journal véleményoldalán megjelent: *„A legnagyobb eretnkségünk az, hogy az emberekben hiszünk, mint a földünk hatalmas erőforrásában ... mind addig, amíg szabadon tartjuk a gazdaságunkat, addig a több ember azt jelenti, hogy a növekedés nagyobb, annál inkább szimpatikusabb ez a gondolat ”* [CROVITZ 2014] Az empirikus feltevés szerint a migrációs akadályok teljes vagy akár részleges megszüntetése hatalmas gazdasági haszonnal járna, különösen a migránsok és az őket alkalmazó cégek számára. Michael Clemens közgazdász (2011) kimondta: a migrációt korlátozó politikák azt jelentik, hogy *„billió dolláros számlát*

hagynak a járdán”. A „*határok korlátozása nélküli világban*” az emberek az alacsony fizetésű régiókból a magas fizetésű régiókba költöznének, hogy javítsák gazdasági jólétüket, és így hatalmas gazdasági hasznot teremtenének. Clemens azt sugallja, hogy mindez a globális GDP 20–60% -ának megfelelő haszonnal járhatna. [CLEMENS 2011] Steiner azt javasolja, hogy a libertaristák határozottan ellenezzék a nemzetközi migráció törvényi korlátozásait, mivel ezeket a korlátozásokat úgy tekintik, hogy nem védik sem a szerződéses megállapodásokat, sem a tulajdonjogokat. Mindaddig, amíg a bevándorlók nem sértik mások biztonságát és tulajdonjogát, addig a liberális állam nem akadályozhatja meg migrációjukat. [STEINER 1992, 91-92] A nyitott határok támogatói bizonyos feltételeket megengednek. (!) Például Carens szerint, ha a migránsok veszélyt jelentenek a nemzetbiztonságra, akkor az államok indokoltan „zárják ki őket”. Vagy ha „túl sok bevándorló érkezik rövid időn belül”, ami a fogadó országban a közrend megromlásához is vezethet, és ez mindenkit – szabadság, jólét - rosszabb helyzetbe hozhat. Carens azonban gyorsan hozzáteszi, hogy a nemzetbiztonsági megközelítésnek esetfüggőnek és önkorlátozónak kell lenni és csak a konkrét bevándorlókra vonatkozik, akiről bizonyítható, hogy valódi fenyegetést jelentenek. [CARENS 2013, 276-277] A közgazdászok a migráció gazdasági előnyei mellett a kulturális keveredésnek a társadalmi normákra és a kreativitásra való pozitív hatását is hangsúlyozzák. Kevésbé számolnak viszont a nemzetközi és belső migráció rövid távú szociális és politikai következményeivel, az emberek életmódjára, kulturális identitására való hatásával és biztonsági igényével [SCHEFFER 2016] A nemzetközi migráció kapcsán az **etikai argumentáció** is a fókuszba került egyfajta jogi-etikai, történelmi „ok-okozati”, „igazságossági”, „jóvátételi”, „szerzett jogon alapuló” „megmagyarázással és indoklással”, illetve a „hagyományos keresztény értékekre” (szelektíven) való hivatkozással. Ezt képviseli E. Tendayi Achiume, a Kalifornia Egyetem zambiai születésű jogi professzora, írásában, amelyben a nemzetközi migráció „jogosságának” egyik különösen vitatott megközelítési formáját fejt ki, mint első, „megalapozott” lépést arra, hogy a migránsok a nemzeti határokon átnyúló mozgását etikailag „igazoltnak” láttassa és elismertesse. [ACHIUME 2019] Achiume alaptézise: a történelem folyamán kialakult globális összekapcsolódás és politikai alárendeltség olyan következménnyel jár, amely arra kötelezi a volt gyarmati hatalmakat, hogy nyissák meg határaikat az egykori gyarmataikon élők számára. Egy normatív érv előterjesztésére történik tehát - etikai alapon való indítással, majd jogi jelleget adó - kísérlet a migráció bizonyos formájával kapcsolatban a szuverenitás tartalmának lényeges újrafogalmazásával egybekötve. **Achiume írása új és radikális szakadást javasol a migráció nemzetközi jogában uralkodó elméletek és doktrínák között.** Hogy a hazai hozzáállásból is legyen „pro” példa, Melegh Attila 2015-ben így nyilatkozott az Origo-nak: „*Szinte*

mindenhonnan olyanok érkeznek hozzánk, akik jobbak, mint a hazai népesség (...). Az ideérkező afrikaiak, ázsiaiak és közel-keletiek sok esetben képzetesebbek, mint a magyarok. Ennek egyszerű az oka. A kivándorláshoz pénz kell. Afganisztánból eljutni Európáig például 15 ezer dollárba is kerülhet, nagyjából 4,2 millió forintba. Ennyi pénzük csak azoknak van, akik képzetesebbek. A nagyobb problémával küszködő országok szegényebb menekültjei általában csak a szomszédos országokig jutnak el.” [BICSKEI 2015]

2.2. Kontra...

Huntington megközelítésében egyes nacionalisták nemcsak a közös értékek alapján, hanem a faji, etnikai és vallási szempontból is definiálják a nemzetet - az amerikai esetben fehér angolszász protestáns nemzetként definiálják, ami meghatározza a migrációhoz való viszonyt is. [HUNTINGTON 2005] John Rawls kifejlesztette az igazságosság elméletét egy demokratikus társadalom számára, amelyet „*egyelőre más társadalmaktól elzárt zárt rendszerként fogalmaztak meg*”. [RAWLS 1971, 8] Az igazságosságról, az egyenlőségről, a szabadságról és a demokráciáról író teoretikusok többnyire magától értetődőnek tekintik, hogy elméleteik a nemzetállam kontextusában jelennek meg. Wellman megközelítésében az „*országok olyanok, mint a klubok*”. A kluboknak felvételi bizottságai vannak és joguk van ellenőrizni, hogy kik válhatnak tagjaivá, ám ez nem akadályozza meg a tagok távozását. Egyes teoretikusok felhasználták ezt a klub-analógiát, kifejezetten az egyesülési szabadságra hivatkozva, hogy megvédjék az államnak a bevándorlás ellenőrzéséhez való jogát [WELLMAN 2008]. A nyitott határok érveit sokféle módon vitatják. A Blake által előterjesztett kifogás vitatja azt az állítást, miszerint a bevándorlási korlátozások sértik az erkölcsi egyenlőséget. De ugyanakkor a külföldiek vonatkozásában a liberális államok kötelesek a humanitárius segítségnyújtásra és esetleg más globális kötelezettségek vonatkozásában, de nem kötelesek támogatni a belépést az ország területére. [BLAKE 2001]; [BLAKE 2005]; [BLAKE 2013] Abizadeh szerint minden olyan államnak, amely komolyan veszi a demokratikus legitimitást, mindenki számára „*igazolnia kell a határellenőrzést*”. [ABEZIDEH 2008] Miller szerint az egyes ember emberi jogai teljesülnek, ha olyan országban él, amely „*megfelelő választékot*” kínál az élet lehetőségeihez, olyan lehetőségekhez, amelyek „*legendőek*” a „*tisztességes emberi élethez*”. Azokban az esetekben, amikor az állam nem tudja, vagy nem biztosítja polgárainak a megfelelő választási lehetőségeket, például a menekültek esetében, szükség lehet nemzetközi migrációra, de a migránsok befogadásának kötelezettsége ilyen esetekben az igazságtalanság kezelésének korrekciós felelősségéből fakad, nem a bevándorlás emberi jogából. Sok esetben az emberek szabadságának tiszteletben tartása az országon belül elegendő

az alapvető érdekeik védelméhez. Miller szerint az államok bevándorlás-ellenőrzésének joga a nemzetek önrendelkezési jogában rejlik. A nemzet tagjai érdekeltek nemzeti kultúrájuk jellegében és annak megőrzésében. A bevándorlás faji és etnikai sokféleséget generál, amely befolyásolja a nemzeti kultúra változásának ütemét és csökkentheti a társadalmi biztonságot és a politikai intézményekbe vetett bizalmat. [MILLER 2016, 52] A nyílt határok ellen szól, hogy a liberális megközelítés nem tesz különbséget az egyének és a vállalkozások magántulajdonának joga és az államok területi jogai között. [SONG 2017] A nemzeti önrendelkezésre való hivatkozásnak voltak/vannak szélsőséges megnyilvánulásai is: pl. a kínai kizárási törvény, a nemzeti származási kvótarendszerek, a Fehér-Ausztrália politika, valamint a faji, etnikai és egyéb „leíró ideológiák” által kialakított sok más bevándorlási és állampolgársági politikák. [NGAI 2004]; [SALYER 1995]; [SMITH 1997] Az államnak a bevándorlás ellenőrzéséhez fűződő joga Locke ingatlanelméletén alapszik. A kortárs Locke-követők kidolgozták az érték munkaerő-elméletét. [LOCKE 1980]; [SIMMONS 1992, 223]

Összegzés Castles szavaival: A migráció megítélésében az „*eltérések rávilágítanak arra a tényre, hogy a migráció meghatározásában nincs semmi objektív: ezek az állami politikák eredményei, amelyeket a politikai és gazdasági célok és a közvélemény hozzáállásának reagálásaként vezettek be. A nemzetközi migráció a nemzetállamokra felosztott világban merül fel, amelyben a születési országban maradást továbbra is normának tekintik, és eltérésnek, ha a polgár más országba költözik. Ez az oka annak, hogy a migrációt problematikusnak tekintik: ezért kell ellenőrizni és még meg is fékezni, mert előre nem látható változásokhoz vezethet. Az összehasonlítás problémái nemcsak azért merülnek fel, mert a statisztikai kategóriák különböznek, hanem azért is, mert ezek a különbségek a migráció társadalmi jelentésének valódi eltéréseit tükrözik különböző kontextusokban*”. **Merre tovább?** „*A nemzetközi együttműködés hozzájárulhat a szabályos migráció biztosításához és a migráció hozzájárulásához a fejlődéshez. Az eddig tett erőfeszítések és eredmények azonban csalódást okoztak. Ennek fő oka a hosszú távú stratégiák hiánya mind az emigrációs, mind a bevándorló országokban, valamint a bevándorló országok vonakodása lépéseket tenni, amelyek növelik a migráns munkaerő költségeit a munkaadók számára. Jelenleg a legtöbb országban (különösen a kivándorló országokban) nincs hatékony rendszer a nemzetközi migráció nyomon követésére. Ezen kívül a meghatározások és a statisztikai kategóriák is jelentősen eltérnek. A hatékony nyomon követés, valamint az átfogó és belsőleg összehasonlítható statisztikák nélkülözhetetlenek a hatékony többoldalú fellépéshez.*” [CASTLES 2019]

3. Fogalomkörök-háttérjelenségek-hatásmechanizmusok és egyebek

A migrációról és a migrációkezelésről szóló írásokban főleg az alábbi fogalmakkal, kifejezésekkel, szókapcsolatokkal találkozhatunk. A kör nem teljes, de jellemző. Mindegyikre nem lehet kitérni, de néhány körbejárása hasznos lehet. *(A tanulmány elején ,megjelenített kulcsszavak az alábbiak „kivonataként” is kezelhetők.)*

Lássuk a leggyakoribbakat! Akultúráció, áldozat, államhatárok, államok, asszimetria, asszimiláció, axiómák, balliberális, baloldali, befogadás, befogadó ország, behaviorista modell, bevándorló, bevonás, biztonság, biztonságiasítás (securitisation), centrum, cirkuláció, demográfia, demokrácia, diaszpóra, differenciálódás, diktatúra, diszkrimináció, döntésmechanizmusok, dualista gazdaságtan, egalitárizmus, **egyenlőtlenlések**, életpályák, életszínvonal, elmélet, elutasítás, emberi biztonság, emberi fejlődés, emberi jogok, emberkereskedelem, emigráció, empiria, enklávé, érdek, észak-dél, exklávé, extremizmus, fajelmélet, fejlődés, félperiféria, fenyegetés, folyamat, föderalizmus, függőség, gazdaság, gazdasági migráns, genderizmus, generációk, gettósodás, globalizáció, globalizmus, globális biztonság, globális gazdaság, gyarmat, gyarmattartó, háború, hagyomány/tradíció, hálózat elmélet, hanyatlás, heterogenitás, homogenitás, humanitárius megközelítés, igazság, **igazságosság**, illegális, immigráció, imperializmus, instabil államok, instabilitás, integráció, internacionalista, irreguláris, jobb élet reménye, jobboldali, jog, jogszokás, jogállamiság, jövedelem elosztás, kapitalizmus, kapitalista gazdaság, kényszermigráció (kiűzés, deportálás, kitelepítés) kényszerpálya, kibocsátó ország, kiegyenlítődés, kirekesztés, kiszolgáltatottság, kiutasítás, kivándorló, kizsákmányolás, klasszikus gazdaságtan, kockázat, konzervatív, konzervativizmus, **kozmpolitizmus**, környezet, közgazdaságtan, közösség, kultúra, kulturális antropológia, kumulatív okság, különbségek, legális, liberalizmus, marginalitás, marketing, megelőzés, menekülő, menekült, migráns, migrációs hajlam, migrációs képesség, migrációs minta, migrációs nyomás, migrációs paradigma, migrációs paradoxon, migrációs potenciál, mikro-mezo-makro szint, mobilitás, modell, módszertan, motiváció, munka, negatív diszkrimináció, nemzeti/nacionalista, nemzetgazdaság, nemzetközi, nemzetközi szervezetek, neoliberalis közgazdaságtan, NGO-INGO, no-go zóna, **nyílt társadalom**, paradoxonok, periféria, pénzügyi folyamatok, politika, politológia, politikai korrektség, pozitív diszkrimináció, program, projekt, pull-push (vonzás-taszítás), radikalizmus, rasszizmus, referencia, régiók, regionalitás, reguláris, rendszer, rétegkutatás, sorsok, stabilitás, statisztika, státusz, stratégia, struktúra, szakirodalom, szakpolitika, szegény-gazdag, szegmentált munkaerő piac, szegregáció, szelektivitás, szervezett bűnözés, szimmetria, szociális hálózat,

szociális tőke elmélete, szocializmus, szocializáció, szocioglobális mobilitás, szociológia, szokásjog, szuverenista/szuverenizmus, társadalmi mobilitás, társadalom, térbeli mobilitás, terrorizmus, totalitarizmus, történelmi kontextus, **transznacionalizmus**, transznacionalizáció, tranzitország, tudományterületek, unionista, urbánus-kozmpolita, utilitarizmus, vallás, változások, vándorlás, veszély, világrendszer, xenophobia, stb.

3.1. Egyenlőtlenségek és migráció

A migrációról szóló írásokban visszatérő elem az egyenlőtlenségekre való utalás. Lényegi kérdés, hogy a migráció, annak következményei és az egyenlőtlenségek hogyan viszonyulnak egymáshoz? Galbraith megközelítésében a határokon átnyúló migráció egyfajta ígéretnek tekinthető a „*felfelé irányuló társadalmi mobilitásra*”, s egyben elérhetőnek látszó utat biztosít(hat) az egyének és csoportok számára a gazdagabb és szegényebb régiók közötti szakadék leküzdéséhez, amely viszonylag gyorsabbnak tűnik más lehetőségekhez képest (gyorsabb, mint a kivándorló országokban a gazdasági növekedés, az egyéni boldogulás várható javulása, vagy az erőforrások országok közötti és az országokon belüli újraelosztása). A migráció „*az emberiség legrégebbi szegénység elleni fellépése*”. *”Két kérdés merülhet fel: (1) Ha problémák megoldásának egyik fajtája a migráció lehetne, akkor miért nem működik? (2) Ha gyors megoldásnak látszik, akkor miért beszélünk elhúzódó migrációról?”* [GALBRAITH 1979, 9] Erre Faist az alábbiakat hozza fel érvként: *“A határokon átnyúló migráció a globális egyenlőtlenségek látható tükröződése. Sok szakirodalom foglalkozik közvetett módon a migráció és az egyenlőtlenségek közötti kapcsolattal, gyakran olyan témákon keresztül, mint a migráció és a fejlődés, vagy a migránsok integrációja. Meglepő módon, csak kevés kutatás foglalkozik közvetlenül a társadalmi egyenlőtlenségek szerepével. Ez a szakadék legalább két fő kérdést vet fel: Először is, hogyan befolyásolják a társadalmi egyenlőtlenségek a különböző társadalmi-gazdasági csoportok határokon átnyúló migrációs lehetőségeit? Másodszor, fordítva, hogyan befolyásolja a migráció kimenetele a társadalmi egyenlőtlenségeket az eloszlás globális mintáiban és az élet esélyeiben a kivándorlási és a bevándorlási országokban?”* [FAIST 2016] Faist arra a következtetésre jutott a fenti hivatkozás alapján, hogy a határokon átnyúló migráció mind a migránsok növekvő társadalmi mobilitásához, mind pedig a tartós egyenlőtlenségek elmélyítéséhez vezető utat is jelenti. Maga migráció azonban újabb egyenlőtlenségeket is szülhet. Ezt látszik megerősíteni Moreh Christián az Alcalái románok című művében [MOREH 2014, 13], amikor Pajo-ra hivatkozik [PAJO 2008], s „*a nemzetközi migráció drámai paradoxonát*” hozza fel például, ami által a friss migránsok státuszvesztésének elkerülhetetlenségét tényként kezeli. Ezt részletesen ki is fejti egy másik

művében [MOREH 2014a] a migránsok státuszának és presztizsének vizsgálata kapcsán. *“Az egyenlőtlenségek mindenütt jelen vannak a migrációs folyamatokban”* [THERBORN 2014] Az egyenlőtlenségek kapcsán gyakori a heterogenitásra való hivatkozás. Bár a heterogenitások nem mentesek az egyenlőtlenségtől, hasznos analitikusan különbséget tenni a két fogalom között. A heterogenitások kategorizálása csak akkor eredményez egyenlőtlenségeket, ha a kategóriák között állandó és tartós határok vannak. [LAMONT et. 2014]; [MASSEY 2017a] Rendkívül szelektív jellege miatt a migráció nem változtatja meg lényegesen az egyenlőtlenségeket, beleértve a hatalmi struktúrákat a származási országokban. Röviden, a migráció nem a „nagy kiegyenlítő”, amikor a társadalmi egyenlőtlenségek mélyebb hatásairól van szó. Hosszú távon azonban a népesség szegényebb rétegei nem egyszerűen vesztesek, hanem abszolút vesztesek. [KORZENIEWCZ et. 2009] Általánosságban elmondható, hogy a határokon átnyúló migráció a migránsok társai és néha a hátramaradottak számára (is) jelentős, a felfelé irányuló társadalmi mobilitás felé vezető utat jelenti. Ugyanakkor a migrációs folyamatok mélyebb szinten is megerősítik a „tartós egyenlőtlenségeket” [TILLY 1998], mint például a heterogenitások, vagy a nemek, etnikumok, kasztok és osztályok kategorizálásából eredő hatalmi egyenlőtlenségeket, amelyek közül egyik sem alakul át alapvetően a kivándorlási és bevándorlási régiókban, valamint a transznacionális társadalmi terekben. A római katolikus egyház is foglalkozik a globális egyenlőtlenségek kérdésével és a saját eszközeire és elveire támaszkodva szólít fel a megoldáskeresésre. 2020. február 5-én a Vatikánban gazdaságpolitikai találkozóra került sor a globális adósságválság elkerülése érdekében, amelyen Ferenc pápa is részt vett, fel is szólalt, és találkozott az IMF ügyvezető igazgatójával, pénzügyminiszterekkel és ismert közgazdászokkal. A pápa a konferencián sürgette a résztvevőket, hogy mihamarabb alakítsanak ki egy új globális adósságkezelési- és adópolitika rendszert, amely képes az **egyenlőtlenségek csökkentésére** és a szegénység felszámolására. *„Annak érdekében, hogy megoldást találjunk az eladósodott országok problémájára, hogy csillapítani tudjuk az emberek szenvedését, segítenünk kell az államadósságuk fenntarthatóságának elérésében, mégpedig az adósságok részfinanszírozásával és újraütemezésével”* [POPE FRANCIS]

3.2. Rawls és az igazságosság, avagy mi a kapcsolata a migrációval?

John Rawls (1921-2002) elmélete, amely alapvetően az igazságosság körül forog, a migrációs elméletek egyik olyan hivatkozási bázisává vált, amely az angolszász típusú, migrációhoz kötődő gondolkodásnak, mentalitásnak is egyik meghatározó pillére lett. Ez egy sajátos megközelítés olyan megfontolásokkal, amelyeket meg kell érteni (a háttér-gondolatokkal együtt) ahhoz, hogy az elmélet adekvát módon (is) alkalmazható legyen. **A társadalmi**

berendezkedés (az együttélés) legalapvetőbb követelménye Rawls szerint az, hogy igazságos legyen, azaz az igazságosság a (1) közösségi lét igazi alapja, mely olyan (2) elvekből áll, amelyek (3) garantálják az emberek közti (4) kölcsönös (5) együttműködést, és amelyeknél még a társadalom (6) egészének (7) jóléte sem lehet fontosabb.

Azonnal felmerülhet az igazság és az igazságosság fogalmának meghatározása, értelmezése, amely azonban jelen tanulmány kereteit messze meghaladná, de érdemes két sajátos megközelítést idézni ebben a kérdésben. *„Azzal, hogy valamit igazságnak mondunk, minden másnak (azonos értelemben vett) igazságát tagadjuk. Vagyis: sokféle egyéb vélekedést lehetne gondolni még igazságként, de pontosan azt választottuk ki mindezek közül, amelyekre az adott összefüggésben éppen szükségünk volt.”* [VARGA 2006, 204] Abból kiindulva, hogy az igazságosság a négy sarkalatos erény egyike, *„A justice, igazság(osság) szó kétféle értelemben használatos: mint a joghoz (latinul jus) való igazodás, és mint egyenlőség vagy arányosság.(...) Az igazságosság teljes egészében a polisz-beli legalitás, a törvényesség, és az egyének közti egalitás, az egyenlőség e kettős tiszteletében van.”* [COMTE 2001, 80]

Visszatérve Rawlshoz, leggyakrabban a *„A Theory of Justice (1971) és a The Law of Peoples”* (1999) című munkáira hivatkoznak, de a témával kapcsolatos leglényegesebb munkáinak a felsorolása az irodalomjegyzékben megtalálható. Rawls úgy véli, hogy az elveknek megfelelő politikai elképzelések elegendőek ahhoz, hogy alapvető politikai érdekeket biztosítsanak az érdekelt és érintett felek számára, beleértve politikai függetlenségük, egyéni politikai és polgári szabadságjogaik, területük, valamint tagjaik biztonságának és jólétének védelmét (is).

Fontos: Rawls „társadalom” -meghatározása a nemzetállam fogalmi keretében történik. Minden nemzetállam egyetlen társadalmat alkot, és Rawls elmélete érvényes minden nemzetállam határain belül. [KYMLICKA et. 1999] Karoline Reinhardt a Rawls által is érintett témákat vizsgálja. Ennek egyik oka, hogy Rawls a népek törvénye című munkájában kifejezetten kizárja a migrációt. **A migrációról és az etikáról folytatott jelenlegi vita nagymértékben Rawls-féle gondolkodáson alapul.** S bár úgy tűnik, hogy Rawls-féle eszmék nagy hatással vannak a migrációval és az etikával kapcsolatos gondolkodásmódra, de önmagukban a Rawls által e témában előterjesztett gondolatokat ritkán tárgyalják. Rawls tehát nem tárgyalja részletesen a migráció témáját, de érdemi téziseket terjeszt elő erről a jelenségről. Rawls azt állítja továbbá, hogy az embereknek *(értsd: társadalom)* leképzett joga van a bevándorlás korlátozására, és hogy az egyes személynek van emigrációs joga. *(Sok szerző ezt másképp értelmezi - Szerk. Ez hasonlít a Heller Ágnes-féle megközelítésre: a kivándorlás emberi jog, a bevándorlás nem).* [REINHARDT 2012] Nussbaum felhívja a figyelmet, hogy ezért is veszélyes megközelítés a nemzeti migrációkezelés elveit együtt kezelni a nemzetközi migráció jelenségével.

Természetesen erre is van reagálás: nem a kiterjesztéssel van gond, hanem a „nemzeti keret-gondolkodás” a hibás. [NUSSBAUM 2007] A migrációnak és a kezelésének a megalapozott megközelítése érdekében célszerű lenne a Rawls-i gondolatokat a tömeges és offenzív jellegű nemzetközi migráció vonatkozásában további kutatások során integráltan (meg)vizsgálni.

3.3. A kozmopolitizmus és a migráció

A kozmopolitizmus, a világpolgárság stb. gondolata nem újkeletű és gyakran a migráció kapcsán, mint érvanyag jelenik meg. Konceptió-szintű megközelítésében a kozmopolitizmus kapcsán Ulrich Beck 2002-ben megjelent írásában három kérdést tett fel: (1) Mi a kozmopolita szociológia? (2) Mi a kozmopolita társadalom? (3) Kik a kozmopolita társadalmak ellenségei? Először is különbséget tesz a globalizáció (*globalisation*), a globalizmus (*globalism*) és a kozmopolitanizáció (*cosmopolitanization*) között. *“A „globalizáció” nem lineáris, dialektikus folyamat, amelyben a globális és a helyi nem kulturális polaritásként, hanem együttesen és kölcsönösen összefonódó elvekként létezik. Ezek a folyamatok nemcsak határokon átnyúló összekapcsolódásokat foglalnak magukban, hanem átalakítják a nemzetállamokon belüli társadalmi és politikai társadalmak minőségét is. Ezt nevezem „kozmpolitizálásnak”: A kozmopolitanizáció belső globalizációt, a nemzeti társadalmakon belüli globalizációt jelent. Ez jelentősen átalakítja a mindennapi tudatot és identitást”.* [BECK 2002]

Beck szerint komolyan kell foglalkozni a globális felelősségek elosztásának kérdésével: *“? Ami elveszíti a legitimitást, az az alapjában véve kétes feltételezés, hogy az ilyen felelősségek egy határon belül abszolútak, míg távollétük e határon kívül is abszolút.”* Ez a kirekesztési válság Beck szerint kozmopolita kérdések lavináját idézi elő: *“Lehetséges-e, hogy a társadalom által az idegenek kizárására adott indokokat a társadalom tagjai és az idegenek egyaránt megkérdőjelezzék? (...) Például a „külföldiek” részt vehetnek-e a polgári jogok kérdésében a vita, a meghatározás és a döntéshozatal folyamatában? Vagy ez a döntés csak a tagokra vonatkozik?”* [BECK 2002] Ehhez Beck Kantra hivatkozva kimondja, hogy *„világpolgárságra”* lenne/van szükség, az ilyen típusú kormányzás hiánya ellenére az egész világon; és idővel fel kell találni egy *„kozmpolitita államot”*, amely a másik másságán alapul. A jogállamiság nélkül csak az erő és a csel uralkodik – nem a kozmopolita társadalmak, amelyeket Beck és Kant szerint is keresünk.

Összefoglalva: amit *“javasolni lehet”* Beck szerint, a globálisságot, a pluralitást és a civilitást, vagyis a globális felelősségi kör tudatosítását, mások másságának ismeretét és az erőszakmentességet, mint a kozmopolitanizmus *„deterritorializált”* fogalmának meghatározó

elemeit. Az egészdet determinálja a multikulturális dilemma, azaz mi különbözteti meg az eszmék világát, a kozmopolitizmust a multikulturalizmustól? Beck meglátása alapján ma ismét fenyeget bennünket a nacionalizmus és a (neo) liberalizmus ilyen ellentmondásos kombinációja. Olyan korban élünk, amely egyszerre globálisabb, individualistább és morálisabb, mint gondolnánk.

Eddig úgy tűnhetett, hogy a kozmopolitizmus egyfajta megoldás lehet a globális problémákra. Szó volt a demokráciáról is, ugyanakkor Benhabib rámutat egy ellentmondásra, amit a kozmopolitizmus kapcsán nem sűrűn szoktak emlegetni. *„A kozmopolitizmus elismeri az emberek kölcsönös függőségét, és ragaszkodik ahhoz, hogy a határok a XXI. században egyre inkább átjárhatóvá váljanak. Éppen ezért az igazsághoz való jog a határokon belül és kívül összefügg egymással, még akkor is, ha e két fogalom ellentmondásba kerülhet, és gyakran valóban abban is áll egymással. (...) Ha azonban mindezt elfogadjuk, akkor a kozmopolitizmus nehezen egyeztethető össze a demokráciával. A demokrácia ugyanis az egyes politikai egységek határainak a megállapításáról szól; egyet jelent azzal, hogy az emberek politikai egységként határozzák meg magukat, s a kapcsolatokat ezen az egységen belül és kívül egyaránt világos szabályok keretezik. Egy demokráciában az alkotmány az emberek egységes és kollektív akaratából származtatja legitimitását. (...) A demokráciában élő állampolgár nem világpolgár, hanem egy jól körülhatárolható állam polgára – akár egységes, akár szövetségi államról legyen szó, akár az Európai Unió ez az egység, akár egy nemzetállam.”* [BENHABIB 2009]

A migránsok kozmopoliták lennének? Erre a kérdésre nem lehet kategorikus választ adni, még a transznacionalista, liberális okfejtés alapján sem. Beck felteszi a kérdést: *„El tudnátok-e képzelni egy olyan világot, ahol a határoktól és területi egységtől független nemzetek élnek, megtartva a közösségükben rejlő erejüket?”* [BECK 2002]

3.4. Nyílt vagy nyitott társadalom?

A nyílt társadalom gondolatának és megvalósításának támogatói úgy vélik és vallják, hogy a különböző kultúrák, és azok képviselői (mint szuverén identitások) képesek lehetnek egy adott (másik) társadalmon belül az egymás mellett élésre, az együttélésre, a visszahatás-mentes keveredésre, a konfliktusok civilizált rendezésére, és ezen keresztül egymást erősít(het)ik is. A nyílt vagy nyitott társadalom gondolatiságát az emberek jelentős része aktuálpolitikai toposzokhoz köti és egy adott ember nevével fémjelzi. A dolog ennél jóval régebbi eredetű, a francia polgári forradalom időszakáig (1789) is visszanyúl és a XX. században is valamilyen formában és néven jelen volt a politikai közéletben. Ha valaki Maurice Cornforth 1975-ben megjelent könyvét elolvassa, akkor érdekes párhuzamokat találhat a marxizmus és a nyílt

társadalom eszméje közt. Érdekesség, hogy Karl Rajmund Popper 'A nyílt társadalom és ellenségei' (*'The Open Society and its Enemies'*) című kétkötetes műve [POPPER 1945], amelyben meghirdette a demokratikus kapitalizmus 'nyílt társadalma' és a totalitárius szocializmus 'zárt társadalom' közötti küzdelmet, előbb jelent meg, mint a fultoni beszéd elhangzása. [CORNFORT 1975, 13] „*A 'nyílt' szó használatát a szociológiában és a politikában dr. Popper népszerűsítette. (...) A nyílt társadalom és e nyílt társadalom felé haladás megköveteli (...) az olyan nyílt gondolkodásmódot is, amelyet a dogmákba vetett vak hittal szemben az ésszerűség jellemez. A nyílt társadalomhoz olyan szemléletmódra van szükségünk, amely elveti a dogmákat, bizonyítékok alapján ítéli meg a dolgokat, és mindig kész újra átgondolni őket, ha a tapasztalat falszifikálja a korábbi következtetéseket. Ezt a nézőpontot bátorítok 'nyílt filozófiának' nevezni.*” [CORNFORT 1975, 10] A nyílt társadalom fogalma, amely mint társadalomrendező filozófiai elmélet, napjainkban a közbeszéd része lett. **A migráció megközelítésével való kapcsolata nem kérdőjelezhető meg.** Teoretikusi szinten R. N. Coudenhove-Kalergi gróf, a páneurópai gondolat kezdeményezője (1922, Bécs, a Páneurópai Mozgalom megalapítása) és harcos képviselője, valamint Karl Rajmund Popper, osztrák származású angol filozófus (is) nevesíthetők, mint akik a monolitikus nemzetállamokat tekintették a nyílt társadalom legfőbb akadályának, és a nemzetállamra, mint a folyamatosan újratermelődő, és akár világháborúvá szélesedő nemzetközi konfliktusok potenciális forrására tekintenek. Azzal, hogy a nemzetállami státus standardizálódott, a reálpolitikai megközelítések sem kedveznek a nyílt társadalom gondolatiságának. A hidegháború deklarált megszűnése után a nagyhatalmi erőegyensúly („*balance power*”) tartalmilag és jelentésileg is módosult. Az Európai Unió 1993-ban az Európai Unióról szóló Maastrichti Szerződéssel, 1999-ben pedig az Amszterdami Szerződéssel a határok nélküli Európát hirdette meg (Schengen), és a politikai megközelítésekben egyre inkább eltávolodott a reálpolitikai viszonyrendszertől és a klasszikus érdekalapú politizálásra, s különösen a külpolitikában, az úgynevezett értékalapú politizálásra tért át, amibe már a nyílt társadalom eszmeisége is belefér. [LIGETI 2013] (*Megjegyzendő, hogy egyes szakírók Coudenhove-Kalergi gróf nézeteit vélik azonosítani a „több Európát” óhajtó EU-s politikai vezetők törekvéseiben.*) A második világháború lezárásából kiindulva Popper és Coudenhove-Kalergi is arra a következtetésre jutott, hogy a tartós békét és az igazságosabb társadalmi viszonyokat csak a nemzetállamok meghaladásával, a nyílt vagy liberális társadalmi modell általánossá tételével lehet elérni. 1991-ben, a Szovjetunió összeomlásának évében Francis Fukuyama amerikai történész már egyenesen a történelem végét és a liberális társadalmi modell világméretű győzelmét vizionálta. Már 1993-ban, az átmenetileg egypólusúvá vált liberális nyugati világ eufórikus örömnepének tetőpontján egy

roppant elgondolkodtató tanulmány jelent meg a Foreign Affairs, a rangos amerikai külügyi folyóirat hasábjain, Samuel P. Huntington, a Harvard Egyetem politológiai professzorának tollából. Az 1996-ban kibővített formában, könyvként is kiadott, „*A civilizációk összeesése és a világrend átalakulása*” című tanulmány Francis Fukuyama 1992-ben megjelent „*A történelem vége és az utolsó ember*” című könyvében [FUKUYAMA 2014] megfogalmazott, a nyugati liberális világrend győzelmét és a liberalizmus primátusát meghirdető téziseire adott kritikai válasz. Huntington prognózisa szerint a jövő nagy konfliktusai nem egy adott civilizációs körön belül, hanem az egymástól eltérő kultúrák között fognak kirobbanni. [HUNTINGTON 1998]

„*Mi a nyitott társadalom? Röviden, nyitottnak nevezünk egy társadalmat, ha az pluralista, ha tiszteli és óvja tagjainak autonómiáját, és ha a kritika szelleme hatja át. Pluralizmuson az együtt élő hitek, világnézetek, életfelfogások, kultúrák szabad sokféleségét értjük. Nyitott társadalomban egyetlen vallás, egyetlen világnézet, életfelfogás, egyetlen kultúra sem törekedhet kizárólagosságra.*” [KIS 2004]

„*Globális gazdaságban élünk, miközben globális társadalmunk politikai szervezettsége siralmas. Nem tudjuk megőrizni a békét, és képtelenek vagyunk a pénzpiacok túlkapásait ellensúlyozni. E kettő nélkül pedig a globális gazdaság szükségképpen összeomlik.*” [SOROS 1999, 19] (Az Európai Unió) „*Egy nagy ívű társadalmi újjászervezés kísérletének lehetünk most tanúi: az Európai Unió életre hívásának. Érdemes ezt alaposan megvizsgálni. Ennek a folyamatnak is szembe kell néznie azzal a kérdéssel, amit mi a kor lényeges problémájának nevezünk: a közérdek érvényesítéséért vajon hogyan küzdhetjük le a nemzeti szuverenitás akadályait? „Az Európai Unió különösen sikertelen a külpolitika terén.”* [SOROS 1999, 254] „*Pusztán az emberek és a kormányokon kívüli szervezetek nem hozhatnak létre globális nyílt társadalmat. Szükséges a szuverén államok együttműködése és még számos politikai lépés is.*” [SOROS 1999, 264]

3.5. Transznacionalizmus és migráció

A transznacionalizmus sokat idézett és hivatkozott fogalom a migráció kapcsán. Egyes megközelítések szerint „*A transznacionalizmus (...) Az ide tartozó különböző jellegű kutatások arra mutatnak rá, hogy az 1980-as évek második felétől kezdődően világszerte lényegi módon változott meg az az elméleti és politikai viszony, amely a territóriumot (a helyet, a lokalitást), a kultúrát és a csoportot egymással összekötötte, s amely a klasszikus modernitás, illetve a nemzetállam elméleti, koncepcionális alapját jelentette.*” [NIEDERMÜLLER 2005] Maga az elnevezés jóval régebről eredeztethető. Randolph Bourne a „*transznacionális Amerika*”

fogalmát használta a bevándorlóknak az új amerikai életbe való belépésének ábrázolására már 1910-ben (a kozmopolitizmus, a nacionalizmus és az asszimiláció összefüggésében). [BOURNE 1916, 90-91] A téma kutatásában meghatározó mérföldkönek tekinthető a Basch L.-Glick-Schiller N.-Szanton Blanc C. szerzők által jegyzett „*Nations Unbound: Transnational Projects, Postcolonial Predicaments and Deterritorialised Nation States*” című kiadvány (1994). [BASCH et. 2005] Korábban a transznacionalizmust elsősorban egy sajátos gazdasági jelenség leírására használták. Az említett műben a transznacionalizmus inkább olyan megközelítést kapott, hogy „*a bevándorlók olyan társadalmi csoportokat építenek, amelyek összekötik származási országukat és lakóhelyüket*” ezen túlmenve a 2000-es évek elején már tézis szinten kimondásra került, hogy a transznacionalitás nem csupán a határokon átnyúló életminták leírását jelenti, hanem olyan társadalmi elmélet kialakításáról van szó, amely nem a nemzetállamot használta elsődleges elemzési egységként. (*Erre hivatkozik Niedermüller is.*) Ez a megközelítés már újragondolásra készítette a kutatókat az irányokat illetően. A „transznacionalizmust” úgy (is) definiál(hat)juk, mint azokat a folyamatokat, amelyekkel a bevándorlók a származási és letelepedési társadalmakat összekapcsoló, többszálú társadalmi kapcsolatokat alakítanak ki és tartanak fenn. **A transznacionalizmus egyik alapvető eleme a transzmigránsoknak mind a hazai, mind a befogadó társadalmakban való részvétele.** 2013-ban Waldinger a transznacionalizmust általában véve a társadalomtudományok és különösen a migrációs tanulmányok fő mérföldkövének nevezte. [WALDINGER 2013] A 2018-ban megjelent írás szerint „*a transznacionális és más kulcsfogalmak közötti párbeszéd létrehozásával új lendületet lehet adni fejlődésének*”. Ezért a transznacionalitás kereteit kívánja tágítani úgy, hogy szinergikus kapcsolatra törekszik az egyébként konfrontatívnak beállított olyan fogalmakkal szemben, mint a globalizáció (*globalisation*), a határok (*borders*), a transzlocalitás (*translocality*), a bizonytalanság (*precarity*), a nemi kategorizálás (*queer*), a moralitás (*morality*), az állam (*the state*) és a brókerkor (*brokerage*). Felvetődik a transznacionális tér (*transnational space*) egyenetlenségnek (*unevenness*), instabilitásának (*instability*) és egyenlőtlenségének (*inequality*) a kérdése is, mégpedig a migráció pozitív megítélését támogatva. [DE JONG et. 2011b]; [BASCH et. 2005] Annak ellenére, hogy a koncepció nagyon népszerűvé vált, nem csak üdvözölték, hanem heves vitákat is folytattak, különösen az 1990-es években. A kifejezést kritizálták a globalizáció és a nemzetközivé válás helyébe lépő „igaz” kifejezés miatt, szándékosan figyelmen kívül hagyva a társadalmi csoportok közötti hatalmi kapcsolatokat, a politikai, különösen a nemzetállamok szerepét, valamint a különböző szinteken, illetve a transznacionális mobilitás által okozott különböző szereplők közötti összefonódásokat [KOSER 2007].

3.6. Ami még a közgondolkodásra hathat...

Szent Benedek és Európa

Nursiai Szent Benedek, Európa védőszentje. A VIII. században rendelték el először július 11-én az ünnepét, míg 1964. október 24-én VI. Pál pápától az "Európa védőszentje" címet kapta meg. [BENEDEK]; [VATICAN] Őt tartják a nyugati szerzetesség igazi megalapozójának, aki 529 táján Róma és Nápoly között, *Monte Cassino* hegyén alapított kolostort, ahonnan elindultak a világ minden tája felé a bencés (Benedek-rendi, benedictianer) szerzetesek, hogy újabb és újabb kolostorokat hozzanak létre Európa-szerte. Így jutottak el hazánkba is a X. század végén.

Szent Benedek kolostorának életét jól kidolgozott, szigorú szabályzattal irányította, a „Regula Monasteriorum”. A "Regulájá"-ból kitűnik, hogy a szerzeteseknek a nap bizonyos időszakában fizikai munkát kellett végezniük, máskor pedig a Szentírás és a szent könyvek tanulmányozása volt feladatuk. Jelmondatuk: „Ora et labora”, „Imádkozz és dolgozz”. **Ez kötelező volt azokra nézve (is), akiket befogadtak.** Egy védőszent követendő példaképként fogható fel, tanításai is példát kellene, hogy jelentsenek. Ha a bencés regulát megnézzük, akkor óhatatlanul keresni kellene a párhuzamokat az Európát képviselő EU és intézményrendszere mai működése és a regula között. Van rá esély, hogy létezik párhuzam? [REGULA] Ha mindezt a migrációra és annak EU-s kezelésére is kivetítjük, érdekes anomáliákat találhatunk a befogadást, a mindennapi testi munka, a vezetés megvalósítása, a döntésekbe való bevonást illetően.

(1) **A befogadást illetően:** a testvérek felvételének módja. - Ha valaki újonnan jelentkezik a szerzeteséletre, ne engedjék meg neki könnyen a belépést, hanem az Apostol szavai szerint: "Vizsgáljátok meg a lelkeket, vajon az Istentől vannak-e!" (*Bárkit nem fogadtak be, mint ahogy az EU-ba való belépés is „feltételhez” kötött. A migránsok befogadására ez a tétel jelenleg irrelevánsnak tűnik.*)

(2) **A mindennapi testi munka.** A tétlenség a lélek ellensége. Ezért a testvérek a megállapított időben foglalkozzanak testi munkával, más órákban pedig szent olvasmányokkal. (*Mindenkitől elvárás volt, hogy munkájával járuljon hozzá a közösség fenntartásához. Az illegális migránsok vonatkozásában alacsony a munkát végzők aránya.*)

(3) **Milyennek kell lennie az apátnak?** Az apát, aki méltó arra, hogy monostor élén álljon, mindig tartsa emlékezetében, hogy minek nevezik, és az előjárói nevének tettekkel feleljen meg. (*Ha ezt az EU intézményrendszerére vetítjük ki, akkor a választott szervezetnek funkcionálisan is meg kellene felelnie az elvárásoknak, azaz az EU nem létező „alkotmányának”.*)

(4) **Bevonás a döntésekbe.** A testvéreket meg kell hívni a tanácskozársra. Valahányszor valami fontos tennivaló fordul elő a monostorban, hívja egybe az apát az egész közösséget, és adja elő maga, hogy miről van szó. És miután meghallgatta a testvérek tanácsát,

mérlegelje magában, s amit hasznosabbnak ítél, azt cselekedje. Azért mondjuk, hogy mindnyájukat hívja meg a tanácsra, mivel gyakran a fiatalabbnak nyilatkoztatja ki az Úr azt, ami jobb. [REGULA] *(Az EU intézményrendszere kvázi elit klubként viselkedik. Sok esetben a döntések a „magországek” hozzáállásán múlik, a bevonás mértéke eltérő szokott lenni.)* **Első gondolatra a fentiek értelmetlennek tűnhetnek, de fel kell tenni e kérdést a keresztény Európa, az értékek, az elvek hogyan jelennek meg a napi döntéshozatalban?**

The Law of Jante – Jante törvénye. (Danish: Janteloven, de tartják svédnek és norvégnek is). A skandináv országokban alkalmazott viselkedési modell, amely bár az idővel némileg megkopott, nem tagadható, hogy meghatározta/meghatározza a skandináv társadalmak működését, és hogy ez a viselkedés a legtöbb skandinávban generációkra beágyazódott. **Ez megalapozza a migrációhoz, a migránsokhoz való hozzáállást is.** Az attitűdöt először a „Jante Law tíz szabálya” formájában fogalmazta meg Aksel Sandemose dán író szatirikus regényében. [SANDEMOSE 1933] Tíz szabály létezik a Sandemose által meghatározott törvényben, amelyek mindegyike egyetlen téma variációit fejezi ki, és általában homogén egységként említik: *„Ne hidd, hogy különleges vagy, vagy hogy jobb vagy nálunk.”* Skandináviában gyakori, hogy a Jante-törvényt, a szabályokat úgy kezelik, mint a viselkedés módját annak érdekében, hogy beilleszkedjenek, és hasonló öltözködést eredményezzenek, valamint, hogy milyen típusú autókat vásárolnak és egyéb hasonló termékeket otthonaikba. A Jante-törvényt inkább társadalmi kódexként tanítják az iskolákban, hogy ösztönözze a csoportos viselkedést, és azt azzal akarja elismerni, hogy a skandináv országoknak magas boldogsági pontjai vannak. Ez is lehet egyfajta magyarázat a skandináv államok és polgáraik befogadó hozzáállására, mentalitására. [VILÁGUNK]

Szamaritánus...A migráció kapcsán gyakran történik hivatkozás a Bibliára, így az irgalmas szamaritánus történetére is. [SAMARITANUS] A példázat mondanivalója látszólag világos: mindenki a felebarátunk, aki valamilyen szükséget szenved. Segíts tehát a másik emberen, bárki legyen is az, ha valódi szükségletről van szó! *(Megjegyzés: a szükség és szükséglet nem azonos kategóriák!)* A migráció, a migránsok kapcsán az utóbbi időben gyakran elhangzik a fenti példázat, sokszor egyértelmű, direkt módon közvetítve a „lelkiismeret ébredését” a migránsok kapcsán. Segíts! Egy példázat akkor lehet érdemi és találó, ha megértik annak a valós értelmét és nem magyaráznak bele dolgokat és nem tekintik valamely elv megingathatatlanságának. Miről van tehát szó? Ha kiemeljük a fenti példázatot a bibliai keretbeszélgetésből, akkor az sajátos „szociális evangéliummá” degradálódik, tehát elveszti eredeti értelmét és a lényegét.

Valójában a példázat eredeti célja az, hogy rámutasson a kérdező (akkori) írástudónak a fonák lelkiállapotára. Mert a fő kérdés nem az volt, hogy ki a felebarát, hanem, az hogy mit és hogyan kell cselekedni, hogy az örök életet vehessük? Próbáljuk meg a példázatot mai, „aktuál-migrációs” kontextusba is helyezni! A segítségnyújtás rászorultság esetében általánosan elvárható. Fontos azonban, hogy a segítség mindig feleljen meg az adott körülményeknek! Ne csak látszatsmegoldás szülessen, hanem olyant tegyünk és adjunk úgy, ahogy és amire a rászorulóknak az adott helyzetben valóban szüksége van/lehet, illetve a kialakult helyzetnek is megfelel.

Próbáljuk meg a fenti példázatot a mai tömeges, nemzetközi migrációs helyzetre kivetíteni! Alapvető különbségek vannak! Az egyes ember azoknak a gondját „veheti fel”, akik az "útjába kerülnek," mint a példázatbeli sebesült ember a szamaritánusnak. Most nézzük meg ezt „állampolgári oldalról” is! A migráció kapcsán a kommunikációban mindig az egyes ember, a migráns/menekülő/üldözött/áldozat kerül említésre, ami maximálisan hat az érzelmekre, míg a migráció a tömegekről szól, ami már statisztikai kategória.

Az egyes ember sorsának bármilyen rendezése nem oldhatja meg a folyamat kezelését, annak a tömeges jellege miatt sem. A nemzetközi migráció nem tiszteli az államhatárokat. Ha egy állampolgár segíteni akar a láthatóan rászoruló migránsnak, akkor a saját törvényei ellen vét, ha azt nem megfelelő módon teszi, de ha nem segít, nem tesz eleget a felebaráti kötelességnek. Így, ha egy adott állampolgár a saját lakhelyén/országában migránssal találkozik: (1) szükség esetén azonnali segítséget nyújthat (étel, ital, elsősegély, bár a jelenlegi járványos időszakban mindez meggondolandó szakszerű megoldás és védekező eszközök nélkül), (2) azonnal, kötelező jelleggel jelenti az esetet a hatóságoknak, (3) ha eddig nem tette meg, hogy tisztában legyen a fentiekkel, utána néz, mi is a teendő hasonló esetekben. Ezzel már eleget is tett annak az elvárásnak, ami jelen esetben (migráció) a felebaráti cselekedethez kapcsolódik. A migráció és a migrációkezelés megítélésében sok erkölcsi, jogi, vallási, szokásjogi, szocializációs nézet, elv keveredik és az esetek többségében az érdekmotivációs tényezők kerülnek értékteremtő pozícióba, függetlenül attól, hogy valós értéket képviselnek, vagy sem.

Az ember hajlamos arra, hogy önmaga vélt vagy valós igazát (mindig) más érvek fölé emelje. Ha az érzelem-értelem-érték-érdek viszonyrendszer egyensúlya helyett az ügyeskedés-irigység-közömbösség és rosszindulat alapján történő megközelítés kerül pozícióba, akkor a migráció és a migránsok megítélése is egyre messzebb kerül attól a ponttól, ami az embert emberré teszi.

A migránsoknak lehet sajátos megnevezése is, amely tükrözi a hozzájuk való viszonyt is. Ez sok esetben lehet elnéző, vagy éppen támogató jellegű is. Európában létezik (Németországban) a „Duldung” (megtűrt) elnevezés, amely a német tartózkodási jog meghatározása szerint a tolerancia kifejezése azon külföldiek felé, akik elvileg kötelesek lennének az országot elhagyni, de ez a státusz (valamilyen hivatkozással) „ideiglenes deportálásuk felfüggesztését” jelenti. Nem minősül ugyan jogszerű tartózkodási engedélynek sem, így az eltűrt személyek továbbra is kötelesek lennének elhagyni az országot. (De sokan maradnak! A statisztikákban nem egyértelmű az illegális vagy a legális migránsok közé sorolásuk és a tolonc esetében is lehetnek értelmezési kérdések.) [DULDUNG]

Latin-Amerikában is létezik egy hasonló megnevezés, a „clandestino”. A szó spanyol, jelentése törvényen kívüli, illegális, általában az illegális bevándorlókkal kapcsolatban használják, de vonatkoztatják a titokban, rejtetten végzett tevékenységre is. Világszerte Manu Chao 1998-ban megjelent Clandestino című, első szülő nagylemeze alapján vált igazán ismertté és „rokonszenvesé”. A szöveg érthető: „Yo soy el quiebra ley#Mano Negra clandestina#Peruano clandestino#Africano clandestino#Marijuana ilegal „, Ergo a clandestino kvázi nem illegálisan van ott, ahol van, mert csak a marihuána az illegális. [CLANDESTINO]

Vannak olyan országok, ahol a lakosság jelentős részének hosszú távú és valószínűleg állandó külföldi letelepedésével kell(ett) foglalkozni. (pl. Grenada, St. Vincent, a Fülöp-szigetek és Haiti) Ezen országok politikai vezetése sajátosan egy „újfajta nemzetállami” folyamatot hozott létre, pl. konkrét közpolitikák révén, mint „balikbai rendeletek”, de gyakran szimbólumok, nyelv és politikai rituálék használata révén. (Lásd még: transznacionalizmus) A származási országban olyan ideológiát alakítanak ki, amely ősi nemzetállamuk hűségese polgáraiként képzeletben el (továbbra is) a migránsokat. Ez az ideológia elismeri és ösztönzi azt a folyamatos és sokrétű kapcsolatot, amelyet a bevándorlók a származási társadalmukkal ápolnak. Az elv szimpatikusnak tűnhet, de az integráció, az asszimiláció, a származási országban bekövetkezett változások nem mindig kompatibilisek vele. A Fülöpszigeteki kivándorlókhoz kötődik a „Balikbayan box” (balikbai doboz/láda), amit „repatriate box”-nak is neveznek, és amiben a kivándorlók a származási országba ajándékokat és különféle dolgokat küldtek/küldenek haza, főleg karácsonyra, de más keresztény ünnepekre.

A Fülöp-szigeteki Vám- és Vámkódex módosított 105. szakasza vám- és adómentes előjogokat biztosít a Fülöp-szigetekre tengerentúli filippínó munkavállalók által a Fülöp-szigetekre küldött balikbajáni ládák számára, elismerve hozzájárulásuk és áldozatuk nagyságát a külföldi országokban, valamint évente jelentős mennyiségű deviza „szállítását”, ami hozzájárult az akkori nemzeti behajtási erőfeszítésekhez. [BASCH et. 2005]

4. Migrációs elméletek és modellek

4.1. Migrációs elméletek, avagy a migrációs elméletek ürügyén

Ha abból indulunk ki, hogy az elmélet egy megalapozott, összefüggő gondolati rendszer (érvek és bebizonyított feltételezések valamilyen szinten strukturált halmaza), ami leírja egy bizonyos jelenség/folyamat egészének vagy egy/egyres lényegi részletének a magyarázatát, azaz azt valamely szempontok alapján értelmezi, akkor a migráció és a migrációkezelés esetében egyelőre nem beszélhetünk átfogó (generális) elméletről, vagy koherens nézetrendszeréről, mert eddig elsősorban szűkebb vagy tágabb szakterületi, jelenségszintű, főleg gazdaságalapú, marketing, érzelmi, politikai, szociológiai, etnikai/vallási, demográfiai, stb., megközelítésekből kiinduló általánosítási szándékokkal találkozhattunk. (Ezt számos nemzetközileg is elismert migrációkutató is megerősíti.)

Létezik-e tehát univerzális migrációelmélet? Általában az elmélet értelmezése is sokrétű lehet: (1) egyes gyakorlati helyzetekben alkalmazható, könyvekből, oktatásból és irányelvekből származó/származtatott, valamilyen szinten rendszerezett, de legalábbis dokumentált tudásanyag, (2) általánosságban a gyakorlat ellentétéként emlegetett "valami", (3) egyfajta, lehetséges magyarázat, gyanú, feltételezés vagy hipotézis, (4) valami szemléletének a módja, a látása, (5) tudományos értelemben pl: az elmélet, mint „törvény”, valaminek az általános szabálya, egymással kapcsolatban lévő nagyszámú tény magyarázata, kísérleti úton ellenőrzött vagy ellenőrzendő tudás. Röviden: „a valóság egy részére vonatkozó valamilyen állítások együttese”, mely magában foglalja a szemlélet és a modell kifejezést is. (Elmélet = működés; modell = struktúra.)

A nemzetközi migráció legrégebbi és legismertebb elméletét eredetileg feltételezhetően azért dolgozták ki, hogy magyarázatot adjanak a gazdasági fejlődés folyamatát kísérő munkaerő-vándorlásra. Az elmélet és az arra épülő magyarázatok szerint a nemzetközi migráció (csakúgy, mint országokon belüli megfelelője) a munkaerő kereslet és kínálat területi különbségeire vezethető vissza. [TODARO 1976] Massey rámutat, hogy a jelenlegi migrációs elméletek többsége, amelyeket szinte minden vonatkozásban felhasználnak, alapvetően egy (nem a mai értelemben vett) „*bevándorlási ellenőrzés nélküli világgal*” foglalkozik. Ezt helyzetet csak akkor lehet ekvivalenciába helyezni, ha sikerülne a politikai tényezőt is beépíteni a migrációs modellekbe úgy, hogy megbecsülhető legyen az előjelzési eltérés is. **Az elgondolást megnehezíti, hogy a bevándorlási politikát ugyanazok az erők befolyásolják, amelyek a világ migrációs nyomását (is) támogatják.** [MASSEY et. 1993] Hasonlóan vélekedik [de HAAS 2011]; [SONG 2018]; [HATTON 2002] is. Folytatva a gondolatot és utalva Massey egy

későbbi írására, **a nemzetállamok ma szükségszerűen szerepet játszanak az országról országra áramló migránsok, s az ezekből kikerülő tényleges bevándorlók számának és jellemzőinek meghatározásában, függetlenül az elméletekben szereplő társadalmi és gazdasági tényezőktől.** Massey a nemzetközi migráció öt jellemzőjét feltételezte: (1) a migrációra hajlamos, mozgó népeiséget kibocsátó/küldő nemzetek strukturális erői; (2) a fogadó országok strukturális erői, amelyek állandó (de változó mértékű) keresletet generálnak a migráns munkavállalók iránt; (3) azoknak az embereknek a motivációi, akik a határokon átnyúló mozgással reagálnak ezekre a strukturális erőkre; (4) a globalizáció során felmerülő társadalmi struktúrák és szervezetek, hogy állandósítsák az emberek áramlását időben és térben; (5) és azok a politikák, amelyeket a kormányok ezen tényezőkre válaszul kialakítanak, hajtanak végre, és azok hogyan működnek a gyakorlatban az országba belépő és onnan kilépő migránsok számának és jellemzőinek alakításában. *(Megjegyzés: a fentiek az EU vonatkozásában is relevánsnak tekinthetők!)* [MASSEY 2016] Összességében „akadémikus megközelítésben” a migrációs elméletek működhetnek, ugyanakkor a fent hivatkozott Massey et. már 1993-ban felhívta a figyelmet, **hogy az elméletek nem hosszú életűek és nem is mindenre relevánsak.** *(A migrációkutatók gyakran és szívesen hivatkoznak rá, mint szerzőre, de az nem mindig kerül megjelenítésre, hogy Massey egy tipikusan amerikai jelenséget írt le.)* **Sajátos kérdés, hogy hogyan lenne célszerű közelíteni a migrációs elméletekhez és azok koncepciójához?** Nem egyszerű a dolog, mert a migrációnak számos definíciója, értelmezése létezik. A migrációelméleteket számos módon lehet(ne) csoportosítani, osztályozni.

Általánosságban a migráció, ezen belül a (1) belső és a nemzetközi migráció kialakulására vonatkozó elméletek (miért), valamint (2) a migráció fennmaradását, létét, létjogosultságát magyarázó elméletek (hogyan) alkot(hat)ják a két fő csoportot. *(Később megjelenik az ún. „következményelméletek” (okozat) vonulata, amelyek nem mindig tesznek eleget a klasszikus elmélet-kritériumnak.)* Az 1990-es évektől figyelhető meg, hogy kialakult egy „iskola” a XXI. század migrációelméletének a megmagyarázására. Ezt sok szakirodalmi hivatkozás a „migrációs rendszer” néven is emlegeti. A fentiekén kívül migrációs elméletek főbb kategóriái/visszatérő jellemzői lehetnek: (1) a tradicionális migráció elméletek (empirikus leírás és előrejelzés, összefüggések, regressziós modellek, statisztika); (2) a mikro-behaviorista modellek/megközelítés (egyéni döntések, racionális költség-haszon számítás, humán tőke, szociológia); (3) a migráció modern gazdasági alapú megközelítése (aggregált szintű vizsgálatok, kockázati tényezők, nemzetközi munkaerő áramlás); (4) a pluralista modellek (etnokulturális jellemzők, társadalmi beágyazódás, jogegyenlőség, alapértékek, integráció/asszimiláció). A biztonságpolitikai megközelítés külön figyelmet igényel. „A

modernkori történelmi tapasztalatok azt mutatják, hogy a migráció szinte kizárólag akkor vált biztonsági problémává, amikor annak következményeit az államok vagy államközösségek nem tudták kezelni.” [SVKK 2015] A migrációval foglalkozó szakirodalom érthető módon, nem általában a nemzetközi migrációt, hanem elsősorban annak irreguláris formáját tartja biztonságpolitikai szempontból releváns jelenségnek. [WOHLFELD 2014]

Hautzinger Zoltán utal rá, hogy „*A migrációs kutatások kiterjednek akarati, időbeli és térbeli dimenziókra is egyaránt. Az irreguláris migrációnak korunkban számos újabb elméleti vetületei jelentkeznek. (...) Ezek értelmében „a migráció káros hatásai biztonságpolitikai vagy – nem is végső soron – büntetőjogi eszközökkel kezelendők. Az emberi jogok háttérbe szorulnak, és az állami szankciók, a rendészeti vagy – már-már automatikusan – fegyveres erők alkalmazása kerülnek előtérbe az irregularitás visszaszorítása érdekében. Kevesebb hangsúly esik a migráció kedvező gazdasági hatásaira, ennek érdekében a külföldiek integrálására, a közgondolkodást alapvetően egy absztrakt veszély formálja, amelyre, mint hatásra egy jó államnak határozott válaszokat kell adni.*”

Folytatva a fenti gondolatsort „*Fontos azonban megjegyezni, hogy napjainkban a migráció nem vizsgálható pusztán egy aspektusból, illetve a migráció egyes jelenségei sem értékelhetők önmagukban. Az emberi vándorlás összetett jelenség, ennél fogva komplex vizsgálati módszerekre van szükség.*” [HAUTZINGER 2018]

A biztonság és a migráció viszonyrendszeréről szóló tanulmányok száma megnőtt, a diskurzus viszont elég heterogén. A migráció következményeit vizsgálva elméleti szintre kezd emelkedni a biztonságiasítás (*Securitization at Large*), többségi identitású populizmus (*Majority Identitarian Populism*) és krimmigráció (*Crimmigration*). [NAGY 2016] A migrációkezelés szemléletére különösen a krimmigráció megközelítése van hatással. [STUMPF 2006]

A migráció és kezelése vonatkozásában szinte mindenre lehet példát találni. Hagyományos magyarázatra alapoz pl. Hárs Ágnes: „*A migrációval foglalkozó elméleti és empirikus munkák egy része explicit vagy implicit módon az egyensúlyelmélet axiomatikus feltételezéseivel él, más része éppen e feltevések valóságidegenségének igazolására törekszik. A nemzetközi migrációkutatásban egyértelműen különválnak két fő - egymással vitatkozó - elméleti megközelítés: az egyensúlyi tradíció és a történelmi-strukturális. A csoportosítási variációkat még sokáig elehetne folytatni.*” [HÁRS 1992]

Az elméletek kapcsán induljunk ki abból, hogy dr. Töttös Ágnes, „*A mobilitás értelmezése, elmélete*”, című 2018-ban tartott előadásában [TÖTTÖS 2018] bemutatta a „*klasszikusnak számító elméleteket*” (push és pull elmélet, neoklasszikus elméletek, makrogazdasági modell,

mikrogazdasági modell (emberi tőke elmélet), az új közgazdasági elméletek, duális/szegmentált munkaerő-piaci elmélet, kapcsolathálózati megközelítés, intézmény elmélet) és egyben utalt a szakirodalom bőségére is, ebből kiemelve a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karán készült egyetemi jegyzetet [MIGRELM 2014], amit felhasználott forrásként is.

Kétségen kívül, a források lényeges szerepet töltenek be az elméletek születésében. Ha megvizsgáljuk a migráció elméletével foglalkozó tanulmányokat, a bibliográfiákban sok azonosságot, átfedést, egymásra hivatkozási kapcsolatokat találhatunk. A fenti előadás és jegyzet hivatkozásában is szereplő forrás, egy E-tankönyv, ami a migráció szociológiájáról szól. [MIGRSZOC 2012] Ennek első fejezetében szerepel „*A nemzetközi migráció elméletei: áttekintés és értékelés*” című anyagrész, amely egy nem hazai szerzőcsoport munkájának a magyar nyelvű fordítás-kivonata. [MASSEY et al. 1993] „*Elméleti modellek sora foglalkozik azzal, milyen okokra vezethető vissza a nemzetközi migráció, és – bár a magyarázatot végső soron mindegyik hasonló dologban véli megtalálni – alapvetően különböző fogalmakat, feltételezéseket és vonatkoztatási rendszereket használnak.*” [MIGRSZOC 2012, 8] Emellett számos olyan írás létezik még, amelyek szinte minden migrációval foglalkozó anyagban direkt vagy indirekt módon előkerülnek.

Nem lehet megkerülni Ravenstein, Georg.Ernst (1834-1913), Lee, Everett, S. (1917-2007) és Wallerstein, Immanuel (1930-2019) nevét sem. A push and pull (taszító és vonzó) erőkről szóló elemzés Ravenstein múlt századi brit statisztikus nevéhez kötődik. Lee ezt „aktualizálta”. Írása Ravenstein 1885-ben bemutatott, az 1881-es népszámlálási adatokból kiinduló, és később (1889-ben) pontosított „*Laws of Migration*” című könyvének újraértelmezéséről szól. Öt, illetve hét Ravenstein-i „törvényről” írnak a szakirodalomban, de sokszor csak az első anyagban megnevezett öt törvény kerül citálásra. (1) Vándorlás és távolsága, (*Migration and distance*). (2) Szakaszos migráció, (*Migration by stages*). (3) Áramlás és ellenáramlás, (*Stream and counterstream*). (4) Városi-vidéki különbségek a migrációra való hajlamban, (*Urban-rural differences in propensity to migrate*). (5) A rövidtávú migránsok körében a nők túlsúlyban vannak, (*Predominance of females among short distance migrants*). (6) Technológia és migráció, (*Technology and migration*). (7) A gazdasági motívum dominanciája (*Dominance of the economic motive*). Ezeket helyezte új kontextusba Lee. [LEE 1966] Wallerstein a világrendszer elmélet kidolgozásával vált ismertté. [WALLERSTEIN 1976] A migrációs elméletek horizontális jellegét Faist vertikális strukturálása tette rendszerezettebbé. Abból indult ki, hogy a migrációs folyamatokat általában egyedi adatokból kialakított halmazok alapján írják le, sok esetben egyéni sorsok kerülnek általánosításra, ugyanakkor szerinte ehhez

hozzá kell tenni a társadalmi, regionális, globális stb. összefüggéseket is. Így alkotta meg a **makro, a mezo és a mikro** szinteket. *(Ezzel lehetővé vált mátrix-szerűen, látványos táblázatokban ábrázolni az elméleteket, amire az alábbiakban több példa is lesz.)* A mikroszint arra fókuszál, hogy milyen tényezők befolyásolják az egyének döntéseit, a migrációs költségek a haszon mérlegelését. A makroszint arra összpontosít, hogy hogyan határozzák meg a politikai, a gazdasági és a kulturális struktúrák a migrációs folyamatokat. A mezoszint arra helyezi a hangsúlyt, hogy a társadalmi kötelékek struktúrája, erőssége és sűrűsége hogyan befolyásolja a nemzetközi mozgást. Meg kell jegyezni, hogy a három szint között komoly átfedések és párhuzamok is lehetnek. *(Az elméletek hatásmechanizmusuk és alkalmazhatóságuk alapján lehetnek: mikro, mezo, makro vagy meta elméletek.)* [FAIST 2000]

Az elméletek csoportosítása kapcsán célszerű Massey -től elindulni. A tanulmány a migrációval összefüggő elméleteket az alábbiakban strukturálja: (1) A nemzetközi migráció azonosítása; (2) Neoklasszikus közgazdaságtan: Makroelmélet (*Neoclassical economics: Macro theory*); (3) Neoklasszikus közgazdaságtan: Mikroelmélet (*Neoclassical economics: Micro theory*); (4) A migráció új gazdaságtana (*The new economics of migration*)=Termésbiztosítási piacok (*Crop insurance markets*), Határidős piacok (*Futures markets*), Munkanélküliségi biztosítás (*Unemployment insurance*), Tőkepiacok (*Capital markets*); (5) Kettős munkaerő-piaci elmélet (*Dual labor market theory*)= Strukturális infláció (*Structural inflation*), Motivációs problémák (*Motivational problems*), Gazdasági dualizmus (*Economic dualism*), A munkaerő-kínálat demográfiája (*The demography of labor supply*); (6) A világrendszerek elmélete (*World systems theory*)=Föld (*Land*), Nyersanyagok (*Raw materials*), Munka (Labor), Anyagi kapcsolatok (*Material links*), Ideológia találat (*Ideological find*), Globális városok (*Global cities*); (7) A nemzetközi mozgalom állandósulása; (8) Hálózati elmélet (*Network theory*)= Csökkenő költségek (*Declining costs*), Csökkenő kockázatok (*Declining risks*); (9) Intézményi elmélet (*Institutional theory*); (10) Kumulatív okozati összefüggés (*Cumulative causation*)= A jövedelem eloszlása *The distribution of income*, Földterületek megoszlása *The distribution of land*, A mezőgazdasági termelés szervezése (*The organization of agrarian production*), A migráció kultúrája *The culture of migration*, A humántőke regionális eloszlása *The regional distribution of human capital*, Szociális címkézés *Social labeling*; (12) Migrációs rendszerek elmélete (*Migration systems theory*); (13) Az elméletek értékelése (*Evaluation of theories*). [MASSEY et al. 1993] Massey és szerzőtársai a gazdasági tényezők mellett más vonatkozásokra is felhívták a figyelmet, amit de Haas “*A nemzetközi migráció meghatározó tényezői, A politika, a származási és a célhatások koncepcionálissá tétele*” című munkájában [de HAAS 2011] próbált megjeleníteni. Ehhez szervesen illeszthető

Schoorl tanulmánya is [SCHOORL 1995], illetve a magyar kutatók által jól ismert, A migráció szociológiája I. című kiadványban szereplő Massey et. al. anyagrész is. [MASSEY et. SZOC]. Magyar szakirodalmi példaként Golovics József adott e téren áttekintést, aki bemutatta a különböző szakterületen született írásokat, eredményeket. *"Massey et al. (1993) munkája immáron több mint negyedszázaddal ezelőtt született, és így időállósága ellenére is rendelkezik hiányosságokkal az aktuális kutatási trendek és elméleti vívmányok tekintetében. Ezen időszak migrációkutatása kapcsán elmondható, hogy az elméletekről való gondolkodás alapvető kereteit a Massey et al. (1993) által felépített struktúra határozta meg. Ez egyrészt a mű jogos érdemeit jelzi, ugyanakkor bizonyos szempontból korlátot is jelentett a migrációkutatás számára: a kutatók egy részét „elkényelmesítette”, s az általa feldolgozott irodalmi bázisra és felosztási struktúrába szorította őket."* [GOLOVICS 2019] Az elméletek folyamatosan „finomodtak/finomodnak”. Castles szerint a nemzetközi migráció elemzéséhez olyan elméletekre és módszerekre van szükség, amelyek képesek túllépni a „nemzeti tekintetet”. A szociológia azt állítja, hogy a világ minden tájára, minden társadalomra érvényes elméletekkel és módszerekkel kell(ene) dolgozni. Ezért a szociológiának fontos szerepet kell(ene) játszania a globális migrációs tanulmányok kidolgozásában. [CASTLES 2007] A gondolatsort folytatva, Castles, Portes és de Haas is kiemeli, hogy a migrációs tanulmányok koncepcionális keretének központi kategóriáját a társadalmi átalakulásnak kell képeznie, hogy megkönnyítse a migrációs folyamatok összetettségének, összekapcsoltságának, változékonyságának, kontextualitásának és többszintű közvetítésének megértését a gyors globális változás összefüggésében. [CASTLES 2010]; [PORTES 2010]; [de HAAS 2010]. Meg kell vizsgálni, hogy a migráció hogyan kapcsolódik a társadalmi változáshoz. Először is meg kell határozni, hogy mi a társadalmi változás, másodsor pedig az elemzés hatókörét bizonyos típusú migrációra kell korlátozni, nem pedig másokra. [PORTES 2010] Az ominózus Massey et. al. anyag megjelenése előtt Hárs Ágnes 1992-ben az alábbi elméleti struktúrát írja le: 1. Behaviorista és egyensúlyi tradíció, a) A taszítás és vonzás (push and pull) elmélete. (Ernst Georg Ravenstein és Lee S. Everett), b) Egyensúlyi és neoklasszikus migrációs modellek, 2. Történeti strukturális megközelítés, 2.1. A két irányzat összevetése – közelítési kísérlet a paradigmák hibáinak a kiküszöbölésére. 3. A migrációt magyarázó újabb elméletek, 3.1. Szekunder munkaerőpiacok és az idegen munka, 3.2. Bevándorló enklávék és etnikai alapon szerveződő vállalkozások, 3.3. Immigráns foglalkoztatási alternatívák – szintézis, 3.4. Az informális hálók szerepe, 4. Legális vagy illegális migráció? [HÁRS 1992] 2014-ben jelent meg egy empirikus összefoglaló anyag, amely Faistra, Schoorlra és Massey et. al-ra is hivatkozva, [FAIST 2000]; [SCHOORL 1995];

[MASSEY et. 2007] „A migráció összetevői: Elméletek és empirikus elemzések” címmel az alábbi csoportosítást alkalmazta.

(1) Makroszintű elméletek: A taszítás és vonzás (push and pull) elmélete; A neoklasszikus közgazdaságtan makroszintű elmélete; A duális munkaerőpiac elmélete; A történeti strukturalista megközelítés;

(2) Mezoszintű elméletek: Az új közgazdaságtan („new” economics theory) megközelítése; Kumulált okság; Hálózatelmélet, Az intézményelmélet

(3) Mikroszintű elméletek, A neoklasszikus közgazdaságtan mikroszintű elmélete, Az érték-
várakozás elmélet

(4) Empirikus elemzések – a migránsok profilja. [MIGTREND 2014]

Szintén 2014-ben Bándy Katalin a PhD-értékezésében [BÁNDY 2014, 30] az alábbi csoportosítást alkalmazta. „A migráció kialakulásának elméleti modelljei”:

- neoklasszikus közgazdaságtan makro elmélet [RAVENSTEIN 1885]
- neoklasszikus közgazdaságtan mikro elmélet [MASSEY et 1993]
- duális gazdaság elmélet [LEWIS 1954]
- szegmentált munkaerőpiac [PIORE 1979]
- vilárendszer-elmélet [WALLERSTEIN 1976]
- vonzás-taszítás elmélet [LEE 1966] [TODARO 1969]
- mikro behaviorista modell [STARK-TAYLOR]
- szociális hálók rendszere [SALT 2001] [CASTLES 2004]
- a migráció új gazdaságtana-NELM [BORJAS 1994] [STARK 1991] A migráció
állandósulásának elméleti modelljei: vilárendszer elmélet (Wallerstein)
- intézményelmélet [SCOTT 2000]
- hálózatelmélet [TILLY 2000]
- szociális tőke elmélet [BOURDIEU 2005] [TILLY 2000]
- kumulatív okság elmélet [MASSEY 1990] [MASSEY et. 1993].

A migrációelméletek vizsgálati szintjeinek leírását Thomas Faist elméleti kategóriáinak bemutatásával célszerű vizsgálni, tekintve annak mikro-mezo-makro osztályozása praktikusán alkalmas erre, valamint a szakértők által is preferált. [FAIST 2000]

A „Migráció a 21. században” című anyag második kiadásában 2016-ban az alábbi csoportosítás található hivatkozva [CASTLES 2007a], [PÓCZIK 2008], [RÉDEI 2007] és

[CSERESZNYÉS 2005] munkáira: *Migráció- és integrációelméletek áttekintése* [MIGRACIO XXI, 21] A vándorlást magyarázó MIGRÁCIÓELMÉLETEK:

- (1) Neoklasszikus közgazdasági elmélet: Mikro-szintű: • egyéni motiváció • jövedelmi előkalkuláció • gazdasági tőke • humán tőke; Makro-szintű: • egyensúlyi hipotézis • bérszínvonal-különbség szabályozása (politika).
- (2) Történeti-strukturális/intézményi elmélet • gyarmatosítás, függőségi elmélet • világrendszer-elmélet • kapitalista piac • állandósult egyenlőtlenségek.
- (3) Átmenet elméletek • mobilitás és fejlődés, illetve gazdasági integráció összekapcsolása • „migrációs emelkedő” (migration hump) • migrációs események térbeli topológiája.
- (4) Migráció és fejlődés elmélete • hazautalások • agycirkuláció • diaszpórák.

A társadalmi befogadást magyarázó INTEGRÁCIÓELMÉLETEK:

- (1) Kizáró/ kirekesztő modell (exklúzió) • vendégmunkások rendszere • időszakos adaptáció • a különbség (különböző identitások) kontrollálhatósága.
- (2) Asszimiláció-modell (inklúzió) • beolvadás a nemzeti kultúrába, letelepedés • cserébe állampolgárság • strukturális, kulturális, azonosulási, biológiai asszimiláció.
- (3) Multikulturalizmus • kulturális sokféleség • kooperatív egymás mellett élés • kultúrák egyenértékűsége • anti-rasszizmus.
- (4) Integráció/ neoasszimiláció • a diverzitás mállasztja a társadalmi kohéziót és tőkét • párhuzamos „életek”, nem integrálódó migránsok (főként muszlimok) és biztonsági kockázatok • visszafordíthatatlan globális változások, de „központi nemzeti értékek” kinyilvánítása • elmozdulás holisztikus(abb) értelmezések felé.

A migrációhoz köthető elméletek közül sok, korábbi időszakban keletkezett nézet még mindig hat, pl. **Thomas Malthus** (1766–1834), angol demográfus és közgazdász, róla elnevezett népesedési elmélete, (1798. „*Tanulmány a népesedés törvényéről*”, „*An Essay on the Principle of Population*). Malthus elmélete ellen fellépett **William Hazlitt** (1778-1830), aki szerint a malthus-i népességfejlődés csak a nagyon távoli jövőben várható. **David Ricardo** (1772-1823) szerint a népességfejlődést nem lehet függetleníteni a társadalmi rend különféle formáitól. (A malthus-i elméletet Karl Marx vehemensen támadta.) **Thomas Doubleday (1790-1870)** szerint minden társadalomban egy állandó létszámnövekedés következik be azok között, akik a legkevésbé tápláltak, vagyis a szegények között. **Ester Boserup** (1910-1999) dán agrártörténész koncepciójának lényege a „népesség-nyomás”. A társadalmi fejlődés ösztönzését a népesség növekedése kényszeríti ki, mert ilyenkor új megoldások kellenek a táplálékellátás biztosítására. **Raymund Pearl** (1879–1940) népesedési elmélete tisztán biológiai megközelítésű. Szerinte a

népesség addig szaporodik rohamosan, amíg a rendelkezésére álló erőforrások ezt lehetővé teszik, de minél jobban igénybe veszi a környezete lehetőségeit, annál inkább lelassul a növekedés üteme. Az elméletek kapcsán még nevesíthető **Bloch (Bliokh) Iván Stanislavovich** (1836-1901) orosz pénzügyi gondolkodó, **Alfred Sauvy** (1898-1990) francia demográfus, antropológus és történész **Jean-Claude Chesnais** (1948) francia demográfus neve és természetesen nem hagyható ki **Samuel Huntington** neve se sem.

Összegzés

Kijelenthető, hogy a nemzetközi migrációnak nincsen egyetlen, átfogó (generális) elmélete. Az egyes megközelítések/elméletek és modellek (önmagukban) nem képesek a migrációt integráltan megmagyarázni. Az egyes elméletek leginkább monodiszciplináris szempontból vizsgálják a migrációt, az elemzések szintjei sem mindig kompatibilisek. A nemzetközi migráció mérése nem megoldott (országoként eltérő kategóriák, mérőszámok stb.) Az elméletek alapja anno a „munkakeresés” volt. (*Labor migration*). Az elmúlt két évtizedben egyre több olyan írás jelent meg a migrációkutatásban, amelyekben a „jobb élet reménye” kapott hangsúlyt (*Migration for better living*). Ez összhangba hozható az emberi jogi, emberi fejlődési és emberi biztonsági mozgalmak térnyerésével is. Egy fejlett nyugati demokrácia szociális ellátó rendszere ma minimum tízszer akkora jövedelmet biztosít pl. egy átlag afrikai migránsnak akár konkrét munkavégzés nélkül is, mint ha otthon dolgozna. Ráadásul a befogadó országokban sem (mindig) kötelezhető a migránsok munkavégzésre, a különféle projektek és motiváló intézkedések ellenére sem. A migránsok számára a visszaszállítás veszélye is csekély mértékű. A migrációs minták a mai technikával, technológiával azonosíthatók, azok nem véletlenszerűek, de az alkalmazott elméletek, modellek ezek komplex értelmezésére nem mindig alkalmasak. A társadalmi változások és a migráció kölcsönhatása teljes volumenében nem tisztázott (következmény és katalizátor). A migráció nem írható le lineáris jelenségként, a visszaható mechanizmusok jelentősége még nem kap megfelelő érdemi hangsúlyt. A globalizáció, a mobilitás, a migráció viszonyrendszere nem konszenzusos. A migrációs folyamatokat statisztikai, egyedi adatokból kialakított halmazokra hivatkozva írják le, leginkább egyéni sorsokból általánosítanak kutatók és szakírók. A migrációs modellek és elméletek értelmezési szinten és tartalmilag gyakran keverednek. Nincs lényegi különbségtétel a migrációmodellek/elméletek és a migrációs modellek/elméletek között.

A migrációs elméletek és a migrációkezelés közti paradoxon lényeges eleme, hogy az elméletek/modellek többsége leginkább általánosító jelleggel a legmagasabb döntési szinthez

kapcsolható döntéseket támogatja, míg a kezelés tekintetében a döntő teher a végrehajtó/megvalósító szintre hárul anélkül, hogy annak valós lehetőségeit a döntésekkel és a döntést kiváltó jelenségekkel/tényezőkkel a döntéshozó szinkronba hozta volna.

4.2. Migrációs modellek

„A modellek mindig egyszerűsítést és idealizálást képviselnek (...). Azt mondhatjuk, hogy kétségtelenül megtermékenyítő hatásúak és hasznosak, de mégis, a komplex reális valóságnak csupán a megközelítését jelentik.”[DICTIONARY] (A migrációval kapcsolatos döntéseket főként gazdasági, társadalmi/politikai, kulturális és egyre gyakrabban természeti tényezők határozzák meg.)

A migrációs modellek formalizálják a tényezőket, ami sok esetben az idealizáltság legmagasabb szintjére is eljuthat, miközben maximálisan leegyszerűsítik magát a jelenséget. Megfigyelhető, hogy az utóbbi időszakban a migrációs kutatások (modellek) egyre növekvő csoportja megpróbálja feltárni a migráció fentiekhez köthető közvetlen/közvetett vagy visszacsatolási hatásait. A szociológiai kutatások eredményei általában egyetértenek abban, hogy a migráció az egyes szereplők racionális döntéseinek eredménye (*sok esetben már nem igaz!* - Szerz.) és az ilyen kutatások gyakran nem gazdasági változókat is hozzáadnak a determinánsok listájához, és a migrációt alapvetően és főleg társadalmi folyamatnak tekintik. Az antropológiai kutatás általában formális vagy kvantitatív modellezést jelöl meg a néprajzi kutatás javára, a migrációt kulturális, faji, etnikai, vallási, történelmi és politikai-gazdasági kontextusban (is) szemlélve. A modellek mindezeket valamilyen formában és szinten visszatükrözik.

A migrációs modellek elsődleges (elméleti és gyakorlati) célja, hogy olyan elemzési struktúrát biztosítsanak, amelyen keresztül azonosíthatják a migrációra gyakorolt közvetlen és közvetett hatásokat, feltérképezhetik a migrációs tendenciákat, és előre jelezhetik a külsődleges és belső (*exogén és endogén*) hatásmechanizmusok migrációra gyakorolt befolyását, beleértve a politikai változásokat és beavatkozásokat is. (*A környezeti tényezők bevonása ebbe a körbe más szempontokat is igényel.*) Leggyakoribbak a statisztikai, a kalkulációs/becsült, a szimulációs, és az aggregált modellek.

A modellek esetében is van egy bizonyos „emberi tényező”, amikor a specifikus hipotézisek (*nevezzük a nevén: igények, elvárások, elfogultság*) vizsgálatára a becsült modelleket a programozási technikákkal együtt arra és úgy használják fel, hogy „feltárják vagy szimulálják” a politika/gazdaság és a migrációs döntésekre gyakorolt egyéb hatások vélelmezhető

következményeit, miközben a szimulációk megváltoztat(hat)ják (!) a külső és belső kontextusváltozókat, amelyeket a kutatók és a politikai/gazdasági döntéshozók akár közvetlenül (is) meghatározhatnak.

Sokan bizonyára furcsállva-idegenkedve olvassák, hogy a migráció matematikai modellekkel is (elég jól) leírható. Az emberi migráció egyike azon kevés, valóban interdiszciplináris kutatási területnek, amely széleskörű következményekkel jár mind az egyénekre, mind a társadalomra nézve, és amely demográfiai, gazdasági, néprajzi, földrajzi, politikai, pszichológiai vagy társadalmi/szociológiai stb. folyamatnak (is) tekinthető. Nem meglepő tehát a társadalomtudományok nagy száma, amelyek a migráció tanulmányozásában vesznek részt, és az érdeklődésük is folyamatosan növekszik. A tudományágak mindegyikének sajátos orientációja van. Aleshkovski és Iontsev kísérletet tettek a migrációhoz köthető matematikai modellek, egyfajta rendszerezésére. [ALESHKOVSKI et.] Abból indultak ki, hogy *“a migráció matematikai modellje a valós migrációs folyamatok egyszerűsített leírásaként határozható meg, ahol a térbeli mozgások valódi „résztvevői” – a migránsok és a migrációs tényezők – közötti minden alapvető kapcsolat matematikailag kifejezhető.”* [ALESHKOVSKI et.] (Hivatkozási alapjuk: komplex rendszerek matematikai modellezésének alapjai - *Fundamentals of Mathematical Modeling for Complex Systems*). Társadalmi-gazdasági folyamatként a migrációs modellezés alkalmazható mind makro, mind mikro szinten. Tekintettel a kutatás ugyanazon tárgyára – a lakosságra/egyénekre/csoportokra – ez a két megközelítés különbözik a kutatás tárgyában és céljaiban (is). **A modellezési megközelítés szerint a migrációs modellek determinisztikus és sztochasztikus modellekként jellemezhetők.** (Determinisztikus modell esetén a szociális folyamatokkal kapcsolatos bizonyos fokú bizonytalanság, pl. a véletlen tényezők, mindig elkerülhetetlen.) A bizonytalansági tényező csökkentésére sztochasztikus modelleket dolgoztak ki. Az időszak szerinti migrációs modellek statikus vagy dinamikus besorolásúak. A bemeneti és kimeneti változók közötti kölcsönhatás típusa szerint a migrációs modellek egységes egyenletmodellekként és egyidejű egyenletmodellekként sorolhatók be.

Kronológiailag az “interakciós modellek”, vagy a “térbeli kölcsönhatás modelljei” voltak az elsők a migrációt illetően. Ezek a fizikai és társadalmi rendszereken belüli folyamatok analógiájára, és ennek megfelelően a módszertani egység eszméjére épülnek. Ezt az ötletet először egy belga tudós, Jacques Adolphe Quetelet (1796-1874) fogalmazta meg és a „szociális fizika” fogalmán belül fejlesztette ki. A XIX. század közepén a közgazdászok körében elfogadottá vált, hogy a népességet össze lehet hasonlítani egy rendszerrel, aminek létezése és mozgása a fizikaihoz hasonló szabályokat követ. A társadalom egy olyan hatalmas mechanizmus, ahol az emberek migrációja és koncentrációja, az emberek összesített csoportjai

közötti „gravitációs erők” megvalósításának eredményeként történik. Az utóbbit Ernest Ravenstein empirikusan is vallotta. Az interakciós modellek többsége a migráció gravitációs modelljeinek tulajdonítható. Ezek a modellek a lakosság térbeli mobilitását Isaac Newton Gravitációs Törvényéhez (1687) hasonlóan két területi egység (azaz országok, régiók stb.) közötti kölcsönhatásnak tekintik. A gravitációs modell empirikus ellenőrzését különböző kutatók végezték el a XX. század utolsó hatvan évében. 1979-ben Flowerdew és Salt a gravitációs modellt használta, hogy feltárja a nagyvárosi munkaterületek közötti migrációs áramlásokat Nagy-Britanniában 1970-1971-ben. [FLOWERDEW-SALT] A migráció matematikai modellezésének áttörése még az 1930-as évekre nyúlik vissza, amelyet W. Reilly (1931), később Stouffer, Samuel. A. (1940), Zipf, George Kingsley (1946), S. Dood (1950), Hägerstrand, Torsten. (1967), Ira Lowry, Ira (1966), Todaro, Michael (1966), Rogers, Andre (1966), C. L. Sjaastad, Larry.A. (1962), Wolpert, Julian (1964), L. Rybakovsky, Leonid. L. (1978), Staroverov, Oleg. V. (1979), Alonso, William (1978), S. Soboleva, S. L. (1982), Borjas, George (1987), Cadwallader, Martin.T. (1989) nevével fémjelzett mikro- és makromodellek képviselnek. A XX. században jelentősen hozzájárult a migrációs modellezés fejlődéséhez a demográfiában alkalmazott matematikai módszerek – mindenekelőtt az ökonometria – tökéletesítése. A személyi számítógépek és az információs technológiák fejlesztése és bővítése jelentősen javította a migrációs modellezést, biztosítva a bonyolult számításokhoz szükséges műszaki lehetőségeket és kapacitásokat, amelyek a nagy mennyiségű statisztikai adat feldolgozásához és általánosításához szükségesek.

Aleshkovski és Iontsev a matematikai modelleket az alábbiak szerint csoportosították: (1) a migráció makromodellei (interakciós és gravitációs modellek, a migrációba való beavatkozási lehetőségek modelljei, mozgáselméletek modelljei, migrációs tényezők modelljei, láncmigráció modellje); (2) a migrációs folyamatok mikromodellei (diffúziós migrációs modellek, a migráció humántőke-modelljei); (3) a mikro- és makro megközelítések összekapcsolása a migrációs modellezéssel.

A migrációs elméletek fejlődése folyamatosan alakítja a modelleket és az adatgyűjtés módszertanát, az adatok felhasználását is. A legkorábbi vándorlási modellek Ravenstein földrajztudós elméletéhez köthetők, aki ún. „migrációs törvényeket javasolt (megjegyzés: a szakirodalom, öt, hét, nyolc és tizenegy törvényt szokott citálni). [RAVENSTEIN 1885]

Ezek a törvények (laws) a migrációs áramlások kvantitatív modelljeit és az ezen áramlásokat befolyásoló összesített változók sokaságát motiválták. Ravenstein hatása főleg a gravitációs modellekben érzékelhető, de két-három generáció múlva előjöttek a korlátai is. Ezek az aggregált modellek, különösen a gravitációs modellek, azzal az előnnyel (is) rendelkeztek, hogy

egyszerűen megbecsülhetőek voltak, de nem adtak választ arra, hogy a pl. a politikák, a piacok és a kereskedelem változásai hogyan érintették a migrációt és nem magyarázták meg a migrációs viselkedést. 1966-ban Everett Lee azt feltételezte, hogy mind a rendeltetési hely, mind az eredet olyan tulajdonságokkal rendelkezik, amelyek vonzzák vagy taszítják a migránsokat, és hogy e jellemzők megítélése eltér a migránsok között. [LEE 1966]

A migrációs modellek összetettsége fokozódott, ahogy a kutatás fejlődött ezeknek és más kérdéseknek a megválaszolása érdekében. A modellek a korai megfogalmazásoktól, amelyek csak néhány változót tartalmaztak, egészen a munkaerő-vándorlás új gazdaságtanáig (NELM=New Economics of Labor Migration) terjednek, amelyek számos változót tartalmaznak egyéni, háztartási és közösségi szinten, valamint politikai eszközöket is a migráció befolyásolására. [STARK-BLOOM]

Az 1950-as években és különösen az 1960-as években a gazdasági modellek központi szerepet játszottak a migrációs kutatásokban. W. Arthur Lewis (1954. Lewis-kettős gazdasági) modellje „a gazdasági fejlődés korlátlan munkaerő-kínálattal” azonban nem fejezte ki a migráció lényegét. [LEWIS 1954] A Lewis-modell alapból feltételezi, hogy munkaerő-többlet létezik. Lewis vidéki-városi migrációs modellje (Lewis' model of rural-urban migration) felvázolja a „A munka korlátlan ellátása” című cikkében ("Economic Development with Unlimited Supplies of Labour.") a vidéki területekről a városi területekre való migráció folyamatát egy fejletlen gazdaságban. Két ágazat létezik, azaz a modern szektor és az őshonos szektor. A Lewis-modellben a migráció annak az eredménye, hogy az állam összehangolt erőfeszítést tesz annak érdekében, hogy a vidéki munkaerőfelesleget az ipari szektorba juttassa azáltal, hogy ez utóbbit tőkealapításra fejleszti. Ezt a feltételezést, amely összhangban van a klasszikus gazdasági perspektívával, néhány közgazdász, különösen Theodore W. Schultz is megkérdőjelezte. [SCHULTZ 1964] A neoklasszikus modellekben az ágazatok közötti bérkülönbségek jelentik a migrációt ösztönző elsődleges tényezőket. Az 1950-es évek végére alternatív modellek is létrejöttek. Michael P. Todaro a neoklasszikus migrációs modellek alternatív megfogalmazását javasolta, amelyben a leendő migránsok maximalizálják várható jövedelmüket. [TODARO 1969] A Todaro modelljének ereje abban rejlik, hogy képes megmagyarázni a migráció tartósságát a migráns célállomásokon tapasztalható munkanélküliség összefüggésében. A Todaro-egyensúly az, ahol a várható jövedelmek (nem a bérek) kiegyenlítődnek az egyes ágazatokban, igazodva a migrációs költségekhez. Az 1970-es években a Todaro-hipotézis legtöbb statisztikai vizsgálata az összesített helyjellemzőkre és a migrációs áramlásokra vonatkozó adatokat használta. Ismert még Harris-Todaro városi-vidéki migrációs modell (Harris–Todaro Model of Rural–Urban Migration) néven is. Harris és Todaro

a „Migráció, Munkanélküliség és Fejlődés: Két szektorelemzés” című cikkben 1970-ben modellt mutatott be a vidéki-városi migrációról a fejletlen országokban. [HARRIS-TODARO] A Harris-Todaro modellben a bevándorlás okát a városi és a vidéki szektorok közötti jövedelmi szakadéknak tekintik. A Harris-Todaro modell napjainkban is gyakori hivatkozási és vitaalap. [CHEN 1994] A Fei-Ranis vidéki-városi migrációs modell (Fei-Ranis model on rural-urban migration) is ide sorolható. Fei és Ranis a „Gazdasági Fejlődés Elmélete” című cikkükben feltételezték a vidéki városi migráció folyamatát az UDC-országokban (Undeveloped Country=Fejletlen Ország). A modell egy olyan fejletlen gazdasághoz kapcsolódik, amelynek munkaerő többlete, de tőkehiánya is van. A fejlődés folyamata magában foglalja a munkaerő feleslegnek a mezőgazdasági szektorból az ipari szektorba történő átcsoportosítását, a termelékenység növelését a nulláról az átlag bérszintre, ami megegyezik a mezőgazdaság intézményi bérével. A népességnövekedést exogén jelenségként veszik figyelembe. Stagnáló mezőgazdasági ágazati és egy aktív ipari szintből álló jövedelem áll szemben egymással. Az 1980-as években a kutatási hangsúly az aggregátumról a „mikro” viselkedési modellekre (Micro Behavioral Models) tért át, amelyek az egyének migrációs döntéseire összpontosítottak. A legtöbb migrációs viselkedési modell azon a feltételezésen alapul, hogy egy adott helyről egy másik helyre fog vándorolni az egyén, ha a migrációból származó nettó előnyök meghaladják a migrációs költségeket.

A migrációs modellek sokfélesége a huszadik század utolsó két évtizedében különböző hipotéziseket tükröz arra vonatkozóan, hogy mi minősül migrációs előnyöknek és költségeknek, és ezek a hipotézisek pedig a migrációs viselkedés változó elméleteit tükrözik. A humántőke migrációs modelljei általában a migrációs előnyöket és költségeket humántőkével és más változókkal váltják fel. Néhány migrációs modellben kulcsszerepet játszik a humántőke mellett a migrációs hálózatok formájában, illetve a családdal és barátokkal való kapcsolat a leendő migráns célállomásokon. Az átutalások hatása (The Impact of Remittances), az egyéni migrációs viselkedés modelljei nem indokolják a migránsok és a forrásháztartások közötti folyamatos interakciót, különösen a migránsok által átutalt vagy hazaküldött jövedelem révén. Emellett nem nyújtanak hasznos alapot a migráció és az átutalások migráns forrásterületekre gyakorolt hatásainak megértéséhez. Az 1970-es és az 1980-es évek elején egyes kutatók a migrációt meghatározó tényezőktől elkülönítve próbálták modellezni az átutalások hatásait, a migráns-forrásokból származó háztartások által termelékeny beruházásokra fordított átutalási célú felhasználásról készített felmérések alapján. Ezek a tanulmányok azonban nem vizsgálták az átutalásoknak a migránsok származási területein hozott migrációs döntésekre gyakorolt közvetett hatásait. A munkaerő-migráció új közgazdaságtana (The New Economics of Labor

Migration=NELM) egy aktuális igényt elégített ki, mert a migrációt meghatározó tényezők és hatások elemzésének, integrálásának szükségessége az 1980-as és 1990-es években a munkaerő-vándorlásban újabb kutatásokat generált. A NELM-modellek azt feltételezik, hogy a migrációs döntéseket nem elszigetelt szereplők hozzák, hanem rokonok nagyobb egységei, jellemzően háztartások vagy családok. A NELM-elmélet új migrációs tényezőket (háztartási tőkekorlátozások, kockázatok és közösségi szintű változók), valamint új potenciális hatásokat (az átutalások pozitív hatásai a családi termelésre, de a családi munka elvesztésének negatív hatásai is a migrációra) is felhasználnak. Felhívja a figyelmet a migrációt befolyásoló politikai beavatkozások új formáira is. Míg a Todaro-féle modell politikai beavatkozásokat követel meg a munkaerőpiacokon a migráció befolyásolása érdekében, a NELM modellezői hangsúlyozzák, hogy a tőke- és biztosítási piacokba történő beavatkozások alternatívát jelenthetnek a migrációval szemben, mint a háztartások számára a befektetési tőke vagy jövedelembiztonság megszerzésének eszköze. Szociológiai-pszichológiai modellek is léteznek. [TABOR-MILFONT] A közgazdasági megközelítések mellett sok kutató vizsgálta a migránsok viselkedését abból a megközelítésből, hogy az indulás előtti migrációs tapasztalatok és a rendeltetési helyükre való megérkezés hogyan helyezhetők kontextusba. A származási országuk elhagyása és az akulturálási folyamat folytatása előtt megkezdett migrációs tapasztalatok modelljének kidolgozására tervezték. A migrációt jelentős változásnak lehet tekinteni a viselkedésben, különösen akkor, ha a migránsok ezt saját maguk választják ki. A viselkedés-mechanizmust DiClemente és Prochaska is vizsgálta, 1982-ben javasolták az önkéntes migráció modelljévé átalakítani. [PROCHASKA et.]

Az ún. migrációs változási modell a migrációs folyamat négy szakaszát foglalja magában: előretekintés, elmélkedés, cselekvés és felhalmozódás, valamint a visszatérés vagy továbbvándorlás útja. A kutatók egy transzteoretikus modellben látják a megoldást.

A migrációs modellek száma folyamatosan növekszik. Mivel az elsődleges cél egy olyan analitikus struktúra felvázolása, amelyen keresztül mind a közvetlen, mind a közvetett hatások azonosíthatóak, a modellek is folyamatosan változnak. A politikai és szakmai döntéshozók számára (is) fontos, hogy a migrációt meghatározó hatások nagyságának becsléséhez statisztikai, magyarázó és valószínűsítő modelleket állítsanak elő számukra, amelyekben a becsült modellek és a statisztikai technikák által, akár egy-egy szimuláció segítségével, főleg exogén változók bevezetésével olyan scenáriókat lehessen alkotni, melyek egy pontosabb és értelmezhető képet vázolnak fel. A modellek így a migrációkezelés kiindulási alapját is képezhetik.

5. Migrációs politikák és stratégiák funkcionális megközelítése

A bevándorlást érintő politikák olyan politikai folyamatokból nőnek ki, amelyben az egymással versengő érdekek a bürokratikus, törvényhozási, igazságügyi és nyilvános színtereken belül kölcsönhatásba lépnek, hogy befolyásolják a bevándorlók áramlását és jellemzőit. [MASSEY 2016] A migrációkezelés direkt és indirekt vonatkozásait elvileg a politikákban és a stratégiákban kellene keresni. A gyakorlatban azonban a megoldások folyamat- és rendszerillesztése sokszor ellentmondásos. [TEKE 2019a] [TEKE 2019b]

A migrációval foglalkozó elméletek alapvetően két kérdés megválaszolására tesznek formálisan kísérletet: (1) Milyen okokra vezethető vissza a nemzetközi migráció megindulása? (2) Milyen tényezők tartják fenn a nemzetközi migrációt, illetve milyen tényezők járulnak hozzá ennek mérséklődéséhez? (3) Milyen következménnyel jár a migráció? Ezekre kellene a politikáknak és stratégiáknak valamilyen, de érdemi választ adni. Alapvetően két folyamattal van dolgunk, (1) a migráció folyamatával (migrációs folyamat) és (2) a migrációkezelés folyamatával (kezelés és/vagy menedzsment). Két különböző, de egymáshoz markáns kapcsolódási pontokkal rendelkező, időnként egymást átfedő folyamatokról van szó. A politikai retorikában és a kommunikációban ezek a folyamatok, és szakaszaik rendszerint „célirányosan” keverednek, sőt át is fed(het)ik egymást. Az EU politikákban pedig mindez markánsan meg is jelenik. Nem véletlenül! A migráció a kapcsolódó kommunikáció során gyakran (kiemelt) „problémaként” jelenik meg. A problémák emlegetésekor viszont fontos (lenne) tisztázni, hogy valójában miről is van szó és a nevesített „probléma” „kinek”, vagy „minek” a problémája, továbbá mi az eredendő szándék a problémát, annak megoldását, rendezését illetően? A másik kérdés, hogy van-e egyáltalán érdek a valós megoldás mögött? Másként megfogalmazva: valós problémáról van-e szó és az érdemi megoldás is szerepel-e az opciók között? Az EU oldaláról nézve a migrációhoz való viszony és ezzel együtt a kezelés értelmezése is három nagy csoportba sorolható. (1) Vannak tagországok, amelyek mindenkit befogadnának függetlenül attól, hogy jogosult-e a személy a védelem bármely fajtájára és kvóták, vagy egyéb eszközök útján más tagállamokat is ebbe az irányba szándékoznak terelni. (2) Vannak tagországok, amelyek „finanszírozzák” a migrációt és az azt támogató szerveződések, emellett deklaráltan (preventív jelleggel) a kibocsátó országoknak nyújtanak segítséget, de mindezt főleg önös érdekből teszik és alapvetően kétoldalú megállapodásokat preferálnak. (3) Vannak tagországok, amelyek nem akarnak befogadni migránsokat, vagy csak adott feltétellel, de szigorúan őrzik a saját nemzeti és a schengeni külső határokat, és a migráció szabályozás, irányítás és ellenőrzés egységes szigorítását szorgalmazzák. A menekültekre vonatkozó előírásokat viszont betartják.

Természetesen vannak kisebb-nagyobb átfedések is, de ennek a három iránynak az érvényesülése határozza meg az EU-s migrációs politikák pillanatnyi jellegét, amit az EU intézményrendszere sajátosan értelmez és képvisel.

A migrációkezelés kifejezés értelmezése sem egyértelmű, mert az ENSZ-es és EU-s terminológiában szinte kizárólag a „migrációmenedzsment” (management of migration, migration management) jelenik meg, ami a megszokott hierarchikus-bürokratikus gondolatmenet és a nemzetállami megközelítés alapján „nem jelenthet jót”. Ugyanakkor a kezelés és a menedzsment értelmezésének a vonatkozásában is lényegesen eltérnek a megközelítések. Ehhez társul, hogy a politikai retorikában „monopolizálásra” kerültek egyes kifejezések, és azok deklarált tartalma is. Ez azt (is) jelenti, hogy bizonyos dolgokat „illik” úgy értelmezni, ahogy azt pl. az USA, az EU, az ENSZ, a nemzetközi tekintéllyel bíró intézmények, a nagyobb befolyással bíró országok, stb. hivatalosan képviselnek, elvárják, vagy a nemzetközi viszonyrendszerben kötelező úgy kezelni. Ilyen pl. a demokrácia, szolidaritás, szabadság, emberi jogok, emberi biztonság, emberi méltóság stb. Mivel folyamatokról van szó, maga a migrációkezelés/menedzsment nem lehet csak egy egyszeri aktus, tehát amíg a migráció ténye fennáll, addig a kezelés/menedzsment igénye, lehetősége, szükségessége is releváns marad. Úgy tűnik, hogy politikák és a stratégiák mindig csak egy adott/pillanatnyi helyzetet, állapotot kívánnak rendezni, és addig nincs további elmozdulás, amíg a az események súlya nem éri el a politikai ingerküszöböt.

5.1. Migrációs politikák

A migrációt és kezelését/menedzsmentjét különböző döntési és megoldási szintekről, adott környezetben lehet és célszerű érdemben vizsgálni. Így a nemzeti helyzet pl. EU-s környezetben, az EU-s helyzet globális környezetben értelmezhető csak, ami a megközelítési szinteket is meghatározza. A migráció kapcsán gyakran történik hivatkozás a politikára. Furcsának tűnhet így a kérdés, ha hozzátesszük, hogy „melyik” politikára? Az angol nyelvben a politikára van három külön kifejezés a „*polity*”, a „*politics*” és a „*policy*”. Nem mindegy tehát, hogy pl. a kormányzati tevékenység, a hatalmi rendszerek és a szervezeti/intézményi működés, a politikai tevékenység (*vulg. politizálás*), vagy a politizálás tartalmi oldala jelenik-e meg a politika kifejezés alatt! (Kérdés, hogy „ki”, „mi” áll a globális/regionális/szövetségi politika mögött?)

A migráció és a migrációkezelés/menedzsment értelmezése során fontos tehát a valós célok, az érdekelt/érintettek és a köztük fennálló, lehetséges vagy vélelmezett interakciók

milyenségének a tisztázása. Sajátos vonulatot képeznek a Tamperei Folyamat, a Hágai és a Stockholmi Programok. (Ezeknek van ún.”poszt” vonulata is.) Klasszikus megközelítéssel nehéz eldönteni, hogy ezek esetében az általános politika átültetéséről, szakpolitikáról, stratégiáról, avagy a nevük szerinti „programról” van-e szó? Egyikről sem és mindegyikről! Ezt nem könnyű a nemzeti környezetre átültetni. Arról nem is beszélve, hogy a fenti „programokban” megjelölt feladatok nem hogy határidőre, de valójában sem, vagy csak részleteiben valósultak meg. Ezzel el is lehet jutni oda, hogy miért is nem működik a Közös Menekültügyi Rendszer és miért tart ott az EU-s migrációkezelés, ahol tart? A migrációval foglalkozó EU-s politikák tartalma, célkitűzései és megvalósítási keretei annyira heterogének, hogy eleve prognosztizálható a megvalósíthatóság alacsony foka. A migráció és migrációkezelés nem, mint keret jelenik meg, hanem annak egyes részfolyamatai (prioritások) az aktuális problémák tükrében. A menekültügy problematikája összemosva jelenik meg az általános migrációs kérdésekkel, a gazdasági migrációval, a humanitárius kérdésekkel, a genderizmussal, az integrációval stb.

Az EU pl. Afrika vonatkozásában a kétoldalú megoldásokat preferálja, amely egyre inkább zsákutcává válik, minél több országgal történik a megállapodások megkötése, annál nagyobbak az ellentmondások.

Van egy migrációs-mobilitási jelenség, amely bár sokszor szóba került/kerül, a valós és komplex hatását csak ezután fogja éreztetni. Laczko és Aghazarm a tanulmányukban felhívták a figyelmet arra, hogy a **globális klímaváltozás** a nemzetközi migráció egyik fontos kényszerítő tényezőjévé válik, és az 1990-es évek kezdete óta jelen van és erősödik. Az ún. **klímamigránsok** problémájának kezelése a „gazdasági menekültek” hullámaival együtt a jelenlegi probléma-megközelítéssel csak súlyos és visszafordíthatatlan következményekkel „kezelhető”. [LACZKO AGHAZARM, 13-14] A migrációra vonatkozó EU-s politikák terjedelmes, tételes felsorolása és ismertetése helyett célszerű Vermeulen 2019-ben megjelent írását alaposan átgondolni. *(10 kérdés, amely elmagyarázza az Európai Unió migrációs politikáját.)* [VERMEULEN 2019]

Arra kérdésre, hogy van-e az EU-nak migrációs politikája/politikái és stratégiája/stratégiái, a válasz: **igen**. Az igazi kérdés az, hogy mi az EU migrációs politikája? Vermeulen az EU migrációs politikáját három koncentrikus körben érzékelteti. A legbelül a schengeni térség van. Az ezen övezeten belüli 26 ország nem rendelkezik (belső) határellenőrzéssel a közös határain, és lakosaik szabadon élhetnek, dolgozhatnak és utazhatnak a schengeni térségben. Ebben a körben a migrációs politika a menedékkérők elosztásának problémájával és a schengeni határok ellenőrzésével foglalkozik. A második kör, a schengeni térséggel határos országokig terjed, a

legtöbbjük például a Földközi-tenger térségében van – Törökország, Marokkó és Líbia. Itt az EU politikája az ezekkel az országokkal kötött (főleg) kétoldalú megállapodásokon alapul, amelyek célja, hogy befogadják, visszatartsák vagy akadályozzák a migránsokat, akik Európába próbálnak eljutni. Az EU fizet... A harmadik kör az EU-tól távolabb eső országokból áll, amelyek a migránsok származási országai. Ebben a körben az EU-s politika magában foglalja a visszatérési megállapodásokról szóló tárgyalásokat a migránsok gyorsabb visszatérésének megkönnyítése érdekében. Már csak a fentiek lapján sem lehet „egyetlen”, „egységes”, „integrált” uniós migrációs politikáról beszélni. **Az „EU migrációs politikának” nevezet politika/szakpolitika/program/projekt/művelet/akcióterv/intézkedés/beavatkozás/megállapodás/paktum/stb. vegyes és néha következetlen megnevezésű dokumentumhalmazban összemosásra kerülnek a határellenőrzéssel, a visszatéréssel, a menekültügyi eljárásokkal és a fejlesztési projektekkel, stb. kapcsolatos állásfoglalások/elképzelések/döntések.**

Bár a 2015-ös migrációs boom után az intézkedési hajlam az EU részéről némileg változott, a hatásosság terén alig volt mérhető az elmozdulás, maradt a késve reagálás. Az EU intézményrendszere kezd túllátni a belső körön. Az ok egyszerű: politikai. **Az EU-s tagállamok nem tudtak/tudnak megegyezni abban, hogyan kezeljék a migrációt a legbelső körben.** Az EU számára a migránsok két fő kategóriába tartoznak: a legális és illegális („szabálytalan”) migráns. (Anakronizmus: aki egy gumicsónakkal érkezik Olaszországba, „szabálytalan migráns”, aki repülőtéren érkezik a bevándorlásiakhoz pl. Párizsba, az „rendes migráns”. A másik megkülönböztetés a menedékjogra való jogosultság. Minden migránsnak joga van a tisztességes menekültügyi eljáráshoz (bár ez évekig is eltarthat). Aki megkapja a „menekült” státuszt, vagy valamilyen védelmet, az „bent ragad” az EU-ban. A gyakorlatban a migránsok átsorolhatók ezekből a kategóriákból – legálisból illegálisba és vissza. (Pl. egy migráns legálisan, diákvízummal lépett be, de ha túllépi a vízumidőszakot, „illegális lesz”, ám utána a vízummal újra jöhet.) Az EU migrációs politikája elsősorban a „szabálytalan migráció” elleni fellépéshez kapcsolódik, de a migránsok valamennyi kategóriáját érinti, és itt sincs folyamat-és rendszerillesztés. A másik probléma a menekültügyi eljárások lefolytatása. A KEMR szerint a migránsok csak abban az országban kérhetnének menedékjogot, ahol beléptek az EU-ba. Ennek eredményeként a dél-európai országoknak sokkal több menedékjog iránti kérelmet kellene feldolgozniuk, mint az észak-európai országoknak – köszönhetően a Földközi-tenger partjainál partot érő migráns hajóknak. Nem működik. A 2015-ös migrációs boom ezt is bebizonyította. Erre erőltetni kezdte az EU a „menedékkérők igazságos elosztását”. Ebben az EU tagállamai továbbra sem értenek egyet. 2015 novemberében és 2016 márciusában két fontos nemzetközi csúcstalálkozóra került sor, amelyek lefektették a mai EU külső migrációs

politikájának alapjait. Az elsőre Vallettában, a máltai fővárosban került sor, ahol az EU és az Afrikai Unió legtöbb államfője vett részt. Ekkor született meg az Afrikai Vészhelyzeti Alap. Etiópia, Mali, Nigéria és Szenegál – a migrációs politika „harmadik körébe” tartozó országok hirtelen partnerek lettek a migrációs kérdésekben. Az EU kiemelt prioritássá tette a migrációt az ezekkel az országokkal fenntartott kapcsolataiban. A második brüsszeli csúcstalálkozón egy másik fontos alapot is elindítottak: a mintegy hatmilliárd euró értékű törökországi menekültügyi eszköz, amelyet „az EU-Törökország Nyilatkozat” néven ismernek. A cél az volt, hogy javítsák Törökország szíriai menekültek befogadását annak érdekében, hogy a második körben maradjanak. Az EU-n belüli migrációra kb. 15 milliárd eurót, az EU-n kívül pedig 12,5 milliárd eurót fordítanak 2014 és 2020 között. A valóságban a számok bizonyosan magasabbak lesznek. A kutatók „összeférhetetlen és szétagolt finanszírozási környezetről” beszélnek. Legalább 18 különböző alapról fizet az EU a „migrációs politikája” kapcsán. A „migrációkezelés” fontos koncepció az EU nyelvezetében, és meglehetősen széles körű. Öt témakörre osztható: (1) A migráció korlátozása és ellenőrzése. (2) A migránsok hazatelepítése és visszailleszkedése. (3) A népesség bejegyzésének javítása a származási országokban. (4) Figyelemfelkeltő kampányok kialakítása az illegális migráció veszélyeivel kapcsolatban. (5) Több jogi lehetőség létrehozása a migrációra. *(Ez bármit jelenthet, bármire mehet a pénz, aminek valamilyen köze lehet a migrációra. A hatása nehezen mérhető.)* A Frontex deklaráltnan kulcsszerepet játszik a migrációkezelésben, az afrikai határőrök képzésében és az elutasított menedékkérők hazaszállításában. Formálisan igaz, de mennyiségileg nehezen arányosítható a ráfordításokkal. Az Európai Bizottság intenzív (kétoldalú) tárgyalásokat folytat az ún. „kényszerű” és „önkéntes” visszatérésekről a migránsok származási országainak kormányaival. A Bizottság célja, hogy visszafogadási megállapodásokat érjen el: pénzbeli támogatás ellenében. A migrációval és a mobilitással kapcsolatos általános megközelítés (GAMM= Global Approach to Migration and Mobility= *A migrációval és a mobilitással kapcsolatos globális megközelítés*) 2005 óta az EU külső migrációs és menekültügyi politikájának átfogó kerete. A keret meghatározza, hogy az EU hogyan folytatja politikai párbeszédeit és együttműködését a nem uniós országokkal, világosan meghatározott prioritások alapján és az EU átfogó külső tevékenységébe, beleértve a fejlesztési együttműködést is. A GAMM négy (egyenlő jelentőségű) célkitűzést követ: (1) A legális bevándorlás jobb szervezése és a jól irányított mobilitás előmozdítása. (2) Az illegális migráció megelőzése és leküzdése. (3) A migráció fejlesztési hatásának maximalizálása. (4) A nemzetközi védelem előmozdítása és a menekültügy külső dimenziójának javítása. [GAMM] A 2015-ös válság után egy másik átfogó dokumentum jelent meg: *Az Európai migrációs stratégia*. Ez az új megközelítés csendesen és

nem hivatalosan felresöpörte a GAMM-et. Az európai migrációs stratégia sokkal nagyobb hangsúlyt fektet a „kemény” határokra és a biztonságra, és egy pillért kifejezetten a jobb határellenőrzésnek szentelnek. [EUMIGRSTRAT]; [AGENDA 2015] A jobb „jogi útvonalak” az első prioritásról a negyedikre csökkentek. És a migráció pozitív hatásait egyetlen bekezdésre redukálják az egész pillér helyett. Jelenleg az EU-t lefoglalja a 2021-2028 közötti időszakra szóló új költségvetése. Ebben az időszakban hatalmas összegű kiegészítő finanszírozást szabadítanak fel a migrációs politikára. **A fő kérdés, hogy működik-e az EU (létezőnek titulált) migrációs politikája?** Az attól függ, hogy méri-e a sikert? Az EU statisztikailag büszkélkedhet azzal, hogy jelenleg 90 %-kal kevesebb migráns érkezik az EU-ba, mint 2015-ben. A statisztikák ebből az uniós politikai jelentésből származnak. De egy ilyen arány csak azért hangzik lenyűgözően, mert a migrációs csúcs 2015-ben hihetetlenül magas volt. Tehát valóban, 2015 óta az Európába érkező „szabálytalan” érkezések csökkentek. De ne feledjük, hogy nem tudjuk, hogy az érkezések esése az európai politika eredménye volt-e? Ennek oka lehet a szíriai háborúban bekövetkezett fejlemények vagy a líbiai polgárháború fokozódása is. És a kevesebb érkezés nem feltétlenül jelenti azt, hogy kevesebben is indulnak el. Senki sem tudja, hány ember hal meg útközben pl. a Szaharában. Becslések szerint afrikaiak tízezrei ragadtak Líbiában – néha azért, mert az EU által finanszírozott líbiai parti őrség az Európába való átkelésük előtt/során elfogta őket. Az érkezők száma alapján tehát az EU migrációs politikája látszólag sikeres. De az biztos, hogy nem az, ha a migránsok jóléte alapján mérjük. Ehhez társul, hogy az EU a 2019-2024-es időszakra szóló új stratégiai menetrendjét is elkészítette. Ebben szerepel az is, hogy az elmúlt években világunk egyre nyugtalanabbá és összetettebbé vált, és a változások is felgyorsultak. Ez egyszerre jár lehetőségekkel és kihívásokkal. Az elkövetkezendő öt évben az Európai Unió megerősítheti szerepét e változékony környezetben, és ezt meg is fogja tenni. Ez a stratégiai menetrend egy válasz a változásokra, meghatározza a tevékenységek általános kereteit és irányát, irányt szabva az uniós intézmények munkájának az elkövetkezendő öt évben. A menetrend négy kiemelt területre összpontosít: (1) a polgárok és a szabadságok védelme; (2) erős és életteli gazdasági bázis kialakítása; (3) a klímasemleges, zöld, méltányos és (4) szociális Európa megvalósítása. Az EU-s migrációmenedzsment létező elmélet és gyakorlat. Az eddigi hozzáállás és érdekalapú megközelítés hosszú távon határozza meg a migrációs folyamathoz, annak kezeléséhez való EU-s szintű viszonyulást és problémaérzékenységet. [AGENDA NEW]

A migráció és kezelése politikai kérdéssé vált! Ez tükröződik minden EU-s megnyilatkozásban és nem mindig találkozik az egyes tagállamok hozzáállásával.

5.2. Stratégiák hálójában

Az EU-szintű formális stratégiai gondolkodás léte nem kérdőjelezhető meg. A stratégiaalkotás kialakult folyamata rendszerint egy személy (EU-biztos vagy EU vezető tisztségviselő) által javasolt és erre alapozva meghatározott prioritások alapján, az „alulról jövő kezdeményezéseket” egy formális intézményi állásponttá alakítja át, amely eredeti lényegét ezzel elveszti és a vele való azonosulási hajlamot is lecsökkenti. Az tény, hogy az EU-ban folyt és ma is folyik valamilyen hosszú távú tervezés. Vannak politikák, szakpolitikák, stratégiák, programok, projektek, elgondolások és ötletek. Ez igaz a migrációkezelési szándéokra is Tampere óta. Több markáns stratégia-értékű program született, de azok kerete nem teljes körűen biztosította a célcsoportok átfogását, nem érvényesült a tervhierarchia, így az azokban megcélzott eredmények nem a tervek szerint valósultak meg, vagy elmaradtak. Az EU-s intézményrendszer sok tekintetben önjáróvá vált, ami zavarja a tagállami érdekérvényesítési szándékokat és azok megvalósítását. A Lisszaboni Szerződés a megoldások (föderatív vagy nemzetállami) vonatkozásában egy „már nem és még nem” helyzetet teremtett, ami jelenleg nem támogatja az integrált megoldásokat, így nem segíti elő a migrációkezelés érdemi támogatását sem. Elvileg a stratégiák is hierarchikus viszonyt alkotnak. A stratégia tulajdonképpen egy gondolkodási folyamat kifejeződése, amely lehet analitikus, vagy koncepcionális. Ezért okoz gondot egy „hirtelen a semmiből felbukkanó” stratégiának nevezett anyag, amivel az érintettek igazán nem sokat tudnak kezdeni, legfeljebb megindul az „egymásra mutogatás”. A stratégiák nem feladattervek, nem is a „nagy álmok” keretét adó hangzatos dokumentumok, ennél sokkal inkább fontos munkadokumentumok, amely a „honnan-hová”, a „mikorra-hogyan” és „miből” kérdésekre adnak választ és célokat, irányokat, cselekvési sávokat határoznak meg. Stratégiát csak stratégiai döntési-hatásköri szinten lehet és szabad alkotni. A stratégiai elgondolások kivitelezése „nem stratégiai hatású” és sok esetben azoknak a tagállamoknak is végre kellene hajtani, akik nem értenek vele egyet, illetve adott esetben a stratégiai elképzelés nem mindig releváns. A strukturális reform egyik kiindulási elemeként a stratégiai szemlélet és megoldások felülvizsgálatát lenne célszerű szerepeltetni. Az EU szintjén nézve a migrációval kapcsolatos döntéseket, stratégiai szintről célszerű beszélni, ami a tagállamok szintjén a taktikai adaptálásról, kivitelezés szintjén az operatív vagy hatósági/intézményi/végrehajtási tevékenységről szólna. A valóságban az EU-s stratégia „lebontása” taktikai, operatív szintekre csak formálisan valósul meg. **A 2015-ös migrációs boom-ot alapul véve úgy tűnik, hogy az EU-s szintű migrációkezelési megoldáskeresés nem túl adaptív, ezért a tagállamok nemzeti szintű megoldásai deklarative stratégiai**

szintre léptek, és ezzel együtt bizonyos értelemben helyi megoldásnak számító lépések (műszaki határzár, kerítés) kaptak stratégiai vagy taktikai értékeket. Tény, hogy az elmúlt másfél évtizedben viszonylag sok közel azonos szintű EU-s stratégia, vagy stratégiai dokumentum, vagy annak nevezett anyag keletkezett és van jelenleg is érvényben. Ezek horizontális kompatibilitása nem mindig biztosított és ez lehetőséget ad a sajátos értelmezésre/”kimaradásra”.

Hogyan tovább? Hiányzik egy olyan átfogó, **EU-s migrációs keretstratégia**, amely folyamat- és rendszerszemlélet alapján rendezné az eddigi stratégiai dokumentumok egymáshoz való viszonyát, és konszenzusos keretet adna a következőknek: generálisan egységesítené, hogy irreguláris/illegális és reguláris/legális migráció során ki jogosult valamilyen védelemre és ezt hol, mikor és hogyan veheti igénybe, kik és hogyan fogadhatók be legális munkavállalási céllal és kik azok, akik nem jogosultak az EU területére belépni, ott tartózkodni és mikor, hogyan kötelesek azt elhagyni, stb. Egyértelműen célszerű lenne tisztázni a bevándorlás valós lényegét, a migránsok integrációjának kötelező érvényű keretét, amelyben tisztázni kellene a jogosultságokat is mindkét fél (befogadó, bevándorló) részéről.

Ezt követően külön-külön funkcionális stratégiákban indokolt rögzíteni a menekültek és egyéb védelemre jogosultak helyzetét, az ideiglenes és tartós tartózkodás feltételeit, a bevándorlás és letelepedés kérdéseit, az integrációt stb.

Külön célszerű, a „kiskapuk” azonnali megszüntetésével rendezni az illegálisan érkezettek, az EU-s normáknak ellenszegülő, bűncselekményt elkövető, a társadalomra veszélyes személyek eltávolítását az EU területéről és átgondolva, időkorlátokhoz és feltételekhez kötni az EU-s állampolgárság megszerzését, az önellátási képesség megszerzését, ennek bizonyítását és ezt követően az esetleges családgyegetés feltételeit. A fentieket célszerű taktikai és operatív szintekre is lebontani. Erre vonatkozóan már léteznek dokumentumok, de döntően párhuzamos az alkalmazásuk, sok az átfedés és aktívan működnek a már említett „kiskapuk”. A migráció lehetőséget és eszközt biztosít az EU-nak arra, hogy az európai érdekeket és értékeket előmozdítsa a globális szinten. Végezetül pedig meghatározza azt is, hogy miként kell megvalósítani az általa megjelölt prioritásokat. Az EU ezzel hatékonyan él is. A migrációkezeléssel foglalkozó írások leginkább valós a folyamatnak csak egy-egy szegmensét érintik. A migrációkezelés megközelítésében a globalizáció hivatkozási szinten megjelenik, de a jelenlegi globalizáció már lényegesen eltér az egy emberöltővel ezelőttitől, tehát a korábbi elméletek és modellek alkalmazhatósága is kérdéses. Valahogy össze kellene globális szinten hangolni a termelést, az értékteremtést, a pénzforgalmat, a fogyasztást, a demográfiai különbségeket, a kulturális eltéréseket, a jogi megközelítéseket stb. ezzel együtt kiküszöbölni

azokat az egyenlőtlenségeket, amelyeken paradox módon maga a globalizáció is alapul. A (megfelelő) munkaerő, a (fizetőképes) fogyasztók „nem ott vannak”, ahol a globális világgazdaságnak az éppen optimális lenne. Kulcselem ebben a mobilitás és a migráció. Az erősödő nemzetközi migráció megoldására sok kísérlet történt/történik. Dani Rodrik közgazdász „**A globalizáció paradoxona**” (*Globalization Paradox, Democracy and the Future of the World Economy*) című könyvében történelmi áttekintésre is alapozva, a „*politikai trilemma*” gondolatát veti fel, amely abban áll, hogy három dolgot – a globalizációt, a nemzetállami függetlenséget és a nemzeti keretek között működő politikai demokráciát – nem lehet egyszerre akarni, működtetni, a hármóból egyszerre legfeljebb kettő valósítható meg. Ehhez kapcsolódik a „hiperglobalizáció” fogalma és gondolatisága. A hiperglobalizáció pedig direkt módon vezethet el a világkormányzáshoz. Rodrik szerint elértünk az egyre jobban mélyülő globalizáció határaihoz. A fent említett trilemma feloldása nem történhet meg az eddigi globalizációs narratíva és logika alapján. Ergo meg kell(ene) érteni a globalizáció természetét, azaz „*okos globalizációban*” indokolt gondolkodni. A „hiperglobalizációban” a tőke és a vállalatok/vállalkozások „hiper” mobilak, a munkaerő-áramlás nem. A bevándorlás és a munkaerő-áramlás, bár vannak átfedései, Rodrik szerint külön kezelendők. A munkaerő biztosítása csak legális úton lehetséges, azaz vízumkönnyítéssel a fejlődő országok munkavállalói csak meghatározott időszakra, meghatározott feltételekkel mehessenek a fejlett országokba dolgozni. A migráció innentől nem kizárólagos egyéni döntés, hanem államközi keretmegállapodásokon alapuló, szabályozott a mobilitási kvóták függvénye. Rodrik olyan ösztönző/szankcionáló rendszert vázolt fel, amelyben a vendégmunkások (nem menekültek és migránsok!) eleve magasabb bérének egy részét visszatartanák, amelyet majd csak visszatérésük alkalmával kapnának meg. Ez a megközelítés mind a cél, mind a kibocsátó országok számára előnyös lehet. Rodrik elképzelése alapján a munkaerő-vándorlásnak ilyen tervezett, nemzetközileg is szabályozott rendszerében jóval csekélyebb mértékű lenne a bevándorlás, a vendégmunkások nem válnának (EU mintára automatikusan) a fogadó országok állampolgáraivá. A „nemkívánatos” migránsok kitoloncolása komoly gondokat jelent a fogadó országokban, de ezt jó szabályokkal át lehet hidalni, vagy legalábbis mérsékelni lehet. Ugyanakkor a munkaerő mobilitásának felszabadítása összességében jóval nagyobb nyereséget eredményezne a közvetlen külföldi beruházásoknál is. A munkaerő mobilitásának innovatív megoldása óriási gazdasági haszonnal járna, és ösztönző hatást gyakorolna az egész világgazdaságra. De ehhez valós és érdemi nemzetközi együttműködésre, és nem hiperglobalizációra, hanem smart globalizációra lenne szükség, amely a gazdasági fejlődést is pozitívan befolyásolná. Ugyanakkor Rodrik arra is figyelmeztet, hogy ha az egyoldalú

nemzetállami függetlenség és nemzeti keretek között megvalósuló politikai demokrácia kapna főszerepet, akkor sem a hiper, sem a smart globalizáció nem működik. [RODRIK 2014] A „valóban szabályozott migráció és mobilitás” Rodrik által felvázolt gondolatának eredete nem ismert, de kísérteties párhuzam fedezhető fel Szingapúr és az Arab-öböl országainak gyakorlatában a vendégmunkásokat illetően. (Omar Sayfo szerint ez a modell úgy kínálhat megoldást a munkaerőhiányra, hogy közben nem veszélyezteti a társadalom egyensúlyát és politikai békéjét.) Alapja a külföldiek jogi státusa. Az EU-s migráns-integráció paradox helyzete abból is adódik, hogy a befogadottak kvázi teljes jogú állampolgári jogokkal rendelkeznek, ezért az integráció egyben (bel)politikai kérdés is. A szerző szerint külföldiek pusztán számaránya csak keveset számít, a szabályok működnek Szingapúrban és az Arab-öböl országaiban is, mert amíg az EU (liberálisan/demokratikusan/öncélúan) honosította a migránsokat/vendégmunkásokat, addig fentieknél a külföldiek – kevés kivétellel – soha nem válhatnak állampolgárrá, és beutazásukat is szigorú feltételekhez kötik. Kialakult egy ún. „kafala rendszer” (közvetítői-szponzori-jótálló), amely alkalmas ugyan a visszaélésekre is, de működik. Az állam fenntartja magának a jogot arra, hogy az egyéb okokból problémás külföldieket bármikor hazaküldje. A vendégmunkások ezekben az országokban mindent megtesznek, hogy elkerüljék a konfliktust a helyiekkel, pláne a hatóságokkal, hiszen tudják, hogy nem pótolhatatlanok, és helyükre bármikor akad száz másik jelentkező. Gazdasági előny, hogy egy Arab-öböl menti országban dolgozó átlagos vendégmunkás egyedül képes hazautalni annyit, amennyi egy tíztagú család fenntartásához szükséges. Ezzel a munkaadó országok nagyban hozzájárulnak a kibocsátók fejlődéséhez is (*remittencia*). [SAYFO 2019] Elgondolkodtató, amit Eric A. Posner és Glen Weyl a quatari migrációkezelés kapcsán írt, hogy ha „*Ha az OECD-országok lemásolnák a GCC-országok migrációs politikáját, sokkal nagyobb mértékben csökkentenék a globális egyenlőtlenséget, mint a jóléti rendszereik a határaikon belül.*” [POSNER-WEYL] *Ebből el lehet jutni akár oda is, hogy az öböl-országok egy főre számítva többet tesznek a globális egyenlőtlenségek csökkentéséért, mint azok a gazdag OECD-államok, amelyek továbbra is segélyekkel próbálnak enyhíteni a harmadik világ gondjain. Ez is lehet a fejlődő országok megsegítésének egy fenntartható módja. Mindezek előtt persze az EU-nak szigorítania kell(ene) az állampolgárság megszerzésének a feltételeit.*

A megoldáskeresés különböző szinteken folyamatosan történik. Ezek el/felismerése, támogatása is erősen érdekmotivált. A migrációs tényezők közt szerepelt a migrációs nyomás. Ebből is van sokféle. Éberhardt Gábor írása is tükrözi a megoldásra törekvő, érdemi gondolkodást. Elgondolását a migrációelméletben kísérli meg elhelyezni, logikus és pragmatikus megközelítéssel, de eljutott a migrációkezelés folyamat- és rendszerszemléletű

értelmezésével az ok-okozati bázis egy szegmensének behatárolásához. Az „overloaded migration” (túlterhelt migráció) kifejezés eredetileg az informatikában jelent meg, jó negyedszázada. A humán és nemzetközi migrációra való alkalmazása tágabb értelemben, elvileg elhelyezhető lenne a migrációelméletben is, amelynek a konszenzusos definíciója egyelőre még nem született meg, ugyanakkor a leírt jelenség a migrációkezelés gyakorlati témakörébe tartozhat, feltételezve, hogy az irreguláris migráció szervezettsége folyamat-és rendszerszemlélet alapján is igazolható. Az empirikus jelenségek Éberhardt Gábor megközelítését támasztják alá, taktikai szinten részben, operatív szinten egészében igazolható módon, stratégiai szinten, amely az elméleti kiterjesztést is támogatná egyelőre nem bizonyítható teljességgel tudományos elvek alapján. Az „overloaded migration” kifejezés rendészeti értelmezése adaptálható lehet, de az informatikai vonatkozásait célszerű az analógia szintjére redukálni, feltételezve, hogy a migránsok „mozgatása”, koncentrált jelenléte, magatartásuk befolyásolása a határigazgatási rendszerben való zavarkeltés kiváltására irányul. Ez utóbbi egzakt igazolása fontos előrelépés lehet. [EBERHARDT 2019]; [EBERHARDT 2020] [OVERLOADED]

Lassan kezd összeállni mind stratégia, mind taktikai, mind operatív szinten a migrációkezelés integrált rendszere, amelynek lassító tényezője, hogy a migráció és annak kezelése még mindig inkább politikai, mint szakmai kérdés.

6. Migráció és mobilitás

Vannak dolgok, amelyekről szinte mindenki magától értetődően beszél, de fogalmi szinten nem hiányolja a pontos definíciót. Így van ez a migráció és a mobilitás viszonyrendszerével is. A 2018. évi nemzetközi migrációs konferencia címe így hangzott: „*A mobilitást ösztönző európai uniós szabályrendszer alakulása, fejlődésének irányai. (...)*” Az előadók sajátos módon értelmezték a mobilitás és a migráció viszonyrendszerét. Jelen írásban nem cél ennek elemzése, a vélemények ütköztetése, sokkal inkább lényegi kérdés lehet, hogy folyamat és rendszerszemlélet alapján hogyan célszerű megközelíteni a problémát. A két fogalom „összemosása” nem véletlen, ahogy az az IOM jelentéséből is kiderül: „*A migrációval és a mobilitással kapcsolatos hosszú távú és egyre növekvő bizonyítékok azt mutatják, hogy a migráció nagyrészt a szélesebb körű globális gazdasági, társadalmi, politikai és technológiai átalakulásokhoz kapcsolódik, amelyek nagy prioritással bíró politikai kérdések széles skáláját érintik.*” [WORLD MR] Hazai példát hozva: a KSH 2000-ben megjelent kiadványában „*A vándorlással kapcsolatos fogalmak hierarchiája és összefüggésrendszere*” címmel egy ábrát közölt, amelynek tartalma a következő: „(0)**Mozgás** (1) Mobilitás (*mozgékonyág*) (11)

Térbeli mobilitás (111) Társadalmi térben (*kivéve a társadalmi mobilitás*) (112) Fizikai térben (1121) Migráció (vándorlás) = állandó, ideiglenes (1122) Településen belüli költözés = állandó, ideiglenes (1123) Ingázás = napi, távolsági (1125) Egyebek (látogató események, utazások, lakáson kívüli és belüli helyváltoztatással járó aktivitások); (12) **Társadalmi mobilitás** (121) Nemzedékek közötti (122) Nemzedékeken belüli.”

Hárs Ágnes a migrációval azonosítja a mobilitást. „*A migráció egy adott földrajzi terület (régió vagy ország) határait átlépve lakhely-változással, költözéssel járó mobilitás.*” [HÁRS MOBIL]

Petővári hasonlóan közelít a kérdéshez. „*Az „emberi tényező mobilitása”, „migráció”, nemzetközi migráció” fogalmak jelentését jelen dolgozatban egyenértékűnek tekintem, az emberi lakhelyváltoztató mobilitásnak minden formáját beleértve (kényszerű és önkéntes vándorlást egyaránt.* [PETOVARI 2010] A Koblka-Rédei szerzőpáros szerint a mobilitás interdiszciplináris fogalom, amely a népesség egy-egy csoportjának, rétegének társadalmi és földrajzi helyzetváltoz(tat)ását jelenti. A jelenséget a szociológia, a demográfia, a közgazdaságtan egyaránt vizsgálja. A mobilitás folyamatait kiváltó okok összekapcsolódnak, kölcsönösen hatnak egymásra, sok esetben ok-okozati összefüggéseként írhatók le. Bár a hivatkozott anyag címében szerepel, hogy a nemzetközi mobilitás fogalmáról van szó, de ez a fogalom nem szerepel az anyagban. A mobilitás és migráció nem szinonim fogalmak. [KOBOLKA-REDEI] „*A térbeli mobilitás a társadalmi mobilitás leggyorsabb csatornájává vált, hiszen a befogadók a legalkalmasabb munkaerőt, a bevándorlók a befogadás legkedvezőbb feltételeit keresik.*” [MIGRACIO XXI] Csizmadia Sándor szerint az „áramlásokat” gyakran a határokat kikerülő egyéni életstratégiák vagy az illegális mobilitás »fekete piacának« nevezik”[CSIZMADIA 2009] **Akkor hát migráció és/vagy mobilitás?**

Sandra Ponzanesi írásában felhívja a figyelmet arra, hogy a két kifejezés, **a „mobilitás” és a „migráció” nem szinonimák és nem is cserélhetők fel**, és egyúttal nehezen is definiálhatók. S bár mindkettő az emberek mozgásának rendkívül összetett problémájával foglalkozik, valós viszonyrendszerük teljességgel nem tisztázott, ami alkalmat adhat arra, hogy a különböző elméletekben, modellekben sajátos értelmezést kaphassanak. Az tény, hogy a globalizáció mobilitásra gyakorolt hatása arra készíti a kutatókat, szakembereket, hogy a mobilitás visszaható jellegét, mármint a mobilitás hatását több megközelítésből is vizsgálják. A mobilitás nevében is benne van, hogy nem statikus jelenség, tehát a folyamatos változást és ennek következményeit célszerű alapul venni. A mobilitás kutatása kapcsán felmerül a mozgás szabadságának a helyzetnek megfelelő definiálása, a határok, kvóták, egyenlőtlenségek, hatalom, érdek, biztonságiasítás, hierarchia, transznacionalizmus, nacionalizmus, kozmopolitizmus, integráció stb. kérdése is. Liberális megközelítés alapján a mobilitás pozitív

fogalom és sokszor az emberi jogok szintjére is emelik. [PONZANESI 2019] A mobilitással kapcsolatos igazságszolgáltatás, mint újonnan kifejlesztett kifejezés, a két területet – a bevándorlást és a mobilitást – kritikus módon egyesíti [SHELLER 2018]. *„Ha a mobilizációs kutatások arra kényszerítenek bennünket, hogy a migrációt a „mobilitás” különböző (intézményi, jogi, technológiai, anyagi, idealisztikus), általános feltételként, ha nem egyetemes „jogként” határozzuk meg, akkor a migrációs tanulmányok a feltételezett mobil világ folyamatosságának, hozzáférhetőségének és kívánatosságának, valamint a „mobil” (vagy nem) körülményeinek újragondolására kényszerítenek”.* [FORTIER 2013] A mobilitási tanulmányok nem utalnak a tudományos kutatásnak egy új témájára, nemhogy egy új tudományágra. Ehelyett új kérdéseket irányítanak a hagyományos társadalomtudományi tantárgyak felé (mint például a migráció). Az emberek, tárgyak és eszmék állandóan mozognak, de nem minden mozgás egyformán értelmes és életformáló – sem azok számára, akik mozognak, sem azok számára, akik ott maradnak. A mobilitás értelmet nyer azáltal, hogy beágyazódik a társadalmakba, kultúrába, politikába és történelembe (amelyek bizonyos mértékig maguk is mobilak) [SALAZAR 2010]

7. Nem Európa a világ közepe!

„A migráció dinamikáját mutatja, hogy 1990 és 2017 között Ázsiába vándoroltak be a legtöbben, ezt követi Észak-Amerika és Európa. Az Európába érkező 29 milliónyi migráns közel fele, 46%-a, Európán belüli országból jött, 34% volt ázsiai, 17% afrikai és 12% latin-amerikai eredetű. Az Észak-Amerikába érkező 30 millió tömeg 55%-a Latin-Amerikából származott, 37%-a Ázsiából, és 7%-a Afrikából.” [BAYER 2019] Sajátos jelenség, hogy az európai és hazai migrációval és migrációkezeléssel foglalkozó írások, kutatások zöme gyakran úgy kerül beállításra, mintha ez egy tipikus európai jelenség lenne. Ehhez hozzátartozik még az is, hogy a fent említett anyagok döntően nem európai szerzők és nem európai vonatkozású írásaik átvételén (is) alapulnak. Nem minden migráns akar Európába menni, a kontinensek rangsorában migráció terén Európa csak „sereghajtó” pozícióban van, de önmagában a migrációs veszélyeztetettséget komolyan kell venni.

Koudela rámutat, hogy az összes délkelet-ázsiai, de talán a világ ország közül is a Fülöp-szigeteknek van a legfejlettebb, de legalábbis a leghatékonyabban működő, a kivándorló munkaerő toborzására és külföldi alkalmazására létrehozott intézmény- és politikai rendszere. Jól kialakított jogszabályi garanciák és számtalan ellenőrzött és betartatott bilaterális egyezmény erősíti a dolgozók helyzetét a tengerentúlon. A filippínó munkások éppen ezen okok

miatt jóval nagyobb biztonságban érezhetik magukat külföldön, mint bármely másik ország dolgozója. [KOUDELA 2018] (Lásd transznacionalimus!)

Paderanga több tanulmányában is kifejti, hogy a filippinó kormány régóta felismerte a migránsok kiemelkedő gazdasági szerepét, s éppen ezért következetesen elkövetett mindent – a toborzástól a hazaérkezésig – a folyamat gördülékeny működéséért. A jogaik biztosításának szükségét a fogadó országokban egyenesen belefoglalta a hosszú távú nemzeti gazdasági tervbe, s a hazautalások pontosan megtervezett és elemzett módon támogatják a gazdaságot, s ezeket az elemzéseket igen régóta maga a kormány támogatja. [PADERANGA 2014a]; [PADERANGA 2014b] Battistella ezt azzal egészíti ki, hogy a filippinó jogalkotás folyamatosan alkalmazkodik az új helyzetekhez, a migránsok jogai és a hazautalások hozzájárulása a nemzetgazdasághoz pedig állandó tárgyát képezik a nemzeti diskurzusnak és rendszeres témája politikai vitáknak. Mindezek ellenére a hatékony végrehajtás és különösen a munkavállalók monitorozása még itt sem valósul meg tökéletesen. [BATTISTELLA 2012]

A Fülöp-szigetek először is tehát egyértelműen migráció kibocsátó ország. Míg a külföldön dolgozók száma a tízmilliót is meghaladja, addig a bevándorlók két-háromszázezernél alig tesznek ki többet. Az ország népessége gyorsan növekszik, habár a növekedés üteme az elmúlt évtizedekben folyamatosan csökkent, a fiatal korszerkezet egyelőre gondoskodik az utánpótlásról. A migrációs politika ilyen magas szintje ugyanakkor a körülményekhez képest is kiemelkedő, és egyfajta etalonként is szolgálhat más kibocsátó országok számára.

Afrika és Európa. Az utóbbi időben a sajtóhírek között kiemelten jelenik meg az afrikai eredetű migránsok számának növekedése, főleg a Földközi-tengeren bekövetkezett tragédiák kapcsán. Franzisca Zanker a témával foglalkozva kifejti, hogy a migráció kezelésének közös európai uniós-afrikai folyamatában, kétoldalú, regionális és kontinentális megközelítéssel, látszólag közös szándékkal, eltérő retorika figyelhető meg: jelentős különbség van a vezetés-orientált (the management-orientated) diskurzus és a korlátozás-orientált (the restriction-orientated) gyakorlat között. Az EU a migrációs ellenőrzéseket Európa határaitól logikusan az afrikai kontinensre szeretné átmozgatni, miközben a közte és Afrika közötti partnerségről kommunikál. Az afrikai államok is kísérletet tesznek arra, hogy egy egyébként aszimmetrikus viszonyban valamilyen előnyt érjenek el. Az afrikai politikai eszközök a fejlődést szolgáló mobilitási korlátozások enyhítését támogatják, az EU által vezetett dokumentumok (is) a legális migráció fejlődése mellett állnak ki deklaráltan. Mindazonáltal a mobilitás különböző fajtáiról van szó: az uniós intézmények számára a mobilitás rövid távú és körkörös típusa, gyakran Afrikán belül a fontos, és szó van a migráció-fejlesztési kapcsolatokról (is), amelyek keretében a fejlődéssel „meg lehetne előzni” a migrációt. Az afrikai retorika a korlátozások enyhítése

mellett (látszólag) elfogadja az ellenőrzést is. [ZANKER 2019] Sandra Lavenex megítélése szerint a migráció kapcsán nehéz meghatározni, hogy a személyek mobilitása kétségtelenül hatással van-e egy-egy ország fejlődésére, valamint potenciálisan az adott szuverén állam biztonságára? Az EU-Afrika kapcsolatok keretében a migráció egyre inkább a fejlesztés „eszköze”-ként kerül kommunikálásra. (Ez inkább gazdasági befektetést takarhat?) A pozitív migrációs-fejlesztési kapcsolatokat azonban a gyakorlatban sokféle képpen értelmezik a felek. “Bárhogy is legyen, a politikai döntéshozók a fejlődést gyakran a biztonsági aggályokkal való kompromisszumnak tekintik”. [LAVENEX KUNZ] Ezt látszik alátámasztani Julien Brachet véleménye, mely szerint az afrikai országokban és azokkal kapcsolatos migrációs kormányzás terén a kutatások földrajzilag és tematikusan (is) korlátozottak, és csak egy-egy régióra vagy a migráció típusára összpontosítanak, pl. az „önkéntes” (általában munkaerő) migrációval szemben. [BRACHET 2010] Bár valóban nagy számú migráns érkezik Afrikából Európába, azonban Marie-Laurence Flahaux rámutat arra a tényre, hogy az afrikai migrációs mintákról szóló irodalom visszatérően és hangsúlyosan kiemeli, hogy az afrikai migráció nagy része Afrikán belüli, de ez nem igazán tükröződik a témáról szóló nemzetközi szakirodalomban, amely továbbra is nagyrészt a „dél-észak” migrációra összpontosít [FLAHAUX 2016] A már többször is idézett Castles a fentiek kapcsán kifejtette, hogy már számos politikai kezdeményezés létezik, és elismeri azt a tényt, hogy a migrációs politikákat transznacionálisan kellene kezelni. [CASTLES 2004]

Összességében nem tagadható, hogy az EU rendelkezik a legszélesebb körű megközelítéssel a migrációs politikák harmonizálására vonatkozóan, az afrikai dokumentumok pedig átfogóbbak a migráció tartalmának a meghatározásában, és nyíltan említik, néha hangsúlyosan követelik a migránsok emberi jogait. Az EU által vezetett dokumentumok összességében inkább az észak felé irányuló migrációra összpontosítanak, bár semmi esetre sem hagyják figyelmen kívül, hogy az afrikai migráció nagy része a kontinensen belül van. A mobilitás szabályozása legalább részben a legális migráció lehetőségeihez kapcsolódik.

Két olyan fontos intézkedés van, ahol a biztonságos migrációt ellenőrzésen/elrettetésen keresztül kezelik – a határigazgatás, valamint a csempészet és az emberkereskedelem kezelése. A határigazgatási rendszerek vonatkozásában mindig kiemelésre kerül a növekvő migrációs nyomás, a szabálytalan migránsok növekvő száma, a menekültekkel szembeni humanitárius kötelezettségek fontossága. Sajátosság, hogy az “életmentés és a külső határok biztosítása” ezekkel azonos súllyal jelenik meg. Ami az EU-Afrika migrációs kapcsolatokat befolyásolja, az az, hogy a migrációs kormányzás nagyrészt nemzeti ügy marad, amely gyakran ellentétben áll az intézményi szinten tett retorikai kötelezettségvállalásokkal. Castles szavaival élve, a

migrációs kormányzási megközelítések továbbra is a nemzeti logikát követik a migráció transznacionális jellege ellenére. [CATLES 2004] Az intézményi szintű megállapodások hatékonyságát problémássá teszik az EU, a tagállamok és az egyes afrikai országok közötti kétoldalú (a korábbiakat sokszor figyelmen kívül hagyó) megállapodásokra való összpontosítás, amely mérhetően “lebontja” az intézményesítés további esélyeit és a megerősített regionális migrációs menetrendet. [BISONG 2018] Mindebből egyfajta következetlenség ered, ami azt jelenti, hogy az EU és tagállamai a két- és többoldalú megállapodásokkal túl sok és egymásnak is sokszor ellentmondó érdeket csatornáznak be az EU-Afrika folyamatba. [HAMPSHIRE 2016] Uniós szinten továbbra is a politikák a mobilitás szabályozásáról beszélnek, miközben a valóságban a mozgás korlátozására és megakadályozására törekszenek. [CASTILLEJO 2017] A kutatók egybehangzó véleménye szerint, ha a migrációval kapcsolatos közös együttműködést nem veszik komolyan, annak hosszabb távon destabilizáló hatása lehet a két kontinens közötti kapcsolatokra. A különböző multilaterális szintek (transznacionális/nemzeti) kompromisszumai közötti aszimmetrikus kapcsolat és összetettség mellett nem szabad alábecsülni az összes szereplő rejtett érdekeit. Ana Uzelac, migráció és konfliktuskutató “Következetlen menetrendek. Fenyegeti-e az Európai Unió migrációs politikája Nyugat-Afrikában a regionális integrációt?” címmel 2019-ben egy elemző írást tett közzé, amely kutatási-elemzési oldalról érdekes képet fest az EU és Afrika migrációs viszonyrendszeréről.

Ebben kifejti, hogy az Európai Unió Afrikával kapcsolatos politikái az elmúlt években ugyan elmozdultak a kereskedelmen és fejlesztésen alapuló kapcsolatok kialakítási szakaszától a közös migrációkezelés remélt sikerei, és az azokon alapuló együttműködés felé, de ez az elmozdulás gyakran ellentmondásos eredményeket is hozott az EU, az afrikai országok, és maguk a migránsok számára is. Alig négy év telt el (2019) a migrációval foglalkozó kulcsfontosságú 2015. novemberi vallettai csúcstalálkozó óta [VALLETTA], és egyre gyengébb ezeknek a politikáknak emberi jogi háttere, és továbbra is kevés a helyi kedvezőtlen gazdasági és társadalmi hatásokra vonatkozó mérhető bizonyítékok aránya. A főleg a migrációval foglalkozó Valetta csúcstalálkozón európai és afrikai állam- és kormányfők tanácskoztak annak érdekében, hogy megerősítsék az együttműködést és kezeljék az aktuális kihívásokat (tömeges és ellenőrizetlen migráció), ezzel együtt a migráció legalizálási lehetőségeit is. [UZELAC 2019] Sajátos megközelítés volt, hogy együtt hangsúlyozták a származási, tranzit- és célországok közös felelősségét. (Itt párhuzam vonható a 2018-as New York-i Migrációs Paktummal.) A deklarált partnerség szellemében közös megoldásokat kerestek a kölcsönös érdeklődésre számot tartó (aktuális) kihívásokra, amelyet politikai

nyilatkozatban és cselekvési tervben tettek közzé: (1) az illegális migráció és a kényszerű lakóhely-elhagyás kiváltó okainak kezelése; (2) a legális migrációval és a mobilitással kapcsolatos együttműködés fokozása; (3) a migránsok és a menedékkérők védelmének megerősítése; (4) az illegális migráció, a migránscsempészet és az emberkereskedelem megelőzése és az ellene folytatott küzdelem; (5) szorosabb együttműködés a visszatérés, a visszafogadás és a visszailleszkedés terén. Visszatérve Uzelac cikkéhez, kiemelésre került, hogy az EU politikáinak az afrikai regionális integrációs folyamatokra gyakorolt hatását – amely eredetileg az EU Afrika-stratégiájának egyik pillére volt – még nem dokumentálták kellőképpen. Paradox módon a migráció visszaszorítására irányuló uniós politikák - így a nyugat-afrikai - a fejlődési folyamatokat is lelassíthatják, amelyeket éppen az EU a migráció kiváltó okainak kezelésére irányuló egyik kulcsfontosságú megközelítésnek tart. [UZELAC 2019] Ez az országokon belüli meglévő gazdasági mechanizmusok gyengüléséhez is vezethet, és ezáltal fokozhatja a migrációs nyomást is. Az emberi mobilitás és a fejlesztés közötti kapcsolat ténye jelenleg hevesen vitatott politikai kérdés. Uzelac felteszi a kérdést, hogy migrációs ügyben Afrika vonatkozásában Cotonou [COTONOU] óta történt-e paradigmaváltás?

A Cotonoui Megállapodás 2020 februárjában hatályát veszítette, a folytatás biztosítása folyamatban van. Megjegyzendő, hogy a Cotonoui Megállapodás a fejlődő országok és az EU közötti legnagyobb szabású partnerségi megállapodás, amely az EU-nak 79 országgal – köztük 48 szubszaharai országgal – fennálló kapcsolatait szabályozza. Fő célkitűzése a szegénység enyhítése, majd felszámolása, valamint az érintett országok világgazdaságba történő fokozatos integrációjának az elősegítése. A megállapodás három pilléren nyugszik: (1) fejlesztési együttműködés; (2) gazdasági és kereskedelmi együttműködés; (3) politikai vonatkozások. 2018-tól a folytatás előkészítése ütemezve történik. A jövőbeli megállapodás várhatóan olyan kiemelt területekre fog kiterjedni, mint például: (1) a demokrácia és az emberi jogok; (2) a gazdasági növekedés és a beruházások; (3) az éghajlatváltozás, (4) a szegénység felszámolása; (5) a béke és a biztonság; (6) a migráció és a mobilitás.

Nem szabad elfeledkezni arról, hogy valójában sok nyugat-afrikai ország számára a migráció értékes gazdasági tényező, egyfajta demográfiai biztonsági szelep és az állami jövedelem fontos stabil forrása is (remittencia).

Uzelac kitér arra is, hogy „Bár még mindig hiányoznak a nagyléptékű statisztikai adatok, egyre több bizonyíték utal arra, hogy az EU migrációkezelési politikái számos negatív helyi eredményre utalnak Nyugat-Afrika egyes országainak helyi megélhetésében.”

Annak érdekében, hogy elkerülhető legyen a politikai ösztönzők torzulása az afrikai országok számára, és ugyanakkor megőrizhető legyen a valódi fejlesztési politika koherenciája, az EU-nak integrálnia kell jelenlegi törekvéseit a csökkentés felé. Fennáll annak veszélye, hogy a rövid távú politikai ellentmondás továbbra is blokkolja a regionális integrációt és mobilitást támogató konkrét európai politikák kialakítására irányuló erőfeszítéseket, és akaratlanul aláássa az EU migrációs politikájának célját is. És ez csak Afrika...

8. Befejező gondolatok

Elméletek, modellek, politikák, stratégiák. Vannak kapcsolódási pontjaik, de önállóan is érvényesülnek. Klasszikus értelemben a politikák támaszkodnak az elméletekre és modellekre, és az általános, valamint a szakpolitikákból származtathatók a stratégiák, amelyek különféle akció/cselekvési tervek/programok/tervek, stb. alapját képezik. Mindebben tetten érhetők valamilyen elvek, törvényszerűségek, érdekek, hatalmi helyzetek stb. Az utóbbi időben a politikák is hatnak az elméletekre. Ha a koncepció-szereplők-szabályok elvből indulunk ki, látható, hogy túl sok a szereplő, ha ehhez hozzávesszük, hogy az emberi biztonság koncepciója alapján az egyes ember, jelen esetben a migráns is jogalany lehet, akkor a fenti reláció kaotikus jellege nem kérdőjelezhető meg. Globális viszonylatban a szereplők közti konszenzus valószínűtlen, ha ezt EU-s viszonylatban nézzük, és figyelembe vesszük ez eddigi migrációs és migrációkezelési gyakorlatot, akkor látható, hogy hatékonyság és hatásosság vonatkozásában már a stagnálás is eredménynek számíthat. Profán hasonlattal a szocializmus ironikus aposztrofálása hozható fel: „A létező migrációs politikák, stratégiák nem működnek, működő migrációs politikák és stratégiák nem léteznek.” Ez utóbbin pontosítani kell! Egyes nemzetállami relációkban komoly eredmények mérhetők migrációkezelés vonatkozásában, de sem EU-s sem globális szinten nem működik a dolog. Ha sok a szereplő, nincs konszenzusos koncepció, akkor a szabályok érvényesülése is kétséges. A migráció irodalma messze meghaladja a migrációkezelés irodalmát. Az elméletek, modellek általában már megtörtént folyamatokra, vagy egyes eseményekre vonatkoznak. Mivel a környezet és a feltételek folyamatosan változnak, a prognosztizáló faktor alacsony szintű. Az elméletek „nem szeretik” a bonyolult helyzeteket, gyakran alkalmaznak modelleket, leegyszerűsítéseket, és ezekkel találkoznak jobb esetben a döntéshozók (ha találkoznak és figyelembe is veszik azokat). A leegyszerűsítések a politika számára használhatónak tűnnek, de mint döntéshozási alap, nem elegendők. Az elméletek általánosító jellegűek, mégis gyakori, hogy egy konkrét példán alapszanak. Mivel mindenből (politika, stratégia, elmélet, modell) „túltermelés” van, nem egyszerű eligazodni köztük. Minél jobban haladunk előre az időben, annál inkább

nyilvánvalóvá válik, hogy az eddig elméleti és modell-megközelítések már nem képesek lefedni és magyarázni a folyamatokat, a migrációkezelési paradigmák pedig korlátozzák az igazán hatékony és hatásos megoldások érvényesülését. Megoldások léteznek...a megfelelő döntések hiányoznak. Az EU lépéskényszerben van, de nem vállalja fel a migrációkezelés nem bevándorlás-alapú rendszerének a bevezetését. Egy egyértelmű szabályrendszer segítségével a migránsok nem egy homogén tömegként lennének kezelve, hanem a menekültek, védelemre szoruló csoportja mellett, a bevándorlás minimalizálásával a munkavállalási legális migrációt kellene minden tagországban érvényesíteni, amelynek személyre szóló szerződés alapján, kiszámítható módon, akár Rodrik elméletét alapul véve kellene megvalósulni. Szlogen szinten elterjedt a „fenntartható migrációkezelés” (sustainable migration management) fogalma. A jelenlegi megoldások nem ebbe az irányba mutatnak.

Felhasznált és javasolt szakirodalom

ABIZADEH 2008	Abizadeh, Arash. : Democratic theory and border coercion: no right to unilaterally control your own borders.2008. <i>Political Theory</i> 36(1):37–65, https://www.researchgate.net/publication/240708380_Democratic_Theory_and_Border_Coercion_No_Right_to_Unilaterally_Control_Your_Own_Borders (Letöltve: 2019.12.11.)
ACHIUME 2019	Achiume, E. Tendayi: Migration as Decolonization, Public Law & Legal Theory Research Paper Series Research Paper No. 19-05 . Stanford LawReview, Volume 71, June 2019 (150-1574. pp.) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3330353 (Letöltve: 2019.08.08.)
AGENDA 2015	https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/communication_on_the_european_agenda_on_migration_en.pdf (Letöltve: 2019.09.12.)
AGENDA NEW	https://www.consilium.europa.eu/media/39917/a-new-strategic-agenda-2019-2024-hu.pdf (Letöltve: 2019.07.03.)
AHLHAUS 2016	Ahlhaus, Svenja: Migration in Political Theory: The Ethics of Movement and Membership, eds. Sarah Fine and Lea Ypi, (Oxford: Oxford University Press, 2016)

	<p>https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/1467-8675.12271 (Letöltve: 2020.04.17.)</p>
ALESHKOVSKI et.	<p>Aleshkovski, Ivan and Iontsev, Vladimir : Mathematical models of migration. In: Systems Analysis and models of integrated worlds systems. Vol.-II. Department of Population, Faculty of Economics, Moscow State ‘Lomonosov’ University, Russia, 2006. https://www.eolss.net/Sample-Chapters/C15/E1-26-09-06.pdf (Letöltve: 2020.02.03.)</p>
ARANGO 2000	<p>Arango, Joaquin. (2000) ‘Explaining migration: a critical view’. <i>International Social Science Journal</i>, 52(165): 283–96. https://www.researchgate.net/publication/200820395_Explaining_Migration_A_Critical_View(Letöltve: 2020.01.17.)</p>
ARCHER 1996	<p>Archer, Margaret.Scotford (1996) ‘Social integration and system integration: developing the distinction’, <i>Sociology</i>, 30(4): 679–99. https://www.scribd.com/document/355586303/Social-Integration-and-System-Integration-Developing-the-Distinction-Margaret-Archer (Letöltve: 2020.01.17.)</p>
BAKEWELL 2010	<p>Bakewell, Oliver: Some Reflections on Structure and Agency in Migration Theory. 2010. <i>Journal of Ethnic and Migration Studies (JEMS)</i>, Vol. 36, No. 10, December 2010, pp. 1689–1708. ISSN 1369-183X print/ISSN 1469-9451 online/10/101689-20 # 2010 Taylor & Francis. https://www.researchgate.net/publication/228856244_Some_Reflections_on_Structure_and_Agency_in_Migration_Theory (Letöltve: 2020.04.15)</p>
BÁNDY 2014	<p>Bándy Katalin: A magasan képzett magyar munkaerő migrációs hajlandósága és a tanulmányi mozgás, mint motivációs tényező. Doktori értekezés, Széchenyi István Egyetem Regionális-és Gazdaságtudományi Doktori Iskola, Győr, 2014.szeptember. https://rgdi.sze.hu/images/RGDI/honlapemei/fokozatszerzesi_anyagok/doktori_ertekezes_bandy_katalin.pdf (Letöltve: 2020.03.21.)</p>
BASCH et. 2005	<p>Basch, Linda Green; Schiller, Nina Glick; Szanton Blanc, Cristina: Nations Unbound, Transnational Projects, Postcolonial Predicaments, and Deterritorialized Nation-States. First published 1994, ISBN 0-203-34700-</p>

	5, <i>Routledge is an imprint of the Taylor & Francis Group</i> , This edition published in the Taylor & Francis e-Library, 2005. ISBN 0-203-34700-5, https://epdf.pub/nations-unbound-transnational-projects-postcolonial-predicaments-and-deterritori.html , (Letöltve: 2020.04.27.)
BATTISTELLA 2012	Battistella, Graziano: Multi-level Policy Approach in the Governance of Labour Migration: Considerations from the Philippine Experience. In: <i>Asian Journal of Social Science</i> , 2012. Vol. 40. No. 4. 419–446. 427–430. https://www.jstor.org/stable/43500551?seq=1 (Letöltve: 2020.06.21.)
BAYER 2019	Bayer József: A migráció globális trendje és politikai dilemmái. <i>Magyar Tudomány</i> 2019/1. https://mersz.hu/dokumentum/matud__395 (Letöltve: 2020.08.19.)
BECK 2002	Beck, Ulrich: The Cosmopolitan Society and its Enemies. <i>A kozmopolita társadalom és ellenségei</i> . 2002. <i>Theory Culture & Society</i> 19 (1):17-44. https://pdfs.semanticscholar.org/0191/4b6f6ec600635dee8757df485f223f18c2f5.pdf (Letöltve: 2020.05.12.)
BENEDEK	https://mult-kor.hu/cikk.php?id=10251 (Letöltve: 2020.01.23.)
BENHABIB 2009	Benhabib, Seyla: Kozmopolitizmus és demokrácia. 2000. <i>Irodalmi és Társadalmi havi lap</i> , Megjelenés éve: 2010 Lapszám: 3. Az írás eredetileg a <i>The Hedgehog Review</i> , 2009 őszi számában jelent meg, 30–41. oldal. http://ketezer.hu/2010/03/seyla-benhabib-kozmpolitizmus-es-demokracia/ (Letöltve: 2020.05.12.)
BICSKEI 2015	Bicskei Lajos: Tárt karokkal kellene fogadni a bevándorlót. 2015. <i>Origo</i> , 2015.06.10. https://www.origo.hu/gazdasag/20150609-a-bevandorlok-gazdasagi-hatasa-pozitiv-magyarorszagra-nezve.html (Letöltve: 2019.08.08.)
BISONG 2018	Bisong, Amanda: Trans-regional institutional cooperation as multilevel governance: ECOWAS migration policy and the EU. 2018. <i>Journal of Ethnic and Migration Studies</i> , 1–16. Advance online publication. https://doi.org/10.1080/1369183X.2018.1441607 . (Letöltve: 2020.02.13.)
BLAKE 2001	Blake, Michael: Distributive justice, state coercion, and autonomy. 2002. <i>Philos. Public Aff.</i> 30(3):257–96 Blake M. 2002. Discretionary immigration. <i>Philos. Top.</i> 30(2):273–89. https://www.jstor.org/stable/3557924 (Letöltve: 2019.11.21.)

BLAKE 2005	<p>Blake, Michael: Immigration, in R.G. Frey and Christopfer Heath Wellman (eds.) A Companion to Applied Ethichs. 2005. Malden, MA: Backwell Publishing. ISBN: 978-1-405-13345-6)</p> <p>https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1002/9780470996621.ch17</p> <p>https://books.google.hu/books/about/A_Companion_to_Applied_Ethics.html?id=Qws8gf4f4iUC&redir_esc=y (Letöltve: 2019.11.21.)</p>
BLAKE 2013	<p>Blake Michael:. 2013. Immigration, jurisdiction, and exclusion. 2013. Philos. Public Aff. 41(2):103–30</p> <p>https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/papa.12012 (Letöltve: 2019.11.21.)</p>
BORJAS 1994	<p>Borjas, George. Jesus: The Economics of Immigration. 1994. Journal of Economic Literature, Vol. 32. No. 4. (Dec. 1994), pp. 1667–1717.</p> <p>Published By: American Economic Association</p> <p>https://www.jstor.org/stable/2728791 (Letöltve: 2020.03.21.)</p>
BOURDIEU 2005	<p>Bourdieu, Pierre: The Social Structures of the Economy,2005, October 2017, DOI: 10.1007/978-3-658-08184-3_36, In book: Schlüsselwerke der Wirtschaftssoziologie (pp.343-349)</p> <p>https://www.researchgate.net/publication/308942111_Pierre_Bourdieu_The_Social_Structure_of_the_Economy (Letöltve: 2020.03.21.)</p>
BOURNE 1916	<p>Bourne, Randolph. S.: “Transnational America.” 1916. The Atlantic <i>Monthly</i>, July, 86–97.</p> <p>https://www.theatlantic.com/magazine/archive/1916/07/trans-national-america/304838/(Letöltve: 2020.08.19.)</p>
BRACHET 2010	<p>Brachet, Julien : Blinded by security: Reflections on the hardening of migratory policies in central Sahara (IMI Working Paper Series, 2010. 26).</p> <p>https://www.migrationinstitute.org/publications/wp-26-10 (Letöltve: 2020.02.13.)</p>
CARENS 1987	<p>Carens, Joseph: Aliens and citizens: the case for open borders. 1987.<i>Rev. Politics</i> 49 (2):251–273.</p> <p>https://pdfs.semanticscholar.org/1a32/f005465384a1ade29473452e6d538612940d.pdf (Letöltve: 2020.01.12.)</p>
CARENS 1992	<p>Carens, Joseph: Migration and morality: a liberal egalitarian perspective. 1992. In Free Movement: Ethical Issues in the Transnational Migration</p>

	of People and of <i>Money</i> , ed. B Barry, RE Goodin, pp. 25–47. University Park, PA: Penn. State Univ. Press, https://philpapers.org/rec/CARMAM-8 (Letöltve: 2020.01.12.)
CARENS 2013	Carens, Joseph: <i>The Ethics of Immigration</i> . 2013. Oxford, UK: Oxford Univ. Press. https://www.researchgate.net/publication/264900860_The_Ethics_of_Immigration_By_Joseph_Carens_New_York_Oxford_University_Press_2013 (Letöltve: 2020.02.12.)
CASTILLEJO 2017	Castillejo, Clare. (2017). The EU Migration Partnership Framework: time for a rethink? (Discussion Paper No. 28/2017). Bonn: Deutsches Institut für Entwicklungspolitik. https://www.die-gdi.de/discussion-paper/article/the-eu-migration-partnership-framework-time-for-a-rethink/ (Letöltve: 2020.02.13.)
CASTLES 2004	Castles, Stephen(2004a): Why Migration Policies Fail? <i>Ethnic and Racial Studies</i> , 27(2), 205–227. https://doi.org/10.1080/0141987042000177306 https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0141987042000177306?journalCode=rers20 (Letöltve: 2020.03.21.)
CASTLES 2007	Castles, Stephen: ‘Twenty-first-century migration as a challenge to sociology’(Huszonegyedik századi migráció, mint a szociológia kihívása), 2007. <i>Journal of Ethnic and Migration Studies</i> , 33(3): 351–71. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13691830701234491 (Letöltve: 2020.08.16.)
CASTLES 2007a	Castles, Stephen: Migration and Social Transformation. Migration Studies Unit Working Papers No. 2008/01. The paper was given as Migration Studies Unit Inaugural Lecture, London School of Economics, 15 November 2007. https://www.lse.ac.uk/government/Assets/Documents/pdf/research-groups/msu/WP-2008-01.pdf (Letöltve: 2020.03.21.)
CASTLES 2010	Castles, Stephen: ‘Understanding global migration: a social transformation perspective’. 2010. <i>Journal of Ethnic and Migration Studies</i> , 36 (10): in press. https://www.researchgate.net/publication/238398591_Understanding_Glob

	al_Migration_A_Social_Transformation_Perspective (Letöltve: 2020.08.15.)
CASTLES 2019	Castles, Stephen: International migration at the beginning of the twenty-first century: global trends and issues, (Nemzetközi migráció a huszonegyedik század elején: Globális tendenciák és kérdések) 19 March 2019, https://doi.org/10.1111/issj.12185 , This article is reprinted from <i>International Social Science Journal</i> , 2000; 52: 269–281, https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/issj.12185 (Letöltve: 2019.10.22.)
CHAUDHURI et.	Chaudhuri, Sarbajit and Mukhopadhyay, Ujjaini: The Harris–Todaro Migration Model and Introduction of the Informal Sector, (33-53. old.In: <i>Revisiting the Informal Sector: A General Equilibrium Approach</i> , Springer, New York, 2009. https://www.researchgate.net/publication/302507355_The_Harris-Todaro_Migration_Model_and_Introduction_of_the_Informal_Sector (Letöltve: 2020.03.02.);
CHEN 1994	Chen, Jiong: The Harris-Todaro model of labor migration and its commercial policy implications. (1994) https://lib.dr.iastate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=11587&context=rtd (Letöltve: 2020.03.02.)
CLANDESTINO	https://lyricstranslate.com/hu/Manu-Chao-Clandestino-lyrics.html (Letöltve: 2020.07.03.)
CLEMENS 2011	Clemens, Michael: Economics and emigration: trillion-dollar bills on the sidewalk? 2011. <i>Journal of Economic Perspectives</i> , vol. 25, no. 3, Summer 2011, (pp. 83-106) https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/jep.25.3.83 (Letöltve: 2020.05.12.)
COLE 2000	Cole, Phillip: <i>Philosophies of Exclusion: Liberal Political Theory and Immigration</i> . 2000. Edinburgh: Edinburgh Univ. Press, https://uwe-repository.worktribe.com/output/1092429/philosophies-of-exclusion-liberal-political-theory-and-immigration (Letöltve: 2019.12.12.)
COMTE 2001	Comte-Sponville, André: Kis könyv a nagy erényekről, Osiris Kiadó, Budapest, 2001. ISBN 963 379 331 9, ISSN 1219-8358, 80.old.

CORNFORT 1975	[CORNFORT 1975] Cornforth, Maurice: A nyílt filozófia és a nyílt társadalom (Hogyan cáfolta meg dr. Carl Popper a marxizmust? Gondolat kiadó, Budapest, 1975. ISB 963 280 236 5.
COTONOU	https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/cotonou-agreement/ (Letöltve: 2020.05.22.)
CROVITZ 2014	Crovitz, Gordon., L. :Inpraise of huddled masses (cont'd). The increasingly free movement of ideas and capital needs to be matched by the free movement of people. <i>Wall Street Journal</i> . 2014. July 6. https://www.wsj.com/articles/gordon-crovitz-in-praise-of-huddled-masses-contd-1404683839 (Letöltve: 2020.05.12.)
CSERESZNYÉS 2005	Cseresznyés, Ferenc: Migráció az ezredfordulón. 2005. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs. ISBN: 9639123390
CSIZMADIA 2009	Csizmadia, Sándor: Az afrikai államhatároktól a határtalan Afrikáig. In. Csizmadia, Sándor – Tarrósy, István (eds.): Afrika ma. Tradíció, átalakulás, fejlődés. 2009. Publikon Kiadó, Pécs. 51–74. old.https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0050_02_afrika_ma/adatok.html (Letöltve: 2020.07.15.)
de HAAS 2010	de Haas, Hein: ‘The internal dynamics of migration processes: a theoretical inquiry’, 2010. <i>Journal of Ethnic and Migration Studies</i> , 36(10): this issue. https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1369183X.2010.489361 Pages 1587-1617 Published online: 29 Jun 2010 . https://doi.org/10.1080/1369183X.2010.489361 , https://www.researchgate.net/publication/248979271_The_Internal_Dynamics_of_Migration_Processes_A_Theoretical_Inquiry (Letöltve: 2020.05.09.)
de HAAS 2011	de Haas, Hein: The determinants of international migration, Conceptualising policy, origin and destination effects, (<i>A nemzetközi migráció meghatározó tényezői A politika, a származási és a célhatások koncepcionálissá tétele</i>) Working Papers, Paper 32, April 2011. DEMIG project paper 2. International Migration Institute, Unuversity of Oxford, https://www.ilo.org/dyn/migpractice/docs/225/Determinants.pdf (Letöltve: 2020.02.10.)

DE JONG et. 2081b	De Jong, Sara and Dannecker, Petra: Connecting and confronting transnationalism: bridging concepts and moving critique. (A transznacionálisizmus összekapcsolása és szembesítése: Áthidaló koncepciók és mozgó kritika) 2018. <i>Identities-Global studies in culture and power</i> . 25. (493-506.old.) ISSN 1070-289X, (Online) Journal homepage: http://www.tandfonline.com/loi/gide20 , https://www.researchgate.net/publication/327503873_Connecting_and_confronting_transnationalism_bridging_concepts_and_moving_critique (Letöltve: 2020.01.22.)
deJONG et. 1981c	De Jong, G.F. and Gardner, R.W. (eds) (1981) <i>Migration Decision Making: Multidisciplinary Approaches to Microlevel Studies in Developed and Developing Countries</i> . London: Pergamon Press. https://www.semanticscholar.org/paper/3-%E2%80%93-Macrolevel-Influences-on-the-Migration-Decision-Gardner/e5aebb4f2034a01fa8ceea74ac4740160cc80b72 (Letöltve: 2020.01.17.)
deJONG et. 1981a	De Jong, Gordon.F. and Fawcett, James. T. (1981) ‘Motivations for migration: an assessment and a value expectancy research model’, in De Jong, G.F. and Gardner, R.W. (eds) In: <i>Migration Decision Making: Multidisciplinary Approaches to Microlevel Studies in Developed and Developing Countries</i> . London: Pergamon Press. New York, NY [u.a.] : Pergamon Press, ISBN 0080263054. - 1981, p. 13-58. https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/B9780080263052500085 (Letöltve: 2020.01.17.)
DICTIONARY	Philosophy Dictionary, Oxford, (103.old.) https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199541430.001.0001/acref-9780199541430 (Letöltve: 2019.11.30.)
DULDUNG	https://www.proasyl.de/hintergrund/was-ist-eigentlich-eine-duldung/ (Letöltve: 2020.07.03.)
EBERHARDT 2019	Éberhardt Gábor: Identification of overloaded migration concept in migration theory / A túlterheléses migráció kifejezésének helye a migrációelméletben, 2019. Author content. https://www.researchgate.net/publication/336702288_Identification_of_ov

	erloaded_migration_concept_in_migration_theory_A_tulterheleses_migracio_kifejezesenek_helye_a_migracioelméletben (Letöltve: 2020.02.10.)
EBERHARDT 2020	Éberhardt Gábor: Az objektív túlterhelés rendészeti kihívásai az irreguláris migráció kezelésében, https://orcid.org/0000-0003-0325-1203 , DOI: https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.6.1 , Belügyi Szemle, Évf. 68 szám 6 (2020). (9-52.old.)
EUMIGRSTRAT	Európai Bizottság Brüsszel, 2015.5.13. COM(2015) 240 final, A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: EURÓPAI MIGRÁCIÓS STRATÉGIA, https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/communication_on_the_european_agenda_on_migration_hu.pdf (Letöltve: 2019.06.01.)
FAIST 2000	Faist, Thomas: <i>The Volume and Dynamics of International Migration and Transnational Social Spaces</i> . 2000. Oxford, USA, Oxford University Press. December 2000. Social Forces 79(2):793, DOI: 10.2307/2675522, https://www.researchgate.net/publication/275844602_The_Volume_and_Dynamics_of_International_Migration_and_Transnational_Social_Spaces (Letöltve: 2020.03.30.)
FAIST 2016	Faist, Thomas: Cross-Border Migration and Social Inequalities, Határokon átnyúló migráció és társadalmi egyenlőtlenségek. Annual Review of Sociology, Vol. 42:323-346 (Volume publication date July 2016), First published online as a Review in Advance on May 9, 2016. https://doi.org/10.1146/annurev-soc-081715-074302 , https://www.annualreviews.org/doi/pdf/10.1146/annurev-soc-081715-074302 (Letöltve: 2020.03.12.)
FLAHAUX 2016	Flahaux, Marie-Laurence., & De Haas, Hein.. African migration: Trends, patterns, drivers. Comparative Migration Studies, 2016. 4. https://doi.org/10.1186/s40878-015-0015-6 . (Letöltve: 2020.02.13.)
FLOWERDEW-SALT	Flowerdew, Robin and Salt, John: Migration between labour market areas in Great Britain, 1970–1971; 1979. Journal Regional Studies, Vol. 13.

	1979. Issue 2. Published online: 03 Feb 2007. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09595237900185181 (Letöltve: 2020.02.11.)
FORTIER 2013	Fortier, Anne-Marie: Migration studies. In: ADEY, Peter; BISSELL, David; HANNAM, Kevin; MERRIMAN, Peter; SHELLER, Mimi (eds.). The Routledge handbook of mobilities. London: Routledge, 2013, p. 64-73.
FUKUYAMA 2014	Fukuyama, Francis : A történelem vége és az utolsó ember, (<i>The End of History and the Last Man</i> - 1992.) 2014. Budapest, Európa könyvkiadó, ISBN:9630795739
GALBRAITH 1979	Galbraith, John Kenneth: The Nature of Mass Poverty. 1979. Cambridge, MA: Harvard University. Press. ISBN 100674605330, http://www.aerc.edu.pk/wp-content/uploads/2017/03/5th-Paper-Page-85-92-1.pdf (Letöltve: 2020.04.30.)
GAMM	European Commission , Migration and Home Affairs, Global Approach to Migration and Mobility, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/international-affairs/global-approach-to-migration_en (Letöltve: 2020.02.13.)
GARDNER 1981	Gardner, Robert.W.: ‘Macrolevel influences in the migration decision process’, in De Jong, G.F. and Gardner, R.W. (eds) <i>Migration Decision Making: Multidisciplinary Approaches to Microlevel Studies in Developed and Developing Countries</i> . 1981. London: Pergamon Press. https://www.semanticscholar.org/paper/3-%E2%80%93-Macrolevel-Influences-on-the-Migration-Decision-Gardner/e5aebb4f2034a01fa8ceea74ac4740160cc80b72 (Letöltve: 2020.01.17.)
GIDDENS 1984	Giddens, Anthony: The Constitution of Society. 1984. Cambridge: Polity Press. http://www.communicationcache.com/uploads/1/0/8/8/10887248/the_constitution_of_society.pdf (Letöltve: 2020.01.17.)
GOLOVICS 2019	Golovics József: A nemzetközi migráció mozgatórugói: elmélet és empiria. Áttekintés, Demográfia, 2019. 62. évf. 1. sz., 95–141. Doi: 10.21543/Dem.62.1.3.

	<p>https://www.researchgate.net/publication/336606212_A_nemzetkozi_migracio_mozgatorugoi_elmelet_es_empiria_Attekintes (Letöltve: 2020.07.08.)</p>
GOSS et. 1995	<p>Goss, Jon. and Lindquist, Bruce. (1995) ‘Conceptualizing international labor migration: a structuration perspective’, <i>International Migration Review</i>, 29(2): 317–351.</p> <p>https://www.researchgate.net/publication/11118574_Conceptualizing_International_Labor_Migration_A_Structuration_Perspective (Letöltve: 2020.01.17.)</p>
HAMPSHIRE 2016	<p>Hampshire, James: Speaking with one voice? The European Union’s global approach to migration and mobility and the limits of international migration cooperation. 2016. <i>Journal of Ethnic and Migration Studies</i>, 42(4), 571–586.</p> <p>https://www.researchgate.net/publication/285383301_Speaking_with_one_voice_The_European_Union%27s_global_approach_to_migration_and_mobility_and_the_limits_of_international_migration_cooperation (Letöltve: 2020.02.13.)</p>
HARRIS-TODARO	<p>Harris, John R. and Todaro, Michael P. : Migration, Unemployment and Development: A Two-Sector Analysis, 1970. <i>The American Economic Review</i> , Vol. 60, No. 1 (126-142.old) ,</p> <p>https://www.jstor.org/stable/1807860?seq=1 (Letöltve: 2019.12.02.)</p>
HÁRS 1992	<p>Hárs Ágnes: A nemzetközi migráció néhány problémájáról, <i>Szociológiai Szemle</i> 1992/2. 123-137. Szakirodalmi áttekintés</p> <p>https://szociologia.hu/dynamic/9202hars.htm (Letöltve: 2020.01.30.)</p>
HÁRS MOBIL	<p>Hárs Ágnes: 5. A kereslet és kínálat összeegyeztetése, 5.1. Földrajzi mobilitás (Foglalkoztatáspolitikai kiadvány fejezete)</p> <p>http://www.budapestinstitute.eu/uploads/foglpol20_5_1mobilitas.pdf (Letöltve: 2020.01.17.)</p>
HATTON 2002	<p>Hatton, Timothy J. – Williamson, Jeffrey G. : What fundamental drive world migration? (<i>Alapvetően mi mozgatja a világ migrációját?</i>), Working Paper 9159 http://www.nber.org/papers/w9159, NBER Working Paper Series, National Bureau of Economic Research, 1050 Massachusetts</p>

	<p>Avenue, Cambridge, MA 02138, September 2002.</p> <p>https://www.nber.org/papers/w9159.pdf (Letöltve: 2020.03.11.)</p>
HAUTZINGER 2018	<p>Hautzinger Zoltán: A migráció dinamikája és társadalmi hatásai, In: Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, XX. (2018) HU ISSN 1589-1674; HU ISBN 978-615-00-3499-7 (297-300. old.)</p> <p>http://www.pecshor.hu/periodika/XX/hautzinger.pdf (Letöltve: 2020.10.29.)</p>
HUNTINGTON 1998	<p>Huntington, Samuel.P.: A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása, (The Clash of Civilizations and the Remaking of the World Order.) Európa Könyvkiadó, 1998. Budapest. ISBN: 963-07-6433-4.</p>
HUNTINGTON 2005	<p>Huntington, Samuel: Who Are We? The Challenges to America's National Identity. 2005 New York: Simon & Schuster,</p> <p>http://aghozyszetus.over-blog.com/2018/09/who-are-we-the-challenges-to-america-s-national-identity-ebook-download.html (Letöltve: 2019.08.08.)</p>
KING 2007	<p>King, Anthony. (2007) 'Why I am not an individualist', <i>Journal for the Theory of Social Behaviour</i>, 37(2): 211–19.</p> <p>https://www.researchgate.net/publication/247677142_Why_I_am_not_An_Individualist (Letöltve: 2020.01.17.)</p>
KIS 2004	<p>Kis János: Nyitott társadalom, Az előadás a Soros Alapítvány 20 éves évfordulóján 2004. november 5-én hangzott el.</p> <p>http://kka.hu/_soros/dokument.nsf/329cd37724344b06c12568a9006c35fd/f187d27afc60e62cc1256fa9001f2d1a?OpenDocument (Letöltve: 2020.08.19.)</p>
KOBOLKA-REDEI	<p>Kobolka, István– Rédei, Mária): A nemzetközi mobilitás fogalma, forrásai, típusai és motivációi. In: Határőrségi tanulmányok 2003/1. pp. 4–20.</p> <p>http://www.kbh.gov.hu/publ/szakmai_tudkozl/03_nemzetkozi_mobilitas_fogalma.pdf (Letöltve: 2020.07.15.)</p>
KORZENIEWICZ et.2009	<p>Korzeniewicz, Roberto. Patricio; Moran, Timothy. Patrick: 2009. Unveiling Inequality: A World-Historical Perspective. 2009. New York: Russell Sage Found.</p> <p>https://www.researchgate.net/publication/229052685_Unveiling_Inequality_A_World-Historical_Perspective (Letöltve: 2020.01.17.)</p>

KOSER 2007	Koser, Khalid: "Refugees, Transnationalism and the State." 2007. Journal of Ethnic and Migration Studies 33 (2): 233–254. doi: 10.1080/13691830601154195. (Letöltve: 2020.04.27.)
KOUDELA 2018	Koudela Pál: Délkelet-Ázsia két legnagyobb elvándorlóországa: a Fülöp-szigetek és Indonézia, 2018. https://www.researchgate.net/publication/331635336_Delkelet-Azsia_ket_legnagyoobb_elvanderloorszaga_a_Fulop-szigetek_es_Indonezia (Letöltve: 2020.06.21.)
KRITZ et. 1981	Kritz, Mary. M., Keely, Charles, .B. and Tomasi, Silvano, .M. (eds) (1981) Global Trends in Migration: Theory and Research on International Population Movements. New York: Centre for Migration Studies. https://www.semanticscholar.org/paper/Global-trends-in-migration-%3A-theory-and-research-on-Kritz-Keely/7723e87fdea1c41b86b0354404b6ace8d14e5463 (Letöltve: 2020.01.17.)
KSH 2000	Belföldi vándormozgalom a XX. század utolsó évtizedeiben, (A kötet az OTKA F23198 sz. és az OKTK 1485/VI. sz. források támogatásával készült), KSH, Népeségtudományi Kutató Intézet Kutatási Jelentései 63. 2000/2. Készítette: Illés Sándor, Budapest, ISSN 0236–736–X, ISBN 963 7109 67 6, (12. old. I. ábra, A vándorlással kapcsolatos fogalmak hierarchiája és összefüggésrendszere) https://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwj45Lmri-jqAhUPmYsKHbCbDkQ4FBAWMAB6BAgIEAE&url=https%3A%2F%2Fwww.demografia.hu%2Fkiadvanyokonline%2Findex.php%2Fkutasijelentesek%2Farticle%2FviewFile%2F279%2F183&usg=AOvVaw0YGCTCSW4MPn8HcPZ3iXX6 (Letöltve: 2020.07.15.)
KYMLICKA et. 1999	Kymlicka, Will – Straehle, Christine: Cosmopolitanism, Nation-States, and Minority Nationalism: (Kozmopolitanizmus, nemzetállamok, kisebbségi nacionalizmus: a legújabb irodalom kritikáiáttekintése). A Critical Review of Recent Literature. European Journal of Philosophy, Vol. 7., Number 1., April 1999, 65– 88. p., https://adatbank.transindex.ro/html/cim_pdf680.pdf (Letöltve: 2020.01.17.)

LACZKO AGHAZARM	Laczko, Frank. – Aghazarm, Christine: Migration, Environment and Climate Change: Assessing the Evidence. IOM, UNU-EH S, 2009. https://publications.iom.int/system/files/pdf/migration_and_environment.pdf (Letöltve: 2020.08.12.)
LAMONT et. 2014	Lamont, Michele; Beljean Stefan; Clair Matthew: What is missing? Cultural processes and causal pathways to inequality. 2014 <i>Soc.-Econ. Rev.</i> 12(3):573–608, <i>Socio-Economic Review</i> 12(3):573-608 · August 2014, https://www.researchgate.net/publication/274494513_What_is_missing_Cultural_processes_and_causal_pathways_to_inequality (Letöltve: 2020.01.11.)
LAVENEX-KUNZ	Lavenex, Sandra., & Kunz, Rahel. (2008). The migration–development nexus in EU external relations. <i>European Integration</i> , 2008. 30(3), 439–457. https://archive-ouverte.unige.ch/unige:76482 (Letöltve: 2020.02.13.)
LEE 1966	Lee, Everett, S.: "A Theory of Migration." 1966. <i>Demography</i> 3: 47–57. https://emigratecaportuguesa.files.wordpress.com/2015/04/1966-a-theory-of-migration.pdf (Letöltve:2019.12.11.)
LEWIS 1954	Lewis, W. Arthur: "Economic Development with Unlimited Supplies of Labour." 1954. <i>Manchester School of Economic and Social Studies</i> 22: 139–191. https://la.utexas.edu/users/hcleaver/368/368lewistable.pdf (Letöltve:2019.12.11.)
LIGETI 2013	Ligeti Ernő: A páneurópai mozgalom, 2000 Irodalmi és Társadalmi havi lap, Megjelenés éve: 2013 Lapszám: 1, http://ketezer.hu/2013/07/a-paneuropai-mozgalom/ + http://mek.oszk.hu/05800/05897/05897.pdf (Letöltve: 2020.09.12.)
LOCKE 1980	Locke, John: <i>Second Treatise of Government</i> , ed. CB Macpherson. 1980. Indianapolis: Hackett, https://www.britannica.com/biography/John-Locke/Two-Treatises-of-Government (Letöltve: 2019.11.20.)
LONG 2001	Long, Norman. (2001) <i>Development Sociology: Actor Perspectives</i> . London: Routledge. https://www.researchgate.net/publication/40190899_Development_Sociology_Actor_Perspectives (Letöltve: 2020.01.17.)

MASSEY 1990	Massey, Douglas. S: Social structure, household strategies, and the cumulative causation of migration. In: Population Index, 56. pp. 3–26. 1990. DOI: 10.2307/3644186 , https://europepmc.org/article/med/12316385 (Letöltve: 2020.03.21.)
MASSEY 2016	Massey, Douglas S.: A Missing Element in Migration Theories, Author manuscript, Egy hiányzó elem a migrációs elméletekben, available in PMC 2016 Sep 1., Published in final edited form as: Migrat Lett. 2015 Sep; 12 (3): 279–299. ; https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4933523/ (Letöltve: 2020.02.14.)
MASSEY 2017a	Massey, Douglas, S. : <i>Categorically Unequal: The American Stratification System</i> . 2007. New York: Russell Sage Found. https://www.researchgate.net/publication/281453286_Categorically_Unequal_The_American_Stratification_System (Letöltve: 2020.01.17.)
MASSEY et. 1993	Massey, Douglas S.- Arango, Joaquín- Hugo, Graeme - Kouaouci, Ali - Pellegrino, Adela - Taylor, J. Edward: Theories of International Migration: A Review and Appraisal, Source: Population and Development Review, Vol. 19, No. 3 (Sep., 1993), pp. 431-466 Published by: Population Council, Stable URL: http://www.jstor.org/stable/2938462 , https://www.researchgate.net/publication/200820344_Theories_of_International_Migration_A_Review_and_Appraisal (Letöltve: 2020.03.11.)
MASSEY et. 1998	Massey, Douglas.S., Arango, Joaquin., Hugo, Graeme., Kouaouci, Ali., Pellegrino, Adela. and Taylor, J.Edward: Worlds in Motion: Understanding International Migration at the End of the Millennium. 1998. Oxford: Clarendon Press. https://www.researchgate.net/publication/227467469_Worlds_in_Motion_Understanding_International_Migration_at_the_End_of_the_Millennium
MASSEY et. 2007	Massey, Douglas S. – Arango, Joaquin – Hugo, Graeme – Kouaouci, Ali – Pellegrino, Adela – Taylor, J. Edward (2007): A nemzetközi migráció elméletei: áttekintés és értékelés. In Sik Endre (szerk.): A migráció szociológiája I. Budapest, Szociális és Családügyi Minisztérium
MASSEY et. SZOC	Massey, Douglas S. – Arango, Joaquin – Hugo, Graeme – Kouaouci, Ali – Pellegrino, Adela – Taylor, J. Edward: A nemzetközi migráció elméletei:

	áttekintés és értékelés. In Sik Endre (szerk.): A migráció szociológiája I. 2007. Budapest, Szociális és Családügyi Minisztérium.
MASSEY-UN	Massey, Douglas S.: From Migration Restriction to Migration Management, https://www.un.org/en/chronicle/article/migration-restriction-migration-management (Letöltve: 2019.12.12.)
MIGRACIO XXI	Tarrósy István – Glied Viktor – Vörös Zoltán (szerk) : Migráció a 21. században, Pécs, 2016. ISBN: 978-615-5457-65-4, Második kiadás. A 2014-ben megjelent Migrációs tendenciák napjainkban című, az Európai Integrációs Alap/Belügyminisztérium által finanszírozott EIA/2013/3.7.5. azonosítószámú „Migrációs tendenciák napjainkban” nevű projekt keretében készült kötet bővített, javított kiadása. https://www.researchgate.net/profile/Istvan_Tarrosy/publication/323253453_Migracio_a_21_szazadban/links/5a89381fa6fdcc6b1a3ff372/Migracio-a-21-szazadban.pdf (Letöltve: 2020.03.21.)
MIGRELM 2014	Hautzinger Zoltán – Hegedüs Judit – Klenner Zoltán: A migráció elmélete, Új Széchenyi Terv, ÁROP – 2.2.21 Tudásalapú közszolgálati előmenetel, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar, Budapest, 2014. ISBN 978-615-5305-54-2 http://real.mtak.hu/16634/1/w207.bat_session%3D1164013711%26infile%3D%26sobj%3D8961%26cgimime%3Dapplication%252Fpdf (Letöltve: 2018. 09.25.)
MIGRSZOC 2012	A migrációszociológiája E-tankönyv, Válogatta és szerkesztette: Sik Endre, ELTE TáTK, Budapest, 2012. Az első kiadás (Szociális és Családügyi Minisztérium, 2001; projektfelelős: dr. Lukács Éva) 2007-es szűkített utánnomásának e-könyv változata, http://old.tarki.hu/hu/about/staff/sb/Migracio_Szociologiaja_1.pdf (Letöltve: 2019.12.11.)
MIGRTREND 2014	Czibik Ágnes – Hajdú Miklós – Németh Nándor Nyíró Zsanna – Tóth István János – Türei Gergely: A migráció és a magyar migránsok jellemzői 1999-2011 Tendenciák és a migránsok profilja a KSH Munkaerő-felmérés adatai alapján, MŰHELYTANULMÁNYOK. Kiadó: Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaság-tudományi Intézet, 2014 MT-DP – 2014/4.

	Budapest, ISBN 978-615-5447-13-6 ISSN 1785-377X, http://econ.core.hu/file/download/mtdp/MTDP1404.pdf (Letöltve: 2020.03.14.)
MILLER 2016	Miller, David: <i>Strangers in Our Midst: The Political Philosophy of Immigration</i> . 2016. Cambridge, MA: Harvard Univ. Press, https://academic.oup.com/migration/article-abstract/5/3/465/2965827 (Letöltve: 2019.10.22.)
MOELLENDORF 2001	Moellendorf, Darrel: 2002. <i>Cosmopolitan Justice</i> . Boulder, CO: Westview +Published December 30, 2001. by Routledge, ISBN 9780813365565 https://www.routledge.com/Cosmopolitan-Justice/Moellendorf/p/book/9780813365565?utm_source=crcpress.com&utm_medium=referral (Letöltve: 2020.01.14.)
MOREH 2014	Moreh, Christian: Alcalái Románok. Migráció és társadalmi differenciálódás, Kultúrák Keresztútján 21. 2014. L'Harmattan, ISBN 978 963 9683 17 4, ISSN 1586-1953, https://www.researchgate.net/publication/265865223_Alcalai_Romanok_Migracio_es_tarsadalmi_differencialodas https://www.academia.edu/7333593/Alcal%C3%A1i_rom%C3%A1nok_Migr%C3%A1ci%C3%B3_%C3%A9s_t%C3%A1rsadalmi_differenci%C3%A1l%C3%B3d%C3%A1s_Romanians_of_Alcal%C3%A1_Migration_and_social_differentiation_ (Letöltve: 2020.02.22.)
MOREH 2014a	Moreh Christian : Prestige and Status in the Migration Process: The Case of Social Differentiation in a Romanian ‘Community’ in Spain, <i>Journal of Ethnic and Migration Studies</i> 40(1):1758-1778 · February 2014. (13.old.) https://www.researchgate.net/publication/265864875_Prestige_and_Status_in_the_Migration_Process_The_Case_of_Social_Differentiation_in_a_Romanian_Community_in_Spain (Letöltve: 2020.02.22.)
MURRAY 1981	Murray, Colin: <i>Families Divided: The Impact of Migrant Labour in Lesotho</i> . 1981. Cambridge: Cambridge University Press. https://www.jstor.org/stable/pdf/721596.pdf?seq=1
NAGY 2016	Nagy, Boldizsár: <i>Hungarian Asylum Law and Policy in 2015–2016. Securitization Instead of Loyal Cooperation</i> .

	<p>German Law Journal, 2016. Special Issue Constitutional Dimensions of the Refugee Crisis, Hungarian Vol.17 No. 06. (1033-1081. old.) DOI: 10.1017/S2071832200021581</p> <p>https://www.researchgate.net/publication/310742467_Hungarian_Asylum_Law_and_Policy_in_2015-2016_Securitization_Instead_of_Loyal_Cooperation_in_Special_Issue_Constitutional_Dimensions_of_the_Refugee_Crisis (Letöltve: 2020.10.29.)</p>
NÉMETH 2014	<p>Németh Krisztina: Kvalitatív szemlélet a migráció kutatásában, Moreh Christian: Alcalái románok. Migráció és társadalmi differenciálódás, (L'Harmattan, Budapest, 2014. 208 o.) Qualitative approach in migration research, Tér és Társadalom, 29. évf., 3. szám, 2015, doi:10.17649/TET.29.3.2735, https://tet.rkk.hu/index.php/TeT/article/view/2735/4820 (Letöltve: 2020.02.22.)</p>
NGAI 2004	<p>Ngai, Mae. M: Impossible Subjects: Illegal Aliens and the Making of Modern America. 2004. Princeton, NJ: Princeton Univ. Press. https://muse.jhu.edu/book/64461 (Letöltve: 2019.11.22.)</p>
NIEDERMÜLLER 2005	<p>Niedermüller Péter: Transznacionalizmus: elméletek, mítoszok, valóságok. (52-66. old.) In: Etnikai identitás, politikai lojalitás, Nemzeti és állampolgári kötődések, MTA Kisebbségkutató Intézet, Balassi Kiadó, Budapest, 2005. ISBN 963 506 654 6, ISSN 1588-8525, https://kisebbssegkutato.tk.mta.hu/uploads/files/olvasoszoba/intezetikiadvanyok/Etnikai_identitas_politikai_lojalitas.pdf (Letöltve: 2020.02.11.)</p>
NUSSBAUM 2007	<p>Nussbaum, Martha C.: Frontiers of Justice. Disability, Nationality, Species Membership, 2007. Cambridge, Mass./ London. + Scandinavian Journal of Disability Research 9(2):133-136 · May 2007 https://www.researchgate.net/publication/238318583_Frontiers_of_Justice_Disability_Nationality_Species_Membership (Letöltve: 2020.06.15.)</p>
OBERMAN 2016	<p>Oberman, Kieran: Immigration as a Human Right. 2016. Migration in Political Theory: The Ethics of Movement and Membership, ed. S Fine, L Ypi, pp. 32–56. Oxford, UK: Oxford Univ. Press, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2164939 (Letöltve: 2020.05.12.)</p>

OVERLOADED	<p>Database Systems For Advanced Applications '95. Proceedings of the Fourth International Conference On database Systems for Advanced Applications. Singapore, April 10-13.1995. World Scientific. Advanced Database Research and Development Series.Vol.5. 251.old. „How to Migrate the Overload? overloaded migration.https://books.google.hu/books?id=bxM0DwAAQBAJ&pg=PA251&lpg=PA251&dq=overloaded+migration&source=bl&ots=qJoB2ANIVY&sig=ACfU3U366j-UBtjSSOxbYoWs6b3e7z6Uig&hl=hu&sa=X&ved=2ahUKEwiwn9mok6rqAhVu16YKHYfmBWYQ6AEwBXoECAoQAQ#v=onepage&q=overloaded%20migration&f=false (2020.07.11.)</p>
PADERANGA 2014a	<p>J Paderanga, Cayetano W. Jr.: The Macroeconomic Impact of Remittances in the Philippines. University of the Philippines. 2014.School of Economics. Discussion Paper. http://www.bsp.gov.ph/events/pcls/downloads/2014s2/BSP_4a_paderanga_paper.pdf (Letöltve: 2020.06.21.)</p>
PADERANGA 2014b	<p>Paderanga, Cayetano W, Jr:Macro-financial linkage and financial deepening in the Philippines. In: Kohaska, Akira (szerk.): Macro-Financial Linkages in the Pacific Region. 2014. New York, Routledge. 66–82. https://www.researchgate.net/publication/284803888_Macro-financial_linkages_in_the_Pacific_region (Letöltve: 2020.06.21.)</p>
PAJO 2008	<p>Pajo, Erind. : International Migration, Social Demotion, and Imagined Advancement: an Ethnography of Socioglobal Mobility. 2008. New York: Springer. https://www.researchgate.net/publication/291876657_International_migration_social_demotion_and_imagined_advancement_An_ethnography_of_socioglobal_mobility (Letöltve: 2020.02.22.)</p>
PETOVARI 2010	<p>Petővári Bence: A paradigmaváltás esélyei a fejlett országok migrációs politikájában, PhD. értekezés-tervezet, Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Kapcsolatok Doktori Iskola, Budapest, 2010. http://phd.lib.uni-corvinus.hu/519/1/petovari_bence.pdf (Letöltve: 2020.07.18.)</p>

PIORE 1979	Piore, Michael J.: <i>Birds of Passage: Migrant Labor and Industrial Societies</i> . 1979. Cambridge University Press pp. 55-97. https://www.jstor.org/stable/4224957 (Letöltve: 2020.03.21.)
POCZIK 2008	Póczik, Szilveszter: A nemzetközi migráció tendenciái a 20. és 21. században elméleti és történelmi nézőpontból. In: Póczik, Szilveszter – Dunavölgyi, Szilveszter (eds.): <i>Nemzet-közi migráció – nemzetközi kockázatok</i> . 2008. HVG-ORAC, Budapest. pp. 31–119.
PONZANESI 2019	Ponzanesi, Sandra: <i>Migration and Mobility in a Digital Age: (Re)Mapping Connectivity and Belonging</i> , First Published July 7, 2019 Research Article, https://doi.org/10.1177/1527476419857687 https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1527476419857687 (Letöltve: 2020.07.15.)
POPE FRANCIS	Pope Francis calls for debt sustainability to alleviate the suffering of people, Ferenc pápa az adósság fenntarthatóságát sürgeti az emberek szenvedésének enyhítésére, https://en.mercopress.com/2020/02/06/pope-francis-calls-for-debt-sustainability-to-alleviate-the-suffering-of-people (Letöltve 2020.05.03.)
POPPER 1945	Popper, Karl: <i>The Open Society and its Enemies</i> https://monoskop.org/images/e/ec/Popper_Karl_The_Open_Society_and_its_Enemies_I_1945.pdf https://monoskop.org/images/e/ec/Popper_Karl_The_Open_Society_and_its_Enemies_II_1945.pdf (Letöltve: 2020.06.12.)
PORTES 2010	Portes, Alejandro: 'Migration and social change: some conceptual reflections', 2010, <i>Journal of Ethnic and Migration Studies</i> , 36(10): in press. https://www.researchgate.net/publication/23544086_Migration_and_Social_Change_Some_Conceptual_Reflections (Letöltve: 2020.08.15.)
POSNER-WEYL	Posner, Eric.A. and Weyl Glen: <i>A Radical Solution to Global Income Inequality: Make the U.S. More Like Qatar</i> , /November 7, 2014 https://newrepublic.com/article/120179/how-reduce-global-income-inequality-open-immigration-policies (Letöltve: 2020.04.15)
PROCHASKA et.	Prochaska, James. O. and Diclemente, Carlo : <i>Trans-Theoretical Therapy - Toward A More Integrative Model of Change</i> , 1982. Psychotherapy

	<p>Theory Research & Practice 19(3):276-288 · January 1982.</p> <p>https://www.researchgate.net/publication/232461028_Trans-Theoretical_Therapy_-_Toward_A_More_Integrative_Model_of_Change (Letöltve: 2020-05.12.)</p>
PRYOR 1981	<p>Pryor, Robin.J. (1981) 'Integrating international and internal migration theories', in Kritz, M.M., Keely, C.B. and Tomasi, S.M. (eds) <i>Global Trends in Migration: Theory and Research on International Population Movements</i>. New York: Centre for Migration Studies, 110–129.</p> <p>https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/019791838101501s08 (Letöltve: 2020.04.15)</p>
RANIS-FEI	<p>Ranis, Gustav and Fei ,John C. H. : A Theory of Economic Development. <i>The American Economic Review</i>, Vol. 51, No. 4 (Sep., 1961), pp. 533-565. https://www.jstor.org/stable/1812785?seq=1 (Letöltve: 2019.11.23.)</p>
RAVENSTEIN 1885	<p>The Laws of Migration Author(s): E. G. Ravenstein Source: <i>Journal of the Statistical Society of London</i>. Vol. 48. No.2. (Tun., 1885). pp. 167-235 Published by: Blackwell Publishing for the Royal Statistical Society, https://cla.umn.edu/sites/cla.umn.edu/files/the_laws_of_migration.pdf (Letöltve: 2020.03.21.)</p>
RAWLS 1971	<p>Rawls, John: <i>A Theory of Justice</i> (1971), Cambridge, MA: Harvard University Press. Revised edition, 1999. The page citations in this entry are to the 1971 edition. <i>A Theory of Justice</i> by John Rawls, Cambridge, Mass.:The Belknap Press of Harvard University Press, Copyright© 1971 by the President and Fellows of Harvard College. Reprinted by permission of the publishers.</p> <p>https://www.csus.edu/indiv/c/chalmersk/econ184sp09/johnrawls.pdf (Letöltve: 2019.12.08.)</p>
RAWLS 1993	<p>Rawls, John: <i>Political Liberalism</i> (1993), New York: Columbia University Press. Paperback edition, 1996; Second edition, 2005.</p> <p>https://scholar.harvard.edu/files/sandel/files/political_liberalism.pdf (Letöltve: 2020.04.15)</p>
RAWLS 1999	<p>Rawls, John: <i>The Law of Peoples</i> (1999), Cambridge, MA: Harvard University Press.</p>

	https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1112&context=cjil (Letöltve: 2020.04.15)
RAWLS 1999a	Rawls, John: <i>Collected Papers</i> (1999), S. Freeman (ed.), Cambridge, MA: Harvard University Press. http://www.hjil.org/articles/hjil-23-3-garcia.pdf (Letöltve: 2020.04.15.)
RAWLS 2001	[RAWLS 2001] Rawls, John: <i>Justice as Fairness: A Restatement</i> (2001) Erin.I. Kelly (ed.), Cambridge, MA: https://www2.southeastern.edu/Academics/Faculty/jbell/rawls1.pdf (Letöltve: 2020.04.15)
RAWLS 2007	Rawls, John: <i>Lectures on the History of Political Philosophy</i> (2007), Samuel Freeman (ed.), Cambridge, MA: Harvard University Press, https://www.academia.edu/4297649/Rawls_Lectures_on_the_History_of_Political_Philosophy (Letöltve: 2020.04.15)
RAWLS 2009	Rawls, John: <i>A Brief Inquiry into the Meaning of Sin & Faith</i> (with “On My Religion”) (2009), Thomas Nagel (ed.), Cambridge, MA: Harvard University Press, https://ndpr.nd.edu/news/a-brief-inquiry-into-the-meaning-of-sin-faith-with-on-my-religion/ (Letöltve: 2020.04.15.)
RÉDEI 2007	Rédei, Mária: <i>Mozgásban a világ. A nemzetközi migráció földrajza</i> . 2007. ELTE Eötvös Kiadó Kft., Budapest. ISBN: 9789634639107
REGULA	https://bences.hu/data/files/regula_magyar.pdf (Letöltve: 2020.01.23.)
REINHARDT 2012	Reinhardt, Karoline: <i>No Migration in a Realistic Utopia? Rawls’s The Law of Peoples and the Topic of Migration (Nincs migráció reális utópiában? Rawls a Népek törvénye és a migráció toposza)</i> Proceedings from the 49th Societas Ethica Annual Conference. Theme: Ethics and Migration, August 23–26, 2012, Lucian Blaga University Sibiu, Romania. Editor: Göran Collste. http://www.ep.liu.se/ecp_home/index.en.aspx?issue=97 . (fotnot: Some of the articles included in the Proceedings have been published in the academic journal <i>Revista Ecumenica Sibiu</i> , Vol IV:3, 2012, Vol. V: 1, 2013), https://www.ep.liu.se/ecp/097/015/ecp12097015.pdf (Letöltve: 2020.05.14.)
RICHMOND 1988	Richmond, Anthony H. (1988) ‘Sociological theories of international migration: the case of refugees’, <i>Current Sociology</i> , 36(2): 7–25.

	https://yorkspace.library.yorku.ca/xmlui/handle/10315/8016 (Letöltve: 2019.10.11.)
RODRIK 2014	Rodrik, Dani: A globalizáció paradoxona – a demokrácia és a világgazdaság jövője. 2014. Budapest: Corvina Kiadó, ISBN: 978-963-13-6181-0.
SALAZAR 2010	Salazar, Noel B.: Towards an anthropology of cultural mobilities. <i>Crossings: Journal of Migration and Culture</i> , v. 1, n. 1, p. 53-68, 2010. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2104217 (Letöltve: 2020.07.19.)
SALT 2001	Salt, John: Az európai migrációs térség. In: <i>Regio</i> 2001/1. pp. 177–212. http://efolyoirat.uz.ua/00000/00036/00040/pdf/09.pdf (Letöltve: 2020.03.21.)
SALYER 1995	Salyer Lucy, E.: <i>Laws Harsh as Tigers: Chinese Immigrants and the Shaping of Modern Immigration Law</i> . 1995. Chapel Hill: Univ. North Carolina Press. https://www.goodreads.com/book/show/1796124.Laws_Harsh_As_Tigers (Letöltve: 2019.10.09.)
SAMARITANUS	https://www.churchofjesuschrist.org/manual/new-testament-stories/chapter-35-the-good-samaritan?lang=hun (Letöltve: 2019.10.21.)
SANDEMOSE 1933	„A Fugitive Crosses His Tracks” (En flyktning krysser sitt spor, 1933). https://www.gla.ac.uk/media/Media_404385_smx.pdf (Letöltve: 2020.01.23.)
SAYFO 2019	[SAYFO 2019] Omar Sayfo: Szingapúr és az Arab-öböl példát mutat, <i>Demokrata, Világ</i> / 2019.07.10. https://demokrata.hu/vilag/szingapur-es-az-arab-obel-peldat-mutat-143349/ (Letöltve: 2020.06.27.)
SCHEFFER 2016	Scheffer, Paul: <i>Érkezési oldal. Európa és a bevándorlók</i> . Budapest: 2016. Osiris Kiadó, ISBN: 978-963-2762-77-7
SCHOORL 1995	Schoorl, Jeannette: Determinants of International Migration: Theoretical Approaches and Implications for Survey Research In: Van Der Erf, Rob – Heering, Liesbeth (szerk.): <i>Causes of International Migration</i> . 1995. Luxembourg, Brussels, European Commission – Eurostat. (Letöltve: 2020.04.22.)

SCHULTZ 1964	Schultz, Theodore: <i>Transforming Traditional Agriculture</i> . 1964 New Haven, CT: Yale University Press. https://www.jstor.org/stable/pdf/2228861.pdf?seq=1 (Letöltve:2019.12.11.)
SCOTT 2000	Scott, Peter: Globalization and higher education: Challenges for the twenty-first century. 2000. <i>Journal of Studies in International Education</i> (Spring). pp.3-9. https://www.researchgate.net/publication/225083832_Globalisation_and_Higher_Education_Challenges_for_the_21st_Century (Letöltve: 2020.03.21.)
SEWELL 1992	Sewell, William, H. : 'A theory of structure: duality, agency and transformation', 1992. <i>American Journal of Sociology</i> , 98(1): 1–29. https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/213064/mod_resource/content/7/texto%201.pdf
SHACHAR 2009	Shachar, Ayelet: <i>The Birthright Lottery: Citizenship and Global Inequality</i> . 2009. Cambridge, MA: Harvard Univ. Press, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, London, England, ISBN 978-0-674-03271-2 https://www.law.utoronto.ca/documents/shachar/BirthrightLottery_excerpt.pdf (Letöltve: 2020.02.12.)
SHELLER 2018	Sheller, Mimi: <i>Mobility Justice. The Politics of Movement in an Age of Extremes</i> . 2018. London: Verso. http://www.cosmopolitanities.net/2018/11/01/the-politics-of-movement-in-an-age-of-extremes/ (Letöltve: 2020.08.15.)
SIMMONS 1992	Simmons, A, John: <i>The Lockean Theory of Rights</i> . 1992. Princeton, NJ: Princeton Univ. Press. https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/293606?mobileUi=0 (Letöltve: 2019.11.02.)
SMITH 1997	Smith, Rogers. M: <i>Civic Ideals: Conflicting Visions of Citizenship in U.S. History</i> . 1997. New Haven, CT: Yale Univ. Press. https://yaleup.degruyter.com/view/title/532124 (Letöltve: 2019.10.06.)
SONG 2017	Song, Sarah: Why does the state have the right to control immigration? 2017. <i>NOMOS LVII: Migration, Emigration, and Immigration</i> , ed. J Knight, pp. 3–50. New

	York: NYU Press, From the Selected Works of Sarah Song, Available at: https://works.bepress.com/sarah_song/41/ (Letöltve: 2019.10.22.)
SONG 2018	Song, Sarah: Political Theories of Migration, (A migráció politikai elméletei), 2018. <i>Annual Review of Political Science</i> , School of Law and Department of Political Science, University of California, Berkeley, California 94720, USA; email: ssong@law.berkeley.edu , https://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev-polisci-082317-093019 (Letöltve: 2020.02.10.)
SOROS 1999	Soros György: A globális kapitalizmus válsága, veszélyben a nyílt társadalom, Sclar Kiadó, Budapest, 1999. ISBN: 963-9193-08-9,
STARK 1991	Stark, Oded (1991): The Migration of Labour. Oxford, Blackwell Publishers. pp.130-370 https://pdfs.semanticscholar.org/1de7/9a473058443c130a8e80418b203db002f566.pdf (Letöltve: 2020.03.21.)
STARK TAYLOR	Stark, Oded and Tayler, Edward J.: Migration Incentives, Migration Types: The Role of Relative Deprivation, 1991. <i>The Economic Journal</i> , Volume 101, Issue 408, 1 September 1991, Pages 1163–1178, https://doi.org/10.2307/2234433 , Published: 01 September 1991. https://academic.oup.com/ej/article-abstract/101/408/1163/5190108?redirectedFrom=fulltext (Letöltve: 2020.03.21.)
STARK-BLOOM	Stark, Oded and Bloom David E.: The New Economics of Labor Migration, 1985. <i>The American Economic Review</i> , Vol. 75, No. 2, Papers and Proceedings of the Ninety-Seventh Annual Meeting of the American Economic Association (May, 1985), pp. 173-178. https://migrationpolicycentre.eu/docs/SummerSchool2013/readings/Kaczmarczyk_Reading%206.pdf (Letöltve:2019.12.11.)
STEINER 1992	Steiner, Hillel: Libertarianism and the transnational migration of people.1992. In <i>Free Movement: Ethical Issues in the Transnational Migration of People and of Money</i> , eds. Barry, Brian and Goodin, Robert, pp. 87–94. University Park: Penn. State Univ. Press.

	<p>https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/03058298930220020301 (Letöltve: 2020.01.19.)</p>
STUMPF 2006	<p>Stumpf, Juliet: The crimmigration crisis. Immigrants, crime, and sovereign power. <i>A krimigrációs válság: Bevándorlók, bűnözés és szuverén hatalom</i>, American Iniversity Law Review Vol. 56:2. (2006) 367-419. o. https://digitalcommons.wcl.american.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1274&context=aulr (Letöltve: 2020.10.29.)</p>
SVKK 2015	<p>SVKK Nézőpontok (2015): Javaslatok az európai menekültpolitika cselekvőképtelenségének feloldásához. 2, http://archiv.netk.uni-nke.hu/uploads/media_items/2015_2.original.pdf (Letöltve: 2019.12.01.)</p>
TABOR-MILFONT	<p>Tabor, Aidan. S. and Milfont, L. Taciano: Migration change model: Exploring the process of migration on a psychological level, <i>International Journal of Intercultural Relations</i>, Vol.35. Issue 6. November 2011, Pages 818-832. https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2010.11.013 Get rights and content (Letöltve: 2020.01.22.)</p>
TEKE 2019a	<p>Teke András: Migrációkezelés, vagy valami más? Rendőrségi Tanulmányok (II. évfolyam 2019/3. sz. 3-74.old.) <i>A Rendőrség Tudományos Tanácsának Folyóirata</i>, HU ISSN 2630-8002 (online), www.bm-tt.hu/rtt/index.html</p>
TEKE 2019b	<p>Teke András: „Stratégiaiul” is ugyanazt jelenti? <i>Határrendészeti tanulmányok</i>, XVI. évf. 4. szám. 2019/4sz. (123-147. old) HU ISSN 2061-3997(online) https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/Hatrend%20Tan_2019_4_szam.pdf</p>
THERBORN 2014	<p>Therborn, Goran: <i>The Killing Fields of Inequality</i>.2014. <i>International Journal of Health Services</i>, Vol. 42(4):579-89 · October 2012 Cambridge, UK: Polity, (54-67.old.) https://www.researchgate.net/publication/235388737_The_Killing_Fields_of_Inequality (Letöltve: 2020.04.20.)</p>
TILLY 1998	<p>Tilly, Charles: <i>Durable Inequalities</i>. University of California PressBerkeley, CA1998, Pages 41-53, 84-98, 103-116. https://pdfs.semanticscholar.org/3d46/466cc80f38e8cd16081394cf6994861af71b.pdf (Letöltve: 2020.09.11.)</p>

TILLY 2000	Tilly, Charles: Chain Migration and Opportunity Hoarding, In: Identities, Boundaries and Social Ties, by Charles Tilly, Published January 17th, 2006 by Routledge (first published August 28th 2005) ISBN-1594511322, https://www.goodreads.com/book/show/455895.Identities_Boundaries_and_Social_Ties (Letöltve: 2020.03.21.)
TODARO 1969	Todaro. Michael, P.: A Model of Labor Migration and Urban Unemployment in Less Developed Countries , <i>The American Economic Review</i> , Vol. 59, No. 1 (1969), pp. 138-148. https://www.jstor.org/stable/1811100?seq=1 (Letöltve: 2020.03.02.)
TODARO 1976	Todaro, Michael P.: Internal Migration in Developing Countries. 1976. International Labor Office, Geneva, https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/handle/20.500.12413/791 (Letöltve: 2020.01.23.)
TÖTTŐS 2018	Töttös Ágnes, „ <i>A mobilitás értelmezése, elmélete</i> ” In: Európa határokkal – Határok nélkül? Mobilitás – legalitás – illegalitás, Tudományos konferencia, Budapest, 2018. szeptember 19. ISBN: 978-615-80567-5-5 (35-42. old.)
UZELAC 2019	Uzelac, Ana :Incoherent Agendas, Do European Union migration policies threaten regional integration in West Africa? <i>Következetlen menetrendek, Fenyegeti-e az Európai Unió migrációs politikája Nyugat-Afrikában a regionális integrációt?</i> Clingendael – the Netherlands Institute of International Relations, JUNE 2019. https://www.clingendael.org/sites/default/files/2019-06/Policy_Brief_EU_Migration_Policies_Threat_Integration_West_Africa.pdf (Letöltve. 2020.05.22.)
VALLETTA	https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2015/11/11-12/ (Letöltve. 2020.05.22.)
VARGA 2006	Varga Csaba: A jogi gondolkodás paradigmái, Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, 2006. ISBN 963 361 558 5, 204. old.
VATICAN	https://www.vaticannews.va/hu/egyhaz/news/2018-07/julius-11-szent-benedek-europa-vedoszentjenek-unnepe.html (Letöltve: 2020.01.23.)

VERMEULEN 2019	Vermeulen, Maite: 10 questions that explain the European Union's migration policy, 2019.october 31. https://thecorrespondent.com/93/10-questions-that-explain-the-european-unions-migration-policy/12299086041-3a16f02d (Letöltve: 2020.09.25.)
VILÁGUNK	https://vilagunk.hu/miert-boldogabbak-az-emberek-a-skandinav-orszagokban-c0814/ (Letöltve: 2020.01.23.)
WALDINGER 2013	Waldinger, Roger. "Immigrant Transnationalism." 2013. <i>Current Sociology Review</i> 61 (5–6): 756–777. https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0011392113498692 (Letöltve: 2020.04.27.)
WALLERSTEIN 1976	Wallerstein, Immanuel(1976): The Modern World-System: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century. New York: AcademicPress,pp.229233. <i>Social Forces</i> , Volume 54, Issue 3, March 1976, Pages 701–702, https://doi.org/10.1093/sf/54.3.701 Published: 01 March 1976, https://academic.oup.com/sf/article-abstract/54/3/701/2230190?redirectedFrom=fulltext (Letöltve: 2020.03.21.)
WALZER 1983	Walzer, Michael. :Spheres of Justice: A Defense of Pluralism and Equality. 1983. New York: Basic Books (29-32.old.) https://www.scribd.com/doc/116350406/Spheres-of-Justice-a-Defense-of-Pluralism-and-Equality-Michael-Walzer (Letöltve: 2020.02.22.)
WELLMAN 2008	Wellman, Christopher, Heath: Immigration and freedom of association. <i>Ethics</i> 119(1):109–141. October 2008. https://www.researchgate.net/publication/279403644_Immigration_and_Freedom_of_Association (Letöltve: 2019.11.09.)
WOHLFELD 2014	Wohlfeld, Monika: Is Migration a Security Issue? In: Grech, O. – Wohlfeld, M. (eds): Migration in the Mediterranean: Human Rights, Security and Development Perspectives. 2014. Malta: MEDAC, 61–77. https://www.um.edu.mt/__data/assets/pdf_file/0018/232335/Chapter_6.pdf (Letöltve: 2019.12.01.)
WORLD MR	World Migration Report 2020. ISSN 1561-5502e-ISBN 978-92-9068-789-4,

	<p>https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf (Letöltve: 2020.05.12.)</p>
ZANKER 2019	<p>Zanker, Franzisca: Managing or restricting movement? Diverging approaches of African and European migration governance, A mozgás irányítása vagy korlátozása? Az afrikai és európai migrációs kormányzás eltérő megközelítései, Comparative Migration Studies, Received: 11 May 2018 Accepted: 22 January 2019, Published online: 08 May 2019.</p> <p>https://comparativemigrationstudies.springeropen.com/track/pdf/10.1186/s40878-019-0115-9 (Letöltve: 2020.02.13.)</p>